

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ТРЕНДИ, ПОТРЕБИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
26 БЕРЕЗНЯ 2025 РОКУ

Електронне видання

Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ТРЕНДИ, ПОТРЕБИ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
26 БЕРЕЗНЯ 2025 РОКУ**

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Кам'янець-Подільський
2025

УДК 37-027.31(063)
ББК 74я43
І-66

Рекомендувала вчена рада педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка,
протокол № 4 від 26 березня 2025 року

Рецензенти:

Н.В. Бахмат, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України,
Т.В. Дуткевич, кандидат психологічних наук, професор,
О.Б. Столяренко, кандидат психологічних наук, доцент

Редакційна колегія:

І.О. Кучинська, доктор педагогічних наук, професор,
В.В. Федорчук, кандидат педагогічних наук, доцент
(відповідальний секретар),
О.М. Дутко, кандидат педагогічних наук, старший викладач

Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби: збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції. 26 березня 2025 року [Електронний ресурс] / [редкол. І. О. Кучинська та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 170 с.

Електронна версія збірника доступна за покликанням:

URL: <https://pedahohika.kpnu.edu.ua/zbirnyky-naukovykh-prats/>

У збірнику публікуються результати наукових досліджень актуальних проблем у галузі педагогічних та психологічних наук, представлених на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби», яка відбулася 26 березня 2025 року. Видання адресоване педагогічним, науковим, науково-педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти та всім зацікавленим особам.

УДК 37-027.31(063)
ББК 74я43

Матеріали публікуються в авторській редакції

ЗМІСТ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Гордійчук Я. А.

Порівняльний аналіз підготовки педагогів професійної освіти в Бельгії та Україні 8

Гордіца І.М.

Керівник у сфері освіти: формальне й неформальне лідерство 11

Демчик Н.О.

Норвезький досвід у підготовці учнівської молоді до сімейного життя 13

Дмитрецький Д.А.

Пріоритетні ідеї розвитку економічної освіти в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) 17

Дрига В.С.

Комунікативна компетентність майбутніх фахівців: крізь призму сьогодення 20

Дуцик А.А.

Завдання та функції медіаторності в контексті сучасної освіти . . 22

Калинюк О.М.

Суспільно-державні цінності як основа виховання громадянськості учнівської молоді 24

Крамар Д.С.

Теоретичні основи військово-патріотичного виховання в українській педагогіці 27

Петренко Л.М.

Підвищення якості викладання в закладах вищої освіти: концептуальні засади 29

Писаненко О.І.

Соціальна компетентність – одна із ключових компетентностей здобувачів вищої освіти 31

Сіренко П.О.

Інноваційні підходи в технологіях оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок та їх застосування у сфері оздоровлюючих та профілактичних заходів 33

Фаріон А.В.

Козацька педагогіка як основа національно-патріотичного виховання 36

Ящук Б.В.

Розвиток демократичної освіти в Україні: виклики, еволюція та перспективи 38

2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Андрухова М.О.

Зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання майбутнього керівника закладу освіти 41

Гавриленко В.В.

Особливості практичної підготовки майбутніх інженерів-програмістів в естонській республіці 43

Долгий А.І.

Інноваційна компетентність керівників ЗЗСУ у контексті інноваційних проєктів в умовах реформування вітчизняної освітньої системи	45

Лебідь І.Ю.

Формування комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів освіти	48

Лянга В.В.

Готовність керівника закладу загальної середньої освіти до партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.	50

Марцеха О.В.

Штучний інтелект в навчанні хімії: інноваційні можливості та практичні інструменти	54

Чайковський П.О.

Теоретичні засади акмеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів	58

3. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Васютинський Є.В.

Професійна підготовка фахівців із соціальної роботи засобами цифрових технологій	61

Ганаба С.О.

Штучний інтелект в освіті: зміна ролі педагога	63

Джинг Ванг

Сучасні інновації успішного освітнього менеджменту	65

Дутко О.М.

Формування активної громадянської позиції молоді в контексті цілей сталого розвитку	68

Кучинська І.О.

Сучасні підходи до успішного інноваційного освітнього менеджменту	70

Мехед О.Б.

Особливості викладання курсу біотехнології з урахуванням цілей сталого розвитку	73

Погорелова А.М.

Роль онлайн-платформ у трансформації освітнього процесу	76

Смірнова А.Р.

GEOGEBRA як інструмент для інтерактивного навчання геометрії та алгебри	79

4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Горбатюк О.В., Оленюк В.В.

Інновації в освіті: суть та їх значення	82

Давиденко Г.А.

Центр професійного розвитку педагогічних працівників – ефективна організація та управління в умовах співробітництва громад	85

Ліпшиць Л.В.

Професійний розвиток викладача англійської мови в умовах інтеграції інноваційних технологій у навчальний процес 89

Поліщук С.В.

Розвиток інноваційної компетентності сучасного педагога закладу освіти 91

Скоморовська І.А., Матішак М.В.

Інноваційні технології формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти 95

Такіров Т.Н.

Професійний розвиток педагогічних працівників в закладах вищої освіти 98

**5. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ, МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
В ПРОЄКЦІЇ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ**

Блашкова О.М.

Інновації у роботі практичного психолога 101

Бойко В.Д., Дефорж Г.В.

Використання STEM-технологій у процесі вивчення біології 104

Бушляков А.О.

Організація фізичної активності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями 106

Бялик О.В.

Інноваційна діяльність у закладі освіти як основа інноваційного менеджменту 108

Галайбіда Б.А.

Роль методологій управління часом і людськими ресурсами у розвитку соціальних навичок іт-спеціалістів 111

Ісакова І.А.

Стратегії науково-методичного супроводу педагогів Дунаєвецької територіальної громади в контексті реформування системи загальної середньої освіти 113

Курівський Я.А.

Організація рухової активності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату під час дистанційного навчання 118

Кучерявий О.Г.,

Потреби функціонування системи викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти як інноваційної . . 121

Самотюк В.В.

Особливості вокально-хорового навчання підлітків у позашкільних навчальних закладах 125

Сус Л.В., Дефорж Г.В.

Віртуальні лабораторії та симуляції на уроках біології основної школи 128

Федорчук В.В.

Підготовка майбутніх вчителів до проєктної діяльності в освітньому процесі 130

Чабан-Чайка С.В.

Інноваційні прийоми активізації національної свідомості здобувачів закладів загальної середньої освіти засобами музичного мистецтва . . 133

Янголь Г.В.

Інноваційні технології раннього навчання читання в закладі дошкільної освіти	136

6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бойко І.В.

Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в системі інноваційної освіти	137

Вовк М.П.

Інновації у змісті психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя: сутнісні характеристики поняття	140

Грачова Н.С.

Інноваційна компетентність вчителя гуманітарних дисциплін: дефінітивний аналіз	142

Дуткевич Т.В.

Лідерство як чинник інноваційної діяльності педагога	145

Кучинський С.А., Бамбуляк М.П.

Формування військово-патріотичних ціннісних орієнтирів молоді у сучасній вищій школі	147

Мельник О.С.

Формування проєктно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів: методологічні та технологічні аспекти	149

Онищук Н.В.

Вокально-слуховий самоконтроль як засіб вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва	153

Росенко Д.О.

Танцювально-рухова терапія як інноваційний напрям у підготовці педагогів-хореографів	155

Савіцька О.В.

Особистісні детермінанти інноваційної педагогічної діяльності . . .	159

Сохряков С.В.

Особливості реалізації інтегрованого підходу до структурування змісту інструментально-виконавських знань та вмінь майбутнього вчителя музичного мистецтва	161

Столяренко О.Б.

Психологічні особливості професійної підготовки науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти до роботи в інклюзивному середовищі	164

Тягай С.В., Євтушок В.А.

Ключові аспекти формування громадянських ціннісних орієнтирів у сучасній вищій школі	167

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Гордійчук Я.А.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Горбатюк О.В.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В БЕЛЬГІЇ ТА УКРАЇНІ

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз системи підготовки педагогів професійної освіти в Бельгії та Україні. Розкрито особливості освітніх програм, вимог до кваліфікації педагогічних кадрів, організаційно-методичних підходів та практичної підготовки майбутніх викладачів. Визначено основні відмінності та спільні риси у процесі підготовки педагогів, зокрема у структурі навчальних курсів, вимогах до педагогічної практики, методах оцінювання професійної компетентності. Особлива увага приділена питанням впровадження інноваційних підходів у освітній процес, розвитку педагогічної майстерності та формування практичних навичок. За результатами дослідження запропоновано напрями вдосконалення системи підготовки педагогів професійної освіти в Україні, з урахуванням кращих практик бельгійського досвіду.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка педагогів, порівняльний аналіз, Бельгія, Україна, освітні програми, педагогічна практика.

Annotation. The article presents a comparative analysis of the system of vocational teacher training in Belgium and Ukraine. It highlights the features of educational programs, qualification requirements for teaching staff, organizational and methodological approaches, and the practical training of future educators. The main differences and similarities in the training process of teachers are identified, particularly in the structure of academic courses, requirements for pedagogical practice, and methods for assessing professional competence. Special attention is given to the implementation of innovative approaches in the educational process, the development of pedagogical skills, and the formation of practical competencies. Based on the research findings, directions for improving the vocational teacher training system in Ukraine are proposed, taking into account best practices from the Belgian experience.

Key words: vocational education, teacher training, comparative analysis, Belgium, Ukraine, educational programs, pedagogical practice.

Зростаюча взаємозалежність країн і народів сучасного світу, процеси глобалізації закономірно зумовлюють інтерес до вивчення міжнародного досвіду в різних сферах суспільного життя, зокрема й у сфері освіти. Аналіз стану та динамічного розвитку західноєвропейських освітніх систем дозволяє стверджувати, що сучасний етап є епохою глобального реформування освіти

на світовому рівні. Якість освіти майбутнього вчителя та рівень сформованості його професіоналізму є соціальними критеріями стану та результативності освітнього процесу, його відповідності потребам сучасного суспільства у формуванні та розвитку професійної компетентності фахівця.

У контексті модернізації вищої школи України ведуться пошуки шляхів удосконалення організації систем управління закладами вищої освіти, акредитації університетів, джерел фінансування, підвищення якості викладання тощо. Інтеграційні, соціально-економічні, політичні процеси, що відбуваються в Європі, змушують інакше поглянути на шляхи реформування університетів, ширше досліджувати природу цілей, змісту, технологій педагогічної освіти.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними змінами парадигми суспільного розвитку, новизною особистісних і соціальних вимог до системи професійної педагогічної освіти. Такий підхід обґрунтовує поглиблене вивчення функцій педагогічної освіти, стратегій її розвитку та акцентування ролі в економічному та суспільному прогресі як об'єктивну закономірність [1].

Система педагогічної освіти Бельгії базується в університетському та неуніверситетському секторах і функціонує за синхронною моделлю, тобто предметна та професійна підготовка поєднані в загальному курсі вищої освіти. У навчальних програмах, структурованих за цією моделлю, суттєве місце займають курси дидактики, методики та педагогічна практика.

Кваліфікація вчителя відповідає рівню ISCED 5B Міжнародної класифікації стандартів освіти (ISCED) ЮНЕСКО. Програми ISCED 5B розраховані на коротшу тривалість навчання, мають більш практичний, технічний або професійний характер.

У результаті проведеного дослідження було визначено п'ять рівнів спеціалізації вчителів:

1. Вихователь дошкільного закладу освіти (для роботи з дітьми 3-6 років) із присвоєнням кваліфікації «Вихователь закладу дошкільної освіти».
2. Вчитель початкової школи (для роботи з дітьми 6-12 років) із присвоєнням кваліфікації «Вчитель початкових класів».
3. Вчитель-предметник для середньої школи (для роботи з учнями 12-15 років), який має право викладати 2-3 предмети і отримує диплом вчителя середньої школи.
4. Вчитель технічних та професійних дисциплін (для роботи з учнями 12-18 років) із присвоєнням кваліфікації «Вчитель середньої школи» і отриманням Сертифіката педагогічної майстерності (Certificate of Pedagogical Aptitude).

Система підготовки учителів в Бельгії здійснюється у:

1. Відділеннях педагогіки закладів вищої освіти.
2. Соціально-педагогічних закладах освіти.
3. Університетах.

Відділення педагогіки функціонують за синхронною моделлю, що передбачає вивчення професійних і загальноосвітніх дисциплін протягом трьох років навчання. Нормативне навантаження студентів становить 30 годин на тиждень (28 годин на тиждень для підготовки вчителів початкової школи). Аналіз навчальних програм показав, що кількість практичних годин значно зростає на третьому році навчання. Педагогічна практика у фламандському співтоваристві триває:

- 1-й рік – 4 тижні, включаючи показові уроки та групові практичні заняття.

- 2-й рік – 8 тижнів.
- 3-й рік – 16 тижнів (50% навчального процесу).

На третьому році введено «сендвіч-програму»: двотижнєве теоретичне навчання поєднується з двотижнєвою практикою.

У французькому співтоваристві:

- 1-й рік – 2 тижні практики.
- 2-й рік – 4 тижні.
- 3-й рік – 15 тижнів.

Відділення педагогіки активно впроваджують міжнародні програми підготовки, залучаючи іноземних студентів до короткострокових програм. Основні вимоги – наявність відповідної кваліфікації та володіння нідерландською або французькою мовами (залежно від спільноти).

Також студенти мають можливість встановлювати приватні контакти з іноземними закладами вищої освіти, що сприяє участі у програмах культурного обміну: Erasmus, Lingua, Tempus, Comenius, Busnet. Він здійснюється у соціально-технічних інститутах, програми яких відповідають вимогам закладів вищої освіти для підготовки вчителів середньої школи. Для тих, хто не має можливості навчатися очно, передбачені курси у вечірній або вихідний час, а також підготовка до спеціального тестування. За результатами такого тестування видається «Сертифікат педагогічної майстерності», що надає право викладати технічні дисципліни у молодших та старших класах середньої школи [2].

Таким чином, система педагогічної підготовки в Бельгії має чітку структуру, акцентує увагу на поступовому нарощуванні практичної складової та забезпечує високу якість професійної підготовки вчителів.

Порівняння систем підготовки вчителів у Бельгії та Україні виявляє як спільні риси, так і відмінності, зумовлені національними особливостями та підходами до освіти.

У Бельгії існують дві незалежні системи освіти: одна представляє франкомовну спільноту, інша – фламандську. Підготовка педагогів здійснюється як в університетському, так і в неуніверситетському секторах за синхронною моделлю, де предметна та професійна підготовка поєднані в загальному курсі вищої освіти. Навчальні програми включають курси дидактики, методики та педагогічну практику.

В Україні впроваджується реформа «Нова українська школа» (НУШ), яка передбачає суттєві зміни в освітньому процесі, зокрема в підготовці вчителів. Вчителі проходять регулярні курси підвищення кваліфікації, опановують нові методики викладання та інтегрують сучасні технології в навчальний процес. Це сприяє підвищенню якості освіти та відповідає сучасним вимогам суспільства.

Крім того, в Україні активно діє рух EdCamp Ukraine, який організовує заходи для професійного розвитку вчителів, сприяє обміну досвідом та впровадженню новітніх освітніх практик. Це допомагає вчителям адаптуватися до сучасних викликів та підвищувати свою професійну компетентність [3].

Обидві країни приділяють значну увагу підготовці вчителів та їхньому професійному розвитку. У Бельгії система підготовки вчителів структурована за рівнями освіти та спеціалізаціями, з акцентом на практичну підготовку та міжнародну співпрацю. В Україні реформа НУШ спрямована на оновлення освітніх програм, підвищення кваліфікації вчителів та інтеграцію сучасних технологій у навчальний процес. Фінансові стимули та ініціативи, такі як

EdCamp Ukraine, підтримують професійний розвиток педагогів та сприяють підвищенню якості освіти.

Список використаних джерел

1. Головатенко Т. Особливості змісту професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи в мультилінгвальному середовищі в Україні та Фландрії (Бельгія). *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1-2 (24-25). С. 242-255.
2. Грищенко С. В., Бивалькевич Л. М., Максименко О. В. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери Бельгії. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. С. 47-55.
3. Радкевич В. О., Кіндзераська С. В. Стандартизація професійної підготовки педагогів професійного навчання в Україні. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2023. № 8. С. 83-94.

Гордіца І.М.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Кучинська І.О.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

КЕРІВНИК У СФЕРІ ОСВІТИ: ФОРМАЛЬНЕ Й НЕФОРМАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО

Анотація. Публікація присвячена питанню формального й неформального лідерства, зокрема в діяльності керівників закладів освіти. Проаналізовано різницю між лідером та керівником.

Ключові слова: керівник, лідер, формальний лідер, неформальний лідер.

Annotation. The publication is devoted to the issue of formal and informal leadership, in particular in the activities of heads of educational institutions. The difference between a leader and a manager is analyzed.

Key words: manager, leader, formal leader, informal leader.

Успішне функціонування сучасного закладу освіти великою мірою залежить від використання ефективних методів управління та застосування лідерства. Лідерство сьогодні виступає формою прояву впливу на поведінку людей. Воно значною мірою засноване на соціально-психологічних контактах та соціально-психологічних методах управління з метою досягнення цілей закладу освіти [3].

Лідерство також розглядають як процес, під час якого людина впливає на інших членів групи, з метою досягнення цілей групи або організації. У лідерства багато аспектів: повага, досвід, емоційна сила, навички спілкування з людьми, дисципліна, перспективне бачення, ініціатива, своєчасність і т.п. Лідерство пронизує всю систему управління. Неможливо ефективно виконувати функції планування, організації, мотивації чи

контролю, якщо немає ефективного керівництва й лідерів, здатних заохочувати інших працівників, позитивно впливати на них і вести за собою, тим самим досягаючи ефективних кінцевих результатів [2].

Теоретичні та прикладні засади керівництва й лідерства ґрунтуються на концептуальних положеннях менеджменту, які можна знайти у працях вітчизняних та іноземних науковців, а саме: О.Підвальної, А.Мазура, П.Друкера, Р.Лайкерта, Р.Стогділа, Д.МакГрегора, Н. Насікан, Р.Хусаїнова та інших.

Лідерству як явищу притаманні наступні основні ознаки: вищий рівень активності та ініціативності індивіда при вирішенні командою спільних завдань; велика поінформованість щодо вирішення завдань, членів команди та ситуації в цілому; виражений вплив на інших членів команди; висока відповідність поведінки соціальним установкам, нормам і цінностям, які прийняті в команді та на підприємстві; велика вираженість особистих якостей, еталонних для цієї ж команди [1].

Поведінкова концепція лідерства передбачає:

- Лідерську поведінку – як дії для координації роботи групи (розподіл обов'язків, мотивація, критика).

- Лідерство на основі техніки групової роботи. Лідером визнається той, у кого є програма для всієї групи, хто знає як досягти результату при мінімальних витратах ресурсів. Найбільш активний член групи стає лідером.

- Лідерство як вплив. Лідер – той, хто робить найбільше важливий вплив на інших.

- Лідерство через переконання. Лідерство за рахунок впливу на людей переконанням.

- Лідерство як досягнення згоди. Лідер досягає покори, поваги і лояльності співробітників шляхом досягнення між ними згоди; максимальне співробітництво при мінімальних протиріччях.

- Лідерство як центр діяльності групи. Лідер завжди є ядром групи [2].

При цьому основними якостями лідера є: володіння інтелектом і знаннями; вражаюча зовнішність; чесність; володіння здоровим глуздом (лідер не повинен бути догматиком); ініціативність; високий ступінь впевненості в собі; висока працездатність [за 2].

Але в даному контексті постає питання, чи завжди керівник є лідером? Сучасні вчені називають такі відмінності між лідером та керівником:

1. Керівник призначається офіційно, а лідер висувається неофіційно.
2. Керівнику законом надано певних прав та уповноважень. Лідер не має системи встановлених законом санкцій, використовуючи яку, він міг би впливати на інших людей.
3. Керівник представляє свій колектив у зовнішній організації та розв'язує питання, пов'язані з її стосунками з іншими групами, а лідер обмежений у сфері своєї діяльності переважно межами внутрішньогрупових стосунків.
4. Керівник перед законом несе відповідальність за стан справ в колективі та результати його діяльності. Лідер ніякої персональної відповідальності за незадовільну роботу колективу або за те, що в ньому відбувається, не несе [3].

Разом з тим, лідер може бути офіційним, формальним керівником групи, який наділений необхідними повноваженнями, або неформальним лідером (рядовим членом групи), «вожаком», особистісні якості та авторитет якого дають йому можливість здійснювати значний вплив на поведінку та настрій людей, вести їх за собою [3].

В практичній управлінській діяльності також можна спостерігати розбіжності між неформальним лідером і формальним лідером керівником:

- керівник звичайно призначається офіційно, а лідер висувається стихійно;
- керівникові надаються законом певні права й обов'язки, а лідер може їх не мати;
- керівник наділений певною системою офіційно встановлених санкцій, використовуючи які він може впливати на підлеглих, а лідеру ці санкції не надані;
- керівник представляє свою групу в зовнішній сфері стосунків, а лідер у сфері своєї активності обмежений в основному внутрішньо-груповими стосунками;
- керівник, на відміну від лідера, несе відповідальність перед законом за стан справ у групі;
- висунення лідера в більшій мірі залежить від настрою групи, в той час як керівництво – явище стабільне [2].

Крім цього, керівнику, як і лідеру, необхідно знати і вміти реалізувати низку завдань, щоб об'єктивно визначати, наскільки ефективно кожному працівникові вдається використати свій потенціал, та створити оптимальні умови для реалізації задатків кожної людини.

Донедавна переважала думка, що між поняттями «керівництво», «лідерство» немає суттєвої відмінності, оскільки особа, яка наділена повноваженнями здійснювати керуючі функції, автоматично вважається лідером колективу і має владу над підлеглими. Проте на практиці ці складові управлінського впливу не обов'язково, не завжди зосереджені в одних руках.

Тому питання диференціації цих понять, пошук ефективних шляхів діагностування лідерських якостей, сприяння формуванню лідерських якостей у керівника потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Загнітко А. П., Шукіна І. А. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 704 с.
2. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>
3. Нестуля С. І. Функції лідера-керівника: теоретичний аспект. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2017. № 4 (49). 2011. С. 153-158.

Демчик Н.О.,

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

*Науковий керівник: **Бялик О.В.,**
доктор педагогічних наук,*

*професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

НОРВЕЗЬКИЙ ДОСВІД У ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Анотація. У статті представлено досвід Норвегії у підготовці учнів до створення сім'ї та окреслено його особливості. Звернено увагу на процес

становлення системи сексуальної освіти, статевого та дошлюбного виховання молоді. Обґрунтовано доцільність впровадження позитивного досвіду Норвегії у вітчизняну систему освіти.

Ключові слова: учнівська молодь, підготовка до створення сім'ї, сексуальна освіта, статеве виховання, Норвегія.

Annotation. In the article experience of Norway in preparing students for starting a family is presented and its features are outlined. Attention is paid to the process of forming a system of sexual education, sexual and premarital education of young people. The feasibility of introducing the positive experience of Norway into the domestic education system is substantiated.

Key words: students, preparation for starting a family, sex education, sex education, Norway.

Входження України до європейського співтовариства сприяє активній позиції нашої держави у модернізації шкільної реформи, що передбачає дотримання принципів євроінтеграції усіх країн-членів ЄС, в тому числі й скандинавського макрорегіону. Тому перед вітчизняними дослідниками ставляться завдання також й вивчення питання підготовки учнівської молоді до створення сім'ї, її статевого виховання та відповідального батьківства, що актуалізують дослідження взаємовпливу педагогічних процесів у загальносвітовому вимірі.

Вивчаючи досвід скандинавських країн у досліджуваній нами проблемі, зосередимо увагу на Норвегії, де підготовка учнів до сімейного життя розпочинається з їх статевої освіти, який відбувається у ранньому підлітковому віці, оскільки сьогодні спостерігаємо процес акселерації, що зумовлює прискорений розвиток організму та раннє статеве дозрівання, яке відбувається в підлітків ще до початку повного психоемоційного розвитку. Крім того, мають місце й психологічні відмінності між хлопцями та дівчатами, а також невідповідність між фізіологічним та психосоціальним розвитком підлітка.

Зокрема, у Норвегії статева освіта, як складова підготовки учнів до створення сім'ї, бере свій початок із 30-х років ХХ століття з уведенням курсу «Розмноження людини» (Skolekurs «Menneskelig reproduksjon»), який згодом став обов'язковою частиною курсу з біології. Основна причина його введення до навчального плану вбачалася у необхідності зменшення кількості підліткових вагітностей та абортів, а також запобігання хворобам, що передаються статевим шляхом, в тому числі й СНІДу серед молоді, що й відображалася у таких розділах те тематик, як: статевий потяг, засоби контрацепції, планування сім'ї, аборти, ЗПСШ та ін. [2].

На початку 1970-х років Відділом у справах освіти та релігії в навчальні плани шкіл було уведено додатковий предмет «Сім'я» («Familie»), що дало можливість учням зрозуміти суть людського буття, почуття людей, ролі чоловіка та дружини у сім'ї тощо [2].

Встановлено, що статева освіта та підготовка учнів до дорослого життя у Норвегії починалося у віці 10 років та базувалося не лише на викладанні шкільного курсу з біології, а й на таких предметах, як релігія та філософія життя [5] й полягала у наданні необхідної інформації дітям, на основі якої у них формувалися б правильні ідеали про протилежну стать та стосунки між чоловіком та жінкою, загальнолюдські та моральні цінності, почуття поваги у відносинах між різними статями, відповідальності за свої вчинки у статевих стосунках та при створенні сім'ї.

З'ясовано, що норвезькі фахівці з питань охорони здоров'я дійшли висновку, що запровадження у шкільні навчальні плани предмету «Сnfntdt виховання» («Seksualundervisning») є недостатнім у подоланні негативних явищ, що спостерігаються у молодіжному середовищі. Тому наступним кроком у вирішенні цієї проблеми стало створення «Освітньої програми статевого здоров'я» («Sexual health education programme»), яка передбачає інформування молоді про негативні наслідки невідповідного статевого життя, попередження зараження ВІЛ-інфекцією та венеричними захворюваннями, підліткової вагітності та ін. Програми спрямовані на розповсюдження інформації щодо засобів контрацепції, підготовки до подружнього життя, планування сім'ї тощо [2].

У 80-х роках ХХ століття у Норвегії було засновано ряд організацій, які надавали медичну допомогу підліткам. Так, Норвезька організація клінічної сексології (The Norwegian Society of Clinical Sexology). Зазначимо, що створення таких закладів дає можливість дівчатам-підліткам Норвегії не лише отримати консультації з питань гінекології та контрацепції від кваліфікованих фахівців, а й дає можливість безкоштовно за потреби проходити лікування та перебувати під час пологів [5].

Норвегія підняла середній вік першого статевого акту, і вона досягла цього завдяки відкритості щодо сексу та контрацепції, гарній статевій освіті та наданню послуг сексуального здоров'я підліткам через молодіжні центри здоров'я.

Маючи за мету підготовку учнівської молоді до вступу у шлюб для створення здорової сім'ї, виховну роботу з питань статевого виховання необхідно проводити ще до того, як почнеться формування сексуальної зрілості, та усвідомлення приналежності до певної статі. Адже саме у ранньому підлітковому періоді відбувається формування ідеалів про протилежну стать та уявлення про стосунки між чоловіком та жінкою.

В сучасних умовах важливу роль у підготовці молоді до подружнього життя та відповідального батьківства бере на себе шкільна санітарна служба охорони здоров'я (Skolehelsetjenesten), яка повинна сприяти соціальному вихованню та сексуальній просвіті в школі, особливо в сфері сексуального здоров'я, зокрема, запропонувати свій досвід у формуванні почуттів любові та закоханості, розумінні та дотриманні кордонів, фізіології та анатомії (включаючи еrogenні зони), засобів контрацепції та ЗПСШ. В той же час відкритість, повага до різноманітності та позитивне ставлення до сексуальності є важливими умовами навчання в норвезьких школах.

Однак є ряд принципів, яких необхідно дотримуватися фахівцям Служби при здійсненні статевої просвіти учнів: використовувати тільки гендерно та сексуально нейтральну мову щодо статі та сексуальної орієнтації, бути культурно чутливими, з урахуванням цільових груп, що їх використовуватимуть; врахування також й зв'язків між етнічною приналежністю, традиціями, статтю, обмеженими можливостями та сексуальною орієнтацією (інтерсекціональність).

Міністерство освіти Норвегії (Kunnskapsdepartementet) рекомендує таке навчання розглядати в контексті шкільного навчання життєвим навичкам, де особлива увага зосереджується на таких темах, як самоповага, міжособистісні стосунки та сексуальність. Сексуальна освіта може сприяти розвитку шкільної спільноти, сприяти психосоціальному середовищу учнів і посилювати зусилля проти цькування [4].

Сексуальне виховання, як складова статевої просвіти розглядається в контексті шкільної програми, де учням надається можливість поміркувати про стосунки, емоції, цінності, ставлення, ідентичність, алкоголь та обмеження, щоб отримати базові навички. Навчання в групах у цьому контексті може надати ширший простір для обміну думками, думками та рефлексією, що сприятиме зміцненню навичок міжособистісної взаємодії.

Фахівці-практики акцентують увагу на тому, що таке навчання має бути адаптоване до віку та розвитку дітей, може бути різним за формою та змістом, з використанням різноманітних педагогічних засобів (драми, комікси, ляльки, фільми), а також у між статевої взаємодії через рольові та сценарні ігри [4].

Аналіз стану статевого виховання у скандинавській країні, як Норвегія дає змогу стверджувати, що ця країна досягла успіху в процесі підготовки молоді до сімейного життя у попередженні та вирішенні таких проблем, як зростання кількості неповних сімей, розлучень, значна кількість абортів, підліткової вагітності, низький рівень народжуваності. Норвегія обрала таку систему підготовки учнів до створення сім'ї, статевого та дошлюбного виховання, яка базується на принципі відкритості питань, що стосуються сексу, але це аж ніяк не є пропагандою для молоді. Це лише те, що інколи може зберегти здоров'я та врятувати життя.

Зважаючи на досвід Норвегії статеве виховання повинно здійснюватись не лише під час викладання спеціальних дисциплін, а бути в повній мірі інтегрованим у освітній процес, залучаючи при цьому шкільну санітарну службу охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Грабова Г. О. Становлення системи статевого виховання у скандинавських країнах (Норвегія, Швеція). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 5 (7). С. 57–64.
2. Bartz T. Sex education in multicultural Norway. *Sex Education*. 2007. V. 7. Pp. 17–33.
3. Norway supports comprehensive sexuality education (CSE). 2019. 04 November. URL: <https://www.nairobisummiticpd.org/commitment/norway-supports-comprehensive-sexuality-education-cse#:~:text=In%20addition%20to%20Norway%27s%20main,and%20to%20enable%20young%20people>
4. Seksuell helseopplæring: Skolehelsetjenesten bør tilby sine innspill til seksuell helseopplæring i skolen. Utdannings-direktoratet. Vg1 helse- og oppvekstfag (HSF01-03) URL: [https://www.helsedirektoratet-no.translate.googleusercontent.com/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse?x_tr_sl=no&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc](https://www.helsedirektoratet.no.translate.googleusercontent.com/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse?x_tr_sl=no&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc)
5. Sundby J. Young People's Sexual and Reproductive Health and Rights. 2006. Jun;20(3). Pp. 355–68. Doi: 10.1016/j.bpobgyn.2005.12.004

Дмитрецький Д.А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Кучинська І.О.,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПРІОРИТЕТНІ ІДЕЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Анотація. У статті проаналізовано праці науковців з проблем розвитку економічної освіти. Окреслено та схарактеризовано в історичній ретроспективі провідні ідеї науковців та практичні підходи до створення системи вітчизняної економічної освіти, що дає можливість їх використання в сучасних закладах освіти України.

Ключові слова: економічна освіта, зміст освіти, історичні ідеї, історичний досвід.

Annotation. The article analyzes the works of scientists on the problems of the development of economic education. The leading ideas of scientists and practical approaches to the creation of a system of domestic economic education are outlined and characterized in a historical retrospective, which makes it possible to use them in modern educational institutions of Ukraine.

Key words: economic education, content of education, historical ideas, historical experience.

Актуальність проблеми дослідження обумовлена практичними потребами розвитку системи економічної освіти в Україні, базуючись на тенденціях її розвитку в історичній ретроспективі, враховуючи її національні особливості. Закон України «Про освіту» (2017), «Концепція розвитку економічної освіти в Україні» (2003), «Концепція профільного навчання в старшій школі» (2003), Національна стратегія розвитку освіти і науки в Україні на період до 2030 р., Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та інші засадничі документи передбачають необхідність осучаснення основних напрямів розвитку економічної освіти всіх рівнів. Слід зазначити, що ефективність означеного процесу залежить не лише від урахування сучасних тенденцій сучасної економічної освіти, а й історичних передумов її розвитку.

Мета: проаналізувати в історичній ретроспективі провідні ідеї науковців, а також практичні підходи щодо розвитку системи вітчизняної економічної освіти в Україні як передумови її розвитку на сучасному етапі.

Актуальні проблеми розвитку економічної освіти досліджували такі науковці як М. Вачевський, І. Головка, М. Євтух, Климчук, І. Лисенко, В. Мадзігон, О. Овчарук, А. Пантелеймоненко, І. Проніков, О. Плахотник, Н. Примаченко, І. Прокопенко, І. Пронікова, В. Терес, О. Шпак, О. Юхимович та ін. Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що економічна освіта була предметом системних досліджень як педагогів, психологів, так і фахівців в області економіки. Історико-педагогічні умови розвитку економічної освіти в Україні були предметом досліджень значної кількості педагогів, у

працях яких проаналізовано в історичній ретроспективі ідеї створення та розвитку вітчизняної шкільної економічної освіти. Також провідними науковцями визначено можливості використання засадничих ідей та практичного досвіду в сучасних закладах освіти, у тому числі загальної середньої освіти України. Дослідниками зазначеної проблематики зроблено аналіз наукової літератури на основі системного підходу до трактування та аналізу нормативно-правової бази, архівних джерел, а також педагогічних розвідок з проблем економічної освіти.

Науковці в різних працях вказують на те, що відбувається зростання зацікавленості наукової спільноти історико-педагогічними процесами в області історичного економічної освіти. Інтерес представляють зміст, форми, методи економічної освіти на різних етапах її становлення в незалежній Україні. Ці дослідження є дуже важливими не лише для вивчення історичних витоків економічної освіти, її розвитку в історичній ретроспективі, а й для удосконаленню теорії та методики викладання різних шкільного економічного спрямування.

На їх основі визначено взаємозумовленість соціально-економічного розвитку держави, розвитку педагогічної думки та реальної практики економічного виховання школярів, студентів. Зокрема, термін «економіка» трактується як «господарство», що визначає сутність економіки як сфери господарської діяльності людини, у якій створюються, розподіляються і споживаються життєві блага [1] та «соціальний» (лат. *socialis* – громадський) – сфера соціально-громадської діяльності. Поєднання означених термінів – «соціальна економіка» визначило важливий напрям розвитку економічної освіти, що передбачає економічну грамотність широких верств населення для ефективної господарської діяльності.

Цінність представляють не лише трактування тенденцій розвитку економічної освіти в Україні, а й аналіз різних вчень, педагогічних ідей, які вплинули на розвиток економічної науки та методик її вивчення у різних закладах освіти в Україні досліджуваного періоду. Результати аналізу дають підстави стверджувати, що цей процес був досить складним і неоднозначним. Особливості його протікання закономірно залежали від різних чинників розвитку суспільства, зокрема соціальних, економічних та політичних.

У наукових працях з проблем економічної освіти визначено основну функцію економічної освіти – формувати особистість економічно грамотну, яка здатна ефективно оволодівати економічним знанням, практичними навиками його застосування, а й на їх основі формувати позицію реального суб'єкта економічного розвитку України. Як зазначає Євтух М. Б., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, «Соціально-економічні та політичні зміни, інтеграція України в європейський освітній простір, передбачають вирішення комплексу проблем, серед яких найважливішою є досягнення сталого економічного зростання» [2]. У цьому контексті у визначених хронологічних важливими є дослідження, які стосуються напрямів, наукових вчень, педагогічних ідей, економічних теорій, які прямо чи опосередковано вплинули на розвиток економічної науки та практики її вивчення в закладах освіти України.

Сьогодні, як і раніше знов постає проблема становлення якісного, компетентного менеджменту, який би створював освітнє середовище у проєкції формування економічної грамотності та самодостатності молоді [4]. Як підкреслює педагог Кучинська І.О., в умовах сьогодення, використовуючи досвід минулих поколінь, слід спрямовувати увагу на необхідність формування

у студентської молоді ціннісних орієнтирів у сфері економічної компетентності та спроможності [3,5].

Варто зазначити, науковці доводять, що ще у XIX столітті з'являються важливі економічні ідеї і вчення, які значною мірою визначили напрями розвитку національної економічної науки та методики її вивчення в закладах освіти. Зокрема, це: блок ідей, які лягли в основу практики створення комерційної системи економічної освіти, більшою мірою професійної; ідеї та принципи диференціації в системі освіти призвели до створення комерційних училищ і торгових шкіл (початок XX ст.), якими опікувались громадські організації; ідея поєднання термінів – «соціальна» та «економіка» лягла в основу створення кооперативів у сфері шкільної освіти. «При цьому він (термін) відображає наявні економічний та соціальний ефекти, що характеризують діяльність кожного з типів кооперативів названої групи» [6].

Таким чином, представлені узагальнення не тільки відображають специфіку розвитку економічної освіти у межах досліджуваного періоду, а й також створюють можливість більш глибокого осмислення ідей та практичних підходів до розвитку економічної освіти в Україні кінця XIX – початку XX століття) та їх адаптації до сучасних умов. Важливим є розуміння того, що інноваційних розвиток економічної освіти буде ефективним лише за умови не лише орієнтування на європейські освітні стандарти, а й врахування цінного національного досвіду розвитку ідей та практики економічної освіти у різних історичних контекстах, а також врахування провідних тенденцій, які характерні саме для вітчизняної системи освіти, зважаючи на її самобутність та національну орієнтованість.

Список використаних джерел

1. Головка І. Спрощена система оподаткування: скасування не на часі. *Вісник. Офіційно про податки*. Київ, 2016. № 33 (890). URL : <http://www.visnuk.com.ua/ua/news/id/3018>
2. Євтух М.Б., Проніков О.К., & Пронікова І.В. (2020). Передумови розвитку шкільної економічної освіти в Україні: історичний аспект (XIX-початок XX століття). *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені ТГ Шевченка*, 11(167), 2020, С.191-195.
3. Кучинська І. О. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 292 с.
4. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с.
URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>
5. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу : пріоритетні орієнтири й перспективи. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини* / [редкол. : І.І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Випуск 11. С. 204–210.
6. Пантелеймоненко А.О., Гончаренко В.В., Рижик І.О. Кооперативи у сфері шкільної освіти як складник соціальної економіки. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*, 2020, № 2. С. 147-155.
7. Шпак О.Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти. Київ: Четверта хвиля, 2000. 352с.

Дрига В.С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Житнухіна К.П.,**
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: КРІЗЬ ПРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У науковій праці зосереджено увагу на розкритті поняття «комунікативна компетентність» як однієї із ключових компетентностей здобувачів вищої освіти, встановлено її специфічні риси та особливості формування.

Ключові слова: комунікативна компетентність, здобувачі вищої освіти, формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Annotation. The scientific work focuses on revealing the concept of "communicative competence" as one of the key competencies of higher education students, and its specific features and peculiarities of formation are established.

Key words: communicative competence, higher education students, formation of communicative competence of future specialists.

Одним із важливих аспектів підготовки висококваліфікованих фахівців, в тому числі й фахівців залізничного транспорту, що сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності людини, є комунікація, встановлення ділових контактів, бесіди, спілкування зі здобувачами освіти та колегами, за допомогою чого здійснюється передача значного обсягу необхідної інформації тощо. Тому, володіння комунікативною компетентністю на високому рівні майбутніми залізничниками необхідно не менше, ніж фахівцям, чия діяльність безпосередньо пов'язана зі спілкуванням.

Очевидним є той факт, що сучасні вимоги суспільства до майбутніх фахівців щодо комунікативної компетентності є досить високими, як і їх готовність до професійного спілкування та розуміння значущості такого спілкування в усіх сферах професійної діяльності [1].

Згідно із нормативними документами державного рівня, зокрема, законами України «Про залізничний транспорт», «Про вищу освіту», Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 роки, та ін. активізується процес пошуку ефективних механізмів підготовки кваліфікованих кадрів, у яких володіння комунікативною компетентністю є однією зі складових професійної компетентності майбутніх фахівців.

Наукові положення щодо ролі спілкування у формуванні особистості, визначають комунікативну функцію психіки та розглядають діяльнісний підхід до вивчення особистості як провідний у становленні майбутнього фахівця.

Комунікативна компетентність розвивається у соціальному контексті та залежить від ряду факторів, таких як життєвий досвід, ерудиція, творча спрямованість та ін. На основі проведеного аналізу зроблено висновок про важливість комунікативної компетентності для ефективної адаптації особистості у сучасному світі.

Однак, як показують дослідження багатьох науковців з питань формування комунікативної компетентності, на сьогодні у навчальних планах підготовки фахівців відсутня достатня кількість комунікативних дисциплін; недостатнє використання активних, тренінгових методів навчання; слабка теоретична поінформованість студентів про проблеми спілкування, комунікативної компетентності; відсутня необхідна методична база та прослідковується неготовність викладачів до використання інтерактивних форм роботи із студентами під час лекційних та семінарських занять; недостатньо уваги до здобуття студентами практичних навичок ділового та міжособистісного спілкування тощо. Для уникнення такої ситуації необхідно, на нашу думку, змінити підходи до організації освітнього процесу, зокрема, будувати процес навчання студентів на основі інтеграції загальнопрофесійних та спеціальних навчальних дисциплін. При цьому у процесі навчально-професійної діяльності варто активно використовуватися такі технології, як техніка постановки запитань та відповідей на них, робота у великих та малих групах; презентація та захист проєктів, рольові та ділові ігри, дискусії, кейс-технології тощо. Як доводять дослідження, викладання дисциплін стає більш ефективним, якщо в ньому на основі вивченого навчального матеріалу здобувач отримує творчі завдання, що дають йому змогу оволодіти такими компонентами комунікативної компетентності, як: прогнозування і програмування комунікативної ситуації; знання й ерудиція; засоби спілкування (вербальні та невербальні); управління комунікативною ситуацією; комунікативна культура (загальна та національна); орієнтація на соціального партнера; мовленнєва компетенція. Так, під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу, що є обов'язковими для будь-яких спеціальностей, студентам можуть бути запропоновані такі завдання:

- складання запитань з означеної проблеми;
- складання психологічної (психолого-педагогічної) характеристики на свого одногрупника;
- підготовка та проведення дискусії з визначеної проблеми;
- моделювання ситуацій спілкування з партнером, колегою, опонентом;
- формулювання проблеми для виробничої наради тощо [3].

При вивченні дисциплін, пов'язаних з організацією управління (управління персоналом, управління закладами освіти тощо) студенти можуть виконувати завдання, що передбачають складання анкети для прийому на роботу; розв'язання ситуативних задач, пов'язаних із створенням конфліктної ситуації; визначення та характеристика стилю керівництва установою; планування і проведення виробничих нарад; створення рекламної інформації про установу, організацію тощо.

Список використаних джерел

1. Гавриляк Л. С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*, 2019. № 3. С. 70–73.
2. Житнухіна К. П., Дрига В. С. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійної підготовки сучасного фахівця. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). С. 843–852.
URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/11480>
3. Сипченко О., Гарань Н., Бойко І. Комунікативна компетентність викладача як важлива складова професіоналізму. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2022. № 2 (102). С. 26–35.

Дуцик А.А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Федорчук В.В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ МЕДІАТВОРЧОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В публікації охарактеризовано та обґрунтовано основні завдання та функції медіатворчості, що стосуються сучасної освіти.

Ключові слова: медіатворчість, освіта, завдання, функції.

Annotation. The publication describes and substantiates the main tasks and functions of media creativity related to modern education.

Key words: media creativity, education, tasks, functions.

Медіатворчість як сучасний педагогічний феномен виконує роль системоформуючого чинника у професійній діяльності вчителя, інтегруючи технологічну майстерність, критичну рефлексію та інноваційні стратегії роботи з інформацією. Її функціональний потенціал визначається здатністю трансформувати традиційні освітні практики у відповідь на виклики цифрової епохи, що потребує деталізації ключових завдань і механізмів їх реалізації.

Стратегічні завдання медіатворчості в педагогічному контексті визначають основні орієнтири, за якими формуються професійні компетенції вчителів та розвивається інноваційність освітнього процесу. До них належать як розвиток технічних умінь в медіакомпетентності, так і формування здатності до критичного мислення та культурної самоідентифікації.

Так, одним із ключових завдань є розвиток медіакомпетентності, що передбачає опанування широкого спектра умінь, пов'язаних із аналізом, створенням і поширенням контенту в цифровому середовищі. Сучасний вчитель має володіти знаннями з технічної сторони роботи з інформаційними технологіями, розуміти принципи верифікації джерел інформації та дотримуватися етичних норм цифрової комунікації. Наприклад, дослідження Н.І. Череповської свідчать, що успішне впровадження алгоритмів верифікації джерел та принципів візуального дизайну сприяє підвищенню рівня медіабезпеки у освітньому процесі [6]. Це завдання вимагає системної роботи як на рівні підготовки педагогічних кадрів, так і у впровадженні сучасних технологічних рішень у практику шкіл і університетів.

Іншим важливим завданням є актуалізація критичного мислення. Сучасне цифрове середовище характеризується надлишком інформації, з якої легко потрапляє дезінформація та маніпуляції. Тому навчання декодуванню прихованих смислів у медіатекстах стає необхідним. Педагоги повинні навчати здобувачів освіти аналізувати мовні конструкції, візуальні елементи та ідеологічні підтексти, що містяться у створених медіатекстах. Л. Мастерман наголошує, що кожен творчий акт має включати етап рефлексії, який дозволяє виявити соціокультурний вплив медіаповідомлень [за 4]. Розвиток критичного мислення сприяє формуванню у здобувачів здатності не лише сприймати, а й створювати контент, що відповідає високим вимогам інформаційної епохи.

Інноваційність у педагогічній діяльності є ще одним стратегічним завданням, що вимагає інтеграції гібридних форматів – інфографіки, підкастів, інтерактивних симуляцій тощо – у навчальний процес. Досвід Т. Чашки доводить, що активне залучення учнів до розробки власних медіапродуктів, таких як новинні ролики чи електронні підручники, сприяє зростанню мотивації на 37% порівняно з традиційними підходами до навчання [5]. Інноваційність дозволяє не лише модернізувати навчальний процес, а й створювати умови для творчої взаємодії між студентами, що стимулює розвиток індивідуального потенціалу кожного учасника освітнього процесу.

Особливу увагу слід приділяти завданню розвитку культурної ідентичності через використання медіаторчості. Створення цифрових архівів усних історій, організація віртуальних екскурсій по пам'ятках рідного краю та розробка локальних історичних наративів сприяють формуванню емоційного зв'язку з культурною спадщиною. Такі проекти дозволяють зберігати та популяризувати локальні традиції, що особливо актуально в умовах глобалізації, коли домінують стандартизовані міжнародні культурні продукти [2]. Розвиток культурної ідентичності через медіаторчість допомагає учням усвідомити власні корені, розвиває почуття національної гордості та стимулює критичний аналіз культурних процесів.

Серед функціональних аспектів медіаторчості особливе місце займає адаптаційна функція. Вона забезпечує психологічну та професійну гнучкість педагога у швидкоплинному світі цифрових технологій. Дослідження свідчать, що вчителі, які володіють розвиненою медіаторчістю, на 45% швидше адаптуються до нових платформ дистанційного навчання, що є критично важливим у сучасних умовах змін [2]. Адаптаційна функція допомагає педагогам ефективно працювати в умовах невизначеності, інтегруючи новітні технології у свої методики викладання.

Медіаторчість також виконує важливу комунікативну функцію, що полягає у побудові ефективного діалогу між викладачем та аудиторією. Сучасні цифрові засоби дозволяють створювати багатоканальні повідомлення, які полегшують взаємодію і зменшують комунікаційні бар'єри. О.В. Федоров відзначає, що використання інтерактивних квестів чи форматів едутейнмент-відео сприяє більш глибокому розумінню складних понять, оскільки знижує дистанцію між учнями та навчальним матеріалом [4]. Комунікативна функція медіаторчості є ключовою для формування ефективних моделей обміну знаннями та досвідом у педагогічному процесі.

Культуротворча функція медіаторчості передбачає генерацію нових символічних систем, які об'єднують академічні знання з популярними форматами подачі інформації. Створення науково-художніх коміксів, відеоеккурсій, цифрових театральних постановок – все це дозволяє трансформувати абстрактні теорії в доступні образи, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Цей підхід дозволяє зменшити бар'єри між академічною наукою та масовою культурою, стимулюючи інноваційний діалог між різними соціальними групами [1].

Останнім, але не менш важливим аспектом є рефлексивна функція, яка полягає у стимулюванні самоаналізу через документування власного педагогічного досвіду. Практики ведення блогів, відеощоденників та онлайн-дискусій сприяють підвищенню якості планування уроків і розвитку професійної свідомості. За даними експерименту Б. Потятиника, такі методики дозволяють покращити організацію навчального процесу на 28% [за

1]. Рефлексія допомагає виявляти сильні та слабкі сторони власної педагогічної діяльності та сприяє постійному професійному зростанню.

Разом усі ці стратегічні завдання та функціональні аспекти створюють комплексну систему медіаторчості, яка здатна змінити традиційні підходи до освіти. Інтеграція технологічної майстерності, критичного мислення, інноваційних стратегій та культурної самоідентифікації дозволяє не лише підвищити ефективність навчального процесу, але й сприяє загальній трансформації суспільства у відповідь на виклики цифрової епохи. Впровадження медіаторчості у педагогічну практику вимагає системного підходу, який включає модернізацію навчальних програм, підготовку педагогічних кадрів, створення медіамайстерень та постійний аналіз впливу цифрових технологій на освітній процес. Сучасні дослідження демонструють, що вчителі, які активно впроваджують медіаторчність у свою діяльність, мають значно вищі показники професійної адаптації, інноваційності та комунікативної ефективності, що позитивно позначається на якості освіти.

Список використаних джерел

1. Бутиріна М., Темченко Л. Новітні дидактичні засоби в медіаосвіті (на прикладі мультимедійного лонгріду).
URL : <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/download/196/193/>
2. Колеснікова І. В. Візуальна медіакультура та медіаторчність сучасного педагога.
URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2019/04/statja_20190404_5.pdf
3. Колеснікова І.В. Медіаторчність як засіб розвитку медіакультури педагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти.
URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/18/part_1/44.pdf
4. Тухтарова Т. Медіаторчність як різновид творчої діяльності особистості.
URL : http://tuhtarova43.blogspot.com/2015/10/blog-post_16.html
5. Чашка Т. Формування медіаторчності у дітей середнього дошкільного віку шляхом залучення їх до медіадіяльності.
URL: <https://medialiteracy.org.ua/formuvannya-mediatorchosti-u-ditej-serednogo-doshkilnogo-viku-shlyahom-zaluchennya-ih-do-mediadiyalnosti/>
6. Череповська Н.І. Медіаторчність як соціально-психологічний ресурс особистості. Типологія відеосприймання. *Збірник наукових праць Інституту психології АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах* / За ред. В.О. Моляко. Т.12. Вип. 8. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 318-325.

Калинюк О.М.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: Бялик О.В.,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

СУСПІЛЬНО-ДЕРЖАВНІ ЦІННОСТІ **ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Анотація. У науковій праці доведена необхідність виховання громадянськості учнів крізь призму суспільно-державних цінностей, що

пов'язано із стратегічним курсом України у світовий та європейський освітній та економічний простір.

Ключові слова: учнівська молодь, виховання громадянськості, суспільно-державні цінності.

Annotation. The scientific work proves the need to educate students' citizenship through the prism of social and state values, which is connected with Ukraine's strategic course in the global and European educational and economic space.

Key words: students, civic education, social and state values.

Війна, яку розв'язала російська федерація проти України зумовила потребу у переосмисленні багатьох суспільно-політичних явищ і процесів. Значної уваги вимагає, насамперед, виховання підростаючого покоління з позиції громадянського суспільства, кожен член якого стає творцем майбутнього своєї країни; не мириться з поневоленням, засуджує приниження та знущання, прагне волі та свободи; у якій поєднуються кращі державницькі риси, як патріотизм, волелюбність, почуття обов'язку й відповідальності перед собою та своєю державою тощо.

Курс на євроінтеграцію та забезпечення статусу України як європейської держави, об'єднаної на основі цивілізаційних цінностей, забезпечується насамперед формуванням у здобувачів освіти не тільки суспільно-державних (національних), а й європейських цінностей. У зв'язку з цим, суттєвою рисою сучасної дійсності є постійні зміни ціннісних ставлень та орієнтацій, а разом з цим змінюються традиційно визнані цінності та розуміння сутності людського буття.

Як зазначає академік І. Бех, на тлі цього відбувається і переоцінка ціннісної парадигми людського існування, попередня (традиційна) ціннісна система деякими верствами суспільства зазнає перегляду. Така ситуація не може не викликати занепокоєння, оскільки цінності та ціннісні орієнтації є тією ланкою, що забезпечують стійкість як особистості зокрема, так і суспільства в цілому [1].

У нашій країні процес переоцінки цінностей поглиблюється ще і внутрішніми аспектами: раніше існуюча за радянських часів система цінностей перестала існувати, нова ж система, яка б розглядалася всім суспільством, ще не стала домінантною. Зміни, що відбуваються у системі орієнтацій особистості, неодмінно призводять до деформації уявлень, що існували раніше і стосувались найважливіших інститутів суспільного життя, перегляду світосприйняття, норм моралі.

Сутність категорії цінності полягає у спрямованості на ідеальні та матеріальні явища й предмети, що є значущими для особистості у контексті розвитку та соціалізації особистості або суспільства в цілому. Визначальну роль у цьому процесі відіграють механізми виховання, котрі актуалізують пріоритетну роль цінностей, бо цінності є основою виховання [2].

Зазначимо, що виховання цінностей є не лише соціальним запитом суспільства. Це, в першу чергу, потреба самої особистості, задоволення якої робить життя людини повноцінним, гармонійним і щасливим. Однак, у період суспільно-економічних криз відбувається зміна пріоритетів, і цінності також піддаються значним трансформаціям. Найбільш небезпечною така ситуація є для зростаючої особистості. Адже, ціннісна сфера особистості формується поступово і є надто чутливою до зовнішніх чинників.

Таким чином, сучасний виховний процес має сконцентрувати увагу на формуванні в здобувачів освіти чіткого уявлення про ті цінності, які функціонують у суспільстві, оскільки ці цінності надають стійкості позиції особистості. Маються на увазі суспільні цінності, які розглядаються як відбиття, загальне розуміння світу, людини, суспільства й ціннісне ставлення до них, що визначають соціально-політичну, філософську, атеїстичну або релігійну, моральну, естетичну й науково-теоретичну орієнтацію людини. Як спосіб усвідомлення дійсності, цінності включають і принципи життя, що зумовлюють характер діяльності людей. У процесі розвитку цінностей формується індивідуальність людини, її переконання та життєва позиція. При цьому усвідомлені та засвоєні людиною цінності слугують механізмом, що забезпечує інтеграцію особистісних дій в єдину цілісну систему інтеракцій в соціумі та регламентує засоби задоволення потреб, регулюючи тим самим норми поведінки людини в усіх сферах її життєдіяльності [3].

У зв'язку з цим, серед проблем виховання зростаючої особистості в сучасних умовах особливо актуальним видається вивчення провідних факторів формування цінностей здобувачів освіти різного віку, до яких варто віднести: соціальні (аксіосфера епохи і суспільства, аксіосфера поселення, соціальної й етнічної групи), аксіосфера сім'ї і близького оточення здобувача освіти, аксіосфера особистості педагога); діяльнісні (цілеспрямована діяльність педагогів та власне ціннісно-орієнтована діяльність вихованців); біологічні (стать, вік, стан здоров'я) тощо.

Стратегічний курс України на інтеграцію у світовий та європейський економічний простір передбачає пріоритетність запровадження різних соціальних, економічних, демократичних у своїй основі європейських стандартів життєдіяльності людини. Тому на сьогодні головним завданням закладів освіти України повинно стати виховання у здобувачів освіти не тільки національних, а й європейських цінностей, що ще більше наблизить всіх нас до життя в Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Цінності як ядро особистості. *Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб.* Київ, 2017. С. 8–11.
2. Виховання цінностей особистості: європейський вектор та національний контекст : кол. моногр. / [Н. Безлюдна, В. Бойченко, О. Бялик [та ін.] ; за ред. О. М. Коберника ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Візаві, 2023. 392 с.
3. Коберник О.М., Безлюдна Н.В., Бойченко В.В. Теорія і методика виховання: сучасні тенденції розвитку : навч. посіб. Умань : Візаві, 2018. 288 с.
4. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

Крамар Д.С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Кучинська І.О.,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні основи військово-патріотичного виховання в українській педагогіці, його зміст, принципи та значення у формуванні національної свідомості молоді. Аналізуються історичні традиції, сучасні підходи та педагогічні методи, спрямовані на розвиток патріотизму, готовності до захисту Батьківщини та громадянської відповідальності.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, українська педагогіка, національна безпека, національна ідентичність.

Annotation. The article examines the theoretical foundations of military-patriotic education in Ukrainian pedagogy, its content, principles, and significance in shaping the national consciousness of youth. It analyzes historical traditions, modern approaches, and pedagogical methods aimed at fostering patriotism, readiness to defend the Motherland, and civic responsibility.

Key words: military-patriotic education, Ukrainian pedagogy, national security, national identity.

Військово-патріотичне виховання є важливою складовою національної системи освіти та виховання, спрямованою на формування в молоді громадянської свідомості, готовності до захисту Батьківщини, розвитку почуття відповідальності перед державою та суспільством. В умовах сучасних геополітичних викликів роль військово-патріотичного виховання значно зростає, що обумовлює необхідність його ґрунтовного теоретичного осмислення та вдосконалення методичних підходів.

Українська педагогіка має багату історію розвитку військово-патріотичного виховання, яке зазнавало змін залежно від суспільно-політичних умов. У різні періоди історії України – від козацької доби до сучасності формувалися традиції виховання мужності, честі, відданості рідній землі.

Наукове осмислення проблеми військово-патріотичного виховання в Україні базується на теоретичних засадах педагогіки, психології, соціології, історії, філософії та військових наук. Важливими складовими цієї системи є формування національної ідентичності, розвиток морально-етичних цінностей, виховання відповідальності та дисципліни, а також здобуття знань і навичок, необхідних для захисту держави.

Отже, дослідження теоретичних основ військово-патріотичного виховання в українській педагогіці є актуальним завданням, що сприяє вдосконаленню системи виховання молоді, підвищенню рівня громадянської відповідальності та забезпеченню обороноздатності країни.

Забезпечення військової безпеки України завжди супроводжувалося розвитком ефективної системи військово-патріотичного виховання. Одним із ключових аспектів цього процесу є формування морально-психологічної стійкості громадян, особливо молодого покоління, до захисту своєї країни. У сучасній педагогічній науці військово-патріотичне виховання розглядається як важливий компонент громадянської освіти, що сприяє розвитку почуття відповідальності, національної самосвідомості та готовності до активної участі в суспільному житті.

Значний суспільний інтерес до цієї тематики, аналіз наукових джерел свідчить про недостатню увагу до сутності та змісту поняття «військово-патріотичне виховання». Дослідження цього питання ще не набули достатньої наукової глибини, що робить його актуальним у контексті сучасної педагогіки. Серед науковців, які досліджували аспекти патріотичного виховання, варто відзначити Л. Сквирського, Г. Мосолова, З. Цимерінову, Б. Братуся, І. Бега, С. Гончаренка, О. Вишенського, Г. Бугайцеву, Г. Ващенко та В. Гонського. Їхні роботи охоплюють питання формування патріотичних цінностей упродовж останніх десятиліть.

Згідно з поглядами О. Салата, історичний досвід країни є визначальним чинником у становленні патріотичних почуттів. В умовах глобалізаційних змін національна ідентичність та любов до Батьківщини стають важливими елементами виховання підростаючого покоління. Патріотичні настрої формуються під впливом історії, культурних традицій і соціальних умов, які передаються від покоління до покоління [3].

На думку І. Бега та К. Чорної, центральною ідеєю патріотичного виховання є національна ідея, яка сприяє розвитку громадянської свідомості. Вона відіграє вирішальну роль у формуванні особистості, яка поєднує патріотизм із демократичними та гуманістичними цінностями [1].

Н. Бондаренко та С. Косянчук у своїх дослідженнях національно-патріотичного виховання зазначають, що сучасні виклики, зокрема військові конфлікти, сприяли переосмисленню цінностей, пов'язаних із національною безпекою та громадянською відповідальністю. Вони наголошують на зростаючому значенні таких понять, як бойове побратимство, волонтерство, громадська активність і відповідальність за спільне майбутнє [2].

У сучасних умовах важливим завданням є вдосконалення методологічних і практичних аспектів військово-патріотичного виховання, інтеграція сучасних освітніх технологій, посилення співпраці освітніх закладів з державними та громадськими організаціями, що займаються патріотичним вихованням.

Отже, військово-патріотичне виховання в українській педагогіці є важливим засобом формування особистості, здатної до свідомого громадянського вибору, захисту національних інтересів та збереження суверенітету України. Його подальший розвиток сприятиме зміцненню національної безпеки, вихованню молодого покоління на засадах патріотизму, відповідальності та готовності до служіння суспільству.

Список використаних джерел:

1. Бег І., Чорна Т. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України: (програмно-виховний контекст). Київ: ІПВ АПН України, 2008. 40 с.
2. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів,

методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

3. Салата О. Виховання патріотизму в умовах нових суспільно-політичних реалій. [Електронний ресурс]. 2018. Доступно: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26198/1/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BE%D1%82_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F.pdf

Петренко Л.М.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Анотація. Автором порушується проблема підвищення якості викладання в закладах вищої освіти психолого-педагогічних дисциплін, яким відводиться провідна роль у формуванні громадянського суспільства через розвиток людського потенціалу у формальній, неформальній та інформальній освіті.

Ключові слова: заклади вищої освіти, педагогічні дисципліни, психологічні дисципліни, якість викладання.

Annotation. The author addresses the issue of enhancing the quality of teaching in higher education institutions, specifically in psychological and pedagogical disciplines. These disciplines are crucial for the development of civil society by fostering human potential through formal, non-formal, and informal education.

Key words: higher education institutions, pedagogical disciplines, psychological disciplines, quality of teaching.

Активізація співпраці України та Європейського Союзу у сфері вищої освіти зумовлює реформування та модернізацію національної системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу [5]; покращення якості та підвищення важливості вищої освіти [4]; розширення можливостей закладів вищої освіти в підвищенні якості формування людського потенціалу для забезпечення сталого розвитку територіальних громад та територій освітніми послугами для різних верств населення упродовж життя [1]. Саме тому збільшується потреба у фахівцях, здатних володіти спеціалізованими вміннями/навичками розв'язання проблем, необхідних для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур, розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності [7]; зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів [6];

нести відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів; продовжувати навчання з високим ступенем автономії [8].

Випускники закладів вищої освіти в своїй професійній діяльності виконуватимуть різні ролі (викладач закладу вищої освіти, бізнес-тренер, тьютор, ментор, фасилітатор, коуч), успішність яких залежить від рівня сформованості психолого-педагогічних компетентностей: створюватимуть, очолюватимуть або викладатимуть у корпоративних університетах, організовуватимуть навчання підлеглих і навчатимуться самі в системах формальної, неформальної та інформальної освіти, що вимагає від них володіння новітніми, цікавими методами організації освітнього процесу; надаватимуть освітні послуги в консалтингових компаніях, братимуть участь у розвитку сфери освітніх послуг через реалізацію різних форм роботи. На другому етапі реалізації Стратегії розвитку вищої освіти (2025-2028 рр.) [2] передбачається розширення діяльності із забезпечення освіти дорослих, що, безумовно, вимагатиме фахівців, які володіють компетентностями в галузі 01 Освіта/Педагогіка. Подальший розвиток освіти дорослих передбачається також Проектом плану відновлення України, розробленим робочою групою «Освіта і наука» в рамках діяльності Національної ради з відновлення України від наслідків війни (2022) [3]. Не менш важливим є володіння психолого-педагогічними компетентностями для розвитку сім'ї, як найважливішого чинника, що впливає на формування особистості, бо саме в сім'ї дитина просто та невимусовно при звичається до життя. В сім'ї будується підґрунтя розуміння дитиною світу, з перших років вона засвоює моральні цінності, соціальні норми, культурні традиції, формується як особистість, громадянин і професіонал. Відтак, вдосконалення системи викладання психолого-педагогічних дисциплін сприятиме формуванню громадянського суспільства, що відповідає Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2023).

Концептуальні засади підвищення якості викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти становлять: психолого-педагогічні теорії: особистісно-орієнтованого навчання (Карл Роджерс, Лев Виготський); конструктивізму (Жан Піаже, Джером Брунер); соціального навчання (Альберт Бандура); теорії мотивації: самоактуалізації (Абрахам Маслоу); очікувань (Віктор Врум); цілеспрямованої діяльності (Едвард Десі та Річард Райан); професійного розвитку: стадій професійного розвитку (Дональд Супер); компетентнісного підходу (Джон Равен); рефлексивної практики (Дональд Шон) та ін.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН. від 25 вересня 2015 р.). URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 рр. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <http://surl.li/cbbvyd> (дата звернення: 15.03.2025).
3. Проект плану відновлення України. (Матеріали робочої групи «Освіта і наука») : Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. С. 35. URL: <http://surl.li/vwrxnj> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Цілі сталого розвитку: Україна : Національна доповідь Міністерства

- економічного розвитку і торгівлі. 2017. URL: [Перегляд: SDGs NationalReportUA Web.pdf](#) (дата звернення: 13.03.2025).
5. Annex I: Statement on Academic Freedom : EHEA. Rome Ministerial Communique. 2020. URL: <http://surl.li/jflbp> (дата звернення: 12.03.2025).
  6. Cape Town Open Education Declaration: Unlocking the promise of open educational resources. 2018. URL: <https://is.gd/XVaHnI> (дата звернення: 11.03.2025).
  7. Digital Education Action Plan 2021-2027. Resetting education and training for the digital age (Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions, 30.9.2020 COM/2020/624 final) : European Commission. 2020. URL: <http://surl.li/rymbxp> (дата звернення: 14.03.2025).
  8. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030 : EC 2022. URL: <http://surl.li/ezpay> (дата звернення: 11.03.2025).

Писаненко О.І.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: Бялик О.В.,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОДНА ІЗ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У науковій праці зацентовано увагу на понятті «соціальна компетентність» як одній із ключових компетентностей здобувачів вищої освіти, встановлено її специфічні риси та особливості формування.

Ключові слова: соціальна компетентність, здобувачі вищої освіти, формування соціальної компетентності майбутніх фахівців.

Annotation. The scientific work focuses on the concept of «social competence» as one of the key competencies of higher education students, and its specific features and peculiarities of formation are established.

Key words: social competence, higher education students, formation of social competence of future specialists.

Відповідно до нормативних державних документів, зокрема, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 роки, та ін. активізується процес пошуку ефективних механізмів підготовки кваліфікованих фахівців, у яких володіння соціальною компетентністю є однією ключовою професійної компетентності майбутніх фахівців.

Здобувачі вищої освіти є особливою соціальною категорією, яка характеризується високим освітнім рівнем, соціальною активністю, достатньо гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості, готовністю до

самовизначення та соціального становлення. Саме вони трансляють засвоєні соціальні знання, цінності та досвід, закладають основи соціальної активності, моральної підготовленості підростаючого покоління до життя в суспільстві. Власне це й зумовлює цілеспрямовану підготовку студента до обраної професії та є необхідною умовою сучасних соціальних перетворень, оскільки саме через навчання у ЗВО формуються особистісно-важливі якості та досвід суспільної поведінки [1].

Соціальна компетентність здобувачів ЗВО передбачає відкритість до світу й відповідальність за навколишнє соціальне середовище, уміння працювати в студентському колективі, здатність спілкуватися і є одним із важливих видів компетентностей, загальноприйнятих у європейських країнах: предметна компетентність (*subjectmatter competence*) – передача знань і незалежне оперування ними; особистісна компетентність (*personal competence*) – розвиток індивідуальних здатностей і талантів, поінформованість у власних сильних і слабких сторонах, здатність до самоаналізу; методологічна компетентність (*methodological competence*) є умовою розвитку предметної компетентності і передбачає гнучкість мислення, самоосвіту, здатність до незалежного розв'язання проблем, самовизначення [3].

Вважається, що формування соціальної компетентності студентства є важливою психолого-педагогічною й соціальною проблемою, вирішення якої торкається основних питань суспільства й освіти, оскільки в умовах соціально-економічних змін перед освітою стоїть завдання не просто дати майбутнім фахівцям певний рівень знань, умінь і навичок з основ педагогічної діяльності, але й забезпечити здатність і готовність жити в сучасному суспільстві, досягати соціально значимих цілей, ефективно взаємодіяти й вирішувати життєві проблеми.

Науковець С. Шаров, аналізуючи напрями формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти акцентує увагу на тому, що соціальна компетентність є необхідним компонентом підготовки сучасного здобувача вищої освіти, яка дозволяє ефективно спілкуватися в майбутній професійній діяльності, займати активну життєву та професійну позицію, уникати конфліктів тощо [2].

З'ясовано, що соціальна компетентність формується різними способами – через участь у різних тренінгах, що дозволяє навчитися встановлювати контакти з людьми, вирішувати конфлікти, ефективно взаємодіяти у соціумі, опрацювати конкретні практичні ситуації та способи реагування на них.

Крім того, участь здобувачів освіти у наукових та виховних заходах дозволить забезпечити спілкування та обмін думками між усіма учасниками процесу комунікації, що забезпечить набуття особистісно-соціального досвіду та розвитку комунікативних здібностей.

Розкриваючи окремі шляхи розвитку соціальної компетентності здобувачів ЗВО, цей процес має на меті забезпечувати розвиток здатностей особистості комфортно почуватися в соціумі. З другого боку, студенти повинні навчитися формувати соціальну компетентність в інших під час професійної діяльності у майбутньому [2].

В умовах сучасного інформаційного суспільства спілкування переважно здійснюється у цифровому просторі, тому майбутні фахівці повинні вміти користуватися сучасними інформаційними засобами для конструктивного спілкування. В освітньому процесі необхідно вивчати дисципліни, що стосуються критичного осмислення інформації, проходити онлайн курси з медіаграмотності та соціалізації в суспільстві тощо.

Список використаних джерел

1. Борбич Н. Формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів як соціально-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 10 (Ч. 1), 2014. С. 166–170.
2. Шаров С. В. Аналіз напрямків формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Випуск 72. Том 2. С. 266–269.
3. Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Report. Uri Peter Trier. University of Neuchâtel, October, 2001. 279 p.

Сіренко П.О.,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, дослідник,
Ризький Університет Страдіня (м. Рига, Латвія)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ТЕХНОЛОГІЯХ ОЦІНКИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КІНЕМАТИЧНИХ ЛАНОК ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЮЮЧИХ ТА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ

Анотація. Нами сформульовано зміст інноваційних підходів у сфері технологій оцінки функціонального контексту та можливостей динамічних складових кінематичних ланок. Визначені особливості впровадження сучасних технологій та методик їх застосування у сфері оздоровлюючих та профілактичних заходів.

Ключові слова: функціональні можливості, кінематичні ланки, оздоровлюючі та профілактичні заходи.

Annotation. We have formulated the content of innovative approaches in the field of technologies for assessing the functional context and capabilities of dynamic components of kinematic links. The features of the implementation of modern technologies and methods of their application in the field of health-improving and preventive measures have been determined.

Key words: functional capabilities, kinematic links, health-improving and preventive measures.

Технологія оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок, на теренах сучасних освітніх інновацій, передбачає аналіз рухливості, сили та координації окремих сегментів тіла для виявлення дисбалансів і ризиків травматизації. Її застосування у сфері оздоровлення та профілактики дозволяє розробляти персоналізовані програми фізичних вправ, спрямовані на корекцію рухових порушень та підвищення загальної працездатності. Використання цієї технології в реабілітаційних і спортивних методиках сприяє зниженню ризику захворювань опорно-рухового апарату та покращенню якості життя.

Мета дослідження: визначити основні інноваційні напрямки у сфері технологій оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок та їх застосування у сфері оздоровлюючих та профілактичних заходів.

Оцінка функціональних можливостей кінематичних ланок опорно-рухового апарату є важливим елементом у сфері спортивної науки,

реабілітації, профілактики захворювань та оздоровлення [1,2]. Сучасні технології дозволяють проводити об'єктивну діагностику стану м'язів, суглобів і зв'язок, що сприяє розробці персоналізованих тренувальних та реабілітаційних програм [3]. Використовуються такі складові як:

- Біомеханічний аналіз рухів. Системи тривимірного аналізу руху, які використовують оптичні маркери та інфрачервоні камери для точного відстеження кінематики рухів у наступних напрямках застосування: оцінка біомеханіки ходи та рухових порушень, визначення дисбалансів та ризиків травм, оптимізація техніки рухів у спорті та реабілітації та інших профілактичних заходах [4].

- Динамометрія та міотонометрія, що дозволяє оцінити силу м'язів у різних фазах руху [5]. Отримала використання для оцінки м'язового дисбалансу, контролю відновлення після травм, підбору індивідуального навантаження в реабілітаційних програмах.

- Платформи стабілографії та аналіз постави. Використовують стабілоплатформи для здатності втримувати рівновагу і положення тіла, що важливо для діагностики неврологічних і ортопедичних порушень. Застосовуються здебільшого для оцінки координаційних можливостей, виявлення асиметрії опорних реакцій та контролю ефективності відновлення після травм [3, 5].

- Інтерференційна електроміографія (ІЕМГ) аналізує біоелектричну активність м'язів. Застосовується при дослідженнях нейром'язової активації, протягом контролю реабілітаційного процесу та виявленні прихованих м'язових дисфункцій.

- Застосування у сфері оздоровлення та профілактики дає змогу персоналізувати навчально- тренувальний та процес фізичної реабілітації. Сучасні технології дозволяють підбирати індивідуальні програми тренувань на основі об'єктивних даних про стан опорно-рухового апарату [4].

- Виявлення передумов до травм та моніторинг відновлення. На підставі даних щодо аналізу кінематики та м'язового тонуусу можна виявити потенційні ризики травматизму та скоригувати тренувальний процес [2,6]. Технології оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок дозволяють об'єктивно контролювати процес реабілітації та коригувати навантаження (Таблиця 1).

Таблиця №1

Технології оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок, їх застосування та вплив на здоров'я людини:

Технологія оцінки	Призначення	Застосування	Вплив на здоров'я
Біомеханічний аналіз рухів	Вивчення кінематики рухів, аналіз техніки, корекція дисбалансів	Спортивна медицина, корекція рухів, реабілітація	Покращення координації, зниження ризику травм, оптимізація рухових навичок
Динамометрія та міотонометрія	Оцінка сили м'язів, м'язового балансу та витривалості	Контроль фізичної форми, профілактика дисбалансів	Зниження м'язових диспропорцій,

			профілактика перевантажень
Стабілографія та аналіз постави	Аналіз рівноваги, контроль постави та здатності втримувати рівновагу	Виявлення проблем з координацією, реабілітація після травм	Покращення балансу, профілактика падінь і порушень постави
Інтерференційна електроміографія (ІЕМГ)	Вимірювання електричної активності м'язів, діагностика неврологічних порушень	Визначення м'язових дисфункцій, моніторинг відновлення	Профілактика м'язових патологій, покращення м'язової ефективності
Функціональні обстеження	Візуалізація роботи м'язів та зв'язку нервової системи з рухами	Діагностика патологій опорно-рухового апарату	Раннє виявлення захворювань, персоналізоване лікування
Педобарографія	Аналіз розподілу навантаження на стопи, виявлення плоскостопості	Ортопедичні дослідження, профілактика захворювань ніг	Запобігання деформаціям стоп, зниження ризику патологій хребта
Інфрачервона термографія	Оцінка запальних процесів, порушень кровообігу	Діагностика м'язових перенавантажень, спортивна медицина	Контроль м'язового напруження, профілактика хронічних травм

Нами були визначені основні інноваційні напрямки у сфері технологій оцінки функціональних можливостей кінематичних ланок та їх застосування у сфері оздоровлюючих та профілактичних заходів. Вони відіграють важливу роль у збереженні та покращенні здоров'я. Її застосування в академічних освітніх методиках у напрямках вивчення кінематичної структури руху, фізичній реабілітації, профілактиці травм та оздоровчих програмах дозволяє підвищити ефективність лікувально-профілактичних заходів і сприяти активному способу життя.

Список використаних джерел

1. Павло Сіренко. Контроль ефективності застосування педагогічних інновацій в навчально-тренувальному процесі досвідчених футболістів. Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти. Монографія / за заг. ред. В. В. Іванишин. Кам'янець-Подільський. Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». Рига, Латвія : "Baltija Publishing", 2023. С.306-314.
2. Сіренко П.О. Розвиток рухових якостей у кваліфікованих футболістів. Методичні рекомендації. Харків: Нове слово; 2012.82с.
3. Сіренко П.О., Жіденс Я. Вплив детермінантів рухової активності на

здоров'я індивідууму. Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення «Томілінські читання»: матеріали VII наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Харків, 30 жовтня 2024 р.) / Ред. кол.: В. В. М'ясоєдов, В. А. Огнєв, К. М. Сокол та ін. Харків, ХНМУ, 2024. 170-172 с.

4. Сіренко П.О. Узагальнення питань проблематики фізичного виховання та спорту та складові профілактичних заходів. Адаптаційні психофізіологічні проблеми фізичної культури і спорту: матеріали міжн. наук.-практичної конф. (Київ-Черкаси, 7-8 грудня 2023 р.) / Національний університет фізичного виховання і спорту України. – Київ, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2023. – 123-125 с.
5. SV Korolins' ka, PA Sirenko. The study of motivational valuable attitude to physical training of students. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo vihovanna i sportu*. 7, 77-79, 2008
6. Sirenko PO, Istomin AH, Sirenko RR, Khorkavyu BV, Rybchych IE. Special and preventive exercises for hamstring muscles in the training process of experienced football players. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 2022;26(5):344–352. doi.org/10.15561/26649837.2022.0509

Фаріон А.В.,

*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

*Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Горбатюк О.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти*

*Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. У статті розглядається феномен козацької педагогіки як важливої складової національно-патріотичного виховання молоді. Визначено ключові педагогічні принципи, що формували світогляд, моральні цінності та фізичну підготовку козаків, а також їхній вплив на сучасний освітній процес. Особлива увага приділяється вихованню громадянської свідомості, патріотизму, відповідальності та любові до Батьківщини.

Ключові слова: патріотизм, козацька педагогіка, козацька освітня система, національно-патріотичне виховання.

Annotation. The article examines the phenomenon of Cossack pedagogy as an important component of the national-patriotic education of youth. The key pedagogical principles that shaped the worldview, moral values, and physical training of the Cossacks are identified, as well as their influence on the modern educational process. Special attention is paid to the education of civic consciousness, patriotism, responsibility, and love for the Motherland.

Key words: patriotism, Cossack pedagogy, Cossack educational system, national-patriotic education.

Науковці всього світу усвідомлюють, що патріотизм – могутня і непереможна духовна сила народу. Люди виховували і виховуватимуть у

підростаючого покоління любов до своєї країни, мови, культури, Батьківщини. Любити свій народ та державу є природною потребою, а також високою місією кожної освіченої людини [4, с. 4].

Оскільки наша держава обрала шлях незалежного розвитку, і тепер, коли інша держава порушує нашу незалежність, перед національною системою освіти постало надзвичайно важливе завдання: забезпечити зростання учнів не лише здоровими, освіченими людьми, а й свідомими, творчими діячами та справжніми патріотами [3].

Лише за умов цілеспрямованого та системного виховання молоді на засадах української культури, мови та національно-патріотичних традицій стане можливим формування нової особистості з національною свідомістю, свободою та ініціативою [3].

Історичний козацький визвольний рух приніс унікальне явище не лише східнослов'янської, а й світової культури – козацьку педагогіку. Найтіснішим чином вона пов'язана з матеріальною та духовною сферами, творцями яких були українські козаки [1, с. 23].

Козацька педагогіка – це наука, яка вивчає закони формування світоглядних положень українців, акумульовані в досвіді історико-культурного простору і часу, що відображає знання про здоровий спосіб життя, норми суспільних відносин, самовдосконалення, самовиховання, містить практичні основи методів, засобів і умов успадкування досвіду міжродового виховання, принципів і форм виховання [2].

Козацьку виховну систему можна поділити на два напрями: громадську педагогіку та родинну педагогіку. Зв'язок козацької педагогіки з родинним вихованням уособлювався як обов'язки і права. Адже батьки завжди бачать своє щастя в дітях. У козацьких родинах переважало культ родини й народу, батька й матері. Сім'я виховує в дітей незламність духу, вміння вирішувати будь-які життєві труднощі, хоробрий характер, витримку, ліризм душі, естетичний смак тощо [2].

Українська козацька освітня система – унікальне явище, аналогів якому немає у всьому світі. Має декілька етапів [3]:

- дошкільне сімейне виховання утворює високе становище батька і матері;
- родинно-шкільне має на меті систематичне здобуття фізичної, розумової, моральної, естетичної та трудової підготовки, виховання національного патріотизму, фізичної та військової підготовки.

Роль батька специфічна: він цілеспрямовано зміцнює своїх дітей, формує в них лицарську честь і гідність, готує долати життєві труднощі, захищати Батьківщину і жити вільним життям [1].

У козацькому фольклорі батько символізує для своїх дітей благородний і незаперечний приклад стійкості та відваги, а також непорушний авторитет у відношенні як до родини, так і потреб народу [2].

Козацька педагогіка використовується не лише в домашньому вихованні та навчальних закладах. Її принципи та ідеї вплинули на формування громадської думки та характеру цілого народу. У зв'язку з цим можна говорити про соціальну козацьку педагогіку: формування особистості відбувається під впливом соціальних чинників. За козацької доби наш народ мав високий рівень моральності, духовності, національних традицій. Тому можна стверджувати, що культура, виховання і деякою мірою освіта є невід'ємними складовими національного способу життя [1, с. 25].

Козацька педагогіка має могутній засіб зміцнення фізичного, морального та духовного здоров'я, що забезпечує кожному українцю здатність володіти фізичною

силою, військовою обороною та військовим наступом для боротьби і перемагати численних іноземних загарбників. У наш час ми стикаємося з ідеологічним опонентам, великодержавним російським шовінізмом, духовною пітьмою пострадянської доби, неоімперськими теоріями, які спрямовані на послаблення незалежної української держави та дискредитацію наших цінностей [1].

Стрижнем козацької педагогіки є багатогранний і потужний громадянський, освітній, виховний, ідейний, моральний, емоційний, естетичний, ціннісно-орієнтаційний і духовний потенціал, що допомагає у формуванні та розвитку особистісних якостей школярів як патріота, що характеризується високим ступенем національної свідомості, любові до держави та корінного народу, гордості та гідності. Зміст козацької педагогіки дає можливість зрозуміти особливості національного менталітету і стає символом елітарного духу. Козацька освітня система втілює в собі педагогічну спадщину і сутність традицій українського народу, в її основі лежить національне поняття неповторності особистості, що має волелюбні почуття, вільний дух, боротьбу за особисту свободу і національну незалежність [1].

Тому в основі козацької педагогіки лежить ідеал вільної та незламної людини, яка прагне бути вільною, розвивати власну культуру та господарство, будувати незалежну державу на основі національних традицій громадсько-політичного життя. Козацька просвітницька мудрість виплекала визначений конкретними історичними обставинами тип українців, які свято зберігали традиційні родинні та національні цінності.

Список використаних джерел

1. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти: науково-методичний збірник / Укладачі: В. Є. Берека, І. К. Гіджеліцький, Н. М. Орловська. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. 472 с. URL: <https://surl.li/aliwgb> (дата звернення 11.03.2025).
2. Козацька педагогіка: роль батька, наставництва, освіти, традиції та віра. URL: <https://uafathers.com/blog/108> (дата звернення 11.03.2025).
3. Козацька педагогіка як основа громадсько-патріотичного виховання // Кам'янський професійний ліцей. URL: <https://surl.li/hxrpnh> (дата звернення 11.03.2025).
4. Національно-патріотичне виховання дітей і молоді засобами козацької педагогіки. Інформаційно-просвітницький матеріал / Ю. Л. Мельничук. Київ : ТОВ «Видавництво «ПРОМЕТЕЙ», 2017. 90 с. URL: <https://surl.cc/pecpbq> (дата звернення 11.03.2025).

Ящук Б.В.,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Кучинська І.О.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

РОЗВИТОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Стаття досліджує розвиток демократичної освіти в Україні, враховуючи історичні етапи, сучасні виклики та перспективи інтеграції в

європейський освітній простір. Розглянуто необхідність формування громадянських компетентностей і роль цифровізації в освіті. Визначено ключові етапи демократичної трансформації освітньої системи та значення міжнародних ініціатив.

Ключові слова: демократична освіта, громадянські компетентності, євроінтеграція, цифровізація.

Annotation. The article explores the development of democratic education in Ukraine, considering historical stages, current challenges, and prospects for integration into the European educational space. The necessity of developing civic competencies and the role of digitalization in education have been considered. Key stages of the democratic transformation of the education system and the significance of international initiatives are identified.

Key words: democratic education, civic competencies, European integration, digitalization.

Україна, здобувши незалежність, зіткнулася з комплексом політичних, соціальних і культурних змін, які вплинули на всі сфери суспільного життя. Демократичний поступ країни залежить не лише від політичних реформ, а й від рівня освіченості громадян та впровадження демократичних цінностей у навчальні процеси.

Сучасна система освіти в Україні продовжує долати тягар радянської спадщини, водночас стикаючись із новими викликами демократичного розвитку. Відсутність єдиного підходу до формування громадянської свідомості, низький рівень залученості молоді до суспільних процесів та нерівний доступ до якісної освіти є основними проблемами, що гальмують процес демократизації.

Дослідження демократичної освіти ускладнюється відсутністю уніфікованого визначення демократії, що призводить до її спрощеного сприйняття та фрагментарного впровадження в освітню політику. У світовій філософській думці демократію досліджували ще античні мислителі, такі як Перікл, Аристотель та Демокріт. У новітній час демократичні процеси аналізували Р. Арон, Ю. Хабермас, К. Поппер. Вітчизняні науковці, серед яких С. Терепищій, В. Кремень, О. Сухомлинська, розглядали питання розвитку демократичної освіти в Україні, а В. Андрущенко, Л. Губерський, А. Колодій досліджували формування демократичних цінностей у молоді.

Українська концепція демократичної освіти враховує історичний контекст та національні цінності, спрямовуючи увагу на формування громадянської ідентичності, усвідомлення власної ролі в суспільстві та активну участь у громадському житті. Цей процес також враховує потреби у розвитку інноваційних методів викладання, що сприяють розкриттю творчого потенціалу учнів та створенню стимулюючого освітнього середовища [4].

Українські науковці приділяють значну увагу різним аспектам демократичної освіти, зокрема її цінностям, таким як свобода, відкритість і толерантність, а також принципам демократії та процесам її впровадження в освітню сферу. Особливий акцент робиться на розвитку критичного мислення як ключового елемента навчального процесу [1].

Як зазначає І. Постоленко, цей підхід передбачає використання сучасних методик, що ґрунтуються на партнерських взаєминах між учителями та учнями, рівноправному діалозі, а також можливості вибору та альтернативних навчальних підходів [4].

У своїх працях І. Кучинська [2] акцентує увагу на формуванні в здобувачів активної громадянської позиції, що є однією з цілей демократичної освіти. Гідність, відповідальність, усвідомлення прав і обов'язків, на думку науковця, є необхідними складовими підготовки громадянина демократичного суспільства [3].

С. Терепищій наголошує, що демократична освіта в Україні має гарантувати свободу вибору та сприяти розвитку особистості. Вона повинна формувати критичне мислення, самостійність і етичні цінності, використовуючи активні методи навчання, такі як дискусії та проекти. Демократичні принципи в освіті є ключем до об'єктивності, толерантності та пошуку істини в епоху постправди [5].

Сучасна освіта виходить за межі простої передачі знань – вона стає інструментом формування активного громадянського суспільства. Для України демократична освіта є ключовим фактором стабільності, особливо з огляду на процеси євроінтеграції та глобалізаційні виклики.

Формування демократичних цінностей в освіті можна поділити на кілька етапів: 1991–2004 рр. – акцент на громадянському вихованні як засобі адаптації до демократичних змін; 2004–2014 рр. – оновлення законодавства, впровадження методик критичного мислення та розвитку громадянської культури; 2014 – до сьогодні – поглиблена інтеграція у європейський освітній простір, адаптація міжнародних демократичних стандартів; цифровізація освіти – використання інформаційних технологій для підвищення доступності знань та розвитку громадянських компетентностей.

Таким чином, демократична освіта є не лише інструментом соціалізації, а й ключовим фактором формування свідомого громадянського суспільства. Її розвиток у сучасній Україні є необхідною умовою для зміцнення демократичних традицій, формування активних громадян і побудови правової держави.

Список використаних джерел

1. Куц Г.М. Демократичні принципи в освітньому процесі: політико-культурний контекст. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2018, № 2, С. 46-56.
2. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL : https://pedahohika.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/11/manager_school_24.pdf
3. Кучинська І.О. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2020. 292 с.
4. Постоленко І. Демократизація освітнього процесу в Україні. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2007. Вип. 22, С. 67-71.
5. Терепищій С.О. Роль демократичних цінностей в освітній практиці України в епоху пост-правди. [Електронний ресурс]. 2023. URL : <<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39706/Demokraticni%20tsinnosti%20v%20osviti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Андрухова М.О.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Поліщук С.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Анотація. У статті характеризуються особливості змісту, форм та методів особистісно орієнтованого навчання майбутніх керівників закладів освіти.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, керівник закладу освіти, педагогічні технології, методи навчання, освітній процес.

Annotation. The article characterizes the peculiarities of the content, forms and methods of personality-oriented training of future heads of educational institutions.

Key words: personality-oriented education, head of educational institution, pedagogical technologies, teaching methods, educational process.

Особистісно орієнтоване навчання є одним із ключових аспектів сучасної педагогічної науки, що сприяє формуванню компетентного та висококваліфікованого керівника закладу освіти. Його основна мета – створення умов для самореалізації особистості студента, розвитку його професійних і лідерських якостей. У контексті підготовки керівника закладу освіти це набуває особливого значення, адже сучасний освітній менеджмент вимагає не лише знань у сфері управління, а й здатності до рефлексії, креативності та ефективної комунікації.

Теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання висвітлено у працях таких науковців, як Жан Піаже (Jean Piaget), Лев Виготський, Карл Роджерс (Carl Rogers), Джон Дьюї (John Dewey) та інші. Як зазначав Карл Роджерс: «Освіта має бути процесом, що підтримує та розвиває особистість, її самостійність та індивідуальність» [1].

Особистісно орієнтоване навчання передбачає врахування індивідуальних потреб, можливостей та інтересів кожного студента. Воно спрямоване на створення умов для розвитку особистості та формування її компетентностей.

Одним із його принципів є індивідуалізація та диференціація навчального процесу. Врахування особистісних особливостей кожного студента дозволяє адаптувати навчальні завдання відповідно до його потреб, можливостей та рівня підготовки. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання та кращому засвоєнню матеріалу.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем і студентом відіграє важливу роль у процесі навчання. Вона передбачає партнерські відносини, коли студент не є лише пасивним споживачем знань, а активним учасником навчального процесу, що сприяє формуванню критичного мислення та відповідальності за власне навчання.

Стимулювання самостійності та творчості у навчанні також є важливим аспектом. Сучасні підходи вимагають від студентів уміння самостійно здобувати знання, аналізувати інформацію, використовувати її в практичній діяльності та проявляти творчий підхід до вирішення освітніх завдань [3].

Компетентнісний підхід до формування професійних якостей є невід'ємним елементом особистісно орієнтованого навчання. Він акцентує увагу на розвитку професійних і загальних компетенцій, таких як лідерство, комунікація, управлінські навички, стратегічне мислення та здатність ухвалювати ефективні рішення в умовах змін.

Серед основних форм особистісно орієнтованого навчання особливе місце займають:

- Інтерактивні лекції, які забезпечують активну взаємодію між студентами та викладачем. Такі лекції включають обговорення, дебати, роботу в малих групах, що сприяє активному засвоєнню знань.

- Дискусійні клуби, які є ефективним засобом розвитку критичного мислення. Вони надають студентам можливість висловлювати власні погляди, аргументувати свою точку зору та дискутувати з іншими учасниками, що формує навички аналізу та рефлексії [2].

- Проектна діяльність, що дозволяє студентам працювати над реальними або змодельованими проблемами, які потребують самостійного дослідження, аналізу ситуації та ухвалення рішень. Це допомагає розвивати організаторські здібності, навички командної роботи та креативність.

- Наставництво, яке є одним із найефективніших методів навчання. Воно дає студентам змогу отримати цінний досвід та професійні знання від експертів у сфері освітнього менеджменту. Спілкування з наставниками сприяє формуванню професійної ідентичності та розвитку лідерських якостей [5].

- Тренінги та рольові ігри, що формують комунікативні навички та вміння працювати в команді. Вони моделюють реальні ситуації, у яких майбутні керівники можуть опинитися, допомагаючи їм навчитися ефективно вирішувати конфлікти, ухвалювати рішення та будувати стратегії управління.

Методи особистісно орієнтованого навчання є важливими інструментами для підвищення ефективності освітнього процесу. Зокрема:

- Метод портфоліо дозволяє студентам накопичувати та аналізувати власні досягнення, що є корисним для оцінювання прогресу та визначення напрямів подальшого розвитку [5].

- Проблемне навчання сприяє розвитку самостійного мислення, оскільки передбачає роботу над складними ситуаціями, які потребують аналізу, пошуку альтернативних рішень та критичної оцінки результатів.

- Метод кейсів дає змогу студентам імітувати реальні управлінські ситуації, що допомагає розвивати аналітичні здібності, стратегічне мислення та навички ухвалення рішень.

- Рефлексивні методи сприяють самооцінці та професійному зростанню, дозволяючи студентам аналізувати власні сильні та слабкі сторони, визначати перспективи розвитку та вдосконалювати власний стиль управління.

Особливе значення в підготовці майбутніх керівників закладів освіти має наставництво, оскільки воно сприяє формуванню професійної ідентичності та розвитку лідерських якостей. Наставники передають свій досвід, допомагають студентам орієнтуватися в складних ситуаціях, формують у них стратегічне бачення та здатність до ефективного управління [6].

Особистісно орієнтоване навчання є важливим компонентом підготовки майбутніх керівників закладів освіти, оскільки воно сприяє розвитку необхідних професійних компетенцій, критичного мислення, комунікативних навичок і лідерських якостей. Впровадження сучасних форм і методів навчання дозволяє створити ефективний освітній процес, що відповідає вимогам сучасного суспільства та сприяє підготовці висококваліфікованих керівників, здатних адаптуватися до змін і впроваджувати інноваційні підходи в освіті.

Список використаних джерел

1. Роджерс К. Свобода вчитися. Київ: Основи, 2002. 480 с.
2. Виготський Л. С. Психологія розвитку. Київ: Педагогіка, 1984. 368 с.
3. Дьюї Дж. Демократія та освіта. Львів: Літопис, 1999. 352 с.
4. Піаже Ж. Психологія інтелекту. Київ: Просвіта, 1996. 224 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1981. 296 с.
6. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання. Київ: Либідь, 2001. 280 с.
7. Гончаренко С. У. Педагогічні технології. Київ: Освіта, 2010. 320 с.
8. Савченко О. Я. Теорія і методика особистісно орієнтованого навчання. Київ: Грамота, 2015. 400 с.

Гавриленко В.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізького національного університету

*Науковий керівник: **Меняйло В.І.,***
доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та прикладної фізики
Запорізького національного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Анотація. Робота присвячена розкриттю особливостей практичної підготовки майбутніх-інженерів в Естонії. Показано, що вона може бути реалізована через академічно-індустріальну співпрацю як з малими підприємствами, так і крупними корпораціями через довготривале стажування з виплатою спеціальної стипендії та перспективою працевлаштування після закінчення навчання.

Ключові слова: підготовка інженерів-програмістів, практичні навички, академічно-індустріальна співпраця.

Annotation. The study is dedicated to exploring the specifics of practical training for future engineers in Estonia. It demonstrates that this training can be implemented through academic-industrial collaboration with both small enterprises

and large corporations via long-term internships, which include a special scholarship and the prospect of employment upon graduation.

Key words: *software engineering training, practical skills, academic-industrial collaboration.*

Невід'ємною складовою процесу підготовки майбутніх інженерів-програмістів за освітнім рівнем магістра є набуття практичних навичок через проходження науково-дослідницької практики, яка спрямована на перевірку теоретичних знань, отриманих здобувачем під час навчання в університеті, а також набуття практичних навичок у професійній сфері [1, с. 4].

Метою роботи є аналіз естонського досвіду щодо організації академічно-індустріальної співпраці з метою надання практичних навичок майбутнім інженерам-програмістам.

Як зазначають Cunha J.C., Amaro J.P., Marques L. [2], організація науково-дослідницької практики студентів старших курсів може бути ефективно організована через академічно-індустріальну співпрацю, яка створює фундамент для побудови міцної та конкурентної економіки в розвинених країнах.

Наприклад, Естонська республіка приділяє значну увагу розвитку академічно-індустріальних відносин у процесах практичної підготовки магістрів і докторів філософії, що відображено в державній стратегії розвитку освіти в Естонії на період 2021-2035 роки [3].

Розглянемо особливості академічно-індустріальної співпраці та її вплив на процес підготовки майбутніх інженерів-програмістів у найбільших університетах Естонської Республіки: Талліннському технічному університеті та Університеті Тарту, які реалізують спільну магістерську програму з підготовки вищезазначених фахівців.

Згідно з навчальним планом підготовки інженерів-програмістів за освітнім рівнем магістра Університет Тарту забезпечує проходження науково-дослідницької практики студентів в рамках реалізації спеціальної магістерської програми "Industrial Master's Programme in IT" [4]. Ця програма надає студентам другого року навчання унікальну можливість здобути перший професійний досвід та практичні навички під час стажування в комерційних компаніях. Вона гармонійно поєднує два ключові аспекти: отримання цінного досвіду роботи, необхідного для успішного розвитку кар'єри, та ефективне завершення академічної програми, забезпечуючи студентам необхідну кількість кредитів відповідно до вимог навчального плану.

Загальна тривалість програми становить 11 місяців. Отриманий практичний та дослідницький досвід у вирішенні реальних завдань може бути використаний здобувачами під час підготовки дипломного проєкту як завершального етапу навчального процесу. Крім того, для студентів, які беруть участь у цій промисловій магістерській програмі з IT, передбачено фінансове заохочення у вигляді стипендії. Програма функціонує на постійній основі і має наступний цикл:

- формування пропозицій від партнерів, які надають можливість проходити стажування на своїй індустріально-виробничій базі;
- відбір та зарахування студентів на обрану програму стажування;
- підписання відповідних документів та контрактів про умови проходження стажування у відповідних компаніях, що фактично вважається початком програми стажування у відповідній компанії.

Через відсутність власної аналогічної програми академічно-індустріальної співпраці для магістрантів за спеціалізацією підготовки інженерів-програмістів, студенти Талліннського Технічного університету (TalTech) мають можливість долучитись до програми промислової магістерської програми з ІТ, що пропонує Університет Тарту. Водночас TalTech, виявляє зацікавленість у розробці власної програми, про що свідчить розроблений університетом статут [5].

До переліку компаній-партнерів, які надають можливість проходити стажування на свої науково-виробничій базі входять як малі підприємства й місцеві компанії, так і великі транснаціональні компанії та корпорації, приватні та державні організації. Програма стажування, в свою чергу, передбачає й дистанційну форму роботи, що значно розширює список можливих партнерів.

Здобувачам освіти призначаються керівники практики, як з боку університету, так і самої компанії. За результатами стажування компанія-партнер може запропонувати студенту постійне місце працевлаштування після завершення навчання в університеті.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок щодо важливості академічно-індустріальної співпраці, що реалізується через науково-дослідницьку практику в процесі підготовки інженерів-програмістів в Естонії, що сприяє набуттю практичних навичок, розвитку кар'єри, підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці та підвищенню економічно-дослідницького потенціалу держави.

Список використаних джерел

1. Заколюдажний В.В. Науково-дослідна практика здобувачів ступеня магістра: навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2023. 14 с.
2. Cunha J. C., Amaro J. P., Marques L. Engaging Industry with Academic Programmes – a Master's Programme in Embedded Systems. *Proceedings of the 6th International CDIO Conference, École Polytechnique, Montréal, June 15-18. 2010.* URL: <https://surl.li/bbhmje>
3. Education strategy 2021–2035. Ministry of Education and Research of Estonia. URL: <https://www.hm.ee/media/1590/download>
4. Industrial Master's Programme in IT, Information on the Software Engineering master's curriculum. *University of Tartu.* 2025. URL: <https://surl.li/bojbwd>
5. Statute of Industrial Master's Studies. *Tallinn University of Technology.* 2022. URL: <https://surl.li/drjlp>

Долгий А.І.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Поліщук С.В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗЗСУ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Анотація. У статті обґрунтовується актуальність дослідження змісту та розкривається сутність поняття інноваційної компетентності керівників

закладу загальної середньої освіти у контексті інноваційних проектів в умовах реформування освітньої системи, наближення її до європейських та світових стандартів розглянуто теоретичні аспекти формування інноваційної компетентності та підкреслюється важливість її впливу на професійний розвиток керівника закладу освіти в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: компетентність, освіта, заклад, керівник, інновація, діяльність.

Annotation. The article substantiates the relevance of the study of the content and reveals the essence of the concept of innovative competence of heads of general secondary education institutions in the context of innovative projects in the context of reforming the educational system, its approximation to European and world standards, considers theoretical aspects of the formation of innovative competence and emphasizes the importance of its impact on the professional development of the head of an educational institution in the system of postgraduate pedagogical education.

Key words: competence, education, institution, leader, innovation, activity.

Реформування вітчизняної освітньої системи значно актуалізує проблему розвитку інноваційної компетентності керівника закладу освіти. Ефективного функціонування освітньої установи недостатньо для того, щоб бути конкурентоспроможною на ринку освітніх послуг.

Одним із засобів постійного розвитку закладів освіти безумовно є впровадження інновацій в систему їх роботи. Тому упровадження інновацій в роботу закладів загальної середньої освіти є вимогою суспільства. Отже керівник, який прагне до розвитку керованої ним освітньої установи (ЗЗСО), повинен розвивати власну інноваційну компетентність як одну зі складових професійної компетентності. При цьому слід мати на увазі, що інноваційна компетентність керівника закладу вважається одним із провідних способів активізації суб'єктів діяльності всіх галузей.

Про важливість інноваційної компетентності свідчить той факт, що комісією Євросоюзу підготовлений «План першочергових заходів щодо інновацій у Європі».

Таким чином, питання розвитку інноваційної компетентності керівника закладу освіти є досить зрозумілим. Тому, згідно розпорядження Кабінету Міністрів України (2019, липень 10), формування та реалізація стратегічних орієнтирів в державі щодо інноваційної діяльності загалом та в освітній галузі зокрема в умовах реформування вітчизняної освітньої системи є важливим фактором розбудови національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги в будь-якій сфері [3]. Зважаючи на таку постановку питання, нині, як стверджує науковець Н. Любченко, активно запроваджуються технології проектної діяльності як ресурс інновацій в системі післядипломної освіти керівників і педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, забезпечення їхнього безперервного професійного розвитку [3].

На основі вище сказаного ми можемо зробити висновок про те, що тема вибраних нами досліджень є досить актуальною.

Про актуальність теми наших досліджень свідчить ряд наукових праць провідних вітчизняних науковців і дослідників щодо теоретичних і практичних аспектів реформування загальної середньої освіти та професійного розвитку менеджера (керівника) в системі післядипломної

педагогічної освіти. Зокрема цій темі велику увагу приділяють такі автори: В. Андрущенко, О. Боднар, Н. Білик, О. Глушко, В. Гуменюк, А. Даниленко, А. Джурило, В. Кремінь, О. Локшина, О. Ляшенко, О. Мармаза, В. Маслова, В. Олійник, Н. Клокар, О. Пометун, Т. Сорочан, О. Савченко, Г. Єльнікова і ряд інших.

Великий інтерес в контексті досліджуваної проблеми становлять авторські наукові праці з питань управління загальної середньої освіти та професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти науковців Н. Любченка, Н. Білик, Н. Мельник, які, по суті, є складовими наукового пошуку з проблеми розвитку інноваційної компетентності керівників закладів загальної середньої освіти [4].

Мета публікації полягає в описі змісту поняття інноваційної компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

Виходячи із мети статті, посилаючись на наукові праці провідних вітчизняних науковців і дослідників (перерахованих вище) з питань інноваційної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти, розглядатимемо в контексті визначених понять щодо правових, економічних та організаційних засад державного регулювання інноваційної діяльності в Україні у нормативно-правових аспектах та у наукових джерелах. Зокрема в енциклопедії освіти (2021) інноваційна компетентність розглядається, як «здатність особи до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначити й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість та впевненість, щоб займатися навчанням упродовж всього життя та досягати успіху в ньому. Проводити в подальшому діяльність спрямовану на створення принципово нових, удосконалених або більш відповідних умовам технологій, виробів, нових підходів до реалізації соціальних послуг, їх адаптацію до актуальних вимог суспільства тощо» [1].

Відповідно до професійного стандарту керівника закладу загальної середньої освіти складовими його інноваційної компетентності у контексті інноваційних проектів є: знання (про наукові методи пізнання, пошуку і впровадження нових, перспективних ідей; освітні інновації, їхні характеристики, особливості застосування; методики оцінювання інноваційної управлінської діяльності) і такі уміння/навички: генерувати і впроваджувати нові перспективні ідеї в управлінську діяльність керівника; аналізувати інформацію щодо освітніх інновацій, умов їхнього впровадження; інтегрувати інновації в управлінську діяльність, адаптувати їх до різних умов освітнього процесу, особливостей закладу освіти; оцінювати результативність застосування освітніх інновацій та коригувати інноваційну управлінську діяльність [5].

Важливою на сучасному етапі реформування загальної середньої освіти є думка науковця С. Іляшенко про те, що «різноманітність проявів інноваційної діяльності зумовлює й різноманіття її ефектів, які потрібно оцінювати й ураховувати при обґрунтуванні інноваційних проектів, а також при виборі оптимальних з низки альтернативних варіантів» [2].

Зважаючи на все вище сказане, ми можемо стверджувати, що інновації та інноваційна компетентність керівників закладів загальної середньої освіти у контексті інноваційних проектів є тією рушійною силою, яка здатна забезпечити реформування вітчизняної освітньої системи і підняти її до європейських і світових стандартів. Тому одним із глобальних завдань, які стоять перед Україною є збагачення реалізації поставлених цілей, які

безпосередньо стосуються формування та розвитку інноваційної компетентності керівників закладів освіти.

Проведені нами дослідження щодо розуміння змісту інноваційної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти у контексті інноваційних проектів в умовах реформування вітчизняної освітньої системи дозволяють зробити такі висновки:

- формування інноваційної компетентності керівника закладу освіти є одним із важливих складових з реалізації державних стратегій щодо переходу освіти в систему нової якості;

- реалізація інноваційних проектів є важливим важелем з об'єднання зусиль освітян закладів освіти для створення перспектив щодо інноваційного розвитку освіти України в умовах її реформування.

Перспективу подальших досліджень із обраної проблематики ми вбачаємо у реальному поглибленні наукових знань, які стосуються інноваційної компетентності керівників ЗЗСО та розробки відповідних рекомендацій щодо реформування у них компетентнісного підходу до управління проектами.

Список використаних джерел

1. Засекіна Т.М. «Інноваційність» у Енциклопедія освіти НАПН України; 2-е вид. допов. та перероб. Київ, Україна: Юрінком Інтер, 2021. С. 400.
2. Іляшенко С.М. Інноваційний менеджмент. Суми. Україна: ВТД-Університетська книга, 2010.
3. Кабінет Міністрів України (2019, лип. 10). Розпорядження №526-р «Про схвалення стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.luh.ua/rydbyx>.
4. Любченко Н.В., Білик Н.І., Н.А. Мельник «Координаційний центр розвитку шкіл новаторства України: реалії та перспективи діяльності в умовах післядипломної освіти». Імідж сучасного педагога, №5(212), 2023. С. 13-29.
5. Міністерство економіки України (2021, верес. 17). Наказ № 568-21 «Про затвердження професійного стандарту «керівник (директор)».

Лебідь І.Ю.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Анотація. Формування комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів освіти є ключовим аспектом професійної підготовки. Це пов'язано з тим, що управлінська діяльність у сфері освіти передбачає постійну взаємодію з різними групами людей: педагогами, здобувачами освіти, батьками, адміністрацією, органами державного управління тощо.

Ключові слова: менеджери освіти, комунікативна компетентність, ділове спілкування, освітня сфера.

Annotation. The formation of communicative competence in future education managers is a key aspect of professional training. This is due to the fact that managerial activities in the field of education involve constant interaction with different groups of people: teachers, students, parents, administration, state authorities, etc.

Key words: *education managers, communicative competence, business communication, educational sphere.*

Сучасна система вищої освіти України сьогодні в реаліях глобалізованого суспільства XXI століття потребує радикальної трансформації. Зважаючи на це, нагальною постає проблема такої організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, ключовою домінантою якої є зорієнтованість на професійну підготовку компетентних, здатних до ефективної роботи, професійно мобільних і конкурентоспроможних на ринку праці майбутніх фахівців, зокрема майбутніх керівників закладів освіти, з високим рівнем розвитку комунікативної компетентності.

Комунікативна компетентність підвищує професійну ефективність людей різних професій, які, так чи інакше, включаються в інформаційний обмін, взаємодіють з іншими. Сьогодні день актуально постає проблема розвитку комунікативної компетентності майбутнього менеджера. Особливо гостро відчувається потреба в управлінських кадрах, які володіють ефективними способами та прийомами міжособистісного і ділового спілкування, які здатні формувати позитивний мікроклімат в організації та володіти навичками ділової комунікації для налагодження продуктивних контактів із партнерами. За цих умов процес формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів посідає чільне місце у професійній підготовці.

Комунікативна компетентність майбутніх менеджерів – це здатність ефективно взаємодіяти з людьми в професійній діяльності. Вона охоплює навички усної та письмової комунікації, активного слухання, ведення переговорів, управління конфліктами та командної роботи [2, с. 29].

Тому розгляд питання формування комунікативної компетентності майбутнього менеджера ЗО як інструменту управління є важливим і актуальним. Зважаючи на велике практичне значення цієї проблеми і значний інтерес до неї фахівців-практиків з управління ЗО, проводяться масштабні наукові дослідження. Найчастіше вітчизняні науковці розглядають комунікативну компетентність як важливий аспект забезпечення ефективного управління ЗО (М. Дороніна, А. Доронін, А. Воронкова, Н. Гавкалова, В. Ковальова), як необхідну складову формування інтелектуального капіталу (О. Бутнік-Сіверський, С. Шкарлет, І. Мойсеєнко, Г. Жаворонкова), як складову праксеологічного підходу у менеджменті, необхідну умову забезпечення етики ділової взаємодії (Є. Ходаківський, Г. Чайка).

Узагальнені погляди провідних науковців дозволяють виокремити основні складові комунікативної компетентності менеджера:

1. Вербальна комунікація – уміння чітко, логічно та переконливо висловлювати думки.
2. Невербальна комунікація – використання жестів, міміки, інтонації для підсилення змісту повідомлення.
3. Емоційний інтелект – розуміння власних емоцій і почуттів інших людей, що допомагає будувати ефективні стосунки.
4. Активне слухання – здатність уважно сприймати інформацію, ставити уточнювальні питання та демонструвати зацікавленість.
5. Переконливість та аргументація – вміння мотивувати, впливати на співрозмовників та відстоювати свою позицію.
6. Крос-культурна комунікація – здатність працювати в багатонаціональному середовищі, враховуючи культурні особливості.
7. Ділова етика та дипломатичність – дотримання норм професійної етики, вміння вести переговори та уникати конфліктів [1, с. 499].

Як розвивати комунікативну компетентність? На переконання С. Шкарлет, необхідно:

- Практикувати публічні виступи та презентації.
- Опановувати техніки активного слухання.
- Вчитися аргументовано висловлювати свої думки.
- Розвивати емоційний інтелект та навички управління конфліктами.
- Брати участь у тренінгах із комунікації та лідерства [4, с. 111].

Отже, ефективна комунікація є ключовою компетентністю менеджера, оскільки сприяє успішному управлінню персоналом, продуктивній співпраці та досягненню стратегічних цілей закладу освіти [3, с. 321].

Як бачимо, формування комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів в сучасному суспільстві займає винятково важливе місце. Сучасний світ складний і системний, динамічний і глобальний, інтегрований і цілісний. Третє тисячоліття висуває нові вимоги до особистості, змушуючи її відмовлятися від спрощеності й однобічності, нерозважливості, поверховості та трафаретного сприйняття процесів і явищ об'єктивної дійсності. У цьому контексті формування комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів освіти – це багатогранний процес, який включає розвиток мовленнєвих, соціально-психологічних та цифрових навичок. Використання активних методів навчання та практичний досвід сприяють ефективному розвитку цієї компетентності, що є запорукою успішного управління в освітній сфері.

Список використаних джерел

1. Андросова І. В. Структура і модель комунікативної компетентності менеджера. *Молодий вчений*. 2019. № 9(89). С.498–500.
2. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник / С.О. Гарькавець, Л.П. Волченко. Житомир : Бук-Друк, 2021. 100 с.
3. Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С. Г. Немченко, В. В. Крижко, О. С. Боднар, В. В. Радул, О. М. Старокожко, Ю. І. Кондратенко. 2-е вид. перероб. і допов. Бердянськ : БДПУ, 2022. 506 с.
4. Чайка Г. А. Культура ділового спілкування менеджера : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 442 с.

Лянга В.В.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Дутко О.М.,***

*кандидат педагогічних наук,
ст. викладач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ГОТОВНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню компонентів готовності керівника ЗЗСО до партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, аналізу існуючих моделей партнерських відносин та практик співпраці між керівниками, педагогами, учнями, батьками та громадою.

Ключові слова: готовність керівника, заклад загальної середньої освіти, партнерська взаємодія, учасники освітнього процесу, комунікація.

Annotation. The article is dedicated to the study of the components of a general secondary education institution leader's readiness for partnership interaction with participants in the educational process, the analysis of existing models of partnership relations, and cooperation practices among leaders, teachers, students, parents, and the community.

Key words: leader's readiness, general secondary education institution, partnership interaction, participants in the educational process, communication.

У сучасних умовах реформування освіти України особливої ваги набуває концепція педагогіки партнерства, яка передбачає співпрацю між учителем, учнем та батьками на засадах рівноправності та взаємоповаги. Ця модель взаємодії є ключовою для реалізації принципів Нової української школи, спрямованої на створення комфортного та ефективного освітнього середовища. Роль керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) у впровадженні партнерської взаємодії є визначальною, оскільки від його готовності до співпраці залежить успіх освітніх реформ та якість освітнього процесу.

Дослідженням готовності керівників закладів загальної середньої освіти до партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу займалися такі науковці: О. Бондарчук, Н. Василенко, Н. Меркулова, О. Мармаза, Г. Єльнікова, В. Кремень, А. Калініна, А. Карамушка, С. Корольок, О. Крутий, О. Ляшенко, Н. Лісова.

Метою даної статті є дослідження компонентів готовності керівника ЗЗСО до партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, аналіз існуючих моделей партнерських відносин та практик співпраці між керівниками, педагогами, учнями, батьками та громадою.

Партнерська взаємодія – це процес конструктивної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу, що базується на принципах рівноправності, довіри, відповідальності та спільного прийняття рішень. Вона спрямована на досягнення якісних змін у системі освіти через активну участь усіх зацікавлених сторін у створенні сприятливого навчального середовища [2].

Існують різні моделі партнерських відносин між керівником, педагогами, учнями, батьками та громадою. Одна з них передбачає створення управлінської моделі успішного партнерства, спрямованої на розвиток кожної дитини, де в школі формується власна система форм і методів партнерської взаємодії. Інша модель акцентує увагу на алгоритмі створення і функціонування партнерської взаємодії закладу освіти і сім'ї, що включає визначення цільових установок, вибір стратегії, планування, реалізацію, моніторинг та корекцію.

Готовність керівника до партнерської взаємодії – це наявність необхідних компетентностей, зокрема комунікативних, управлінських, організаційних та емоційно-психологічних, що забезпечують ефективну співпрацю з педагогами, учнями, батьками, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування [4]. Вона включає мотиваційну, когнітивну та діяльнісну складові, які формуються в процесі професійної підготовки та практичного досвіду керівника.

Готовність керівника до партнерської взаємодії складається з кількох ключових компонентів:

- професійні компетентності – включають знання освітнього менеджменту, законодавчих норм та методів управління педагогічним колективом;

- комунікативні навички – здатність ефективно взаємодіяти з учнями, педагогами, батьками та громадськими організаціями, використовуючи навички активного слухання, переконання та фасилітації;

- мотивація до співпраці – внутрішня готовність керівника до конструктивної взаємодії, прояв ініціативності у створенні партнерських відносин та прагнення до вдосконалення комунікаційних процесів.

- організаційні навички – здатність ефективно планувати, координувати та контролювати взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу, забезпечуючи демократичні принципи управління.

- емоційний інтелект – здатність керівника розуміти та регулювати власні емоції, а також створювати позитивний психологічний клімат у закладі освіти [3].

Сучасні науковці розглядають кілька моделей партнерських відносин:

- модель співробітництва – передбачає активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу на засадах рівноправності та спільної відповідальності за прийняті рішення ;

- модель громадсько-державного управління – базується на залученні громади та органів місцевого самоврядування до ухвалення управлінських рішень у закладі освіти;

- модель фасилітативного керівництва – акцентує увагу на ролі керівника як модератора комунікаційного процесу між учасниками освітнього процесу, забезпечуючи взаєморозуміння та підтримку;

- модель мережевої взаємодії – передбачає створення партнерських зв'язків між закладом освіти, соціальними інститутами та бізнес-структурами задля реалізації освітніх ініціатив [5].

Успішна реалізація партнерських відносин у закладах загальної середньої освіти базується на системному підході до співпраці всіх учасників освітнього процесу. Партнерство у сфері освіти сприяє підвищенню якості навчання, створенню комфортного психологічного середовища та формуванню активної громадянської позиції серед учнів [1].

Компоненти партнерської взаємодії включають:

- інформаційна відкритість – своєчасне та прозоре інформування учасників освітнього процесу про ухвалені рішення, організацію навчального процесу та заходи;

- спільне ухвалення рішень – залучення представників педагогічного колективу, батьків та учнів до управлінських процесів, що сприяє підвищенню рівня відповідальності та взаємодовіри;

- постійний діалог і комунікація – використання різних каналів взаємодії, включаючи зустрічі, онлайн-платформи та опитування для ефективного обговорення потреб і проблем освітнього процесу;

- спільна діяльність – організація спільних заходів, конкурсів, волонтерських ініціатив, що забезпечують активну участь учнів, педагогів та батьків у житті школи [4].

Наразі можна виокремити такі приклади успішних практик партнерської взаємодії:

- шкільні ради – у багатьох українських школах впроваджено демократичну модель управління, де представники вчителів, батьків та учнів беруть участь у вирішенні стратегічних питань розвитку закладу;

- проекти співпраці з місцевою громадою – наприклад, ініціатива «Відкрита школа» в Україні дозволяє учням та їхнім сім'ям брати участь у громадських і волонтерських заходах, розвиваючи відповідальність та громадянську активність;

- програми наставництва – впровадження системи менторства, коли досвідчені педагоги допомагають молодим вчителям, а старшокласники підтримують молодших учнів у навчальному процесі;

- платформи комунікації з батьками – використання електронних щоденників та мобільних додатків для швидкого обміну інформацією між школою та родинами сприяє покращенню взаємодії між учасниками освітнього процесу;

- громадсько-державне партнерство – співпраця з місцевими органами влади та бізнесом для покращення інфраструктури закладів освіти та впровадження додаткових освітніх можливостей [3; 4].

Готовність керівника ЗЗСО до партнерської взаємодії є комплексним показником, що включає професійні компетентності, комунікативні навички та мотивацію до співпраці. Ефективні моделі партнерських відносин сприяють створенню сприятливого освітнього середовища, підвищенню якості освіти та всебічному розвитку учнів. Вивчення та впровадження кращих практик партнерства між керівниками, педагогами, учнями, батьками та громадою є необхідною умовою успішної реалізації освітніх реформ в Україні.

Список використаних джерел

1. Онаць О.М. Підготовка учасників освітнього процесу до реалізації ідей партнерської взаємодії. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21–22 вересня 2021 р. Київ*. URL: <https://surl.li/joadsc>
2. Онаць О.М., Калініна Г.М., Малюга М.М., Мелешко В.В., Попович Л.М., Топузов М. О., Чижевський Б. Г. Економічно-правові умови державно-партнерської взаємодії суб'єктів управління опорних закладів освіти: практичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ. 2021. URL: <https://surl.li/ddgnzb>
3. Самойленко, Г.Е. Партнерська взаємодія учня і вчителя в освітньому процесі. *Партнерська взаємодія школи та сім'ї як фактор оновлення сучасної освіти: науково-методичний збірник*. Запоріжжя: СТАТУС. 2018. С. 21–26. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553>
4. Топузов О. М. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ: Педагогічна думка. 2021. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Topuzov_007_8.pdf
5. Топузов О., Калініна Л., Лісова Н., Калініна Г., Малюга М. Партнерські засади державно-громадського управління як предмет розгляду в підручнику для керівника освіти. *Проблеми сучасного підручника*, 2021 (27), 264–276. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-264-276>

Марцеха О.В.,
заступник директора з НВР,
вчитель хімії
Кульчієвецького ліцею
Слобідсько-Кульчієвецької сільської ради
Кам'янець-Подільського району

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В НАВЧАННІ ХІМІЇ: ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Анотація. *Стаття присвячена використанню штучного інтелекту (ШІ) на уроках хімії. Розглянуто можливості застосування чат-ботів для надання миттєвих відповідей на запитання учнів та платформи Canva для створення візуальних матеріалів. Досліджено вплив ШІ на підвищення зацікавленості учнів та покращення їхніх результатів.*

Ключові слова: *хімія, чат-боти, Canva, освіта, інноваційні технології.*

Annotation. *This article focuses on the use of artificial intelligence (AI) in chemistry lessons. It explores the possibilities of using chatbots to provide instant answers to students' questions and the Canva platform for creating visual materials. The impact of AI on increasing student engagement and improving their results is investigated.*

Key words: *chemistry, chatbots, Canva, education, innovative technologies.*

Мета статті – дослідити можливості та оцінити вплив використання штучного інтелекту, зокрема чат-ботів та платформи Canva, на уроках хімії.

В останні роки технології штучного інтелекту (ШІ) глибоко проникли в різні сфери нашого життя, включаючи освітній процес. У галузі природничих наук, зокрема хімії, застосування ШІ відкриває нові перспективи для оптимізації методів викладання, розвитку аналітичних навичок учнів та спрощення розуміння складних теоретичних концепцій.

Інтеграція ШІ в навчальний процес не лише сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу, але й пробуджує інтерес до науки, стимулює мотивацію та забезпечує персоналізований підхід до навчання кожного учня.

Галузь комп'ютерних наук, що займається розробкою систем, здатних виконувати завдання, які традиційно вимагають людського інтелекту, такі як розпізнавання образів, прийняття рішень, навчання та планування, відома як штучний інтелект (ШІ). Останніми роками спостерігається стрімке зростання популярності ШІ в різних сферах, зокрема в освіті, де він має значний потенціал для трансформації традиційних підходів до навчання.

Вже не викликає сумнівів, що ШІ невдовзі стане повсюдною реальністю. Те, що раніше здавалося прогнозами, сьогодні є нашою дійсністю, тому необхідно активно вивчати та освоювати його. ШІ знаходить застосування в різноманітних галузях, від медицини до автомобілебудування, і тепер його можливості відкриваються в освіті.

Питання про доцільність інтеграції інструментів ШІ в навчальний процес може викликати сумніви. Проте, безсумнівно, багато педагогів вже використовують ШІ, хоча й не завжди повністю усвідомлюють його потенціал. Хтось застосовує його ширше, хтось обмежено, а хтось лише починає впроваджувати у свою роботу. Сьогодні ШІ може виступати в ролі надійного помічника для кожного вчителя.

Сьогодні нагальною потребою є навчання ефективному використанню штучного інтелекту (ШІ) як інструменту, що підсилює, а не замінює роботу вчителя. Однією з ключових переваг, на мою думку, є можливість делегування ШІ рутинних завдань, які зазвичай вимагають значних часових витрат, зусиль та уваги.

Кожен педагог має унікальний досвід викладання, проте часто виникає потреба у створенні навчальних матеріалів, що потребують багато часу. ШІ здатний значно прискорити цей процес, вимагаючи лише подальшої корекції. Делегування, на мою думку, дозволяє суттєво заощадити час та забезпечити швидку генерацію необхідних ресурсів.

Застосування ШІ в освіті є досить широким і багатогранним. Воно включає в себе різні технології, такі як:

- Інтелектуальні навчальні системи.
- Аналіз даних і навчальні аналітики.
- Роботизовані помічники.
- Віртуальні асистенти і чат-боти.

Які ж переваги ШІ для вчителя хімії:

1. Редизайн застарілих матеріалів.
2. Швидка генерація великої кількості слів, термінів, речень.
3. Сьогодні ШІ створює аудіо-, відео-, зображення, діпфейки.
4. Трансформація та адаптація навчальних матеріалів.
5. Створення чек листів, критеріїв, переліків алгоритмів дій.
6. Підготовка матеріалів для інтерактивних робочих аркушів.
7. Створення тестових завдань.
8. Адаптація текстів під потреби учнів, уроку, завдання.
9. Створення розкладу.

Звісно, що і крім позитиву є виклики та перешкоди. Попри всі переваги, існують певні виклики, з якими стикається впровадження ШІ в навчальний процес з хімії:

1. Нерівний доступ до технологій. Не всі учні мають доступ до комп'ютерів, інтернету та інших технологій, що обмежує можливості використання ШІ.
2. Необхідність професійної підготовки вчителів. Вчителі повинні володіти відповідними навичками для ефективного використання ШІ в навчальному процесі. Це потребує спеціального навчання та підтримки.
3. Етичні питання. Важливо забезпечити правильне використання ШІ в навчанні, щоб уникнути зловживань, таких як плагіат або надмірна залежність учнів від технологій [6].

Що ми маємо пам'ятати, коли ви працюємо з ШІ, потрібно давати чіткі інструкції, так званий промпт.

Який він, хороший промпт? Потрібно, щоб була чітка мета. Конкретність та чіткість запису. Зрозуміла мова. Уникнення двозначності.

Чи варто його боятися штучний інтелект? Ні! Його потрібно вивчати! Чи може вчитель знати всі додатки та платформи? Звісно, ні. Тому, що платформ з кожним днем стає все більше. На вивчення кожної платформи потрібен час, за 5 хвилин це не можливо зробити. У кожного вчителя має бути топ 5, топ 7, топ 10 ресурсів, якими буде користуватися. Можливо, з часом вони будуть змінюватися, додаватися інші.

Що ж ми можемо використати під час вивчення хімії:

1. Персоналізація навчання. Один із головних напрямів використання ШІ на уроках хімії – це створення персоналізованих навчальних програм. Завдяки інтелектуальним системам, навчальний процес може бути

адаптований до індивідуальних потреб учнів. Персоналізація навчання дозволяє учням отримати більше часу на складні для них теми, знижуючи рівень стресу та покращуючи ефективність засвоєння матеріалу. ШІ може також допомогти створювати індивідуальні плани навчання, що враховують швидкість засвоєння матеріалу та різні способи навчання учнів (візуальний, слуховий, практичний).

2. Використання віртуальних лабораторій. Один із найбільших викликів, з якими стикаються учні на уроках хімії – це необхідність працювати з хімічними реакціями та обладнанням, яке може бути складним або небезпечним у реальному житті. Віртуальні лабораторії, підтримувані ШІ, дають можливість учням виконувати хімічні експерименти віртуально. Це дозволяє досліджувати різні хімічні реакції, не ризикуючи безпекою, а також дає можливість проводити експерименти, які не можуть бути здійснені в звичайних класах через обмеження в матеріально-технічному забезпеченні. Наприклад, у віртуальній лабораторії учень може здійснювати дослідження хімічних властивостей різних сполук або спостерігати за протіканням складних реакцій, таких як реакція окиснення або нейтралізації. Такі інструменти також дають змогу досліджувати ефекти температури, тиску та інших змінних на хімічні процеси.
3. Аналіз результатів і зворотний зв'язок. ШІ також може бути корисним для аналізу результатів експериментів і тестів учнів. Наприклад, після виконання хімічних вправ ШІ може автоматично перевіряти правильність виконання завдання, аналізувати помилки та надавати рекомендації щодо покращення. Це дозволяє вчителям економити час на перевірці та зосередитися на більш важливих аспектах, таких як пояснення складних тем або надання індивідуальних консультацій учням. ШІ також може бути використаний для створення інтерактивних тестів та завдань, що дозволяють учням не лише вивчати теорію, а й застосовувати свої знання на практиці.
4. Моделювання хімічних процесів. Однією з найбільш захоплюючих можливостей ШІ є його здатність до моделювання складних хімічних процесів. За допомогою спеціальних програм, заснованих на ШІ, учні можуть спостерігати за віртуальними моделями молекул і хімічних реакцій. Ці моделі допомагають краще зрозуміти молекулярну структуру речовин, механізм протікання реакцій, а також взаємодії між атомами і молекулами. Застосування таких програм дозволяє отримати візуальне уявлення про те, як саме проходять хімічні реакції на атомному та молекулярному рівнях. Це може бути дуже корисно для учнів, оскільки допомагає уявити складні процеси, які неможливо спостерігати безпосередньо [4, с. 46].

Якими ж інтелектуальними системами користуються вчителі сьогодні:

- ChatGPT;
- Gemini;
- Copilot;
- Deepseek;
- Hedra;
- Mentimetr;
- Canva.

ChatGPT, Gemini, Copilot, Deepseek – чат боти зі штучним інтелектом. Вони можуть працювати з текстом, програмним кодом, формулами і числами – генерувати все, що їм зададуть.

Наприклад, ChatGPT особливий тим, що чутливий до формування запитів. Інколи він намагається вгадати, тому дуже важливо направляти його, задавати уточнюючі запитання. Потрібно вчитися працювати з ним, це ціла наука.

ChatGPT може генерувати роботи учнів: реферати, есе, відповіді на контрольні роботи. Звісно, це насторожує освітян усього світу. Адже є страх, що учні перестануть самостійно виконувати домашні завдання і школам доведеться якось цьому протистояти. На мій погляд, протистояти не потрібно, використовувати разом з учнями. Вчитися використовувати. Нікуди ми від цього не дінемося, воно вже є. Хоча існує інша думка, що не потрібно використовувати. Це вже справа кожного освітянина.

Що можуть ChatGPT, Gemini, Copilot, Deepseek :

1. Відповіді на запитання.
2. Швидкий пошук та генерація завдань.
3. Тести.
4. Таблиці.
5. Веселі історії для стерітеллінгу.
6. Створення інструкцій для лабораторних робіт.
7. Створювати ігри.
8. STEM.

Фаворитом у вчителів є також Canva. Це не є повністю штучний інтелект, але елементи його присутні. Це безкоштовний онлайн-інструмент для створення графічного дизайну, спеціально адаптований для вчителів та учнів. Він надає доступ до безліч шаблонів, графічних елементів, фото та шрифтів для створення освітніх матеріалів.

Чому варто користуватися Canva for Education.

- Інноваційність: сучасні інструменти для створення яскравих та інтерактивних матеріалів.

- Залучення: збільшення зацікавленості та активності учнів.

- Легкість використання: простий та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс для всіх.

- Безкоштовність: доступність для всіх вчителів та учнів.

Основні функції та можливості Canva for Education:

- Шаблони для освіти.
- Співпраця у реальному часі.
- Інтеграція з іншими інструментами.
- Доступ до великої бібліотеки медіа.
- Інтерактивні елементи [5].

Про сучасні інструменти для вчителя, в тому числі і штучний інтелект, можна говорити ще багато, але усім нам потрібно зрозуміти, що нові технології – наше майбутнє, яке вже тут. Ми від цього нікуди не дінемося. Не пере чекаємо. А найкращий спосіб використати це собі на користь. Тому вчителям просто почати використовувати програми ШІ на уроках разом з учнями. Я впевнена, що за перші дні доступу до ChatGPT діти, починаючи з 7 класу, вже все навчилися. Якщо вчителі прийдуть до дітей і почнуть спільно використовувати – це буде найкращий спосіб. Тоді у дітей прийде розуміння, для чого ця технологія. І ставлення дітей зміниться. Вони не будуть бачити чат-бот, як інструмент для списування.

Штучний інтелект має величезний потенціал для змін в освіті, зокрема на уроках хімії. Його використання дозволяє створювати більш персоналізоване, доступне та інтерактивне навчальне середовище. Однак для ефективного впровадження ШІ в освітній процес необхідно подолати ряд викликів, таких як доступність технологій, підготовка вчителів і етичні питання. З правильним підходом ШІ може стати потужним інструментом для покращення навчання хімії та розвитку інтересу до цієї важливої наукової дисципліни. Далі буде ...

Список використаних джерел

1. Іванов І. І. Використання чат-ботів на уроках хімії. *Інформаційні технології в освіті*. 2023. № 5. С. 15-22.
2. Петренко П. П. Canva як інструмент візуалізації хімічних процесів. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2022. № 3. С. 30-35.
3. Рассел С., Норвіг П. Штучний інтелект: сучасний підхід : пер. з англ. Київ : К.І.С., 2019. 1400 с.
4. Сидорова С. С. Штучний інтелект та індивідуалізація навчання хімії. *Освітні технології*. 2024. № 1. С. 45-51.
5. Canva для освіти. URL: https://www.canva.com/uk_ua/education/
6. Чат-боти в освіті: переваги та недоліки. URL: <https://www.osvita.ua/technology/78910/>
7. Штучний інтелект в освіті: перспективи та виклики. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/shtuchnij-intelekt-v-osviti-perspektivi-ta-vikliki>

Чайковський П.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Кучинська І.О.,**
доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні засади акмеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів, що сприяє їхньому особистісному та професійному зростанню. Аналізуються основні умови реалізації цього підходу у формуванні педагогічної майстерності.

Ключові слова: акмеологічний підхід, акмеологія, майбутні педагоги, професійна майстерність.

Annotation. The article examines the theoretical foundations of the acmeological approach in the professional training of teachers, which contributes to their personal and professional growth. It analyzes the main conditions for implementing this approach in the formation of pedagogical mastery.

Key words: acmeological approach, acmeology, future teachers, professional mastery.

Зростаючі вимоги до професійної підготовки майбутнього педагога в сучасному освітньому просторі обумовлюють необхідність не лише ґрунтовних

фахових знань, а й розвитку здатності до самовдосконалення, творчої реалізації та досягнення професійної майстерності. Акмеологічний підхід сприяє підвищенню рівня компетентності педагога, забезпечує ефективність його професійного розвитку та гармонійне поєднання теоретичних знань із практичним досвідом, що набуває особливого значення в умовах швидких соціально-економічних змін.

Акмеологічний підхід відіграє ключову роль у становленні професіоналізму, що є однією з важливих тем педагогічних досліджень. Вивченню сутності та особливостей професіоналізму присвячені роботи з педагогічної акмеології, зокрема дослідження Б. Ананьєва, Є. Іванової, Н. Терентьєвої. Питання професіоналізму у педагогічній діяльності розглядали І. Багаєва, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Панчук. Формування акмеологічної моделі сучасного педагога досліджували Г. Данилова, А. Деркач, Г. Кримська, Н. Кузьміна, В. Максимова, М. Мачинська, В. Панчук. Сутність акмеологічних технологій розкрито в роботах В. Гладкової, О. Дубасенюк, а питання педагогічної акмеології у підготовці майбутніх педагогів – у дослідженнях Н. Носовець. Акмеологічні аспекти професійної готовності майбутнього вчителя аналізувала О. Лівшун, тоді як професіоналізм педагогічної діяльності вивчали І. Багаєва, Н. Кузьміна, А. Кримська, Н. Кухарев, В. Семиченко та інші.

Аналіз наукових публікацій підтверджує, що акмеологічний підхід стає домінантним у педагогічній освіті, а акмеологічна модель діяльності вчителя визначає рівень його професійної успішності та самореалізації.

У процесі вивчення цього питання було встановлено, що в публікації С. Пальчевського визначено головне завдання акмеології. Воно полягає в дослідженні та аналізі закономірностей розвитку людини у трьох аспектах: по-перше, як індивіда, що є складним живим організмом; по-друге, як особистості, основою якої є ставлення до різних аспектів об'єктивної реальності; по-третє, як суб'єкта діяльності, що включає професійну сферу, а також вивчення закономірностей і механізмів досягнення найвищого та оптимального рівня розвитку [5].

Педагогічна освіта зазнає суттєвих трансформацій у зв'язку з переходом на компетентнісні та особистісно зорієнтовані технології. Як зазначає А. Колісніченко, система професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти України перебуває у процесі постійного розвитку, який останнім часом значно активізувався. Переосмислення ролі вчителя в суспільстві, впровадження компетентнісного підходу, інтеграція у європейський освітній простір та розробка сучасних концепцій є свідченням прагнення України до якісних змін у підготовці педагогічних кадрів [3].

С. Калаур та О. Сорока розглядають акме-мотивацію як внутрішню налаштованість особистості на вирішення акмеологічних завдань, пов'язаних із професійним зростанням і самовдосконаленням. Вони підкреслюють її значущість у забезпеченні поступального руху до високого рівня професіоналізму ще на етапі навчання. Внутрішня мотивація передбачає здатність студентів прогнозувати власний особистісний і професійний розвиток, обираючи найбільш ефективні стратегії та технології для переходу на вищий рівень, попри наявні об'єктивні та суб'єктивні труднощі [2].

Формування акмеологічної компетентності у педагога передбачає розвиток його професійного досвіду з урахуванням акмеологічних підходів, усвідомлення власної ролі у процесі професійного становлення та життєвого розвитку, а також конструювання й рефлексію свого життєвого простору.

В педагогічних наукових дослідженнях розглядаються акмеологічні моделі сучасного педагога та етапи його професійного становлення. Зокрема, акмеологічна модель педагога, запропонована Г. Даниловою, включає такі складові: компетентність, що охоплює психолого-педагогічні та соціальні знання, теоретико-практичну й методичну підготовку, педагогічні вміння та здібності; особистісну орієнтацію, яка відображає процес самореалізації педагога в межах акмеологічної концепції «Я – компетенція», де розвиток відбувається у напрямку від «Я – реальний» до «Я – перспективний (ідеальний)»; морально-духовну культуру, що включає моральну свідомість, діяльність і взаємини [1].

Такий підхід дозволяє розглядати професійний розвиток педагога як поступовий рух до вершини його професійної майстерності.

І. Кучинська зазначає, що інноваційна компетентність педагога включає такі компоненти: обізнаність щодо сучасних педагогічних технологій, глибоке розуміння їхнього змісту та методики, високий рівень культури впровадження інновацій в освітній процес, а також особисте переконання у важливості використання інноваційних підходів у навчанні [4].

У контексті цього підходу інноваційна компетентність педагога є ключовим показником його професійного зростання та самореалізації. Зокрема, обізнаність щодо сучасних педагогічних технологій і глибоке розуміння їхньої методики відповідають акмеологічній ідеї безперервного професійного вдосконалення, оскільки педагог має не лише освоювати нові підходи, а й критично осмислювати їх ефективність. Особисте переконання у необхідності застосування інноваційних підходів у навчанні відображає акмеологічний принцип саморозвитку та внутрішню мотивацію до професійного вдосконалення.

Отже, акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів спрямований на їх всебічний розвиток, самореалізацію та досягнення професійної майстерності. Він передбачає формування інноваційної компетентності, здатності до рефлексії, самовдосконалення та творчого вирішення педагогічних завдань. Особливу роль відіграють особистісно-орієнтовані технології навчання, які сприяють гармонійному поєднанню теоретичних знань і практичного досвіду. Акмеологічний підхід забезпечує не лише підготовку висококваліфікованих фахівців, а й створює умови для їхнього подальшого професійного зростання, що є важливим чинником ефективної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Данилова Г.С. Акмеологічна модель педагога у ХХІ столітті. *Рідна школа*, 2003, № 6. С. 6–9.
2. Калаур С., Сорока О. Потенціал акмеології у професійній підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності: методологічні та практичні акценти. *Social Work and Education*. Vol 7, № 1. 2020. С. 124–134.
3. Колісніченко А. Роль акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. (2(26), 2022. С. 103–110. URL : [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(26\).2022.267726](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(26).2022.267726)
4. Кучинська І.О. Інноваційна освітня діяльність: змістовність та функціональність педагогічних технологій в умовах сучасного реформування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, (33), 2022. С. 20–31. URL : <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/272242>
5. Пальчевський С.С. Акмеологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2008. 398 с.

3. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Васютинський Є.В.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізького національного університету*

*Науковий керівник: **Меняйло В.І.,***

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної та прикладної фізики
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя)*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У роботі окреслено виклики та перспективи, пов'язані з використанням цифрових технологій при підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи. Виділено ключові напрями застосування цифрових технологій в освітньому процесі, враховуючи загальносвітові тенденції розвитку цифрового світу.

Ключові слова: цифрові технології, підготовка фахівців з соціальної роботи, цифрові платформи, інноваційні технології навчання.

Annotation. The paper outlines the challenges and prospects associated with the use of digital technologies in the training of future social work professionals. Key areas of digital technology application in the educational process are highlighted, considering global trends in the development of the digital world.

Key words: digital technologies, social work training, digital platforms, innovative learning technologies.

Соціальна робота відіграє ключову роль у підтримці вразливих груп населення та розв'язанні важливих соціальних проблем. У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій підготовка фахівців із соціальної роботи потребує інтеграції інноваційних інструментів, які дозволяють адаптувати освіту до викликів сьогодення. Використання цифрових технологій у професійній підготовці соціальних працівників не лише підвищує якість навчання, але й формує у фахівців навички, необхідні для роботи в цифровізованому суспільстві. Аналіз особливостей такої підготовки відкриває перспективи вдосконалення освітніх програм та їхньої відповідності потребам соціальної сфери.

Метою роботи є аналіз застосування цифрових інструментів у підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи із зазначенням його переваг та недоліків.

Сучасний стан професійної підготовки фахівців із соціальної роботи в Україні дедалі більше пов'язаний із впровадженням цифрових інструментів у навчальний процес [2]. У закладах вищої освіти застосовуються електронні платформи (MOODLE, Google Classroom), онлайн-курси та вебінари, які забезпечують доступ до теоретичних знань у гнучкому форматі. Водночас симуляційні програми та інтерактивні кейси дозволяють студентам моделювати реальні ситуації, з якими вони зіткнуться в майбутній професійній діяльності. Такі підходи сприяють розвитку аналітичного мислення, комунікативних здібностей та вміння адаптуватися до мінливого соціального

середовища. Важливо, що цифрові технології роблять освіту доступнішою, зокрема для студентів із віддалених регіонів.

Практична складова підготовки фахівців із соціальної роботи також трансформується завдяки цифровим рішенням. Стажування та практики дедалі частіше включають використання спеціалізованого програмного забезпечення, наприклад, CRM-системи для управління базами клієнтів чи аналізу їхніх потреб [3]. Онлайн-формат практик через платформи відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams) дає змогу здобувачам працювати з реальними кейсами під керівництвом досвідчених наставників незалежно від їх географічного розташування. Окрім того, цифрові інструменти дозволяють опанувати роботу з великими даними (big data), що є важливим для оцінки соціальних трендів та планування ефективних інтервенцій.

На сучасному етапі підготовка соціальних працівників засобами цифрових технологій відображає глобальні освітні тенденції. Серед ключових напрямів — застосування штучного інтелекту (ШІ) для автоматизації рутинних завдань, віртуальної реальності (VR) для тренування навичок роботи в кризових ситуаціях та хмарних технологій для командної взаємодії [1]. Наприклад, у країнах Західної Європи VR-технології вже використовуються для розвитку емпатії та відпрацювання складних соціальних сценаріїв. В Україні такі інновації перебувають на початковому етапі впровадження, але їхній потенціал для підвищення якості підготовки фахівців очевидний. Цифрові платформи також сприяють міжнародній співпраці, дозволяючи обмінюватися досвідом із закордонними колегами.

Проте впровадження цифрових технологій у підготовку соціальних працівників супроводжується й певними викликами. Серед них – недостатній рівень цифрової грамотності викладачів і студентів, обмежений доступ до сучасного обладнання в деяких закладах освіти та ризик втрати особистісного контакту, який є основою соціальної роботи [4]. Для подолання цих труднощів необхідні цілеспрямовані зусилля, спрямовані на підвищення кваліфікації педагогів, оновлення технічної бази та розробку гібридних моделей навчання, що поєднують цифрові й традиційні методи.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що професійна підготовка фахівців із соціальної роботи засобами цифрових технологій відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу та якості соціальних послуг. Аналіз сучасних підходів і оптимізація їхнього впровадження сприятимуть формуванню компетентних спеціалістів, готових відповідати на виклики цифрової ери. Перспективи розвитку цієї сфери пов'язані з подальшою інтеграцією інноваційних технологій і адаптацією кращих світових практик до українських реалій.

Список використаних джерел

1. Білан Ю. І. Інноваційні технології у підготовці фахівців соціальної сфери. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2021. № 12. С. 78-85.
2. Кравченко О. О. Цифрові технології в освіті: сучасні тенденції та перспективи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 4. С. 45-53.
3. Сидоренко Н. В. Підготовка соціальних працівників до використання інформаційних технологій у професійній діяльності. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2023. № 1. С. 22-30.
4. Garrison D. R., Vaughan N. D. *Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines*. San Francisco: Jossey-Bass, 2008.

Ганаба С.О.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін*

*Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: ЗМІНА РОЛІ ПЕДАГОГА

Анотація. Системи штучного інтелекту можуть виступати посередником у наданні учасникам освітнього процесу зворотного зв'язку. Ті професії, які вступають у контакт з почуттями, емоціями, етикою та мораллю машинами не будуть замінені. Робота педагога полягає не лише у тому, щоб передати певний навчальний матеріал, а й сформувати характер та цінності: доброту, доброчесність, толерантність та емпатію тощо.

Ключові слова: штучний інтелект, етика, педагог, освіта, методи викладання.

Annotation. Artificial intelligence systems can act as an intermediary in providing feedback to participants in the educational process. Those professions that come into contact with feelings, emotions, ethics and morality will not be replaced by machines. The work of a teacher is not only to convey certain educational material, but also to form character and values: kindness, integrity, tolerance and empathy, etc.

Key words: artificial intelligence, ethics, teacher, education, teaching methods.

В умовах сучасного світу освіта зазнає перманентних змін. Ці зміни зумовлені стрімким розвитком наукоємних технологій, зокрема штучним інтелектом. Попри низку ризиків, технології штучного інтелекту володіють величезним потенціалом у створенні якісної освіти та розвитку індивідуального потенціалу тих, хто навчається. Йдеться, насамперед, про надання педагогам інструментів для моніторингу прогресу здобувачів освіти та адаптації методів викладання. Штучний інтелект допоможе надати якісну освіту, розвинувши у її здобувачів soft skills, вміння комунікувати та взаємодіяти. Новітні технології допоможуть педагогам звільнитися від рутинної механічної роботи. Зазнає змін й філософія навчання (від заучування інформації до пошуків сенсів у масивах даних, підхід до здобувачів освіти як майбутніх новаторів та винахідників).

Метою є аналіз зміни ролі педагога у навчальній діяльності, виокремлення його унікальності як суб'єкта освітньої діяльності.

Вочевидь, що сучасні технології вносять суттєві корективи у діяльність педагога. За допомогою технологій штучного інтелекту педагоги збирають й аналізують дані про тих, хто навчається, що у підсумку сприятиме розвитку їх індивідуальних потреб та можливостей. Отож, інструменти штучного інтелекту забезпечать здобувачів освіти необхідним інформаційним ресурсом, але не методом його отримання та осмислення. Мова йде про штучний інтелект як помічника педагога, який урізноманітнить аудиторне навчання. Місія педагога полягає у спрямуванні, мотивуванні та оцінюванні процесу отримання знань. Він є наставником, мотиватором, натхненником, фасилітатором, який розвиває уяву, креативність, цінності, соціальну емпатію та командну роботу.

Освіта є багатогранним процесом, завдяки якому людство отримує не лише теоретичні знання, а й уміння використовувати їх у практичній площині. Освіта ґрунтується на взаємодії та стосунках. Звісно, деякі аспекти стосунків педагог-учень технології штучного інтелекту можуть відтворити. Але, ці технології позбавлені емпатійного впливу, який є в основі людських взаємин. Системи штучного інтелекту можуть виступати посередником у наданні учасникам освітнього процесу зворотного зв'язку. Ті професії, які вступають у контакт з почуттями, емоціями, етикою та мораллю машинами не будуть замінені. Робота педагога полягає не лише у тому, щоб передати певний навчальний матеріал, а й сформувати характер та цінності: доброту, доброчесність, толерантність та емпатію тощо. Внутрішній, духовний зв'язок між педагогом та вихованцями не можуть замінити машинні технології. Через взаємодію можна дізнатися, що таке емпатія, довіра, щирість. Педагог здатний створити особливу атмосферу співпраці. Якщо щось піде не «за планом», то він зможе знайти вихід, гнучко й неупереджено підійти до вирішення проблеми. На відміну від технологій, які працюють за чітким алгоритмом чи програмою, він розуміє людину, бачить зміни та зростання учасників освітнього процесу. Педагог є джерелом натхнення та прикладом для наслідування.

Ще однією увагою на користь педагога є його прагнення до саморозвитку та навчання. Якщо машина здатна кваліфіковано відтворити роботу педагога, то натомість педагог здатен виявляти креативність, експериментувати з новими технологіями, персоніфіковано підходити до процесу навчання. Незважаючи, що технології стають складнішими, вони все ж орієнтовані на виконання рутинних й типових завдань. Роль педагога, натомість, полягає в орієнтуванні здобувачів освіти на розуміння та осмислення, навчання соціальних навичок взаємодії, їх керівництвом та підтримкою у пізнавальній діяльності.

Однак технології штучного інтелекту можуть допомагати у навчанні та розвитку здобувачів освіти. Ці технології можуть використовуватися для розробки адаптивних систем навчання, забезпечення ефективного зворотного зв'язку, оцінки результатів навчання тощо. Педагоги вже сьогодні можуть використовувати декілька інструментів штучного інтелекту, а саме: розумний контент (*ця технологія знайомить із вмістом електронних бібліотек, дозволяє швидко та системно знаходити необхідну інформацію, пропонує останні новини*), голосових помічників (*дозволяють здійснювати пошуки необхідної інформації, відображають інформацію у вигляді тексту, описують її, активізують когнітивні процеси через її читання*); перекладача презентацій (*призначений для опису та передавання інформації певною мовою, інтелектуальне розпізнавання мовлення*), автоматичного оцінювання (*використовується для оцінювання та автоматичного коригування он лайн питань, дозволяє конструювати питання на іспити та повторення*), глобальних курсів (*різні відкриті безкоштовні курси з різноманітними інтерактивними функціями, мають функцію персоналізації, яка дозволяє отримувати повідомлення про проходження курсу, накопичені бали, загальні оцінки та рекомендації щодо курсу тощо*) та персоналізованого навчання (*допомагають шляхом аналізу стилів навчання здобувачів освіти, надавати їм індивідуальну допомогу та пропонувати цікавий контент, оптимізує методи навчання*), віртуальний помічник (*допомагає зрозуміти навчальний матеріал, відповідати на питання, надавати відгук на результати навчання, може забезпечити інтерактивне віртуальне навчання*) [1].

Вочевидь, перевагами використання штучного інтелекту в освітній

діяльності є ефективне адаптивне навчання. Ці технології надають відгуки та рекомендації, підвищують ефективність, покращують досвід викладання, контролюють прогрес навчання та адаптуються до потреб учасників освітньої взаємодії. Технології штучного інтелекту не здатні замінити педагога, його досвід, емоційно-чуттєву сферу. Коли технології замінюють людину, здобувач освіти стає залежним від системи, впливають на її поведінку, думки, переживання тощо.

Список використаних джерел

1. Nur Fitria, T. (2023). THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION (AIED): CAN AI REPLACE THE TEACHER'S ROLE?. *Epigram*, 20 (2), 165–187. <https://doi.org/10.32722/epi.v20i2.5711>

Джинг Ванг,

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Кучинська І.О.,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
імені Івана Огієнка*

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ УСПІШНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У статті акцентується увага на пріоритетах успішного інноваційного освітнього менеджменту. Висвітлюються ключові інноваційні аспекти у його розвитку.

Ключові слова: інновації, освітній менеджмент, організаційна культура, лідерство, успішність.

Annotation. The article focuses on the priorities of successful innovative educational management. The key innovative aspects in its development are highlighted.

Key words: innovation, educational management, organizational culture, leadership, success.

Трансформаційні процеси та неперервна інформаційна змінність обумовлюють введення молоді людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. У цьому аспекті, акцентується, що тільки *інноваційна* за сутністю освіта може сформувати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, котра керується в житті власними знаннями і переконаннями.

Підкреслимо, що в епоху глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій, освіта вже не є лише інструментом для передачі знань, але й стала важливим способом формування інноваційного мислення та всебічного розвитку. Менеджери у сфері освіти відіграють у цьому процесі життєво важливу роль, а інноваційні технології та методи управління освітою стають основною силою, що сприяє прогресу в освіті. У цьому контексті визначається важливість розгляду декілька сучасних та успішних

інноваційних методів та технологій управління освітою, включаючи прийняття рішень, що базуються на даних (Data driven decisions), а саме персоналізоване навчання, міждисциплінарне співробітництво та впровадження соціально-емоційного навчання.

Підкреслимо, що пріоритети сучасного інноваційного успішного освітнього менеджменту знаходиться у колі наукових інтересів багатьох вчених, педагогів й психологів: Г. Єльнікової, Л. Онищук, Ю. Палехи, П. Щербаня, Г. Тимошко, Н. Крилової, І. Кучинської, З. Рябової, І. Зарецької, М. Поташника, В. Лазарева, В. Сергєєвої, Т. Шамової, Є. Ямбурга, Чжан Бінсянь, Ван Янь, Ю. Чжао, Ван Сяомін, Лі Цзяньцзюнь, Лю Сяодун та ін.

Мета публікації. Висвітлити сучасні пріоритети успішного інноваційного освітнього менеджменту.

Наголосимо, рівень управлінської культури є важливим показником рівня професіоналізму. Визначальними характеристиками рівня управлінської культури у діяльності керівника виступають ціннісні основи управління, моделі поведінки керівника, стилі управління. При цьому важливу роль мають відігравати управлінські здатності, які ми визначаємо як міру реалізації управлінських компетентностей.

Рис. 1. Ключові аспекти інноваційного освітнього менеджменту.

Зауважимо, що важливу роль у становленні нової управлінської культури відіграють ціннісні основи управління, до складу яких входить нове управлінське мислення (життєва позиція керівника, цінності освіти, цінності людини, духовні цінності), нова стратегія управління, нові управлінські технології. Ціннісні орієнтири в управлінні закладом освіти виступають сьогодні важливим показником рівня організаційної культури, рівня мотивації

до інноваційних змін у вищій школі, рівня згуртованості організації, рівнем розвитку навчального закладу. При ціннісному управлінні посилюється рівень цілепокладання, що набуває переважно мотиваційного характеру, зростає функція підтримки, забезпечується розвиток творчого потенціалу науково-педагогічного персоналу. Як зазначає педагог Ірина Кучинська у своїх працях «Педагогіка вищої школи», «Керівник у сфері освіти : інтелігент, інтелектуал, менеджер-новатор», «Керівник закладу освіти», «Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу : пріоритетні орієнтири й перспективи» без організаційної культури керівника та ціннісних орієнтирів в управлінні здійснити інноваційні процеси буде вкрай складно [9,10,11, 12].

Таким чином, постійно впроваджуючи інноваційні технології та вдосконалюючи методи управління освітою, ми зможемо якісніше розвивати більше талановитої молоді з глобальними поглядами, схильних до нестандартного, креативного й творчого мислення.

Список використаних джерел

1. Chen Yongsheng. Застосування великих даних в освітньому менеджменті. 2019. 227 с.
2. Чжан Бінсянь, Ван Янь. Великі дані сприяють покращенню викладання. 2020. 152 с.
3. Чжао Ю., Френк К. А. Розробка індивідуальних траєкторій навчання. 2018. 175 с.
4. Ван Сяомін, Лі Цзяньцзюнь, Технологія адаптивного навчання. 2021. 129 с.
5. Дарлінг-Хаммонд Л., Кук-Харві К., Ошер Д., Міждисциплінарне співробітництво та проектне навчання. 2019. 24 (3), С. 97-140.
6. Лю Сяодун. Навчальний дизайн і управління проектним навчанням. 2021. 40 (7), С. 15-22.
7. Дурлак Дж. А., Вайсберг Р. Б., Тейлор Р. Д., Шеллінгер К. Б. Введення соціально-емоційного навчання (SEL). 2011. 82 (1), С. 405-432.
8. ОЕСР Тенденції формування освіти 2019. Париж: Видавництво ОЕСР.
9. Кучинська І. О., Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г. 2020. 292 с.
10. Кучинська І. О. Керівник у сфері освіти : інтелігент, інтелектуал, менеджер-новатор. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 59-63.
11. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу : пріоритетні орієнтири й перспективи. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини* / [редкол. : І.І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Випуск 11. С. 204-210.
12. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с.
URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>
13. Філософський енциклопедичний словник. Національна Академія наук України. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. Гол. редколегії В.І. Шинкарук. Київ. Абрис. 2002. 742 с.

Дутко О.М.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті досліджено процес формування активної громадянської позиції молоді у світлі реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР), прийнятих ООН у 2015 році, визначено пріоритетні напрями освітніх ініціатив щодо їх реалізації.

Ключові слова: громадянська позиція, молодь, сталий розвиток, громадянська освіта, демократичні цінності.

Annotation. The article explores the formation of an active civic stance among youth in the context of implementing the Sustainable Development Goals (SDGs) adopted by the UN in 2015. It also identifies key educational initiatives that support their achievement.

Key words: civic position, youth, sustainable development, civic education, democratic values.

В 2015 році Організація Об'єднаних Націй ухвалила Цілі сталого розвитку (ЦСР), серед яких важливе місце займають питання якісної освіти, миру, справедливості, партнерства, подолання крайньої бідності, боротьба з нерівністю і несправедливістю та захист нашої планети. Україна підтримала глобальні ЦСР та адаптувала їх до національного контексту, визначивши ключові пріоритети сталого розвитку, зокрема економічне зростання, екологічну безпеку та соціальну згуртованість [3]. Досягнення цих цілей безпосередньо залежить від рівня громадянської активності молодого покоління, його готовності брати участь у суспільних і державних процесах, ухвалювати відповідальні рішення та долучатися до розв'язання соціально значущих проблем.

Актуальність дослідження також пов'язана з військовими та соціальними викликами, які переживає Україна. Війна з росією загострила питання патріотизму, національної єдності, соціальної згуртованості та необхідності активної громадянської позиції для відстоювання демократичних цінностей. Ці виклики мають не лише національне, а й міжнародне значення, оскільки боротьба України за суверенітет і демократичні принципи впливає на глобальну безпеку, європейську стабільність і міжнародний правопорядок.

Проблема формування громадянської позиції молоді не є новою, сьогодні їй присвячено достатньо наукових дописів: особливості громадянського виховання студентської молоді у своїх дослідженнях розглядають Т. Дем'янчук, М. Євтух, В. Іванчук, Г. Шевченко та інші; історико-педагогічні аспекти громадянського виховання досліджують Т. Завгородня, П. Ігнатенко, І. Кучинська, С. Ткачов, О. Рацул та інші; про зміст, методи і форми громадянського виховання та формування громадянської позиції пишуть О. Докукіна, М. Михайліченко, Н. Косарева, А. Омельченко, О. Пошетун, В. Поплужний та інші; формування системи громадянських цінностей є предметом досліджень Б. Ступарик, О. Сухомлинської, Н. Калініченко, А. Корінної та інші.

Однак наразі потребує уточнення питання формування активної громадянської позиції молоді в контексті Цілей сталого розвитку, а також визначення пріоритетних напрямів освітніх ініціатив, що сприяють цьому процесу як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що активна громадянська позиція – це інтегративна якість особистості, яка характеризується високим ступенем громадянськості та правової культури, виявляється у поєднанні громадянської свідомості, прагненні до позитивної самореалізації, морально-вольових якостей й почуттів, а також громадянських вчинках, діях, поведінці [2].

Так, важливим аспектом формування активної громадянської позиції є формування громадянської свідомості, що виступає її основою. Громадянська свідомість передбачає усвідомлення індивідом своїх прав і обов'язків, відповідальності перед суспільством та державою, а також здатність критично оцінювати соціальні процеси. Важливим механізмом становлення громадянської свідомості є освіта, зокрема громадянська освіта в Україні, розвиток якої відбувається відповідно до Концепції розвитку громадянської освіти, яка визначає її зміст, стратегічні напрями, ціннісні орієнтири [1]. Метою громадянської освіти є формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, за налагодження гармонійних стосунків між членами сім'ї, за життя територіальної громади [1].

Важливо, що в контексті Цілей сталого розвитку поняття активної громадянської позиції, громадянської свідомості набуває додаткового значення, оскільки передбачає не лише усвідомлення прав і обов'язків громадян у межах конкретної держави, а й орієнтацію на довгострокові цілі, спрямовані на забезпечення екологічної стабільності, соціальної справедливості та економічного добробуту. Водночас така позиція виходить за межі національних інтересів і потребує міжнародного співробітництва, участі громадян у глобальних ініціативах, спрямованих на вирішення екологічних проблем, подолання соціальної нерівності та зміцнення демократичних цінностей на світовому рівні.

Відтак активна громадянська позиція в сучасному суспільстві дедалі більше корелює з концепцією глобального громадянства, що передбачає не лише усвідомлення особистої відповідальності в межах національної держави, а й інтеграцію у міжнародний соціокультурний та політичний простір. У контексті реалізації Цілей сталого розвитку це означає активну участь громадян у процесах забезпечення екологічної стійкості, соціальної рівності та економічного зростання шляхом інституційної взаємодії на локальному, національному та глобальному рівнях.

Одним із ключових аспектів такого підходу є формування екологічної свідомості та соціальної відповідальності, що базуються на принципах сталого розвитку. Це вимагає міждисциплінарного підходу, у якому громадянська освіта виконує роль інтеграційного механізму між освітніми, державними та громадськими інституціями. В даному контексті варто говорити про розвиток в молодого покоління критичного мислення, соціальної емпатії та компетентностей миротворчості, що сприяє формуванню відповідальних громадян із високим рівнем адаптивності до глобальних викликів.

Таким чином, громадянську освіту розглядатимемо ще й як інструмент формування проактивної позиції громадян, здатних до ефективної соціальної взаємодії та стратегічного мислення у контексті довготривалих цивілізаційних процесів.

З огляду на зазначене, важливу роль у цьому процесі відіграє концепція освіти для сталого розвитку, яка інтегрує екологічну, соціальну та економічну складові у систему навчання. Вона сприяє формуванню в громадян не лише знань, а й ціннісно-сміслових орієнтацій, які стимулюють до активної участі в демократичних процесах та соціально відповідальній поведінки.

Значний вплив на розвиток активної громадянської позиції має й цифровізація освітнього середовища. Використання технологій у громадянській освіті сприяє підвищенню її доступності, забезпеченню інтерактивного навчання та розширенню можливостей для міжнародної співпраці.

Отже, громадянська освіта в контексті Цілей сталого розвитку має багатовимірний характер і повинна ґрунтуватися на інтеграції наукових підходів, міждисциплінарного співробітництва та новітніх технологій. Це дозволяє не лише формувати відповідальних громадян, але й сприяти розвитку демократичного суспільства, здатного ефективно реагувати на глобальні виклики та забезпечувати довгострокову стабільність.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 893-р). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>
2. Куниця Т. Сформованість відповідальної громадянської позиції в учнів старшого підліткового віку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. №22. 2018 р. С. 112-120.
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Кучинська І.О.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УСПІШНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У статті акцентується увага на пріоритетах успішного інноваційного освітнього менеджменту. Підкреслюється, що тільки інноваційна за сутністю освіта може сформувати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, котра керується в житті власними знаннями і переконаннями.

Ключові слова: *прийоми, технології, інновації, освітній менеджмент, організаційна культура, лідерство.*

Annotation. *The article focuses on the priorities of successful innovative educational management. It is emphasized that only innovative education can form a person who lives according to modern innovative laws of globalization, is a comprehensively developed, independent, self-sufficient personality, who is guided in life by his own knowledge and beliefs.*

Key words: *techniques, technologies, innovations, educational management, organizational culture, leadership.*

Проблема інноваційного успішного освітнього менеджменту знаходиться у колі наукових інтересів багатьох вчених, педагогів й психологів: Г. Єльнікової, Л. Онищук, Ю. Палехи, П. Щербаня, Г. Тимошко, Н. Крилової, І. Зарецької, М. Поташника, В. Лазарева, В. Сергєєвої, Т. Шамової, Є. Ямбурга та ін. Актуалізація питань перспективного менеджменту, інноваційного освітнього розвитку, становлення та зміст нових технологій навчання і виховання, професійної готовності до впровадження інноваційних освітніх технологій з урахуванням сучасних пріоритетів освіти залишаються перспективними та значущими. Ця проблематика є прерогативою у дослідженнях Університету менеджменту освіти НАПН України, Інституту педагогіки НАПН України.

Метою статті є висвітлення ключових підходів сучасного освітнього менеджменту.

Зазначимо, що управлінська культура менеджера освіти – це система інтегральних характеристик управлінських якостей керівника, що складається із ціннісних основ управлінської діяльності, гуманістично зорієнтованих моделей поведінки, відповідного стилю управління, інноваційних управлінських технологій.

Вважаємо за необхідне, підкреслити, що до складових управлінської культури менеджера освіти відносять: управлінську етику як складову загальної етичної культури, що визначає професійну честь, гідність, обов'язок і характеризується самокритичністю, стриманістю у судженнях, відкритістю тощо; організаційну культуру, що характеризує рівень професійної діяльності; загальну культуру особистості керівника, яка визначає його духовну зрілість; розумову культуру як визначальну характеристику професійної діяльності управлінця; комунікативну культуру або культуру спілкування – здатність налагоджувати стосунки, гармонізувати середовище, а також правову, естетичну, екологічну культури.

Загальновизнано, що рівень управлінської культури є важливим показником рівня професіоналізму. Визначальними характеристиками рівня управлінської культури у діяльності керівника виступають ціннісні основи управління, моделі поведінки керівника, стилі управління. При цьому важливу роль мають відігравати управлінські здатності, які ми визначаємо як міру реалізації управлінських компетентностей. Серед таких здатностей: здатність до постійного оновлення знань. Загальновизнано, що сьогодні – це одна з ключових компетентностей керівника. І це цілком закономірно, адже для того, щоб провести якісь певні зміни в закладі освіти, необхідно самому добре уявити, що несуть із собою ці зміни, як вони будуть впливати на якість освітнього процесу. Всеохоплююча освіта визнана однією із важливих стратегій нового менеджменту. Здатність перемагати труднощі представляє суттєву ознаку лідера та якість культури управління, здатність до

самоактуалізації як естетичне, інтелектуальне, духовне та особистісне зростання набуває ознак нової управлінської філософії і представляє важливу сферу самовдосконалення менеджера освіти. Здатності до комунікацій, творчості, уміння працювати у командах, гармонізувати оточуюче середовище – становлять ядро нової управлінської культури керівника. Отже, здатності менеджера освіти виступають і як певний ступінь професійних компетентностей керівника, і як рівень його управлінської культури.

Важливу роль у становленні нової управлінської культури відіграють ціннісні основи управління, до складу яких входить нове управлінське мислення (життєва позиція керівника, цінності освіти, цінності людини, духовні цінності), нова стратегія управління, нові управлінські технології. Ціннісні орієнтири в управлінні закладом освіти виступають сьогодні важливим показником рівня організаційної культури, рівня мотивації до інноваційних змін у вищій школі, рівня згуртованості організації, рівнем розвитку навчального закладу. При ціннісному управлінні посилюється рівень цілепокладання, що набуває переважно мотиваційного характеру, зростає функція підтримки, забезпечується розвиток творчого потенціалу науково-педагогічного персоналу.

Зазначимо, показником рівня управлінської культури керівника виступає стиль управління. Нова культура управління вищою школою зорієнтована на демократичний стиль управління, що ґрунтується на гуманістичних засадах теорії управління і визначається процесами демократизації життєдіяльності. У теорії управління цей стиль має декілька назв: стиль підтримки та парсипативний стиль, що зорієнтований на командну діяльність, нові види комунікацій. Аналіз наукової літератури та практики стверджує, що робота у командах (почуття єдності, причетності до спільної справи тощо) має більшу ефективність, ніж результат однієї людини, навіть, якщо ця людина – керівник. Теоретики менеджменту застосовують для пояснення цього феномену термін "синергія" (синтетична, спільна енергія). Вважається, що створити команду – це все одно, що знайти точку опори [1].

На думку відомого дослідника теорії управління Тома Лемберта на зміну ері інформації у ХХІ столітті прийшла ера мудрості (знань), тому інтелектуальний потенціал керівника, лідера освіти, професіонала, його духовна зрілість стає потужним генератором розвитку освітньої організації.

Слід зазначити, що різні управлінські ситуації вимагають різних способів і прийомів впливу на персонал, тобто керівник-лідер мусить уміти поводитися по-різному в різних ситуаціях [2].

Головні риси, які мають бути властиві лідерів в сучасній освітній організації, на думку багатьох менеджерів визначаються, як: мистецтво бути рівним, тобто здатність налагоджувати й підтримувати систему відносин між людьми; мистецтво бути керівником, тобто здатність керувати підлеглими, долати труднощі вирішувати всі проблеми, що приходять до керівника разом з владою та відповідальністю; мистецтво розв'язувати конфлікти – здатність виступати в ролі посередника між двома сторонами в конфлікті, врегульовувати неприємності, пов'язані з психологічними стресами; мистецтво обробляти інформацію – здатність побудувати систему комунікацій організації, одержувати надійну інформацію та ефективно її оцінювати; мистецтво приймати нестандартні управлінські рішення – здатність знаходити проблеми та рішення в умовах, коли альтернативні варіанти, дії, інформація та цілі незрозумілі та викликають сумнів; мистецтво розподіляти ресурси в організації – здатність вибрати потрібну альтернативу, знайти оптимальний варіант за

умов обмеженості часу та недоступності інших ресурсів; хист підприємця – здатність до впровадження інновацій; мистецтво самоаналізу – здатність розуміти позицію лідера та його роль в організації, вміння бачити те, як він впливає на організацію.

Керівників організацій, зорієнтованих на інновації, а особливо у сфері технологій називають у науковій літературі «перетворюючими лідерами», яким повинно бути притаманне: бачення ситуації, проблеми, тобто створення у своїй уяві образу організації та «перенесення» свого бачення у свідомість персоналу, розробка конкретних шляхів і засобів досягнення мети; прихильність (відданість) до організації: організація – другий дім, усі блага – для організації; творчі здібності – пошук нового, перетворення існуючого на краще; твердість духу, висока вимогливість, право нагороджувати і карати, позитивне ставлення до єдиноначальності; уміння спілкуватися – ділове спілкування, інформування підлеглих, оточення; уміння ризикувати – спонукування персоналу до інновацій, оцінювання поведінки з урахуванням ситуації; уміння знаходити елегантні та прості рішення складних проблем; уміння зберігати спокій у кризових ситуаціях, що спонукає оточуючих також зберігати спокій та діяти продумано [4,5].

Таким чином, саме такий лідер-новатор використовуючи ефективні прийоми та підходи зможе ініціювати в закладі якій він очолює інноваційну програму щодо удосконалення навчально-виховного процесу та високої якості технологізації.

Список використаних джерел

1. Дарлінг-Хаммонд А., Кук-Харві К., Ошер Д., 2019, *Міждисциплінарне співробітництво та проектне навчання*. 24 (3), С. 97-140.
2. Дурлак Дж. А., Вайсберг Р. Б., Тейлор Р. Д., Шеллінгер К. Б., 2011, *Введення соціально-емоційного навчання (SEL)*. 82 (1), С. 405-432.
3. ОЕСР. *Тенденції формування освіти 2019*. Париж: Видавництво ОЕСР.
4. Кучинський С.А. Військово-патріотичне виховання студентської молоді у вищому навчальному закладі в умовах сьогодення. Педагогічна освіта: теорія і практика, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки. Вип. 18. 2015. С. 73-77.
5. Нагайчук О.В., Зоря М.В., Кучинський С.А. Інноваційні підходи до створення безпечного освітнього середовища для здобувачів вищої освіти в Україні під час війни. Педагогічна Академія: наукові записки. Вип. 12. 2024. <http://pedagogical-academy.com>.
6. Френк К.А., 2018, *Розробка індивідуальних траєкторій навчання*. 175 с.

Мехед О.Б.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри біології

Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ БІОТЕХНОЛОГІЇ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розглянуто особливості викладання курсу біотехнології з акцентом на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Запропоновано

методичні підходи, що сприяють формуванню екологічного мислення, розвитку інноваційних навичок та усвідомлення соціальної відповідальності студентів.

Ключові слова: біотехнологія, сталий розвиток, освіта, інновації, екологічне мислення.

Annotation. The article examines the features of teaching a biotechnology course with a focus on achieving the Sustainable Development Goals (SDGs). Methodological approaches that contribute to the formation of environmental thinking, the development of innovative skills, and students' awareness of social responsibility are proposed.

Key words: biotechnology, sustainable development, education, innovation, environmental thinking.

Сучасна біотехнологія є одним із ключових напрямів науково-технічного прогресу, який має значний вплив на екологію, медицину, сільське господарство та промисловість. В умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, виснаження природних ресурсів та зростання чисельності населення, важливо готувати фахівців, здатних використовувати біотехнології для досягнення сталого розвитку. Викладання біотехнології повинно бути орієнтоване не лише на технічні аспекти, а й на формування екологічного та етичного світогляду студентів. Важливою складовою є інтеграція Цілей сталого розвитку (ЦСР) у навчальний процес. Це сприятиме підготовці компетентних спеціалістів, які володіють сучасними знаннями та навичками для вирішення актуальних глобальних проблем.

Метою статті є обґрунтування ефективних методів викладання біотехнології з урахуванням ЦСР, що сприяють формуванню екологічно свідомих і соціально відповідальних фахівців.

Викладання біотехнології в контексті сталого розвитку є міждисциплінарним завданням, що вимагає інтеграції освітніх підходів, наукових інновацій та соціальної відповідальності.

Загальні принципи освіти, що включають екологічний компонент та формування наукового світогляду, розглядаються в «Енциклопедії освіти», де наголошується на важливості поєднання традиційних і сучасних методів навчання [1, с. 225]. Коваленко А. О. аналізує стан і перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні, звертаючи увагу на необхідність інтеграції екологічних та інноваційних підходів у вищу освіту [2, с. 12].

Мехед О. Б. та Тюпіна Н. В. досліджують актуальні питання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у контексті реформи Нової української школи (НУШ), що є важливим для викладання біотехнології, оскільки передбачає використання інтерактивних методів та міждисциплінарного підходу [3, с. 63]. Автори наголошують на важливості практичної складової в освітньому процесі.

Окрему увагу варто приділити технологіям змішаного навчання, які є ефективним інструментом у викладанні біотехнології. Дослідження Носка М. О. та співавторів показують, що поєднання традиційних і цифрових методів сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку професійних компетентностей у студентів [4, с. 48].

Інформаційно-комунікаційні технології також відіграють важливу роль у підготовці майбутніх фахівців природничих і медичних спеціальностей. Ячна М.Г. та колеги розглядають питання безпеки праці в контексті цифровізації освітнього процесу, що є актуальним і для біотехнології, адже

робота з біологічними об'єктами потребує чіткого дотримання норм безпеки [5, с. 60].

Таким чином, аналіз літературних джерел демонструє, що викладання біотехнології з урахуванням Цілей сталого розвитку має базуватися на інтеграції екологічних, освітніх та цифрових технологій, що сприятиме підготовці компетентних і відповідальних фахівців.

Одним із головних завдань сучасної освіти є впровадження підходів, які дозволяють студентам розуміти глобальні виклики та пропонувати інноваційні рішення. У зв'язку з цим викладання біотехнології має базуватися на міждисциплінарному підході, який поєднує природничі науки, екологію, економіку та соціальні аспекти.

Для ефективного навчання доцільно використовувати проблемно-орієнтоване навчання, яке стимулює студентів до самостійного пошуку рішень та розвиває критичне мислення. Також важливим є залучення інтерактивних методів, таких як кейс-стаді, проєктна діяльність, лабораторні дослідження та симуляційні моделі.

Особливу увагу слід приділяти практичному застосуванню біотехнологічних розробок у контексті сталого розвитку. Наприклад, у курсі можна розглядати теми використання мікроорганізмів для очищення води, розробки біорозкладних матеріалів, отримання альтернативних джерел енергії та екологічно безпечного сільського господарства.

Не менш важливим є формування етичної та соціальної відповідальності майбутніх фахівців. Це можна реалізувати через залучення студентів до екологічних ініціатив, співпрацю з підприємствами, які впроваджують принципи сталого розвитку, та проведення наукових досліджень з орієнтацією на ЦСР.

Таким чином, викладання біотехнології має бути спрямоване на виховання нового покоління вчених і фахівців, здатних розв'язувати екологічні та соціальні проблеми за допомогою сучасних біотехнологічних інструментів.

Інтеграція принципів сталого розвитку у викладання біотехнології є важливим кроком до формування висококваліфікованих фахівців, здатних вирішувати екологічні та соціальні проблеми. Використання інноваційних освітніх методик сприяє розвитку критичного мислення, творчого підходу та екологічної свідомості студентів. Практична орієнтація навчання дозволяє поєднати теоретичні знання з реальними викликами сучасного світу. Співпраця з науковими установами та екологічними проєктами допоможе студентам усвідомити значущість їхньої професії для сталого розвитку. Впровадження таких підходів сприятиме підготовці нової генерації спеціалістів, які активно працюватимуть на благо суспільства та довкілля.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с
2. Коваленко А. О. Стан і перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. Економіка природокористування і сталий розвиток. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. № 1–2 (20–21). С. 11–14. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/161898>
3. Мехед О. Б., Тюпіна Н. В. Актуальні питання підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу в умовах реформи НУШ. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання

- природничих наук. Вінниця: ВДПУ, 2024. № 7. С. 61-67
<https://doi.org/10.31652/2786-5754-2024-7-61-66>
4. Носко М. О., Мехед О. Б., Дейкун М. О., Шестакова М. О. Використання технологій змішаного навчання при підготовці фахівців з громадського здоров'я. *Наука і освіта*. 2024. № 3. С. 46-52.
<https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-3-7>
5. Ячна М. Г., Полетай В. М., Мехед О. Б. Висвітлення основних питань безпеки праці майбутніх фахівців природничих і медичних спеціальностей у процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки*. Серія: педагогіка. 2024. № 2. С. 59-65
<https://doi.org/10.32782/2415-3605.24.2.7>

Погорелова А.М.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізького національного університету

Науковий керівник: **Меняйло В.І.**,
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри загальної та прикладної фізики
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя)

РОЛЬ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У роботі розкрито роль онлайн-платформ в організації сучасного освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Як приклад, проаналізовано можливості використання вітчизняної платформи Just Class, її переваги й недоліки

Ключові слова: освітній процес, навчальні платформи, цифрове освітнє середовище

Annotation. The study explores the role of online platforms in organizing the modern educational process in general secondary education institutions. As an example, it analyzes the potential use of the domestic platform Just Class, highlighting its advantages and disadvantages.

Key words: educational process, learning platforms, digital educational environment.

У сучасному світі інформаційні та цифрові технології виступають важливою складовою освітнього процесу. Вони змінюють підходи до навчання, розширюючи можливості для комунікації, збереження та обробки освітньої інформації. Завдяки впровадженню цифрових технологій модернізується взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу, що сприяє більш гнучкому та ефективному навчанню. Це відображає загальносвітові тенденції розвитку цифрової освіти, що активно впроваджуються в Україні [3].

Метою роботи є розкриття можливостей онлайн-платформ для організації й проведення освітнього процесу, виділення їх сильних та слабких сторін (на прикладі Just Class).

Онлайн-платформи відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного навчання, створюючи єдине цифрове середовище для закладів освіти. Вони

надають можливість учням та вчителям отримувати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і з будь-якого місця за наявності інтернет-з'єднання. Освітні платформи дозволяють проводити уроки в режимі реального часу, організовувати тестування, здійснювати оцінювання знань і надавати зворотний зв'язок. Крім того, вони забезпечують автоматизоване збереження матеріалів, ведення електронних журналів та аналіз успішності учнів, що значно полегшує організацію освітнього процесу [2].

Одним з найсучасніших українських освітніх сервісів є Just Class – вітчизняна онлайн-платформа, що забезпечує взаємозв'язок між учителями та здобувачами освіти. Платформа Just Class відносно нова та постійно розвивається; окрім того, вона є повністю безплатною, що дозволяє усім учасникам освітнього процесу використовувати її під час навчання. Платформа розроблена з метою створення інтерактивного електронного ресурсу, який пропонує вже готові домашні завдання, самостійні та контрольні роботи для школярів. Завдання автоматично перевіряються, що знижує педагогічне навантаження й дозволяє вчителю зосередитися на творчій роботі з учнями [4]. На даний час, на платформі доступні завдання з англійської та української мов, української літератури, зарубіжної літератури, математики, алгебри, геометрії, історії України, всесвітньої історії, географії, біології, хімії, фізики, інформатики мистецтва тощо. Окрім цього, можна використовувати завдання для підготовки до національного мультипредметного тесту (НМТ) з математики та історії України.

Платформа має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дозволяє легко створювати та виконувати завдання. Використання інтерактивних елементів, таких як аудіо, відео та зображення, робить навчання більш цікавим та ефективним [6]. Для того, щоб призначити завдання учням, необхідно обрати навчальний предмет, клас та тип завдання (домашня, самостійна чи контрольна робота). Далі вчителю потрібно обрати тему із доступних на сайті та налаштувати захист від списування (доступні такі опції як: кінцева дата виконання та обмеження у часі). Після цього вчитель отримує посилання, за яким учні можуть приєднатися та виконати поставлене завдання, проте обов'язковою умовою є їх попередня реєстрація на даній платформі [4, с. 255-275].

Платформи, подібні до Just Class, все частіше інтегруються з іншими інструментами цифрового навчання, такими як Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams. Це дозволяє забезпечити безшовну інтеграцію з іншими онлайн-ресурсами, що використовуються в навчальних закладах. Наприклад, учителі можуть синхронізувати календарі, оцінки та матеріали з іншими платформами, що полегшує процес управління навчанням та взаємодії з учнями.

Використання таких платформ як Just Class не тільки полегшує навчальний процес, а й стимулює розвиток цифрових компетентностей у учнів та вчителів. Учасники освітнього процесу вчать працювати з різними цифровими інструментами, що є необхідною навичкою в умовах сучасного світу. Крім того, платформа надає можливість адаптувати навчальні матеріали під індивідуальні потреби учнів, зокрема через диференційовані завдання [5].

З розвитком технологій онлайн-платформи продовжують весь час вдосконалюватися. Очікується, що в майбутньому вони будуть включати ще більше функцій для адаптивного навчання, а також використовувати штучний інтелект для персоналізації навчального процесу. Інструменти

автоматичного оцінювання, адаптивні тести та інтерактивні елементи зроблять навчання ще більш індивідуалізованим, відповідаючи на потреби кожного учня [1].

Не зважаючи на численні переваги, впровадження онлайн-платформ зустрічає певні проблеми, пов'язані із забезпеченням доступу до інтернету, наявності необхідної технічної підтримки, а також ефективності в умовах великої кількості учасників. Платформи можуть бути не зовсім зручними для користувачів з низьким рівнем цифрової грамотності або в тих випадках, коли учні не мають доступу до відповідного обладнання [3].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що такі онлайн-платформи як Just Class, значно змінюють підходи до організації навчання, пропонуючи нові можливості для взаємодії між учителями та учнями. Вони стають важливим інструментом для підвищення ефективності освітнього процесу та розвитку цифрових навичок у всіх учасників навчання. Проте, на шляху їхнього впровадження стоять певні труднощі, пов'язані з доступом до технологій та необхідністю розвитку цифрової грамотності. Однак з огляду на стрімкий розвиток технологій та потенціал онлайн-середовища, можна очікувати, що такі платформи будуть удосконалюватися, знижуючи бар'єри та надаючи більше можливостей для персоналізованого навчання.

Список використаних джерел

1. Приходько М. В. Цифрові освітні платформи для персоналізованого навчання. *Інститут інформаційних технологій та навчальних ресурсів*. 2024. С. 373-376. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744472/1/Pryhodii_2024_KNUBA.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Про.Безпеку: безпечна освітня екосистема громади: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. Софій, А. Аносової. Київ : Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2023. 518 с.
3. Сучасні цифрові технології та інструменти підтримки освітнього процесу: світові тенденції та українські перспективи. Збірник матеріалів : Гриценчук О.О, Іванюк І.В., Карташова Л.А., Кравчина О.Є., Лещенко М.П., Малицька І.Д., Овчарук О.В. Київ, ІТЗН НАПН України 2021. 67 с.
4. Тітова Л.О. Використання платформи Just Class в освітній діяльності. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи* : Зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Житомир, 25 квітня 2023 р. Житомир, 2023. С. 283–284. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15458> .
5. Цифрова компетентність педагогів: основні напрями та етапи розвитку. *Naurok.com*. 2023. URL: https://naurok.com.ua/post/cifrova-kompetentnist-pedagogiv-osnovni-napryami-ta-etapi-rozvitku?utm_source=chatgpt.com
6. Just Class — онлайн-платформа для навчання. URL: https://www.education.ua/courses/company/34104/?utm_source=chatgpt.com

Смірнова А.Р.,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Горбатюк О.В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

GEOGEBRA ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ГЕОМЕТРІЇ ТА АЛГЕБРИ

Анотація. *Стаття присвячена аналізу можливостей використання програми GeoGebra у навчальному процесі викладання математики. GeoGebra, створена в 2002 році як проект Маркуса Хохенватера, поєднує динамічну геометрію та комп'ютерну алгебру, забезпечуючи простоту та ефективність її використання. Програма дозволяє будувати графічні зображення математичних об'єктів, а також розв'язувати широкий спектр задач з алгебри, геометрії та аналізу. GeoGebra є потужним інструментом для створення інтерактивних навчальних матеріалів та автоматизації процесу розв'язування завдань, сприяючи розвитку творчих здібностей учнів та їхньої здатності до самостійного вивчення математичних концепцій.*

Ключові слова: *GeoGebra, динамічна геометрія, комп'ютерна алгебра, викладання математики, інтерактивні навчальні матеріали, графіки функцій, математичні моделі, автоматизація розв'язування задач, освітні технології, шкільна математика.*

Annotation. The article is devoted to the analysis of the possibilities of using the GeoGebra program in the educational process of teaching mathematics. GeoGebra, created in 2002 as a project of Markus Hohenvater, combines dynamic geometry and computer algebra, ensuring simplicity and efficiency of its use. The program allows you to build graphical images of mathematical objects, as well as solve a wide range of problems in algebra, geometry and analysis. GeoGebra is a powerful tool for creating interactive educational materials and automating the process of solving problems, contributing to the development of students' creative abilities and their ability to independently study mathematical concepts.

Key words: GeoGebra, dynamic geometry, computer algebra, teaching mathematics, interactive educational materials, function graphs, mathematical models, automation of problem solving, educational technologies, school mathematics.

Програма GeoGebra була започаткована в 2002 році, як дипломний магістерський проект Маркуса Хохенватера під час його навчання в університеті Зальцбурга. Вона була розроблена з метою поєднання можливостей програм динамічної геометрії (наприклад: Cabri Geometry, Geometer's Sketchpad) та систем комп'ютерної алгебри (наприклад: Derive, Maple) в одній простій у використанні системі, призначеній для вивчення та викладання математики.

Функціональні можливості GeoGebra дозволяють ефективно використовувати її у процесі вивчення математики. Почнемо з найпростішого.

За допомогою GeoGebra можна швидко створювати високоякісні графічні зображення математичних об'єктів (графіки функцій, графіки рівнянь, геометричні фігури, формули тощо) та потім їх зберігати у графічних файлах (png; svg) або експортувати до буфера обміну.

Програма динамічної математики GeoGebra має потужний набір інструментів, за допомогою яких можна розв'язувати різноманітні типи математичних задач. Перерахуємо основні з тих задач, які стосуються вивчення математики у закладах загальної середньої освіти.

Алгебра і початки аналізу:

- обчислення значення виразів;
- спрощення дробово-раціональних виразів;
- розкладання многочленів на множники;
- розкладання числа на прості множники;
- знайдення НСД та НСК декількох чисел;
- розв'язування рівнянь та їх систем;
- побудова графіків функцій та рівнянь, які задані аналітично;
- графічне розв'язування рівнянь та їх систем;
- знаходження координат точок перетину графіків двох функцій на заданому проміжку;
- графічне розв'язування нерівностей та їх систем;
- побудова дотичної і нормалі до графіка функції у заданій точці з одночасним знаходженням їх рівнянь.
- трасування графіка, побудова таблиці значень;
- дослідження функції на даному проміжку (відшукування найбільших і найменших значень, екстремум, довжина кривої, нулі функції тощо);
- виконання чисельного інтегрування та його геометрична ілюстрація;
- знаходження первісної та похідної функції.

Геометрія:

- побудова різноманітних геометричних фігур на площині (точок, прямих, променів, ламаних, векторів, кутів, багатокутників, правильних багатокутників, бісектрис кутів, серединних перпендикулярів, паралельних і перпендикулярних прямих, кіл (за центром і точкою, за центром та радіусом, за трьома точками), дуг кіл та конічних перетинів, дотичних до кола);
- побудова геометричних фігур в просторі (площин, пірамід, призм, сфер, конусів, циліндрів тощо);
- обчислення площ: багатокутника, круга, частини площини обмеженої еліпсом, сектора;
- знаходження: градусної міри кута, довжини відрізка, периметра багатокутника, довжини вектора, відстані від точки до прямої, тангенса кута між прямою та додатнім напрямком осі абсцис тощо;
- перетворення фігур на площині: симетрія відносно точки і прямої, поворот навколо точки, гомотетія, паралельне перенесення;
- знаходження точок перетину двох фігур (двох прямих, прямої і кола тощо);
- знаходження середини відрізка, центру кола (еліпса).

У комплексі з іншими засобами (Microsoft Office Word, Microsoft Office PowerPoint, Sway, сайти Google, блоги та документи Google, MOODLE тощо) GeoGebra є ефективним інструментом для створення інноваційних дидактичних матеріалів, інтерактивних електронних навчальних посібників, інтерактивних дистанційних курсів.

Як приклад, розглянемо модель, наведену на рис.1:

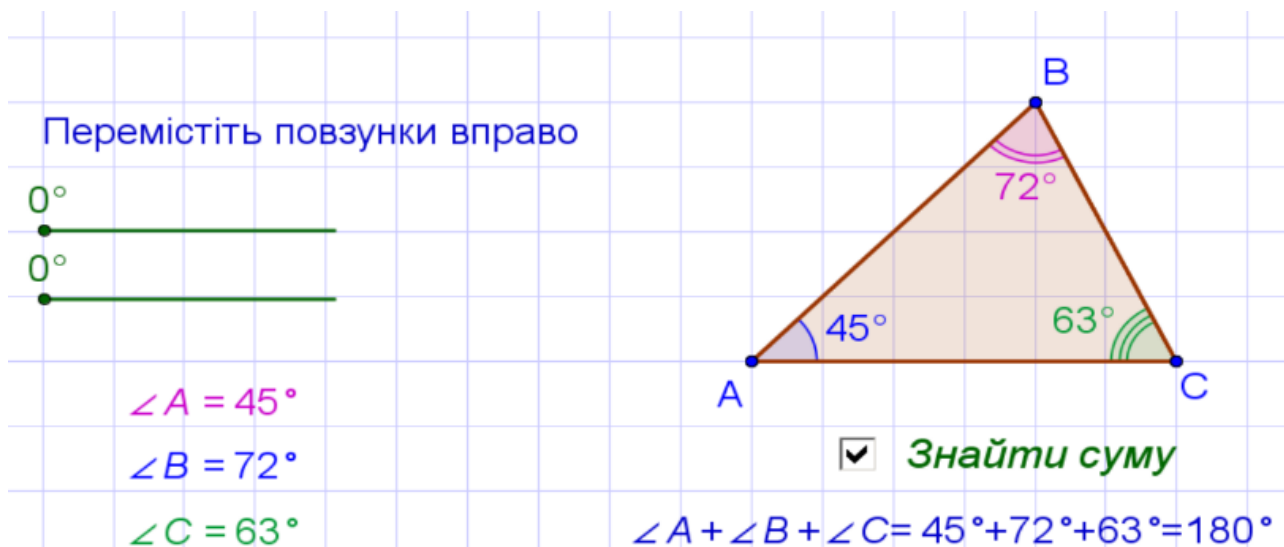

Рис. 1. Сума кутів трикутника

Учні після проведення відповідних досліджень (самостійних або під керівництвом учителя) не тільки зможуть «відкрити» теорему про суму кутів трикутника, але й знайти ідею доведення цієї теореми та самостійно її довести.

У математиці дуже часто при розв'язуванні складної задачі на обчислення (в кінцевому результаті повинні отримати число) потрібно розв'язати кілька простих, алгоритм розв'язання яких учням уже добре відомий. Наведемо декілька прикладів.

1. Обчислити площу трикутника, якщо відомі його сторони.
2. Знайти гіпотенузу прямокутного трикутника за його катетами.
3. Знайти сторону трикутника, якщо відомі дві інші його сторони та кут між ними.

Автоматизувати процес розв'язування подібних задач можна за допомогою раніше створених моделей, розробку яких можна доручити учням під час вивчення відповідних тем. Створення подібних моделей сприятиме засвоєнню відповідних математичних формул та алгоритмів, формуватиме навички раціонального використання прикладних програм для розв'язування математичних задач, розвиватиме творчі здібності учнів.

Список використаних джерел

1. Хохенватер М. Програма GeoGebra: Інструмент для динамічного вивчення математики. Офіційний сайт GeoGebra. URL: <https://www.geogebra.org>
2. Вороніна І. В., Ляшенко О. І. Використання програми GeoGebra у навчанні математики. *Інноваційні технології в освіті*. 2020. С. 34-45.
3. Братко М. М., Шевченко А. О. Динамічна геометрія з GeoGebra: методичний посібник для вчителів. Кб]d: Освіта, 2019. 120 с.
4. Духанін О. П. Використання прикладних програм у шкільному курсі математики: методичні рекомендації. Харків: Вид-во «Освіта», 2018. 98 с.
5. Олійник В. П. Інтерактивні електронні посібники на основі GeoGebra: створення та використання у навчанні. *Науковий журнал «Інформаційні технології в освіті»*. 2021. № 2. С. 67-78.

4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Горбатюк О.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Оленюк В.В.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СУТЬ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Анотація. В роботі розглянуто мету, цінність та направленість освітніх інновацій в процесі здобуття (вдосконалення) нових знань та навичок. Автори дістають висновків, що потреба впровадження інновацій в сучасній освіті продиктована запитом ринку праці і є актуальною.

Ключові слова: професійне навчання, роботодавці, освітні методики, нові знання, професійне зростання.

Annotation. The current paper examines the purpose, value, and direction of educational innovations in acquiring (or improving) new knowledge and skills. The author concludes that the need to introduce innovations in modern education is dictated by the labor market's demands and is by no means a cargo cult of modernity.

Key words: vocational training, employers, educational methods, new knowledge, professional growth.

Навчання, як процес отримання нових знань та навичок, можна порівняти з будівництвом, коли з маленьких (часто незначних) компонентів («цеглинок») формується освіченість та обізнаність кожної конкретної особи, залученої до отримання нової інформації. Способи надання та отримання нових знань прямо залежать від вибору навчальної стратегії викладачем та можуть безпосередньо впливати на якість залишкових знань та вироблення навичок як результату обробки студентом отриманих нових даних [5, с. 59-65]. Сучасний бурхливий розвиток суспільства та виробництва вимагають модернізації системи отримання професійних знань та навичок на всіх рівнях: як професійно-технічному, так і на рівні вищої освіти [2, с. 52]. Впровадження інновацій в сучасній системі освіти спрямоване на досягнення підвищення конкурентності майбутніх спеціалістів, їх відповідності сучасним потребам відповідних галузей виробництва. При цьому процес впровадження інновацій має базуватись на принципах індивідуалізації, демократизації, гуманізації та інклюзивності, що спрямовані на, в першу чергу, формування особистості студента, його прагнення до модернізації та наукового підходу [2, с. 52; 4, с. 149].

Наразі класична схема формування професійних навичок «hard skills за підтримки soft skills» все частіше доповнюється потребою розвитку digital

skills, що вже зараз перестають бути засобом професійного росту та вдосконалення, стаючи все частіше інструментом професійного становлення, однією з базових навичок і вимог сучасного світу [6, с. 119-120]. При цьому інноваційність та модернізація – це не стільки про виправлення недоліків, але про прагнення «йти в ногу» з розвитком ринку економіки та технологій [8, с. 30-31], як сучасний європейський освітній простір, що, не дивлячись на свою актуальність сьогодні, також модернізується, прагне залишатись високоякісним та давати можливість випускникам бути конкурентноздатними у світовому масштабі. В цьому плані, робота ведеться в наступних шести напрямках: 1) формування практичних знань та навичок для побудови особистого життєвого простору; 2) досягнення гендерної рівності в професійному середовищі; 3) екологічність та діджиталізація простору (освітнього та, в подальшому, професійного); 4) допомога педагогам в отриманні та поглибленні професійних знань та вмінь для підтримання актуальності освіти, яка надається студентам; 5) поглиблення співпраці між закладами освіти: система визнання отриманих закордонних кваліфікацій, додаткових коротких курсів (мікроакредитації), особлива увага до здобувачів спеціалізованих освітніх програм (робота в галузях кібербезпеки, штучного інтелекту, тощо); 6) розвиток принципів доброчесності та «рівних умов гри» для всіх учасників економічного простору [1, с. 8-9]

Наразі все частіше спостерігається тенденція імплементації діджитал-технологій в освітній процес, що сприяє інтеграції академічної освіти в сучасний соціально-економічний простір [1, 2]. Цьому сприяє широкополосний доступ до мережі Інтернет з розвитком мобільного доступу та цифровізацією громадянських послуг та платформ, що свідчить про цифрову зрілість суспільства та вимагає прогресуванню кібербезпеки, що також вимагає все більшої інноваційності, в тому числі в освіті. Прикладом такої прогресивної інновації в Україні є платформа Дія, яка дає більшу лабільність громадянам, в тому числі в отриманні освіти. Також можна зауважити освітню платформу Duolingo, що дозволяє зробити самоосвіту нормою, а не винятком.

Пандемія COVID-19 сприяла створенню системи цифрових навчальних платформ та матеріалів, що сприяють не лише розвитку мобільності в освіті, але й сприяють самоосвіті, що все частіше стає нормою для сучасних здобувачів освіти [6, с. 120-122; 7]. Прикладом впровадженню сучасних технологій в освітній процес є практика коннективізму, що відображає підхід, за яким підкреслюється важливість зв'язку отриманих знань та навичок з інформаційними мережами. В цьому процесі відбувається створення та підтримка соціальних вертикальних та горизонтальних зв'язків, використання технологій для отримання та процесу обміну знаннями між студентами, формування різних поглядів на вирішення проблем, що постають у професійно-освітньому середовищі. Цей підхід більше сприяє саморозвитку та самоосвіті. Але від педагогів такий підхід в освіті вимагає діджитал-мобільності, створення локальних мереж на рівні закладів освіти, креативного підходу до формування завдань (особливо практичних), формування персоналізованого освітнього простору, сприяння в організації стажувань (на рівні керівництва закладів освіти) [3, с. 2-15]. При цьому впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес розширює його рамки, сприяє практичній спрямованості процесу здобуття знань, робить процес більш динамічним, що підвищує зацікавленість студентів, що вчатьсь самопрезентації та професійної комунікації [3, 7]. Такий підхід впровадження

інновацій в освіті сприяє розвитку стартап-екосистем, що створює перспективу росту майбутніх спеціалістів [6, с. 120].

Інновації несуть з собою як потенційні переваги розвитку, так і загрози [4, с. 154]. Серед педагогічних фахівців постає питання чіткої регламентації використання певних технологій в освітньому процесі, зокрема, технології штучного інтелекту (ШІ), що можуть стати помічником, зокрема, в перевірці та тестуванні теорій та програм, але в творчих завданнях ШІ не здатен на формулювання оригінальної думки. Нао Ю [8] зазначає, що активне використання ШІ сприяє руйнуванню критичного мислення учнів, а також руйнуванню емоційної глибини думки. Слід пам'ятати, що будь-яка програма ШІ лише компілює інформацію, наявну в мережі інтернет, але не здатна висловити оригінальне бачення. до того ж повторення чужих думок не виключає ймовірності повторення чужих помилок. Взаємодія з ШІ демонструє потребу забезпечення викладачами емоційно-етичного керівництва освітнього процесу [4, 8]. Тож будь-яка запропонована технологія, що входить в систему освіти потребує аналізу, апробації та контролю з боку викладачів, як наставників та провідників в системі отримання нових знань та навичок [2, с. 53].

Висновки. Інновації в освіті все більше входять в сучасний освітній простір України. Вони не є швидкоплинною мейнстримовою сьогоденною забаганкою, натомість їх впровадження диктуються динамікою запитів від роботодавців та ринку. Вони вже змінили методології навчання, роблячи освітній процес більш персоналізованим, оптимізуючи повсякденні завдання та актуалізуючи отримувані знання до викликів ринку праці. Тісна співпраця з стейкхолдерами демонструє потребу модернізації не лише знань випускників як майбутніх спеціалістів у своїй галузі, але й постійного вдосконалення навичок викладачів, які зобов'язані тримати руку на пульсі інновацій, як в галузі професійних інтересів, так і освітніх технологій, які постійно імплементуються в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Локшина О. І. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український Педагогічний журнал*. 2023. № 4. С. 8–9. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>
2. Шитікова А. В., Змикало О. С., Пуліна Т. В. Інноваційна діяльність в освіті: Сутність та векторизованість. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 9. С. 51-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-9-10>
3. Alam M. A. Connectivism learning theory and connectivist approach in teaching and learning: a review of literature. *Bhartiyam International Journal Of Education & Research*. 2023. Т. 12, № 2. С. 1-15.
4. Mammadova G. N. Innovations in education as an important factor in building the education system. *GRANI: Education*. 2023. Vol. 26, № 2. P. 149-154. DOI: <https://doi.org/10.15421/1723115>
5. Salmon P. The process of learning. Chapter 5. In *Psychology for teachers: An alternative approach*. London: Routledge, 2022. P. 59-71. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003272366>
6. Tkachenko A., Pozhuieva T. Інновації в освіті: вплив технологій на навчальний процес. *Modern engineering and innovative technologies*, 2023. № 29-02. С. 118-126. <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-29-02-075>
7. Verbivskiy D. Інноваційні технології в закладі вищої освіти. *Науковий*

вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2023. Т. 2, № 53. С. 30-33. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.30-33>

8. Yu H. The application and challenges of ChatGPT in educational transformation: New demands for teachers' roles. *Heliyon*. 2024. Т. 10, № 2. Р. e24289. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e24289>

Давиденко Г.Л.,

*Директор комунальної установи Дунаєвецької міської ради
«Центр професійного розвитку педагогічних працівників»*

ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – ЕФЕКТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СПІВРОБІТНИЦТВА ГРОМАД

Анотація. У статті розкривається питання створення дієвої мобільної служби – Центру професійного розвитку педагогічних працівників в умовах співробітництва громад

Ключові слова: децентралізація, педагог нової формації, професійний розвиток, професійні компетентності, фахові спільноти, психологічний супровід, консультанти, співробітництво громад

Annotation. The article addresses the issue of creating an effective mobile service – the Center for Professional Development of Educational Workers in the context of community collaboration

Key words: decentralisation, teacher of the new formation, professional development, professional competences, professional communities, psychological support, consultants, community cooperation

Процес децентралізації передбачає реформування всіх сфер життя місцевої громади. Одним із найбільших секторів публічних послуг, якими користується населення, є освіта. Спільними зусиллями органів місцевого самоврядування у Дунаєвецькій міській територіальній громаді вдалося ефективно та професійно розв'язати організаційні та управлінські завдання у сфері освіти, створити належні умови для переорієнтації професійних компетентностей учительства. Адже, у компонентній формулі Нової української школи на новий якісний рівень виходить професіоналізм педагога і провідне місце відводиться педагогу нової формації, що перебуває в авангарді суспільних перетворень: умотивованому, компетентному, кваліфікованому, який має академічну свободу й розвивається професійно впродовж життя [1].

Відповідно до пункту 5 прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про повну загальну середню освіту» до 01 вересня 2020 року органам місцевого самоврядування та місцевим державним адміністраціям потрібно забезпечити створення районних, міських (районних у містах) центрів професійного розвитку педагогічних працівників шляхом реорганізації науково-методичних (методичних) установ (центрів, кабінетів). Освітня спільнота чекала на ці зміни, тому має високі очікування від Центрів, зокрема, щодо допомоги і підтримки педагогічних працівників у їх професійному зростанні. Реалізація цієї реформи залежить від готовності фахівців Центрів до виконання покладених на них завдань, розуміння сутності нових професійних

ролей, усвідомлення того, що Центри – це докорінно нова установа, яка сповідує принципи і цінності Нової української школи.

Так, як освітня мережа нашої територіальної громади станом на 1 вересня 2020 року включала 20 закладів загальної середньої освіти, 29 закладів дошкільної освіти (з них – 6 структурних підрозділів дошкільної освіти гімназій), 2 заклади позашкільної освіти, а це більш, як 600 педагогічних працівників, то за ініціативи міського голови В.В. Заяць було порушено питання створення такого Центру професійного розвитку педагогічних працівників в Дунаєвецькій міській територіальній громаді.

Питання створення Центру професійного розвитку педагогічних працівників було винесено на обговорення постійних комісій Дунаєвецької міської ради. Рішенням вісімдесят четвертої (позачергової) сесії міської ради VII скликання від 19 серпня 2020 року №3-74/2020 [3] створено Комунальну установу Дунаєвецької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників», затверджено Статут установи та штатну чисельність працівників (4 одиниці: директор та 3 консультанти).

Будь-які зміни здаються неможливими. Але, коли вони відбуваються, неможливим здається колишнє становище речей. Тож на зміну існуючому методичному кабінету прийшов відкритий і зорієнтований на взаємодію та партнерство Центр професійного розвитку педагогічних працівників, який відповідає перед громадою за професійний розвиток педагогів, має довіру освітянської та наукової спільноти, партнерів.

Візія Центру ПРПП – професійний розвиток, підтримка педагогічного працівника.

Місія Центру – стати дієвою мобільною службою професійного розвитку педагогічних працівників.

Ефективна діяльність Центру неможлива без попередньої аналітичної підготовки. Проведено соціологічне опитування стосовно пріоритетів діяльності Центру; здійснено персоніфікований облік педагогів, диференціацію їх за освітніми запитами, віком, стажем, атестаційними категоріями, рівнем професійного розвитку; сформовано електронну базу даних супервізорів, експертів інституційного аудиту, тренерів, педагогічної інтернатури та наставництва; створено каталоги перспективного педагогічного досвіду, електронних портфоліо, репозитарій досвіду; триває розробка мапи інноваційної діяльності педагогічних колективів і окремих працівників закладів освіти, формування баз даних суб'єктів підвищення кваліфікації, провайдерів освітніх послуг, інших джерел інформації (веб-ресурсів), необхідних для професійного розвитку педагогічних працівників, та їх оприлюднення на власному веб-сайті.

У 2023 році з метою забезпечення територіальної доступності педагогічних працівників Солобковецької сільської ТГ до Центру ПРПП, Солобковецька сільська рада стала ініціатором співробітництва ТГ. Позитивне рішення Дунаєвецької міської ради щодо організації співробітництва стало підставою для початку переговорів між потенційними суб'єктами співробітництва. 17 липня 2023 року підписано Договір про співробітництво територіальних громад у формі делегування виконання окремих завдань між Солобковецькою ТГ Солобковецької сільської ради в особі сільського голови Сергія Когута та Дунаєвецькою міською радою через Дунаєвецьку міську ТГ в особі міського голови Веліни Заяць. Предметом Договору є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників закладів освіти шляхом консультативної та інформаційної діяльності відповідно до потреб

Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської громад; забезпечення проведення представницьких навчально-методичних заходів, спрямованих на поширення інформації щодо дослідно-експериментальної, науково-пошукової роботи, інноваційної діяльності навчальних закладів і окремих педагогічних працівників; створення єдиного професійного інформаційного й освітньо-методичного середовища та інтеграція його в освітній процес закладів освіти громад; професійна та психологічна підтримка педагогічних працівників; підвищення рівня майстерності педагогів громад, їх фахової та інноваційної компетентності.

Основними завданнями Центру згідно Положення про Центр ПРПП є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічна підтримка та консультування [4]. Центр ПРПП об'єднав освітян Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської громад у 32 фахових спільноти, створив дієвий методичний актив професійних спільнот, організував роботу Консультативної ради Центру, налагодив ефективну мережеву взаємодію освітян через офіційний сайт, групу у Фейсбук, створює умови для онлайн-навчання, сучасного підвищення кваліфікації педагогів

У професійному розвитку педагогів громад величезну роль відіграють фахові спільноти. Їх завдання – поєднати вчителів задля професійного розвитку, стати місцем для обміну досвідом, підтримки, профілактики емоційного вигорання: педагоги напрацьовують досвід, яким можуть поділитися, вчаться один в одного, знайомляться з успішними практиками подолання труднощів у професійній діяльності учасників спільнот. Діяльність спільнот координується та модерується консультантами. Завдяки методичному активу фахових спільнот ці зустрічі структуровані, мають чіткий план, можливість активно спілкуватися у вайбер-групах, телеграм-каналах.

Для створення умов щодо розвитку творчої ініціативи та академічної свободи педагогів в пошуках нових форм і методів педагогічної діяльності для надання якісних освітніх послуг вивчаємо запити споживачів освітніх послуг щодо ключових моментів професійного розвитку. Визначаємо проблемне поле кожного педагога. За запитам ми плануємо і організуємо різні форми роботи, традиційні та інноваційні: онлайн-діалог, науково-методичний кластер, педагогічний івент, авторська майстерня, освітній уїкенд, консультативний практикум. Надаємо допомогу педагогам в здійсненні самооцінювання власної педагогічної майстерності, в розробці індивідуальної траєкторії професійного і особистого розвитку; виборі стратегій досягнення професійних цілей (форм професійного розвитку: анкети самооцінювання, опитувальники, тести, які безпосередньо пов'язані з професійним стандартом учителя і можуть використовуватися для самооцінювання власної діяльності, рефлексії).

На Центр покладена робота з психологічної підтримки педагогів: сприяння збереженню психічного здоров'я учасників освітнього процесу, навчання їх справлятися зі стресом та напругою, з емоційним перенапруженням, професійним вигоранням. Центр здійснює психологічну діагностику та аналіз динаміки професійного розвитку педагогів; психологічний супровід адаптації молодих фахівців у професії; реалізацію розвивальних, профілактичних, просвітницьких, корекційних програм з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей педагогів. Ми сприяємо формуванню у педагогічних працівників відповідальної та безпечної поведінки в ситуаціях ризику, навичок здорового способу життя, готовності до самореалізації; професійному зростанню, формуванню психологічної

компетентності молодих фахівців; попередженню та профілактиці професійного вигорання педагогічних працівників; формуванню психологічної готовності педагогів до взаємодії в інклюзивному середовищі з дитиною, яка має особливі освітні потреби; підвищенню психологічної культури педагогічних працівників; попередженню будь-яких видів і форм насильства та конфліктних ситуацій у закладах освіти.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності Центру професійного розвитку педагогічних працівників є встановлення партнерських відносин з Центрами ПРПП інших громад, співпраця на рівні методичних та наукових установ та між установами-партнерами щодо реалізації педагогами власної траєкторії професійного зростання, обміну досвідом, професійного розвитку педагогів. Угоди про співпрацю з Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка, Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією мають на меті проведення представницьких навчально-методичних заходів, створення спільних інноваційних онлайн-продуктів, збереження кращого досвіду співпраці в питаннях підвищення кваліфікації, поширення передового досвіду, рецензування наукових робіт, спільну розробку освітніх, наукових, творчих проєктів, створення спільних авторських колективів, участь у наукових, науково-практичних конференціях, симпозіумах, круглих столах, творчих заходах, спільне онлайн-засідання кафедр та Центру ПРПП. Маємо досвід співпраці з окремими кафедрами, практику стейкхолдерів: наші педагоги беруть участь в проведенні практичних занять для студентів, проводять гостьові лекції. Наукові працівники кафедр підключені до фахових освітянських спільнот, виконують обов'язки наукових консультантів Центру. Разом з керівниками фахових спільнот Центром ПРПП на запити педагогів за участю науковців проводяться методичні та наукові зустрічі, семінари, тренінги, фахові комунікації.

Угода з управлінням освіти, молоді та спорту Дунаєвецької міської ради передбачає консультування на запити управління, участь в нарадах, супервізію, спільну інформаційно-видавничу діяльність (створення інноваційних онлайн-продуктів з використанням офісних програм, Інтернет-ресурсів та хмарних технологій, спільне педагогічне видання «Osvitoria», проведення масових заходів, спрямованих на поширення інформації щодо дослідно-експериментальної, науково-пошукової роботи, інноваційної діяльності навчальних закладів і окремих педагогічних працівників). Активно співпрацюємо з Управлінням Державної служби якості освіти у Хмельницькій області, а саме, по питанню роботи з управлінським складом закладів освіти.

Сьогодні основою розвитку системи освіти є Нова українська школа. Вона вимагає не лише зміни програми та освітнього середовища, але й головного рушія трансформації – учителя. Центром проведено значну роботу по підготовці різних категорій педпрацівників, які впроваджують новий Держстандарт у п'ятих-шостих-сьомих класах закладів загальної середньої освіти: до числа регіональних тренерів НУШ ввійшли 12 педагогів громади, навчанням охоплені педагоги, які викладатимуть в 5-6-7 класах НУШ та керівники закладів освіти. Проведено обговорення модельних навчальних програм, знайомство з Професійними стандартами, обговорення навчально-методичного забезпечення НУШ, особливостей Державного Стандарту, знайомство з освітніми галузями, особливостями формування компетентностей та наскрізних умінь. Центр ПРПП у тісній співпраці з педагогами-практиками провів серію онлайн-комунікацій «НУШ: робимо

перші кроки» у рамках «Освітнього жовтня Центру ПРПП» по обміну НУШівським досвідом.

Нові освітні ідеї, нові можливості для професійного зростання учителя дає День Центру ПРПП у закладі освіти. Ми зустрілися з педагогічними колективами всіх ЗЗСО Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської ТГ.

З метою підвищення престижності професії вчителя, формування в батьків, дітей та громади нового бачення вчителя, як інноваційного лідера, агента освітянських змін у 2022 році Центром ПРПП було ініційовано проведення творчого конкурсу «Педагогічна Нобелівка». Учасники конкурсу – учителі-інноватори НУШ, керівники закладів освіти, креативні молоді педагоги, неординарні вчителі початкових класів, кваліфіковані практичні психологи, творчі педагоги закладів дошкільної та позашкільної освіти, сучасні педагоги-організатори. Об'єднує усіх спільна мета – навчати і навчатись. Адже, навіть у складних умовах війни, в яких перебуває наша країна, найкраща інвестиція в освіту — це інвестиція у вчителя, в покращення його професійних компетентностей, у підвищення його кваліфікації.

Ми допомагаємо, а не контролюємо, ми працюємо на запити, а не нав'язуємо свої ідеї. Ми радимось, а не радимо. Ми вчимося одне в одного, а не повчаємо. Це – формула діяльності нашого Центру ПРПП – майстерні, де формується думка нового вчительства.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
2. Про повну загальну середню освіту. *Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Про створення Комунальної установи Дунаєвецької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» *Рішення Вісімдесят четвертої (позачергової) сесії міської ради VII скликання від 19 серпня 2020 року №3-74/2020.* URL: <http://dunrada.gov.ua/article-one/1648>
4. Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників. *Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 672.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text>

Ліпшиць Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Анотація. Розглянуто питання щодо професійного розвитку викладача англійської мови в умовах інтеграції інноваційних технологій у навчальний процес. Зазначено, що для викладача англійської мови процес опанування інноваційними технологіями означає вивчення нових підходів до організації та проведення навчального процесу, який будується на використанні цифрових

платформ, онлайн ресурсів, інтерактивних методів навчання англійській мові тощо.

Ключові слова: професійний розвиток, інноваційні технології, викладач англійської мови, навчальний процес.

Annotation. *The issue of professional development of an English teacher in the context of the integration of innovative technologies into the educational process is considered. It is noted that for an English teacher, the process of mastering innovative technologies means studying new approaches to organizing and conducting the educational process, which is based on the use of digital platforms, online resources, interactive methods of teaching English, etc.*

Key words: professional development, innovative technologies, English teacher, educational process.

Сучасний етап розвитку освітньої системи характеризується активним впровадженням інноваційних технологій навчання та відповідно зумовлює зміни підходів до професійного розвитку особистості викладача іноземних мов, зокрема, англійської мови. Ефективна та успішна професійна самореалізація посідає одне з головних місць в процесі розвитку викладача англійської мови в умовах потреби поліфункціональної діяльності в інформаційно-комунікативно розвиненому середовищі.

На початку ХХІ століття світова спільнота визначила подвійну роль вчителя, а саме, бути суб'єктом та об'єктом реформ в освіті, що робить професійне зростання вчителя "зоною виклику" [1]. Тому в сучасній освітній системі розробляються нові підходи та стратегії щодо професійного зростання та становлення особистості сучасного педагога вищої школи. Варто зазначити, що у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях, пов'язаних з проблематикою професійного зростання педагога, ми звернули увагу на використання таких термінів, як: розвиток людських ресурсів, розвиток кар'єри, неперервна освіта, розвиток цифрової компетентності, освіта впродовж життя, професійний розвиток, інноваційні технології, для більш детальної характеристики окресленої нами теми. Так, В. Семиченко трактує професійний розвиток як «усвідомлення та позитивне реконструювання життєвого і професійного досвіду» [2, с. 57]. Л. Пуховська визначає професійний розвиток викладача як «розвиток людини в її професійній ролі» [1].

Актуальність проблеми професійного розвитку викладача англійської мови в умовах інтеграції інноваційних технологій у навчальний процес зумовила появу певної кількості розробок теоретичних положень цього процесу задля досягнення відповідності професійного та особистісного рівня викладача англійської мови сучасним потребам та запитам суспільства.

Ми вважаємо, що професійний розвиток викладача англійської мови вищої школи реалізується у неперервному процесі конструктивного вибору і поєднання оптимальних у конкретній ситуації технологій, форм, методів, способів організації діяльності, що передбачає інтеграцію особистісних якостей, цінностей, здібностей у професійній праці. Беручи до уваги вищенаведене, зазначимо, що викладач англійської мови у закладі вищої освіти, як суб'єкт активного навчання, здатний впроваджувати інноваційні підходи до навчання, вивчати сучасні технології та стратегії активного навчання.

З огляду на сучасні інноваційно-технологічні досягнення, освітня система, на нашу думку, повинна бути готовою до змін, що потребують постійного оновлення освітніх компонент, курсів, методичних та навчальних матеріалів.

Такі умови створюють необхідне підґрунтя для викладача англійської мови щодо успішного впровадження інноваційних технологій у навчальний процес і можуть значно покращити якість знань, сприяти розвитку критичного мислення студентів, їх здатності до самостійного навчання, розвитку цифрової грамотності, готовності до використання новітніх технологій у майбутньому. Інноваційні техніки, які правильно інтегровані у навчальний процес, також здатні підвищити цікавість та ефективність занять. Слід зазначити, що для викладача англійської мови процес опанування інноваційними технологіями також означає вивчення нових підходів до організації та проведення навчального процесу, який будується на використанні цифрових платформ, онлайн ресурсів, інтерактивних методів навчання англійській мові тощо.

Відомо, що одним із аспектів професійного розвитку викладача англійської мови є підвищення кваліфікації шляхом участі у вебінарах, стажуваннях, воркшопах, семінарах, присвячених вивченню новітніх технологій та методик навчання англійській мові із застосуванням інноваційних засобів. Результатами такої роботи можуть бути: обмін досвідом з колегами, отримання нових інструментів для інтерактивного навчання, підвищення цифрової компетентності та грамотності, що передбачає інтеграцію технологій у навчальний процес, забезпечуючи конфіденційність інформації та ефективність онлайн взаємодії.

Отже, на сучасному етапі швидкого розвитку інформаційних технологій, впровадження інноваційних практик у навчальний процес стає важливим аспектом професійного розвитку викладачів англійської мови. Цей процес не тільки покращує якість навчання, але й розвиває педагогічні навички, які спрямовані на адаптацію до нових умов, тенденцій та викликів.

Таким чином, необхідною складовою професійного розвитку викладача англійської мови є інтеграція інноваційних технологій у навчальний процес, що сприяє розвитку творчих здібностей викладача та його здатності працювати в умовах стрімко змінюваного інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку вчителів: рух до концептуальної карти. Порівняльна професійна педагогіка. 2011. Вип. 1. С. 97-107.
2. Семиченко В. А. Психологічні аспекти професійної підготовки і післядипломної освіти педагогічних кадрів. Післядипломна освіта в Україні. 2001. № 1. С. 54-57.

Поліщук С.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Анотація. В статті розкрито сутність педагогічної компетентності, її значення і роль в підвищенні професійного рівня педагогічного працівника; детально охарактеризовано структурні складники інноваційної

компетентності педагога. В праці звернена увага на особливості розвитку становлення професійної компетентності працівника закладу освіти.

Ключові слова: інновації, компетентність, педагоги, діяльність, розвиток.

Annotation. The article reveals the essence of pedagogical competence, its importance and role in raising the professional level of a teacher; the structural components of the innovative competence of a teacher are described in detail.

The paper draws attention to the peculiarities of the development of the formation of professional competence of an employee of an educational institution.

Key words: innovations, competence, pedagogues, activity, development.

Авторські наукові праці з питання реформування вітчизняної освітньої системи, формування та реалізації стратегічних орієнтирів в державі щодо інноваційної діяльності загалом та в освітній галузі зокрема є важливим чинником розбудови національної інноваційної екосистеми.

Саме реформування освітньої галузі України в контексті нової української школи є каталізатором формування, розвитку й удосконалення професійності педагогічних працівників закладів освіти. В цьому аспекті особливого значення набуває розвиток інноваційної компетентності сучасного педагога. Це ставить перед Україною надскладне завдання – забезпечити становлення інноваційного розвитку суспільства, сформувати ефективну національну інноваційну систему, створити умови для реалізації творчого потенціалу особистості.

Дослідження свідчать, що ряд проблем, які зустрічаються в ході професійної діяльності викладачів закладів освіти безпосередньо пов'язані з їхньою низькою інноваційною компетентністю. Як стверджують науковці Н. Венцова та О. Карапетрова – готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою – це складне інтегральне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, інноваційна компетентність є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу [2].

За словами Н. Білик, інноваційна компетентність дозволяє педагогу проявляти свої індивідуальні можливості, самореалізовуватися у своїй професійній діяльності. Зокрема науковець вважає, що готовність до інновацій визначається, перш за все, здатністю працювати в умовах невизначеності. Педагог сам повинен визначати, що і коли робити, чому і як засоби мають бути застосовані [1].

Результати проведених нами досліджень наукових праць вітчизняних науковців свідчить, що інноваційна компетентність у педагогічній професійній діяльності частіше за все втілюється в основних, більш ефективних формах, засобах і методах навчання, а на основі цього – в якісно нових результатах цієї діяльності, які отримуються внаслідок реалізації інновацій.

Зважаючи на важливість інноваційної компетентності сучасного педагога професійної освіти, дана проблема перебуває в центрі уваги ряду вітчизняних науковців та дослідників, оскільки саме інноваційна діяльність педагога відіграє провідну роль у процесі модернізації вітчизняної освіти. Зокрема проблемі розвитку творчого потенціалу педагогічних працівників, на сучасному етапі становлення вітчизняної освітньої системи, створенню їх позитивного іміджу та готовності до здійснення ними інноваційної діяльності

присвячені публікації В. Андрущенка, Н. Білик, В. Кременя, Л. Даниленко, О. Савченко, А. Карамушки, А. Шевчук та інших. Питанням розвитку педагогічної компетентності (включаючи й інноваційну) знайшло відбиток на сторінках наукових праць Л. Ващенко, М. Жадана, І. Зязюна, С. Сисоевої, О. Пометун, О. Локшиної, Н. Ничкало та ін., що свідчить про актуальність вибраної теми, оскільки професійно-педагогічна робота у закладах освіти потребує від педагога сучасних знань щодо організації та здійснення освітнього процесу у відповідності до соціально-економічного розвитку суспільства.

Розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі зумовлюється:

- інтенсивним розвитком інформаційних технологій у всіх сферах людського буття;
- оновлення змісту філософії сучасної освіти, центром якої став загальнолюдський ціннісний вимір професійної діяльності;
- гуманістично-зорієнтованим характером взаємодії учасників освітнього процесу;
- необхідністю підвищення рівня активності та відповідальності педагога за власну професійну діяльність [7].

Метою публікації є виявлення (обґрунтування) структурних складників інноваційної компетентності педагога, які безпосередньо впливають на сферах ефективність реалізації його творчого потенціалу.

Результатом дослідження. Зважаючи на перетворення, які мають місце у вітчизняній освітній системі, особливої уваги заслуговує сучасний стан, перспективи та проблеми впровадження інновацій в освітні заклади, готовність педагогічної спільноти сприйняти ці інновації й реалізувати їх у своїй професійній діяльності. Це, в свою чергу, вимагає від закладів освіти перебувати на гребні інноваційних змін.

Така постановка питання сприяє зростанню вимог до вітчизняних педагогічних працівників професійної школи (закладів освіти). Це дає нам право стверджувати, що професійно-педагогічна робота у закладах освіти потребує від педагогічних працівників сучасних знань щодо реалізації та здійснення освітнього процесу у відповідності до соціально-економічного розвитку суспільства.

Науковець В. Кремінь відмічає: «За своїм змістом, формами і методами освіта постійно реагує на нові суспільні виклики, реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу. Однак оновлення навчально-виховної практики в силу різних причин часто відстає від темпів цивілізаційного розвитку, соціальних вимог до освіти» [6].

В цьому контексті особливу роль набуває розвиток інноваційної компетентності педагогічних працівників. Це в свою чергу потребує від них здійснення інноваційного навчання, яке, затвердженням науковців (А. Єрмоленка, В. Кулішова, С. Шевчук) являє зорієнтовану на динамічні зміни в навколишньому світі навчальну та освітню діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптивних можливостях особистості.

Орієнтована узагальнена модель інноваційного навчання передбачає:

- активну участь здобувачів освіти в процесі навчання;
- можливості прикладного використання знань у реальних умовах;
- подання концепції і знань у найрізноманітніших формах;
- підхід до навчання як колективної, а не індивідуальної діяльності;

- акцент на процес навчання, а не запам'ятовування інформації [2, с. 192-198].

Відповідно до Закону України «Про освіту» основною характеристикою готовності педагога до інноваційної діяльності вважається його професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов'язками. Професійна компетентність педагога визначається через її основні показники, а саме: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні вміння [4].

Все вище сказане дає нам підстави зробити висновок про те, що саме на етапі зародження інноваційної діяльності, її загальних творчих основ створюються найефективніші умови для розвитку інноваційної діяльності педагога, формування у нього прагнення до нового.

За словами науковця А. Єрмоленка, – основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, впровадженні новоутворень у традиційно-освітню систему, що передбачає досягнення найвищого ступеня педагогічної творчості.

Науковець І. Дичківська стверджує, що інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, за своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, переведення його в якісно новий стан; системну діяльність, що створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції й дії, спрямовані на набуття нових знань, технологій, систем. Це й є характерною особливістю інноваційної діяльності в педагогічній сфері [3].

На основі проведеного аналізу науково-методичних праць вітчизняних науковців та дослідника з питань розвитку інноваційної компетентності сучасного педагога, ми можемо зробити висновок про те, що основою характеристикою цієї готовності є його професійна компетентність.

Список використаних джерел:

1. Білик Н.І. Теоретичні і методичні засади управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.06. Черкаси, 2016. 40 с.
2. Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні. Соціологія, теорія, методи, маркетинг, 2004. № 4. С. 192-198.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145.
5. Інноваційна компетентність як складова професійної діяльності сучасного педагога. Вісник університету імені Альфреда Нобеля, серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки, 2022. № 1(23). С. 109-113.
6. Кремін'я В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: грамота, 2005. 448 с.
7. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології, монографія. В.П. Андрущенко, С.О. Сисоєва, Н.В. Гузій та ін., за ред. С.О. Сисоєвої, Н.В. Гузій. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. 183 с.

Скоморовська І.А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
дошкільної та спеціальної освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Матішак М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
дошкільної та спеціальної освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкривається проблема формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вихователів ЗДО з використанням інноваційних технологій. Проаналізовано актуальність проблеми у законодавчих та нормативно-правових документах; уточнено значення понять «здоров'язберігаюча компетентність», «безпечне освітнє середовище», «інноваційні технології»; охарактеризовано використання інноваційних методів навчання (проблемні та ігрові технології методи, кейс метод, методи проєктів, «мозкового штурму», роботи в малих групах) в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова. Майбутній вихователь ЗДО, здоров'язберігаюча компетентність, вища освіта, інноваційні технології.

Abstract. The article reveals the problem of forming health-preserving competence of future preschool educators using innovative technologies. The relevance of the problem in legislative and regulatory documents is analyzed; the meaning of the concepts of «health-preserving competence», «safe educational environment», «innovative technologies» is clarified; the use of innovative teaching methods (problem and game methods, case method, project methods, «brainstorming», work in small groups) in the process of professional training of future preschool education specialists is characterized.

Key words. Future preschool teacher, health-preserving competence, higher education, innovative technologies.

Сучасна система дошкільної освіти зустрічається з численними викликами, які зумовлені необхідністю збереження фізичного та психічного здоров'я вихованців в умовах воєнного стану. Особлива увага в цьому процесі належить саме вихователю ЗДО, який має бути готовий до кваліфікованих дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також володіти необхідними знаннями для створення безпечного освітнього середовища. Відтак професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти у ЗВО має здійснюватися із врахуванням сучасної суспільно-політичної ситуації в державі і спрямовуватися на формування у них фахових компетентностей, з-поміж яких чільне місце посідає здоров'язберігаюча.

Мета статті - охарактеризувати інноваційні технології формування у майбутніх фахівців дошкільної освіти здоров'язберігаючої компетентності.

Проблема становлення сучасного вихователя ЗДО є однією із центральних у наукових педагогічних дослідженнях і була предметом вивчення таких дослідників як Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисова, Н. Гавриш, А. Загородня, Н. Лисенко, С. Кондратюк, Н. Панчук та інші. Використання інноваційних технологій в професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО досліджувалася такими науковцями як Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, Н. Гавриш, С. Грабовська, І. Дичківська, І. Зязюн, М. Машовець, В. Олійник, Т. Поніманська тощо.

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності вихователя ЗДО відображена у низці законодавчих та нормативно-правових документів, а саме: Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти», Професійному стандарті «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», а також інструктивно-методичних листах про організацію освітнього процесу в ЗДО в умовах воєнного стану.

У Стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зазначено, що підготовка майбутнього вихователя зорієнтована на оволодіння такими професійними компетентностями як: ознайомлення з ознаками булінгу та використання прийомів попередження та протидії йому (ПР-11); оволодіння навичками збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей (ПР-14); оволодіння технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку (ПР-18); дотримання умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку (ПР-22).

У професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» вказано, що педагог має реалізовувати чотири трудові функції, однією з яких є участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища. Оволодіння цією функцією можливе через опанування здоров'язбережувальною та проєктувальною компетентностями. Так, здоров'язбережувальна компетентність передбачає спроможність вихователя створювати фізично та психологічно безпечне освітнє середовище [2, с.7].

За визначенням дослідниці Н. Гагаріної, безпечне освітнє середовище трактується як середовище, в якому дотримано безпечні умови виховання, навчання та праці; створено комфортну міжособистісну взаємодію, яка забезпечує сприятливий психологічний та емоційний клімат для здобувачів освіти, педагогів та батьків; відсутні прояви насильства, булінгу; дотримано права і норми фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки всіх учасників освітнього процесу [1, с.196-197]. Сучасне освітнє середовище має не лише сприяти розвитку дітей, але й забезпечувати психологічну безпеку, створюючи умови для формування довіри, підтримки та емоційної стабільності [3, с.31]. Отже, здобувачі вищої освіти повинні оволодіти алгоритмом та навичками безпечної поведінки, а також уміннями сформувати таку поведінку у своїх вихованців. Дану роботу необхідно здійснювати систематичною і впродовж усього часу навчання у ЗВО.

Аналізуючи навчальний план підготовки вихователів закладів дошкільної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя

Стефаника, варто зазначити, що формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти розпочинається на першому курсі при вивченні таких нормативних освітніх компонентів як «Вступ до спеціальності та «Педагогіка дошкільна» і продовжується впродовж всіх років навчання за освітнім рівнем «бакалавр». Здобувачі освіти у циклі професійної підготовки вивчають нормативні освітні компоненти («Безпека життєдіяльності та цивільний захист», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», «Психолого-педагогічний супровід в ЗДО») та вибіркові («Педагогіка партнерства», «Гендерна педагогіка», «Соціально-правовий захист материнства і дитинства», «Педагогічна етика вихователя», «Педагогіка толерантності», «Здоров'язберігаючі технології дітей раннього та дошкільного віку», «Психологія педагогічна»).

Оволодіння майбутніми вихователями ЗДО здоров'язберігаючою компетентністю відбувається на теоретичному рівні, шляхом опанування вказаних вище освітніх компонентів, та на практичному рівні - під час виробничої практики у закладах дошкільної освіти. Ефективність опанування здобувачами освіти теоретичними знаннями значною мірою досягається використанням в освітньому процесі ЗВО інноваційних технологій.

Інноваційні педагогічні технології трактуються як певним чином упорядкована система дій, операцій, що спрямовані на досягнення прогнозованого результату в умовах динамічності освітнього процесу [4, с.224]. Одними з найбільш поширених інноваційних освітніх технологій є тренінгові, які зорієнтовані на накопичення у майбутніх фахівців дошкільної освіти теоретичних знань та практичного досвіду. Систематично використовуються мультимедійні технології, зокрема, освітній процес у ЗВО організовується з використанням таких технічних засобів навчання як телевізори, мультимедійні дошки, ноутбуки, комп'ютери та інші гаджети, які дозволяють візуалізувати теоретичну інформацію. З-поміж інноваційних методів використовується проблемні та ігрові технології (наприклад, рольові та ділові ігри), кейс метод, методи проєктів, «мозкового штурму» та роботи в малих групах.

Таким чином, використання в освітньому процесі інноваційних педагогічних технологій сприяють становленню творчого, соціально активного, компетентного фахівця дошкільної освіти, який має не лише відповідну теоретичну підготовку, але й готовий у майбутньому використовувати інноваційні педагогічні технології у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вихователя з використанням інноваційних технологій позитивно позначається на вмотивованості здобувачів освіти, сприяє розвитку їх здібностей, а також створює сприятливі умови, щоб проявити себе не лише у відтворенні теоретичних знань, а й як творчу неординарну особистість.

Список використаних джерел

1. Гагаріна Н. Безпечне освітнє середовище в закладі дошкільної освіти: важливі аспекти в організації та збереженні здоров'я дошкільників. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. «025. Вип. 217. С. 195-201.
2. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
3. Психологічна безпека освітнього середовища: методи, технології, шляхи формування: практичний посібник / авт. кол: В.В. Байдик, Ю.П. Гопкало,

І.О. Корнієнко, Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко, Р.А. Мороз, М.В. Саврасов; за наук. ред. Н.В. Лунченко. НАПН України, Укр. наук.- метод. центр практ. психол. і соц. роботи. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 134 с.

4. Смолюк С.В. Використання інноваційних технологій навчання в процесі фахової підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т 2. С. 223-226.

Такіров Т.Н.,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Бахмат Н.В.,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У цьому матеріалі ми поговоримо про необхідність професійного розвитку педагогічного працівника в закладах вищої освіти.

Ключові слова: з.клад вищої освіти, педагогічний працівник, підвищення кваліфікації, тренінги, семінари, майстер-класи.

Annotation. In this article, we will talk about the need for professional development for teaching staff in higher education institutions.

Keywords: higher education institution, teaching staff, advanced training, trainings, seminars, master classes.

Працюючи в будь-якому закладі вищої освіти кожен педагогічний працівник обов'язково має самовдосконалюватись та показувати позитивний приклад для здобувачів вищої освіти і формувати у студентів непорушну позитивну думку про професіоналізм викладачів і всього вищого навчального закладу в цілому.

Професійний розвиток – процес цілеспрямованого формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва[1].

Професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Всі заклади освіти, в яких працюють педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації. Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах,

семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та у різних формах (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо).

Педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію у закладах освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою. Результати підвищення кваліфікації у таких закладах освіти не потребують окремого визнання і підтвердження. Також педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію в інших суб'єктів освітньої діяльності, фізичних та юридичних осіб. Результати підвищення кваліфікації педагогічного працівника у таких суб'єктів визнаються окремим рішенням педагогічної (вченої) ради. Умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації у таких суб'єктів визначаються відповідно до частини шостої статті 59.

Вид, форму та суб'єкта підвищення кваліфікації обирає сам педагогічний працівник. Педагогічна (вчена) рада закладу освіти на основі пропозицій педагогічних працівників затверджує річний план підвищення кваліфікації з відривом чи без відриву від освітнього процесу. Підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагогічного працівника та враховується під час обрання за конкурсом. На час підвищення кваліфікації з відривом від освітнього процесу в обсязі, визначеному законодавством, за педагогічним працівником зберігається місце роботи (посада) із збереженням середньої заробітної плати. Порядки підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, включаючи порядок оплати, умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації, затверджуються Кабінетом Міністрів України[2].

Що стосується змісту діяльності педагогічного працівника, то вона полягає у виконанні навчальної, організаційної, виховної, дослідницької функцій. У проекті професійного стандарту на посади «асистент», «викладач», «старший викладач», «доцент», «професор» структура діяльності включає такі компоненти, як:

1) розробка науково-методичного забезпечення реалізації своїх авторських освітніх програм, предметів, курсів, дисциплін (модулів);

2) викладання навчальних предметів, курсів, дисциплін (модулів) за програмами бакалаврату, магістратури та додатковими освітньо-професійними програмами;

3) професійна підтримка фахівців, що беруть участь в реалізації своїх авторських навчальних предметів, курсів, дисциплін (модулів), організації дослідницької, проектної та іншої діяльності навчаються за програмами вищої освіти і додаткової професійної освіти;

4) керівництво науково-дослідною, проектною та іншої діяльністю навчаються за програмами вищої освіти і додаткової професійної освіти;

5) проведення профорієнтаційних заходів зі школярами, педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів за програмами бакалаврату, магістратури та додатковими професійними програмами [3].

Розглянувши ці тези ми можемо сказати що кожен педагогічний працівник обов'язково має не тільки навчати здобувачів вищої освіти, а, насамперед, бездоганно володіти матеріалом і постійно поповнювати свої знання новітніми дослідженнями в своїй сфері.

Список використаних джерел

1. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.
URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-59.htm
2. Стаття 59. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. <https://protocol.ua/pto-osvitu-stattya-59-1>
3. Проект професійного стандарту на посади «асистент», «викладач», «старший викладач», «доцент», «професор».
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-profstandartuna-posadi-asistent-vikladach-starshij-vikladach-docent-profesor>.

5. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ, МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЄКЦІЇ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Блашкова О.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Маріупольського державного університету

ІННОВАЦІЇ У РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Анотація. У публікації висвітлено актуальність впровадження інновацій у роботу практикуючого психолога. Теоретично проаналізовано сучасні інноваційні технології та можливі перешкоди для оволодіння ними.

Ключові слова: інноваційні технології, діяльність, практичний психолог

Annotation. The publication highlights the relevance of introducing innovations into the work of a practicing psychologist. Modern innovative technologies and possible obstacles to mastering them are theoretically analyzed.

Key words: innovative technologies, activity, practical psychologist.

Із розвитком технологій та технократичного, інформаційного суспільства, науковцями активно розробляються та впроваджуються й інноваційні інструменти, які допомагатимуть практикуючим психологам якісно підвищувати ефективність своєї діяльності.

Інноваційні технології розглядаються як цілеспрямована, системна та комплексна сукупність методів, технік, інструментів і засобів організації роботи психолога, спрямованих на досягнення позитивних змін у його професійній та освітній діяльності.

Та швидке впровадження інновацій у роботу практикуючих психологів зазнає певних труднощів. Як підкреслює у своїх дослідженнях В. Нестеренко, можна зазначити деякі ключові чинники, які перешкоджають психологам якісно застосовувати інноваційні інструменти та технології. Автор визначив наступні:

1. Традиції у роботі – практичні психологи застосовують старі текстові інструменти, які базуються на довготривалому аналізі;
2. Часта зміна технологій – частота змін пояснюється швидкістю розвитку технологій, тому практикуючим психологам потрібно йти «в ногу із часом» та швидко оволодівати методикою роботи з новими техніками, методиками та технологіями;
3. Сучасні можливості передачі інформації - сучасне суспільство швидше та легше поглинає інформацію, а отже і психологам, варто оволодіти навичками використання графічних зображень, якісних інтерактивних відео-, аудіо- ресурсів;
4. Дотримання правил безпеки та конфіденційності – під час використання цифрових інструментів та інформаційних ресурсів, практикуючим психологам варто подбати про правила безпеки та охорони особистих даних клієнтів [1, с.78].

Оскільки, впровадження інновацій та розробок вимагає часу, досвіду та докладених зусиль, практикуючим психологам варто позитивно налаштуватися та відкритися для отримання нових знань. Такі навички

можуть покращувати та, навіть, усунути можливі труднощі налагодження зв'язку та комунікацій із клієнтами.

Орієнтуючись на наукові дослідження І. Волженцева, О. Дудник, А. Калмикової О. Козак, В. Нестеренка, О. Сафін, В. Станішевської, В. Якуби, можемо зазначити, що кожна сучасна інноваційна технологія є результатом модернізації технологічного потенціалу фахівця, що показує рівень його професійної компетентності та здатності до адаптації в динамічних умовах сучасного суспільства.

Інноваційна діяльність охоплює наукову, науково-технічну та технологічну сферу, яка є невід'ємною частиною професійної роботи практикуючого психолога.

У сфері психологічної практики, орієнтованої на роботу з клієнтами, до інноваційних технологій належить широкий спектр методів, зокрема регулятивні, цифрові, комунікаційні, а також інформаційно-комп'ютерні технології.

Загалом перелічені методи та технології сприяють оптимізації психодіагностичної, консультативної та корекційної роботи, забезпечують швидкий доступ до сучасних наукових даних, розширюють можливості дистанційної психологічної допомоги та створюють передумови для ефективної взаємодії між психологом і клієнтом [3].

Цифрові технології - це сучасні інструменти, які функціонують на основі електронних транзакцій і реалізуються за допомогою мережі Інтернет. З їхньою допомогою значно розширюються можливості професійної діяльності психолога, забезпечуючи доступ до освітніх ресурсів, автоматизацію психодіагностичних процесів, інтерактивних методів корекції та консультаційної роботи.

Напрями застосування цифрових технологій у професійній діяльності психолога:

- Самоосвіта психолога – вивчення наукової літератури, участь у вебінарах, конференціях, онлайн-курсах та обговореннях на професійних форумах і платформах. Використання цифрових тестів для самодіагностики підвищення вдосконалення професійних навичок та розвитку рефлексії. Дистанційні конкурси, олімпіади та публікації результатів власних досліджень допомагають фахівцям розширити професійний кругозір, представити свій досвід, а також сприяють самореалізації та розвитку творчого потенціалу.

- Психологічна освіта – використання цифрових технологій у навчальному процесі підвищення доступності навчальних матеріалів, інтерактивності викладання, впровадження адаптивного навчання та персоналізованих підходів [4].

- Консультування – цифрові платформи дозволяють проводити онлайн-консультації через відеозв'язок, чати, електронну пошту та спеціалізовані мобільні додатки. Це особливо важливо для клієнтів, які не мають можливості відвідувати психолога.

- Психодіагностика – використання комп'ютеризованих тестів, онлайн-опитувальників та автоматизованих інструментів для оцінки особистісних, когнітивних і емоційних характеристик клієнтів. Такі технології дозволяють швидко аналізувати великі масиви даних і створювати детальні психологічні профілі.

- Корекційна робота – застосування цифрових ресурсів, таких як інтерактивні тренінги, віртуальні терапевтичні програми, мобільні засоби для медитації та саморегуляції.

- Розвивальна робота – використання цифрових інструментів у психотерапії, арт-терапії, гейміфікації терапевтичних методик, що підвищує емоційний розвиток клієнтів та формування нових когнітивно-поведінкових стратегій [1,3].

Значущим напрямком цифрової діяльності психолога є психологічна освіта та консультування. Психологічна освіта забезпечує освоєння сучасних методів роботи, які допомагають фахівцям ефективніше взаємодіяти з клієнтами та надавати якісну психологічну допомогу. Консультування, передбачає безпосередню комунікацію між психологом і клієнтом, спрямовану на розв'язання особистісних труднощів, підвищення рівня психологічної культури, розвиток комунікативних навичок та особистісне зростання.

Використання інновацій у психодіагностиці сприяє автоматизованій інтерпретації результатів. Це не тільки зменшує витрати часу на обчислення, але забезпечує більш структурований та наочний аналіз. У свою чергу це дозволяє психологу швидше переходити до консультативної роботи, обговорюючи результати тестування з клієнтом та пропонуючи ефективні рекомендації.

Таким чином, упровадження цифрових технологій у психодіагностиці забезпечує високу продуктивність роботи психолога, що дозволяє оперативно отримувати якісні результати, аналізувати великі обсяги інформації та забезпечувати клієнтів або респондентів детальним зворотним зв'язком.

Цифрові технології змінюють ключову роль в модернізації психологічної практики, роблячи її більш доступною, інтерактивною та ефективною. Завдяки їхньому впровадженню психологи можуть працювати в нових форматах, розширювати свою аудиторію та підвищувати якість надання психологічних послуг.

Список використаних джерел

1. Волженцева І. В., Якуба В. В., Калмикова Л. О. Інноваційні технології в освітній діяльності психолога. «Наукові інновації та передові технології» Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка» № 8(36) 2024. С.1572-1584.
2. Нестеренко В. Інноваційні інструменти, що сприяють підвищенню ефективності роботи психологів. *Організаційна психологія. Економічна психологія* № 2-3(29)/ 2023. С. 75-85.
3. Психологія: сучасні методики та інновації у досвіді діяльності практичного застосування : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; відпов. за вип. О. А. Дудник. Умань, 2021. 150 с.
4. Сілкова, О.В., Лобач, Н.В. Педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 62. 201). С. 180–183.

Бойко В.Д.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

Дефорж Г.В.,
доктор історичних наук, професор, професор кафедри
природничих наук і методик їхнього навчання
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ВИКОРИСТАННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Анотація. Використання підходу STEAM на уроках біології сприяє інтеграції науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики для розвитку креативного та критичного мислення учнів. Це дозволяє краще зрозуміти біологічні процеси через практичні проєкти, технологічні інструменти та творчі завдання, що підвищує мотивацію та інтерес до предмета.

Ключові слова: STEAM-освіта, біологія, креативність, інтеграція дисциплін.

Annotation. The use of a STEAM approach in biology lessons promotes the integration of science, technology, engineering, art, and mathematics to develop students' creative and critical thinking. This allows for a better understanding of biological processes through hands-on projects, technological tools, and creative tasks, which increases motivation and interest in the subject.

Key words: STEAM-education, biology, creativity, learning, integration of disciplines.

Мета цієї публікації – дослідити ефективність використання підходу STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics) у навчанні біології для розвитку критичного мислення, творчих та міждисциплінарних навичок в учнів, а також проаналізувати переваги та виклики інтеграції STEAM у навчання біології.

STEM-освіта – це сучасний підхід до навчання, який інтегрує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics) у єдину систему. Така методика спрямована на розвиток практичних навичок, аналітичного мислення та вміння застосовувати отримані знання для розв'язання реальних проблем.

Розшифровка терміна STEM підкреслює важливість кожної складової. Science (Наука) охоплює дослідження природних явищ, біологічних, хімічних та фізичних процесів. Technology (Технології) включає використання сучасних цифрових інструментів, програмного забезпечення та робототехніки. Engineering (Інженерія) спрямована на практичне застосування наукових знань для створення інноваційних рішень та технічних розробок. Mathematics (Математика) забезпечує необхідні методи аналізу, моделювання та прогнозування.

Важливою особливістю STEM-освіти є міждисциплінарний підхід, що сприяє комплексному розумінню світу. Завдяки інтеграції предметів учні не лише засвоюють окремі теоретичні знання, а й вчаться застосовувати їх у практичних ситуаціях. Це розвиває критичне мислення, аналітичні здібності

та навички командної роботи. STEM-освіта також готує молодь до професій майбутнього, де ключову роль відіграють технології та наукові інновації. Вона сприяє формуванню інноваційного мислення, заохочує експерименти та пошук нестандартних рішень, що особливо важливо у світі, який швидко змінюється.

Використання STEM-освіти у біології має низку важливих переваг, які сприяють поглибленому розумінню предмета та формуванню навичок, необхідних у сучасному науковому середовищі. Однією з ключових переваг є розвиток критичного мислення та дослідницьких навичок. Учні вчаться аналізувати інформацію, ставити наукові запитання, формувати гіпотези та проводити експерименти, що допомагає їм мислити системно та логічно [1, с. 112].

Ще одним важливим аспектом є підвищення мотивації та інтересу до науки. Інтерактивні методи навчання, використання сучасних технологій, лабораторні дослідження та експериментальна діяльність роблять процес навчання цікавим і захопливим. Завдяки цьому біологія перестає бути лише теоретичною дисципліною, а стає живою наукою, яку можна досліджувати на практиці [2, с. 45].

Крім того, STEM забезпечує практичне застосування знань, що є надзвичайно важливим у сучасному світі. Учні не просто запам'ятовують факти, а навчаються використовувати отриману інформацію для розв'язання реальних проблем, наприклад, у медицині, екології чи біотехнологіях. Це сприяє не лише глибшому засвоєнню матеріалу, а й формує уявлення про майбутні кар'єрні можливості у сфері науки та технологій [5, с. 36].

STEM-технології вивчення біології можуть бути надзвичайно цікавими та ефективними, коли використовуються різноманітні інструменти, що сприяють інтерактивності та візуалізації. Ось кілька підходів, які використовувалися під час проходження виробничої (педагогічної) практики у КЗ «Михайлівський ліцей» Олександрівської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області у 7 класі, які допомагають зробити навчання біології більш захоплюючим та інтегрованим з іншими науками:

Інтернет-платформи: Використання онлайн-ресурсів і платформ дозволяє інтегрувати різноманітні освітні інструменти в процес навчання. Це можуть бути віртуальні лабораторії, симуляції біологічних процесів, а також доступ до відкритих даних, що дають змогу учням проводити дослідження та аналізи в реальному часі. Завдяки таким платформам, учні можуть отримувати миттєвий зворотний зв'язок та виконувати завдання, що заохочують критичне мислення.

«Колесо фортуни», для розподілу завдань: Щоб зробити процес виконання домашніх завдань більш інтерактивним і цікавим, можна використати «Колесо фортуни». Це метод, при якому кожен учень отримує випадкове завдання, що визначається за допомогою колеса, що обертається. Це створює елемент азарту і мотивації, оскільки кожен учень із нетерпінням чекає, яке завдання йому випадатиме, і тим самим покращує участь у навчальному процесі.

Візуалізація через презентації та відео: Важливу роль у вивченні біології відіграють різноманітні візуальні інструменти, такі як презентації, інфографіки та відео. Завдяки таким матеріалам, складні біологічні процеси стають більш доступними та зрозумілими для учнів. Наприклад, відео про механізми клітинного ділення або симуляція екологічних ланцюгів дозволяють побачити ці процеси в динаміці [2, с. 45].

Готові роздруківки з будовою організмів: Використання роздрукованих матеріалів, що ілюструють будову організмів, допомагає учням краще зрозуміти анатомію та фізіологію різних видів. Такі матеріали можуть містити зображення клітин, органів чи систем організмів, а також мати роз'яснення, що сприяють детальнішому вивченню [3, с. 78].

Інтеграція з іншими науками: STEM-підхід передбачає з'єднання біології з іншими дисциплінами, такими як математика, фізика та інші. Наприклад, вимірювання та обчислення в біології можуть поєднуватися з математичними методами статистики, що дозволяє аналізувати експериментальні дані, або з фізикою, коли вивчаються біофізичні процеси, такі як транспорт речовин через клітинні мембрани або енергетичні процеси в організмах [4, с. 58].

Ці методи допомагають створити інтерактивне, цікаве та мультидисциплінарне середовище для вивчення біології, де учні не тільки засвоюють нові знання, але й вчаться застосовувати їх у практичних ситуаціях.

Висновки: впровадження STEM-технологій у біологічну освіту має значний потенціал для покращення навчального процесу, сприяючи інтерактивному, міждисциплінарному та практичному підходу до вивчення біології. Це дозволяє учням краще розуміти складні біологічні процеси, інтегруючи їх з іншими науками, такими як математика, фізика тощо. Використання сучасних технологій, таких як інтернет-платформи, візуалізація через презентації та відео, а також інноваційні методи, такі як «Колесо фортуни», сприяють залученню учнів до навчання та покращують їх мотивацію.

Список використаних джерел

1. Балабанова Т.М. Основи STEM-освіти: теорія та практика : навч. посіб. Львів : Освітній простір, 2021. 350 с.
2. Гречко І.В. Використання цифрових технологій у викладанні біології. *Інноваційні методи в освіті*, 2020. Т. 3, № 4. С. 12–17.
3. Ковальчук М.Ю. Методи навчання біології з використанням технологій: науково-методичний посібник. Харків : Освітня книга, 2019. 310 с.
4. Мельник О.О. Сучасні підходи до викладання біології в умовах STEM-освіти : навч. посіб. Дніпро : Нова школа, 2021. 265 с.
5. Сидоренко О.П. Викладання біології за допомогою STEM-методів. *Освітні технології в Україні*, 2021. № 2. С. 34–38.

Бушляков А.О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка,
спеціальність А6 Спеціальна освіта*

Науковий керівник: Левицький В.Е.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії та спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Анотація. Вивчали загальні тенденції та особливості фізичної активності у вирішенні освітніх завдань дітей із інтелектуальними

порушеннями. Встановили, що крім традиційних форм, засобів і методів здійснення такої активності у практиці інклюзивного фізичного виховання, перспективними є положення сучасних концепцій навчання за допомогою рухів.

Ключові слова: фізична активність, інновації в організації, діти з інтелектуальними порушеннями

Annotation. We studied the general trends and features of physical activity in solving educational tasks for children with intellectual disabilities. We found that in addition to traditional forms, means and methods of implementing such activity in the practice of inclusive physical education, the provisions of modern concepts of learning through movement are promising.

Key words: physical activity, innovations in the organization, children with intellectual disabilities.

Фізична активність дітей з інтелектуальними порушеннями, особливо під час навчання у початковій школі, забезпечує не тільки фізичний розвиток, але також покращення когнітивних якостей і спроможностей, емоційного стану та сприяє їхній соціалізації. Конкретизуючи означені напрямки відзначаємо, що фізична активність в аспекті відповідного розвитку таких учнів сприяє покращенню різних видів координації, витривалості, м'язової сили, розвитку дрібної і грубої моторики, зменшує ризик виникнення гіподинамії й ожиріння.

Що стосується когнітивної функції, то фізична активність дозволяє стимулювати діяльність головного мозку, зокрема підсилювати концентрацію уваги, поліпшувати запам'ятовування та мислення [1; 3].

У аспекті соціальної адаптації фізична активність дозволяє підвищити рівень комунікації і співпраці в групах різних за можливостями дітей, навчити дітей з інтелектуальними порушеннями працювати в команді та дотримуватися визначених правил.

У емоційному та психологічному розвитку дітей з означеними порушеннями фізична активність відіграє роль засобу зменшення рівня тривожності, стресу та підвищення впевненості у власних силах.

Конкретизуючи зміст власне фізичної активності відзначили, що його становлять різні види фізичних вправ, основні з них – гімнастичні, які спрямовані на розвиток гнучкості, різних видів координації; рухливі ігри (для соціалізації й емоційної регуляції); лікувально-терапевтична фізична культура (для корекції наявних фізичних відхилень, обмежень, недоліків); ходьба, біг, плавання (для можливості самозабезпечення і загального розвитку) [3].

Що стосується способів і підходів, як важливого елементу організації фізичної активності дітей із інтелектуальними порушеннями, то в освітньому аспекті провідними тут є індивідуальний підхід, використання доступних інструкцій і візуальної підтримки (картки, жести, звуки тощо), ретельне багаторазове повторення рухових дій і вправ, особлива увага на якісному закріпленні матеріалу, передусім для формування на високому рівні рухових навичок у вивчених діях. Дієвим є також ігровий метод на заняттях, причому мова ведеться не тільки і не стільки про використання рухливих ігор, а саме виконання практично будь-якої рухової дії чи фізичної вправи граючись, тобто використовуючи для цього гру, значною мірою для підвищення інтересу дітей, посилення їхньої мотивації до здійснення фізичної активності [1; 2].

Крім зазначеного варто відзначити, що останнім часом все більшої популярності та перспектив набуває нова концепція навчання, а саме «Embodied Learning» – навчання через тіло (за допомогою рухів). Деякі дослідники наголошують, що ця концепція може ефективно застосовуватися в

інклюзивному фізичному вихованні дітей з інтелектуальними порушеннями. Основою концепції є ідеї про реалізацію навчання через тілесний досвід, рух і взаємодію з довкіллям. При цьому, деякими основними засобами реалізації концепції навчання за допомогою тіла є: рухові ігри, що передбачають повторення рухів для закріплення нового навчального матеріалу; інтерактивні дії (музика, жести, танці, – все для пояснення певних понять, зокрема виконання рухів, що імітують природні явища, емоції тощо); елементи драматизації (відтворення сюжетних історій через рух – імітація тварин при вивченні їх назв); сенсорні тренажери – інтеграція тактильних поверхонь, балансувальних платформ, кольорових м'яких модулів як допоміжних засобів реалізації фізичної активності [4; 5].

Отже, проведеним дослідженням з'ясовано, що організація фізичної активності дітей з інтелектуальними порушеннями відзначається різноманітністю, але традиційних для фізичного виховання форм, засобів, методів, а також появою інноваційних концептуальних ідей щодо підвищення дієвості такої організації у вирішенні різних за змістом завдань. Водночас відзначаємо, що на сучасному етапі поодинокими є дослідження, спрямовані на розроблення дієвих методик реалізації концепції «навчання за допомогою тіла» в освітній сфері молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Інновації медичної освіти: перспективи, виклики та можливості : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 січня 2024) / під ред. Т.Ю. Четвертак. Запоріжжя, 2024. 302 с.
2. Kelly, M., Ellaway, R., Scherpbier, A., King, N., Dornan, T. (2019 Oct). Body pedagogics: embodied learning for the health professions. *Med Educ*, 53(10), 967-977. doi: 10.1111/medu.13916
3. Khatin-Zadeh, O., Farsani, D., Eskandari, Z., Marmolejo-Ramos, F. (2022 Oct). The roles of motion, gesture, and embodied action in the processing of mathematical concepts. *Front Psychol*, 14(13), 969341. doi: 10.3389/fpsyg.2022. 969341
4. Macedonia, M. (2019 Oct). Embodied Learning: Why at School the Mind Needs the Body. *Front Psychol*, 10, 2098. doi: 10.3389/fpsyg. 2019.02098
5. Skulmowski, A., Rey, G. D. (2018 Mar). Embodied learning: introducing a taxonomy based on bodily engagement and task integration. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 7, 3-6. doi: 10.1186/s41235-018-0092-9

Бялик О.В.,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У науковій публікації зацентована увагу на інноваційній діяльності у закладі освіти як основі інноваційного менеджменту. Обґрунтовано, що однією з важливих якостей сучасного педагога, умов

успішності його як професіонала є готовність до інноваційної освітньої діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний менеджмент, заклад освіти.

Annotation. The scientific publication focuses on innovative activity in an educational institution as the basis of innovative management. It is substantiated that one of the important qualities of a modern teacher, a condition for his success as a professional, is readiness for innovative educational activity.

Key words: innovative activity, innovative management, educational institution.

Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ. У Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки зазначено, що в Україні повинен забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний її розвиток шляхом оновлення змісту та організації освітнього процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Сьогодні освіта постала перед альтернативою: або зробити рішучий крок у новий світ високих технологій та інноваційного розвитку, або залишитися на рівні науково-технологічної відсталості. Тут мова йде саме про запровадження інноваційних технологій у сфері освіти загалом та вищої освіти зокрема. З одного боку, система вищої освіти є виробником інновацій шляхом відповідної підготовки майбутніх фахівців, з іншого – сама стає споживачем інноваційних освітніх технологій.

У закладі освіти в залежності від функціональних обов'язків і ролі, яку відіграють у процесі управління виділяють три групи менеджерів. Перша група – це директор та його заступники. Директор, згідно з статутом школи, здійснює керівництво закладом загальної середньої освіти. Друга група – керівники методичних та творчих об'єднань учителів. Третю групу становлять вчителі, які організовують освітньо-пізнавальну діяльність учнів – основного продукту освіти.

Однією з важливих якостей сучасного педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної освітньої діяльності. Злагоджена взаємодія всіх трьох груп менеджерів закладу освіти дає позитивний результат, який значною мірою залежить від індивідуального стилю керівництва, що трактується як система взаємопов'язаних дій особистості керівника закладу освіти, яку він застосовує як управлінець-професіонал для досягнення мети управління.

Основними завданнями інноваційного менеджменту є реалізація основних функцій, зокрема: аналітично-прогностичної, планування, організації, контролю та регулювання.

1. Аналітично-прогностична діяльність менеджера пов'язана з глибоким аналізом стану системи, вивченням проблем, відстеженням тенденцій та закономірностей системи, виявленням перспектив і прогнозованих змін у майбутньому. Аналіз передбачає розробку прогнозів щодо доцільності оновлення та методів модернізації системи.
2. Функція планування в інноваційному менеджменті передбачає розробку стратегічних і тактичних планів щодо впровадження освітніх інновацій.
3. Функція організації покликана забезпечити упорядкування діяльності персоналу під час інноваційних процесів, розподіл повноважень та відповідальності за окремі ланки діяльності. Домінуючими стають

такі її види, як координація та стимулювання. Координація дає змогу уникнути надмірного хаосу, стимулювання забезпечує високий рівень зацікавленості персоналу в інноваційній роботі та її результатах.

4. Функція контролю дає змогу перевіряти перебіг впровадження та результативність освітніх інновацій. Основними засобами інноваційного контролю є моніторинг, експертиза та аналіз інформації.
5. Регулювання в інноваційному менеджменті передбачає корекцію діяльності з впровадження інновації за наслідками контролю, створення ситуації відносної стабільності та рівноваги, запобігання відхиленням від запланованих інноваційних стандартів.

Інновація є результатом інноваційного процесу, хоча частина дослідників не відносить до «інноваційних», процеси освоєння, використання та поширення освітніх інновацій, обмежуючись лише діяльністю зі створення нового, з практичної точки зору. Поняття «освітня інновація» необхідно розглядати як системне. При цьому «інноваційними процесами у сфері освіти» будуть:

- процеси пошуку інноваційних ідей;
- розробки інноваційних продуктів у педагогічній науці та в системі освіти;
- сприйняття їх соціально-педагогічним співтовариством та системою освіти в цілому, завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників;
- освоєння і застосування відповідних рекомендацій;
- поточне використання;
- оцінювання продуктивності й ефективності та подальше поширення.

Будь-яка інновація передбачає наявність певного плану реалізації, а також оцінку результатів її здійснення у певних умовах. Таким чином, запровадження інновацій в освітній сфері передбачає розробку «інноваційного проекту» – комплексу документів, що визначають процедуру і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного продукту. «Інноваційним продуктом» у сфері освіти можуть бути концепції, теорії, системи, моделі, методики, технології, методи, прийоми, форми та інше, як в освітній діяльності, так і в забезпеченні освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Бялик О. В., Дзюбенко І. А. Освітні інновації у вищій школі : навч. посіб. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. 219 с.
2. Коберник О. М., Бялик О. В. Освітні технології : навчальний посібник. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. 269 с.

Галайбіда Б.А.
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Кучинська І.О.**,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

РОЛЬ МЕТОДОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ І ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ

Анотація. Досвід методологій управління проектами може бути використаний у сучасній педагогічній практиці для оволодіння soft skills. Наближення до реальних умов процесу розроблення програмного забезпечення стимулює не тільки розвиток професійних знань, а й соціальних навичок ІТ-спеціалістів.

Ключові слова: соціальні навички, ІТ-спеціалісти, ІТ-проект, Agile, методології управління часом.

Annotation. The experience of time and human resource management methodologies can be used in modern pedagogical practice to master soft skills. Approximation to the real conditions of the software development process stimulates the development not only of professional knowledge and social skills of IT specialists.

Key words: social (soft) skills, IT specialists, IT project, Agile, time management methodologies.

З-поміж соціальних навичок, якими мають володіти ІТ-спеціалісти, особливе місце належить умінню управляти часом і людськими ресурсами. Адже від цього значною мірою залежить правильний розподіл обов'язків і успіх ІТ-проектів. Управління часом охоплює процеси, що забезпечують своєчасне завершення проекту. Ці процеси включають: планування, управління розкладом, визначення завдань, їх послідовності, оцінювання тривалості виконання, розроблення розкладу та його контроль. Проекти виконують у команді фахівців, тому важливим для ІТ-фахівців є не тільки професійні знання, але й соціально значущі якості і навички міжособистісної взаємодії.

Особливості управління проектами і розвитку soft skills студентів ІТ-спеціальностей вивчали О. Борисов, О. Данченко, К. Грабіна, О. Гура, R. Hoda, J. Noble, S. Marshall та ін.

Метою нашого дослідження є аналіз методологій управління часом і людськими ресурсами для оптимізації виконання ІТ-проектів і розвитку соціальних навичок ІТ-спеціалістів.

У світі ІТ-технологій, які постійно змінюються і удосконалюються, чіткість розподілу завдань і гнучкість у їх виконанні є важливою для продуктивності проекту. Управління часом у проекті охоплює процеси, необхідні для забезпечення своєчасного його завершення. До цих процесів входять планування, управління розкладом, визначення завдань, їх послідовності, оцінка тривалості, розробка розкладу та контроль виконання. Визначення діяльності полягає в деталізації проекту на конкретні завдання, які потрібно

виконати. Оцінювання тривалості передбачає визначення часу, необхідного для виконання завдань з урахуванням ресурсів. Контроль розкладу полягає у постійному моніторингу проекту, оновленні та управлінні змінами до розкладу [4].

Управління ресурсами включає визначення, документування та розподіл обов'язків, необхідних навичок і взаємодій у межах проекту. Забезпечення людськими ресурсами означає залучення необхідних членів команди для виконання проекту. Розвиток команди фокусується на вдосконаленні компетентностей, зокрема соціальних навичок, навичок взаємодії та створення позитивної загальної атмосфери в колективі з метою підвищення ефективності проекту. Управління командою включає моніторинг її продуктивності, надання зворотного зв'язку, вирішення проблем і керування змінами для поліпшення результативності.

Для розвитку згаданих навичок ефективною є проектна робота, яка є поширеною практикою сучасної педагогіки. Під час виконання навчальних проектів у майбутніх спеціалістів формуються навички для виконання реальних завдань. Серед методик розробки програмного забезпечення, які враховують ці аспекти і активно застосовуються в ІТ-проектах, найпопулярнішими є Agile, Scrum, Kanban. Їхньою ключовою особливістю є гнучкість і поділення проекту на відносно невеликі проміжки (ітерації), кожен з яких може включати в себе всі класичні стадії розроблення проекту: аналіз вимог, проектування системи, розроблення, тестування, розгортання, підтримка [2, с.10]. Гнучкі методології основними пріоритетами в управлінні проектом визначають людей та їх взаємодію для створення продукту на основі співробітництва із замовником, що забезпечує максимальну продуктивність.

Особливостями цих методологій є командна робота, наявність програмного забезпечення для опрацювання документації, безпосередня співпраця з клієнтами, гнучкість. Така структура дає змогу командам визначати пріоритетні завдання і ті, які можна відтермінувати, швидко змінювати стратегії та робочі процеси, не зриваючи виконання проекту.

Очевидно, що актуальними для ефективного управління проектами, часом і людськими ресурсами є соціальні навички комунікації, емоційного інтелекту, прийняття рішень, наполегливість та ініціативність, здатність до самоосвіти та безперервного навчання, критичне мислення спеціаліста, яке уможливає аналіз складної інформації, виявлення закономірностей та прийняття обґрунтованих рішень. Ці навички дають змогу ефективно взаємодіяти з колегами, клієнтами та іншими учасниками робочого процесу, отримувати необхідну інформацію в потрібний момент та корегувати власні дії залежно від ситуативного контексту.

Отже, у сучасному світі, коли конкуренція на ринку праці є дуже високою, соціальні навички (soft skills) є невід'ємною складовою конкурентоспроможності фахівця. Важливими є рефлексія, вміння управляти часом, критичне мислення, креативність, лідерство, презентаційні навички. Специфіка галузі ІТ, яка найчастіше передбачає командну роботу, вимагає від ІТ-спеціалістів розвинених соціальних навичок. Дослідження популярних методик організації проектів з розроблення програмного забезпечення, що використовуються сучасними ІТ компаніями, засвідчило, що їх успішна реалізація вимагає сформованих соціальних навичок спеціалістів. Застосування цих методологій для проектних форм роботи на заняттях може слугувати основою для активного розвитку soft skills і професійного становлення ІТ-спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Борисов О., Данченко О., Грабіна К. Особливості управління віртуальними командами ІТ-проектів. VI міжнародна науково-практична конференція. Одеса, Національний університет «Одеська політехніка», 2021.
2. Гура О. Особливості розвитку м'яких навичок студентів ІТ-спеціальностей засобами навчальних Scrum проектів. Science Rise: Pedagogical Education, 2019. № 4 (31). С.8-14.
3. Кобильська О., Максимова Л., Чорна О., Юдіна А. Формування навичок моніторингу управління часом у майбутніх вчителів інформатики. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024. Вип. 213. С.22-25.
4. Hoda R., Noble J., Marshall S. Agile Project Management. NZCSRSC 2008, April, Christchurch, New Zealand. P.218-221.

Ісакова І.А.,

начальник управління освіти,
молоді та спорту Дунаєвецької міської ради,
кандидат історичних наук

СТРАТЕГІЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ПЕДАГОГІВ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано стан організації методичного супроводу педагогів громади та процес створення Центру професійного розвитку педагогічних працівників, основні аспекти становлення та розвитку установи. Окреслено основні вектори змін у методичній роботі в контексті реформування освітньої галузі.

Ключові слова: освіта, професійний розвиток, методичний супровід, педагог, реформа, децентралізація, територіальна громада.

Annotation. The article analyzes the state of the organization of methodological support for community teachers and the process of creating the Center for Professional Development of Pedagogical Workers, the main aspects of the establishment and development of the institution. The main vectors of changes in methodological work in the context of reforming the educational sector are outlined.

Key words: education, professional development, methodological support, teacher, reform, decentralization, territorial community.

Після Революції гідності в Україні розпочалася низка реформ у різних сферах. Одна з перших – реформа децентралізації. Важливою складовою процесу децентралізації влади є створення потужних, самостійних та самодостатніх територіальних громад. Відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, регулює Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який вступив у дію 5 березня 2015 року [6, с. 1].

Впродовж березня-листопада 2015 року Дунаєвецькою районною державною адміністрацією проведено чималу роботу з цього питання. Були проаналізовані можливості і внесені пропозиції щодо створення в районі 4 спроможних територіальних громад, які знайшли відображення в перспективному плані формування територій громад Хмельницької області.

На кінець 2015 року в Дунаєвецькому районі сформовано 3 об'єднаних територіальних громади: Дунаєвецьку міську ОТГ, яка об'єднує 51 населений пункт; Дунаєвецьку селищну - 18 населених пунктів; Маківську сільську - 8 населених пунктів. 2017 року завершено процес децентралізації утворенням Смотрицької селищної ОТГ, до якої увійшло 9 населених пунктів [9, с. 4].

Процес децентралізації передбачав реформування всіх сфер життя місцевих громад. Одним із найбільших секторів публічних послуг, якими користується населення, починаючи з рівня окремої громади, є освіта. У рамках децентралізації реформу освіти уряд визначив як основну серед інших реформ в Україні [4, с. 4].

В умовах реформування системи загальної середньої освіти в Україні виникла потреба зміни підходів до організації науково-методичного супроводу професійної діяльності вчителя, забезпечення оптимальних умов для його професійного й особистісного розвитку. Це зумовлює потребу формування нових основоположних підходів, бачень щодо супроводження праці педагогічних працівників, розвитку їхнього освітнього потенціалу, визначення змісту та структурних компонентів методичної роботи, застосування оптимальних форм її організації з метою досягнення спрогнозованого результату.

Спільними зусиллями Дунаєвецької міської ради та депутатського корпусу вдалося ефективно розв'язати організаційні та управлінські завдання у сфері освіти, забезпечивши нові професійні можливості для вчительства громади. Адже, система освіти сьогодення зазнає колосального навантаження. Це стосується, перш за все, педагогів. Кардинально змінюється роль вчителя: новий формат роботи, нові завдання, інструменти, підходи та методи. Сучасний педагог – це фасилітатор, ментор, фахівець, який готовий відповідати вимогам часу, передбачити результати своєї діяльності, забезпечити глобальну конкурентоспроможність української освіти, зберегти й примножити її якість, виховати гармонійно розвинену і соціально відповідальну особистість.

До моменту створення Дунаєвецької міської ОТГ весь методичний супровід шкіл району здійснювався методичним кабінетом, що був комунальним закладом районної ради. Надані методистам функції контролю та інспектування призвели до хибного сприйняття методистів як адміністраторів. Водночас, дублювання функціональних обов'язків методистами методичного кабінету райради та спеціалістами управління освіти Дунаєвецького району, негативно вплинуло на ефективність співпраці цих двох відділів.

У Дунаєвецькій міській ОТГ було створено методичний кабінет управління освіти, молоді і спорту, покликаний забезпечити якісний методичний супровід шкільних адміністрацій та педагогічних колективів. Штатна чисельність методичного кабінету складала 6 ставок, на які було призначено 10 методистів, 8 із них були сумісниками на 0,5 ставки [5, с. 70].

На умовах муніципальної співпраці методичним кабінетом було підписано угоди з Смотрицькою та Дунаєвецькою селищною радами. Така практика виявилась взаємовигідною для усіх сторін, оскільки є передумовою підвищення якості освіти та оптимізації витрат. Територією обслуговування методичного кабінету стали 38 закладів загальної середньої освіти, 45 закладів дошкільної освіти, 3 позашкільні заклади (25 закладів загальної середньої освіти, 31 заклад дошкільної освіти, 3 позашкільні заклади Дунаєвецької міської ради та відповідно до укладених угод: 9 закладів загальної середньої

освіти та 10 закладів дошкільної освіти Дунаєвецької селищної ОТГ і 4 заклади загальної середньої освіти, 4 заклади дошкільної освіти Смотрицької селищної ОТГ), в яких працює 1059 педагогічних працівників [4, с. 39].

У 2017 році у конкурсі «Кращі практики об'єднаних територіальних громад» за темою «Співробітництво територіальних громад: практика створення методичного кабінету та забезпечення методичного супроводу в навчальних закладах» відзначена дипломом I ступеня [7].

Відповідно до п. 5 Перехідних положень Закону України «Про повну загальну середню освіту» до 1 вересня 2020 року органам місцевого самоврядування та місцевим державним адміністраціям потрібно було забезпечити створення районних, міських (районних у містах) центрів професійного розвитку педагогічних працівників шляхом реорганізації науково-методичних (методичних) установ (центрів, кабінетів), крім закладів післядипломної освіти, та організувати і забезпечити відбір працівників до зазначених центрів на конкурсних засадах [2].

Тому, на виконання Закону України «Про повну загальну середню освіту» з 01 вересня 2020 року рішенням вісімдесят четвертої (позачергової) сесії міської ради VII скликання від 19 серпня 2020 року №3-74/2020 створено Комунальну установу Дунаєвецької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» (далі Центр), затверджено Статут установи та штатну чисельність працівників (4 одиниці: директор та 3 консультанти) [10].

Візія Центру – професійний розвиток, підтримка педагогічного працівника. Місія – стати дієвою мобільною службою професійного розвитку педагогічних працівників. Перші кроки Центру, як установи, включають: матеріально-технічне забезпечення; створення власної Стратегії, розподіл обов'язків між працівниками Центру, їх безперервне навчання та опанування нових компетенцій. Консультанти Центру – це і фасилітатори, і менеджери, тьютори, експерти, супервізори, модератори в одній особі; налагодження мережевої взаємодії – створення мережевої спільноти у фейсбуці, яка сприяє доступній та неперервній комунікації між усіма категоріями освітян. Основними завданнями Центру, згідно Положення про Центр ПРПП та Статутних вимог установи, є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічна підтримка та консультування [8].

Поширення інформації щодо професійного розвитку, обмін досвідом та консультування Центр ПРПП здійснює через офіційний веб-сайт, наповнений якісним контентом: оперативно висвітлює напрями діяльності, анонсує проведення заходів із неформальної освіти педагогічних працівників (тренінги, семінари, навчання, літні школи тощо); ознайомлює з практичними матеріалами інноваційного досвіду роботи педагогічних працівників; розміщує інформацію щодо освітніх проєктів, програм педагогічної мобільності, педагогічних заходів і конкурсів; забезпечує інтерактивну взаємодію освітян під час інтернет-конференцій, вебінарів, інших видів роботи в дистанційній формі [1, с. 73].

Ефективна діяльність Центру ПРПП була неможливою без попередньої підготовки. Проведено соціологічне опитування стосовно пріоритетів діяльності Центру ПРПП; здійснено персоніфікований облік педагогів, диференціацію їх за освітніми запитами, віком, стажем, атестаційними категоріями, рівнем професійного розвитку; сформовано електронну базу даних супервізорів, експертів інституційного аудиту, тренерів, педагогічної інтернатури та наставництва; створено каталоги перспективного педагогічного досвіду, електронних портфоліо, репозитарій досвіду; триває

розробка мапи інноваційної діяльності педагогічних колективів і окремих працівників закладів освіти, формування баз даних суб'єктів підвищення кваліфікації, провайдерів освітніх послуг, інших джерел інформації (веб-ресурсів), необхідних для професійного розвитку педагогічних працівників, та їх оприлюднення на власному веб-сайті [1, с. 73].

У професійному розвитку педагогів важливу роль відіграють фахові спільноти. Їх завдання – поєднати вчителів задля професійного розвитку, стати місцем для обміну досвідом, підтримки, профілактики емоційного вигорання: педагоги напрацьовують досвід, яким можуть поділитися, вчать один в одного, знайомляться з успішними практиками подолання труднощів у професійній діяльності учасників спільнот. Діяльність спільнот координується та модерується консультантами. Завдяки методичному активу фахових спільнот ці зустрічі структуровані, мають чіткий план, можливість активно спілкуватися у вайбер-групах, телеграм-каналах. Для створення умов щодо розвитку творчої ініціативи та академічної свободи педагогів в пошуках нових форм і методів педагогічної діяльності, для надання якісних освітніх послуг, консультанти вивчають запити споживачів освітніх послуг щодо ключових моментів професійного розвитку. Визначають проблемне поле кожного педагога. За запитами планують та організовують різні форми роботи, традиційні та інноваційні: онлайн-діалоги, науково-методичні кластери, педагогічний івенти, авторські майстерні, освітні уїкенди, консультативні практикуми. Надають допомогу педагогам в здійсненні самооцінювання власної педагогічної майстерності, в розробці індивідуальної траєкторії професійного і особистого розвитку; виборі стратегій досягнення професійних цілей (форм професійного розвитку: анкети самооцінювання, опитувальники, тести, які безпосередньо пов'язані з професійним стандартом учителя і можуть використовуватися для самооцінювання власної діяльності, рефлексії).

На Центр покладена робота з психологічної підтримки педагогів: сприяння збереженню психічного здоров'я учасників освітнього процесу, навчання їх справлятися зі стресом та напругою, з емоційним перенапруженням, професійним вигоранням [1, с. 74].

Ключовим напрямком діяльності Центру є встановлення партнерських відносин з Центрами професійного розвитку педагогічних працівників інших громад, співпраця на рівні методичних та наукових установ та між установами-партнерами щодо реалізації педагогами власної траєкторії професійного зростання, обміну досвідом, професійного розвитку педагогів. Це - Угоди про співпрацю з Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка, Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією. Є гарний досвід співпраці з окремими кафедрами, практику стейкхолдерів [1, с. 75].

Угода з управлінням освіти, молоді та спорту Дунаєвецької міської ради, укладена в 2020 році, передбачає консультування на запити управління, участь в спільних нарадах, супервізію. Спільне педагогічне видання «Osvitoria», вісник управління освіти, молоді та спорту Дунаєвецької міської ради, до складу редакційної колегії якого входять представники управління, Центру ПРПП, голови фахових спільнот, має за мету поширення інформації щодо дослідно-експериментальної, науково-пошукової роботи, інноваційної діяльності закладів освіти і окремих педагогічних працівників. Опубліковано 9 випусків видання.

На виконання Угоди про співпрацю традиційно, починаючи з 2022 року, проводиться творчий конкурс «Педагогічна Нобелівка». Його мета –

підвищення престижності професії вчителя, формування в батьків, дітей та громади нового бачення педагога, як інноваційного лідера, агента освітянських змін. Учасники конкурсу – учителі інноватори, креативні класні керівники, вчителі-волонтери, педагоги закладів дошкільної та позашкільної освіти, талановиті молоді освітяни, амбітні освітяни, які претендують на звання «Цифровий вчитель» та «STEM-вчитель» Нової української школи, керівники закладів освіти.

Бачимо чимало проєктів та перспектив розвитку установи, насамперед, це розширення зони обслуговування Центру через співпрацю громад. Адже, мережа консультативних послуг Центру має бути спрямована на професійний діалог та плідну співпрацю педагогічної громадськості та органів місцевої влади задля забезпечення якісної освіти. Кроком до розширення зони обслуговування Центру ПРПП стало підписання у 2023 році угоди про співпрацю та партнерство між Центром професійного розвитку педагогічних працівників та Солобковецькою сільською радою. Предметом угоди є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників закладів освіти шляхом консультативної та інформаційної діяльності відповідно до потреб громади; забезпечення проведення представницьких навчально-методичних заходів, спрямованих на поширення інформації щодо дослідно-експериментальної, науково-пошукової роботи, створення єдиного професійного інформаційного й освітньо-методичного середовища та інтеграція його в освітній процес закладів освіти громади.

У 2023 році практика Дунаєвецької міської територіальної громади «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» – ефективна організація та управління в умовах співробітництва територіальних громад» – визнана Всеукраїнською асоціацією ТГ як одна із кращих в сфері освіти. Вона спрямована на створення, ефективну організацію та управління Центром професійного розвитку педагогічних працівників в умовах співробітництва територіальних громад і презентована на платформі «Кращі практики місцевого самоврядування».

Таким чином, зі створенням в Дунаєвецькій територіальній громаді нової комунальної установи «Центру професійного розвитку педагогічних працівників» відбулося перезавантаження та старт нового формату методичного забезпечення закладів освіти громади.

Ми разом – ми виконуємо важливу місію – ми прагнемо успіху – ми поруч – ми маємо мету – ми розвиваємося. Всі ці кроки складають формулу діяльності нашого Центру професійного розвитку педагогічних працівників – майстерні, де формуються думки нової освітньої формації.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. Центр професійного розвитку педагогічних працівників – ефективна організація та управління в умовах територіальної громади // Науково-методичний супровід педагогічних працівників у світлі Концепції нової української школи. *Збірник матеріалів VI інтернет форуму*. Хмельницький: ХОППО, 2021. 340 с.
2. Закон України «Про повну загально середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.08.2024)
3. Збірка практик – переможців конкурсу. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/final-Zbirka_Kraschy-praktuku_2017_210x280.pdf.

4. Ісакова І. Створення ефективних структур управління освітою в Дунаєвецькому районі в умовах децентралізації. *Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: збірник науково-краєзнавчих праць*. Дунаївці; Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зловейко Д.Г., 2019. Вип.7. 560 с.
5. Кошка О. Методична служба Хмельниччини в умовах децентралізації: становлення та розвиток. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2018/ (дата звернення: 18.09.2024)
6. Нова школа у нових громадах : посіб. з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах / А.Сеїтосманов, О.Фасоля, В.Марлєвські. Київ, 2017. 128 с.
7. Нова школа в нових громадах. URL: <http://wiki.sklininternational.org.ua/> (дата звернення: 18.09.2024)
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 672. «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.10.2024)
9. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Хмельницької області: розпорядження КМУ від 08.09.2015 №924-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/924-2015-%D1%80>
10. Про створення Комунальної установи Дунаєвецької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»: рішення вісімдесят четвертої (позачергової) сесії міської ради VII скликання від 19 серпня 2020 року №3-74/2020. URL: <http://dunrada.gov.ua/article-one/1648>

Курівський Я.А.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: **Єдинак Г.А.,**

*доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри теорії та методики фізичного виховання
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ОРГАНІЗАЦІЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Вивчали загальні тенденції та особливості фізичної активності у вирішенні освітніх завдань дітей із інтелектуальними порушеннями. Встановили, що крім традиційних форм, засобів і методів здійснення такої активності у практиці інклюзивного фізичного виховання, перспективними є положення сучасних концепцій навчання за допомогою рухів.

Ключові слова: фізична активність, інновації в організації, діти з інтелектуальними порушеннями.

Annotation. *We studied the general trends and features of physical activity in solving educational tasks for children with intellectual disabilities. We found that in addition to traditional forms, means and methods of implementing such activity in the practice of inclusive physical education, the provisions of modern concepts of learning through movement are promising.*

Key words: *physical activity, organizational innovation, children with intellectual disabilities.*

Організація рухової активності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату під час дистанційного навчання є важливим елементом як для збереження їхнього фізичного здоров'я, усунення наявних порушень, так і для підтримки емоційного стану. Узагальненням різних джерел інформації встановлено основні підходи та рекомендації щодо розроблення й упровадження в практичну діяльність рухової активності для дітей означеної категорії. Зокрема встановлено, що у найбільш загальному вигляді один із основних підходів – індивідуальний із долученням медичної консультації. Деякими із засадничих рекомендацій такого підходу є: оцінювання стану здоров'я дитини, що передбачає, передусім до початку реалізації будь-якої програми рухової активності, обов'язкового висновка лікаря (фахівця з реабілітації, фізичного терапевта); він визначає рівень можливостей дитини, враховує специфіку порушень та конкретизує рекомендації щодо параметрів рухової активності (спрямованість, вид вправ, інтенсивність й тривалість навантаження). Іншою важливою рекомендацією є наявність індивідуального плану, в якому зазначається те, що повинна враховувати використана програма рухової активності, зокрема вік, рівень функціональних можливостей, особливості розвитку дитини; зумовленість зазначеного – уникнути перевантаження і сприяти поступовому збільшенню навантаження, враховуючи явище адаптації.

Інший підхід до організації рухової активності дітей із порушеннями опорно-рухового апарату передбачає розроблення власне змісту програми рухової активності. Тут найбільш важливі рекомендації стосуються вибору фізичних вправ із урахуванням частин заняття. Зокрема у підготовчій частині доцільно використовувати нескладні вправи на розтягування у різних ділянках тіла та дихальні вправи, в обох випадках – для підготовки м'язів і суглобів до використання основного навантаження. В Основна частина: вправи, спрямовані на розвиток сили, координації, рівноваги та гнучкості. Наприклад, прості рухи рук і ніг, вправи на баланс або спеціально адаптовані комплекси для дітей з порушеннями рухового апарату. Заклучна частина заняття: вправи на розслаблення і зниження напруги, що сприяють релаксації та зниженню рівня стресу.

Крім цього, надзвичайно важливим є адаптування завдань, що пропонуються для фізично здорових дітей, до можливостей однолітків, але з порушеннями опорно-рухового апарату. Тут деякі з основних рекомендацій передбачають наступне: вправи можуть бути модифіковані залежно від типу порушення (у випадку, коли дитина користується інвалідним візком, програма може включати вправи для верхньої частини тіла та спеціальні вправи для збереження рухливості); використовувати інвентар, обладнання, що є наявним удома (м'які м'ячі, гумові стрічки, подушки тощо); за можливості додавати до вправ та їх виконання елементи гри, урізноманітнити заняття використанням інших методичних прийомів.

Ще один важливий підхід до організації рухової активності дітей із порушеннями опорно-рухового апарату пов'язаний із випадками, коли освітній процес відбувається дистанційно, – організація дистанційного навчання та інтеграція рухової активності. Рекомендується проводити віртуальні заняття, а деякі з основних умов цих рекомендацій стосуються: 1) проведення регулярних онлайн-сесій із фізіотерапевтом, педагогом з фізичної культури для можливості контролю за правильністю виконання фізичних вправ та внесенням (у випадку необхідності) адекватних коректив; 2) відео-уроків із застосуванням інтерактивних програм та (або) спеціальних додатків для урізноманітнення освітнього середовища в аспекті підвищення його привабливості, цікавості для дітей, кращої структурованості уроку; 3) корекції і чіткого дотримання режиму дня – визначають структуру дня з розподілом часу на навчання, рухову активність, відпочинок; 4) активного відпочинку у вигляді рухливих перерв, що відбуваються після завершення певної освітньої сесії, а її змістом є різні рухові дії і вправи, які виконує дитина для зняття напруги, нормалізації кровообігу, переключення уваги, а відтак для відпочинку; 5) залучення сім'ї – передбачає участь батьків (опікунів) у заняттях дитини, але передусім під час рухливих перерв та інших форм активного відпочинку, оскільки це створює додаткову мотивацію дитини до діяльності та забезпечує контроль при дотриманні правил безпеки; 6) проведення окремих від освітнього процесу сімейних спільних занять фізичними вправами, передусім для підтримання і поліпшення позитивного психологічного клімату вдома, розвитку в дитини соціальних навичок.

Наступний підхід до організації рухової активності – реалізація заходів безпеки та мотивації, а деякі з основних рекомендацій стосуються наступного. Передусім умовою реалізації зазначеного є створення безпечного освітньо-розвивального простору, – дитині потрібно запропонувати достатній обсяг вільного простору вдома для виконання фізичних вправ, у першу чергу шляхом усунення потенційних перешкод, правильного розташування килимків, м'яких поверхонь, формування місця для розміщення необхідного обладнання, інвентаря тощо. Важливо також контролювати техніку виконання фізичних вправ для вирішення різних завдань, зокрема уникнення травм, правильного відтворення техніки виконання вправи або адекватного адаптування техніки до можливостей дитини тощо. Крім цього, необхідно забезпечити належну мотивацію та підтримку дитини у здійсненні рухової активності, особливо коли у неї виникають певні труднощі, а дозволяють забезпечити це постановка досяжних завдань, використання позитивного підкріплення і невеликих винагород за досягнення; організація віртуальних групових занять або обміну досвідом з іншими дітьми (сприяє бажанню дитини рухатися далі та активно брати участь у заняттях). Водночас, заняття повинні відбуватися регулярно, а навантаження збільшуватися, але поступово, зокрема з безумовним урахуванням явища адаптації та поточного самопочуття дитини; регулярним має бути і моніторинг змін у фізичному стані, адже так створюється можливість коригувати параметри програми та запобігти перевтомі.

Урахування деяких психолого-педагогічних аспектів дослідники розглядають як наступний підхід до організації рухової активності дітей із порушеннями опорно-рухового апарату при різних форматах освітнього процесу. Одна з важливих практичних рекомендацій полягає у підтримці в дитини позитивного емоційного стану, використовуючи, передусім власне рухову активність (є чудовим засобом зниження стресу, покращення настрою, підвищення самооцінки тощо); використанні на занятті елементів гри, творчих

завдань, у тому числі інтерактивних, що спрямовані на як на емоційний, так і фізичний розвиток. Ще одна практична рекомендація стосується взаємодії батьків і дитини з педагогами, психологами, оскільки така співпраця допомагає адаптувати певні елементи програми до конкретних потреб дитини, передусім для усунення можливих психологічних труднощів, що можуть виникати у зв'язку з реалізацією дистанційного (змішаного) навчання.

Організація рухової активності для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату при змішаному (дистанційному) навчанні є комплексною діяльністю педагога (фахівця з фізичної реабілітації), адже передбачає врахування умов різних методичних підходів, що спрямовані на забезпечення медичної експертизи, вибору адекватних можливостям дитини фізичних вправ, технологічної підтримки, активної участі сім'ї в організації і реалізації освітнього процесу. Врахування зазначеного забезпечує як фізичний розвиток, так і підтримання психологічного комфорту дитини, усунення деяких порушень у функціонуванні опорно-рухового апарату, вирішувати інші освітні, розвивальні й виховні завдання для формування і підтримання на належному рівні загальної активності та мотивованості дитини в умовах змішаного (дистанційного) навчання.

Список використаних джерел

1. Єдинак Г.А. Фізичне виховання дітей з церебральним паралічем : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП О. А. Буйницький, 2009. 394 с.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. № 3051-IX від 11.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 22.10.2023).
3. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ, 2020. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 22.10.2023).
4. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році. Лист МОН України 06.09.2022 № 1/10258-22. <https://surl.li/vcdgrw>
5. Діти з особливими освітніми потребами. URL: <https://surl.li/luajgc>
6. Фізична культура – дистанційне навчання. URL: <https://surl.li/bgvrfx>

Кучерявий О.Г.,

*доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

ПОТРЕБИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ

Анотація. Розкриваються загальне бачення системи удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

Висвітлюється сукупність потреб функціонування її структурних компонентів.

Ключові слова: *потреби; психолого-педагогічні дисципліни; система удосконалення викладання.*

Annotation. *The secret chamber of the system of advanced application of psychological and pedagogical disciplines at the foundations of high light is revealed. The totality of the needs of the functioning of the structural components is revealed.*

Key words: *consume; psychological and pedagogical disciplines; advanced storage system.*

Відродження України у повоєнний час, її неповторний культуротворчий поступ у сім'ї європейських країн прямо пов'язані з розробленням інноваційних освітніх систем підготовки майбутніх фахівців за різними напрямками передусім у національно-потребнісному й особистісно-потребнісному вимірах. Гармонія актуалізованих вимірів – необхідна умова й удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін як складної нелінійної багаторівневої соціально-педагогічної системи, що ще не була предметом цілісного аналізу у науковому дискурсі. Її створення викликано необхідністю більш системної реакції наукового загалу на: 1) потреби держави екзистенційного характеру, реалізації яких насамперед має сприяти активізація національного духу українців психолого-педагогічними засобами; 2) різке загострення в умовах жорсткої війни потреб кожного українського громадянина у безпеці (психологічній і фізичній). Метою сукупності тез автора є висвітлення «дерева» потреб функціонування відповідної системи на різних його рівнях як рухових сил процесу оновлення кожного структурного компонента.

У методологічному фундаменті її розроблення (цілісний, особистісний, синергетичний, системний, аксіологічний, акмеологічний, культурологічний, діяльнісний, комплексний, проєктний підходи) чільне місце займають цілісний і особистісний методологічні регулятиви.

Удосконалення на інноваційній платформі викладання психолого-педагогічних дисциплін у ЗВО України з позиції цілісного підходу дозволяє його визначити як процес підвищення рівнів національно-потребнісної й цілісно-розвивальної особистості майбутнього фахівця спрямованості, технологічності, інтегрованості й психолого-педагогічної культури. У координатах цілісності вже на проєктному рівні досягається якісна повнота особливої цілісності – цілей, змісту і технологій удосконалення функціонування існуючої системи викладання психологічних і педагогічних дисциплін. Вона реалізує її об'єктивну потребу як в цільовому, ціннісно-змістовому, технологічному оновленні в нових суспільних реаліях за рахунок приросту певних інновацій, так і потребу в подальшому саморуху на різних своїх рівнях. Йдеться про соціальний, регіональний, інституційний (заклад вищої освіти), структурно-інституційний (кафедра) й особистісний (особистість викладача; особистість студента) рівні функціонування відповідного системного утворення. Цілісна система удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти має такі взаємопов'язані структурні компоненти: інституційно-перетворювальний (рівень закладу вищої освіти); діялісно-інноваційний (рівень кафедри); управлінсько-самодіялісний (рівень особистості викладача); особистісно-і професійно-розвивальний (рівень особистості студента). Стратегічні цілі її перспективного функціонування

визначено на соціальному рівні у національно-потребнісному і регіонально-потребнісному вимірах.

Авторське бачення ядра методологічного підґрунтя шуканої системи спиралося й на уявлення В. Рибалки про інтегральну функцію особистісного підходу у пізнанні, розвитку й функціонуванні особистості в цілісній сукупності інших методологічних регулятивів – індивідуально-психологічного, соціально-психологічного, вікового, діяльнісного, системно-психологічного: «особистісний підхід інтегрує усі перераховані вище підходи, визначає через їх взаємозв'язок базові аспекти цілісної характеристики особистості – єдність соціальності й індивідуальності, розвиток, діяльність, системність» [1, с. 129]. Суть цього бачення концентрується у вербальній формулі: руховою силою функціонування оновленої системи викладання психолого-педагогічних дисциплін У ЗВО є стратегічно домінантна потреба особистості майбутнього фахівця в цілісному розвитку – особистісно-професійному й професійно-культурному. Саме вона враховується та має своє «обличчя» при визначенні кожного її структурного компонента та когнітивних зв'язків між ними.

Актуалізована в умовах воєнного стану в Україні стратегічно домінантна потреба передусім корелюється з сучасним суспільним замовленням ЗВО, яке у педагогічному процесі розглядається у ролі його стрижневої мети, на формування високопрофесійного фахівця, здатного до сприяння боротьбі за свободу і незалежність держави, її відродженню і всебічному розвитку після війни, власного особистісно-кар'єрного зростання впродовж життя.

Інституційно-перетворювальний компонент системи насамперед «працює» на задоволення стрижневої потреби закладу вищої освіти у концептуалізації цільової стратегії психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців за національно-потребнісною, регіонально-потребнісною й особистісно-потребнісною траєкторіями. Така стратегія має посісти провідне місце в новій перспективній програмі розвитку ЗВО у ролі її складника як результат усвідомлення на всіх управлінських рівнях потреби у культивуванні в освітньому процесі психологічних і педагогічних цінностей. У вимірі відповідної стратегії нагальними є потреби факультетів (інститутів) у: а) підвищенні якості управління психолого-педагогічною підготовкою студентів; б) модернізації змісту навчальних програм викладання фахових дисциплін з урахуванням психолого-педагогічних аспектів певних тем.

Другий компонент – діяльнісно-інноваційний – є носієм напрямів створення інновацій на рівні кафедри. За Г. Сотською і Н. Авшенюк, основними завданнями кафедри (випускової, профільної чи загальнонаукової) як базового структурного підрозділу ЗВО є «підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють необхідними загальними та фаховими компетентностями, глибокими теоретичними, прикладними знаннями і здатні застосовувати їх у своїй подальшій професійній роботі, здійснення освітньої, наукової, науково-дослідної та науково-технічної діяльності», а також інноваційної, науково-методичної, виховної й профорієнтаційної [2, с. 435]. По-перше, цілі і завдання завжди знаходяться в ізоморфній залежності з певними існуючими потребами: це усвідомлені потреби впливають на формування цілей і завдань, допомагають визначити пріоритети і напрями життєдіяльності. Формування у майбутніх фахівців загальних і фахових компетентностей є лише першочерговим завданням на шляху реалізації ними стрижневої потреби в акмеологічному цілісному розвитку впродовж життя, досягненню вершин професійної зрілості. По-друге, робимо акцент на великій соціальній валентності й пріоритетності за ступенем впливу на особистісно-

професійний розвиток студентів передусім завдання щодо інноваційної діяльності кафедри, що є вагомим аргументом для виділення у статусі базового діяльнісно-інноваційного компонента системи, що розглядається. Більш того, саме ціннісна орієнтація викладачів керівником кафедри на інноваційний пошук у сферах цілепокладання, ціннісно-змістового оновлення навчальних програм, підвищення якості їх технологічного і методичного забезпечення, організації науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти суттєво сприяє задоволенню основної потреби перетворення процесу викладання різновидів предметів психолого педагогічного циклу в джерело цілісного розвитку кожного з них як особистості.

У зазначеному контексті не можна не відмітити основні потреби кафедри більш нижчого рангу в: мотивації активності викладачів у кар'єрному зростанні горизонтального типу психолого-педагогічними і цифровими засобами; організації співробітниками самопізнання реального рівня готовності до інноваційної діяльності у царині викладання психолого-педагогічних дисциплін, здатності до якісного використання цифрових технологій у цьому процесі; якісному проведенні методологічних і методичних семінарів з проблем інноваційного пошуку, удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін до рівня педагогічно-цифрової культури; управлінні організованими членами кафедри процесами професійної самоосвіти і самовиховання студентів, опанування ними культурою навчальної діяльності та ін.

Потреби в розвитку управлінсько-самодіяльнісного компонента системи (рівень особистості викладача) зорієнтовані на виконання ним функції підвищення ефективності управління викладачем різновидами самодіяльності студентів з опанування цінностями змісту психолого-педагогічної освіти у вимірі необхідності самоорганізації ними особистісно-професійного саморозвитку до рівня професіоналізму. До їх цілісної сукупності належать насамперед потреби у: результативній психодіагностиці рівнів актуального розвитку майбутніх фахівців; інноваційному підході до оновлення змісту програм психолого-педагогічної освіти за культуропанівним, цілісно-розвивальним, гуманістично-психопедагогічним, валеологічно-захисним, євроінтеграційним і системноцифровим напрямками; викладанні психолого-педагогічних дисциплін на рівнях педагогічної майстерності й педагогічної культури; інноваційному пошуку особистісно й професійно-розвивальних форм, засобів, методів, методичних систем і технологій розвивального навчання і виховання студентів; опануванні на самоцінному рівні цифровими технологіями в контексті організації змішаного і дистанційного навчання майбутніх фахівців; організації лекційних, семінарських і практичних занять з використанням психолого-педагогічних і цифрових засобів у їх єдності; пошуку адекватних поставленим розвивальним завданням форм, методів і засобів стимулювання пізнавальної й саморозвивальної активності студентів; моніторингу навчальних, самотворчих й професійно-творчих досягнень здобувачів вищої освіти за науково вивіреними критеріями й індикаторами.

Потреби особистісно- й професійно-розвивального компонента системи (рівень особистості студента) знаходяться у сфері тяжіння найвищих потреб майбутнього фахівця у самореалізації, серед яких чільне місце займають бажання розкрити вже на студентській лаві свої здібності, знайти сенс життя, реалізувати у навчальному процесі і професійному бутті свій творчий потенціал.

У сукупності потреб, які він усвідомлює у взаємодії з викладачем, велике значення для його особистісно-професійного і професійно-культурного розвитку мають такі: потреба в усвідомленні самоцінності глибокого вивчення спеціальних психолого-педагогічних дисциплін (психології й педагогіки самотворчості й професійної творчості, психолого-педагогічних основ кар'єрного зростання, психології розвитку особистості та ін.); потреба в самоорганізації руху до навчальної й професійної культури; потреба у самовдосконаленні з часом психолого-педагогічних знань у цілях стимулювання саморозвивальної роботи; потреба у якісній емоційно-вольовій саморегуляції досягнення завдань-самозобов'язань у царині особистісно-професійного саморозвитку на психолого-педагогічному і цифровому підґрунті; потреба в опануванні довільним самоконтролем за якістю власного особистісно-професійного самовдосконалення та ін.

Таким чином, вся висвітлена ієрархія потреб є своєрідним «двигуном», який визначає спрямованість і інтенсивність позитивних змін у викладанні психологічних і педагогічних дисциплін. Ці потреби поділяються на дві групи: 1) системно значущі (це потреби у досягненні цілей функціонування системи в національно-потребнісному, регіональному і особистісно-розвивальному вимірах); 2) компонентно значущі (сприяють функціонуванню конкретних компонентів системи). Все «дерево» потреб має велике значення для формування цілей освітнього процесу в соціальному і особистісному аспектах, мотивації його учасників до активних інноваційних дій, сприяє забезпеченню у них стану внутрішньої гармонії після задоволення конкретних бажань і устремлінь, а головне – особистісному і особистісно-професійному зростанню викладачів і студентів.

Список використаних джерел

1. Рибалка В.В. Методологічні проблеми наукової психології: посібник. Київ: Талком, 2017. 245 с.
2. Сотська Г.І., Авшенюк Н.М. Кафедра. Енциклопедія освіти / за гол. ред. В.Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

Самотюк В.В.,

*здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти*

*Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Лабунець В.М.,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри музичного мистецтва

*Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО НАВЧАННЯ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей вокально-хорового навчання підлітків у позашкільних навчальних закладах, автор звертає увагу на важливості правильного формування вокально-хорових вмінь та навичок підлітків.

Ключові слова: навички, вокально-хорове навчання, хоровий спів, підлітки, позашкільні освітні заклади, голос.

Annotation. The article is devoted to highlighting the features of vocal and choral training of adolescents in extracurricular educational institutions, the author draws attention to the importance of the correct formation of vocal and choral skills and abilities of adolescents.

Key words: skills, vocal and choral training, choral singing, adolescents, extracurricular educational institutions, voice.

Хоровий спів, як мистецтво, містить у собі невичерпний духовний потенціал і є одним з ключових засобів виховання підростаючого покоління. Тому він повинен займати чільне місце у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу. Радикально складні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають знаходити шляхи подолання культурної занедбаності вокально-хорового навчання у позашкільних навчальних закладах. Докладаючи всіх зусиль для подолання труднощів при вокально-хоровій роботі з підлітками, ми повинні передусім відроджувати глибокі співочі традиції, щоб підняти духовність та культуру нашого народу, адже майбутнє покоління потребує збагачення музичного досвіду, виконуючи кращі зразки світових та українських музичних творів.

Проблема формування вокально-хорових навичок учнів завжди привертала увагу широкого кола вітчизняних науковців та педагогів-практиків, серед яких можна виділити А. Авдієвського, О. Велігуру [1], Н. Дем'янка [2], А. Козир, О. Коломоєць [3], Д. Огороднова [4], О. Ростовського [5], В. Черкасова [7] та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових розробок у цій сфері, недостатньо вивченими залишаються питання врахування особливостей формування механізмів розвитку вокально-хорових навичок в учнів у різних вікових категоріях, володіння методами і способами охорони голосу, врахування індивідуальних можливостей дітей тощо.

Мета публікації полягає у висвітленні особливостей вокально-хорового навчання підлітків у позашкільних навчальних закладах.

Сучасне ставлення підлітків до музики, особливо хорової, визначається відсутністю відповідного музичного виховання в закладі загальної середньої освіти. Єдиною музичною потребою дітей стає переважно однотипна музика, яка не вимагає підготовки, уваги та глибокого переживання. Програма школи не передбачає логічного просування від пробудження елементарних естетичних переживань дітей до творчого вияву їх особистостей засобами вокально-хорової музики.

Вокально-хорова творчість – один із діяльних засобів сприйняття та пізнання дітьми світу. Вона створює умови для самовираження й самоствердження особистості, поширює досвід естетичних та життєвих відносин, допомагає підліткам через активні особистісні переживання художнього образу здійснити перехід до більш глибокого пізнання мистецтва, усвідомлення серйозної художньої творчості. Вокально-хорова робота є головною умовою успішної діяльності будь-якого хорового колективу. Загальновідомо, що хорова звучність є результатом взаємодії всіх елементів, із яких вона складається, а саме: хорового строю, ансамблю, дикції, динаміки, агогіки тощо.

Під поняттям хорового строю ми розуміємо вміння чистого інтонування інтервалів та акордів. Інтонація в хорі будується на вихованні ладового відчуття взаємотяжіння всіх звуків, «відношення до тоніки, співвідношення

ступенів між собою». Потрібно також виховувати вміння співу інтервалів поза ладом, що характерно для сучасної музики, де основа ладу нерідко буває вельми ускладненою і де у цілому ряді випадків доводиться інтонувати, спираючись на інтервалів.

Аналіз теоретичних і методичних робіт, практичних та репертуарних посібників дозволяє виділити послідовність навчальних цілей та завдань щодо формування вокально-хорових умінь та навичок підлітків:

1. Формування дихальних умінь:
  - вільного, усвідомленого руху нижніх ребер, діафрагми;
  - співацької опори;
  - ланцюгового дихання у хорі.
2. Формування умінь звукоутворення:
  - розвиток умінь м'якої атаки (при необхідності
  - твердої, придихової);
  - відчуття високої або низької співацької форманти;
  - згладжування регістрового порогу;
  - вироблення співацького вібрато.
3. Формування артикуляційних умінь:
  - активізація м'яз артикуляційного апарату;
  - однакове вимовляння голосних та приголосних;
  - вільне володіння кантиленою та скоромовками.

Вважаємо, що ключовим завданням є виховання в учасників хорового колективу співацького дихання, а точніше, правильної природної співацької постави. Як зазначає В. Черкасов, співацька постава – це комплекс вимог до виконавців, що забезпечують продуктивну роботу голосового апарату й впливають на якість репетиційного процесу. Дотримання вимог співацької постави уможливорює якість звучання дитячого голосу, прикладом для вироблення якої повинен бути вчитель [7].

Отже, вміння учасника хорового колективу інтегративні, тому їх формування потребує певного часу. В цілому ансамблеві вміння спираються на здатність хориста: диференціювати звучання хору та окремих партій; приєднувати свій голос до загального звучання своєї партії та всього хору; гнучко згоджувати свої дії з діями інших співаків; швидко переходити з головного мелодичного голосу до супроводжуючого.

Вокально-хорова робота в позашкільних навчальних закладах – це складний поетапний процес, який потребує поєднання різноманітних вокальних методів і прийомів навчання: формування чистоти інтонування; співу в ансамблі; володіння диханням; чіткої дикції та артикуляції. Таким чином, стрижневими якостями підлітка стають увага, працелюбство і звичка до систематичної праці, які не можуть бути ізольовані від його загального розвитку.

Список використаних джерел

1. Велігура О. О., 2015. Зміст співацьких навичок учнів молодшого шкільного віку загальноосвітніх закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Вип. 124. 70–73. URL: <https://salo.li/A84D621>
2. Дем'янко Н., 2005. Про методику вокально-хорової роботи Д.Є. Огороднова та необхідність її впровадження. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*. Вип. 3 (42). 228–233.
3. Коломоєць О. М., 2001. *Хорознавство*: навч. посіб. Київ : Либідь, 168.
4. Огороднов Д. Е., 1980. *Воспитание певца в самодеятельном ансамбле*. Київ : Музична Україна, 66.

5. Ростовський О. Я., 2011. *Методика викладання музики у початковій школі* навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 216.
6. Черкасов В.Ф., 2012. Вокально-хорова робота й формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва. *Наукові записки. Вип. 107.* 26–35.

Сус Л.В.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

Дефорж Г.В.,
доктор історичних наук, професор, професор кафедри
природничих наук і методик їхнього навчання
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ВІРТУАЛЬНІ ЛАБОРАТОРІЇ ТА СИМУЛЯЦІЇ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядається використання віртуальних лабораторій та симуляцій на уроках біології основної школи. Проаналізовано їхні переваги, зокрема інтерактивність, безпечність та можливість проведення експериментів, які складно або неможливо реалізувати в реальних умовах. Описується платформа з використанням віртуальних лабораторій та симуляцій – PhET.

Ключові слова: віртуальні лабораторії, симуляції, інтерактивне навчання, цифрова грамотність.

Annotation. The article examines the use of virtual laboratories and simulations in primary school biology lessons. Their advantages are analyzed, in particular, interactivity, safety, and the possibility of conducting experiments that are difficult or impossible to implement in real conditions. Description of the platform using virtual labs and simulations – PhET.

Key words: virtual laboratories, simulations, interactive learning, digital literacy.

Мета публікації – розкрити особливості та переваги використання віртуальних лабораторій та застосування їх на уроках біології в основній школі.

Сучасне комп'ютерне моделювання є одним із досить перспективних шляхів розвитку освітньої галузі. Особливе значення це має для природничих наук, тому що навчальні комп'ютерні моделі дають змогу оперативно унаочнити досліджуваний об'єкт, показати повний спектр його характеристик, що водночас сприяє поглибленому вивченню навчального матеріалу [1, с. 3].

Основними перевагами застосування на уроках біології в основній школі віртуальних лабораторій та симуляцій є:

1. Економічність – економія часу та ресурсів. Відсутність необхідності придбання дорогого устаткування і реактивів.
2. Можливість моделювання процесів, перебіг яких принципово неможливий в лабораторних умовах та їх візуалізація на екрані комп'ютера, або демонстрація через проектор. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють дослідити процеси, що важко спостерігати в реальних умовах без

застосування додаткової техніки, наприклад через малі розміри об'єктів (мікроскопія) або доволі великі розміри угруповань (популяції, біоми).

3. Можливість спостереження та дослідження в іншому масштабі часу процесів, що протікають за частки секунди (наприклад поділ клітини) або навпаки, які тривають протягом декількох років, місяців (сукцесії, флуктуації популяцій, ембріогенез людини).
4. Безпека у випадку використання летких та отруйних речовин, лугів та кислот, роботі з електропрепаратами.
5. Керованість та повторюваність – забезпечення проведення серій дослідів з різними значеннями вихідних параметрів, отримання очікуваного та достовірного результату.
6. Перспектива використання в дистанційному, комбінованому та традиційному навчанні, коли відсутня можливість роботи в лабораторіях школи або під час організації самостійної навчально-дослідної роботи учнів [2].

Доцільне використання вчителем біології просунуті можливості інтернет-ресурсів і віртуальних лабораторій, мережових бібліотек як під час закріплення навчального матеріалу (наприклад, опрацювання методик лабораторних досліджень) так і під час опрацювання спеціальних умінь та навичок у груповій та індивідуальній роботі.

На просторах Інтернету існує чимало різноманітних освітніх платформ на яких є можливість використання віртуальних лабораторій. Проаналізовано платформу віртуальних лабораторій та симуляцій – PhET Interactive simulation[3].

Платформа заснована лауреатом Нобелівської премії Карлом Віманом. Сайт інтерактивних симуляцій PhET – це проєкт University of Colorado Boulder для створення і використання безкоштовних інтерактивних симуляцій з математики та природничих наук. Платформа створена на основі наукових педагогічних досліджень і мотивує учнів до навчальних досліджень і експериментування використовуючи інтуїцію в середовищі, подібного до гри.

Розробка містить близько 170 інтерактивних симуляцій, 129 перекладів різними мовами світу та 3599 уроків, надані вчителями. До кожного навчального предмета надається список тем на віртуальні лабораторні роботи. Кожна тема містить загальну інформацію: підбірка тем до даної симуляції, приклади навчальних цілей, для користувачів з обмеженими можливостями та перелік пристроїв на яких підтримуються симуляції.

Окремою рубрикою є поради для вчителів та користувачів платформи, щодо використання даної симуляції у вигляді PDF-документу. Наступна рубрика – це розробки уроків запропоновані вчителями. Всі уроки розділені за класами, видом уроку (групова робота, лабораторна робота, самоконтроль, узагальнення знань тощо). Всі конспекти уроку розроблені англійською мовою з можливістю роздрукувати.

Надається покрокова інструкція щодо використання симуляції, а також виконання поставлених цілей з теми. Також додана рубрика щодо порад з використання PhET. Наявні відео та інші інформаційні ресурси, які забезпечують ефективні шляхи розуміння та використання платформи.

Симуляції можливо поширити на різноманітних навчальних платформах зокрема у вебсервіс Classroom, що спрощує організацію та створення уроків для вчителів.

Використання віртуальних лабораторій в освітньому процесі, моделювання експериментальних досліджень варто визнати дієвим

інноваційним інструментом, який значно розширює можливості підготовки та навчання в галузі біологічних наук. Внаслідок цифровізації в освітньому просторі стали активно використовуватися такі поняття, як «біологія-онлайн», «онлайн-лабораторії», «віртуальна лабораторія», «онлайн-експеримент» та «віртуальний лабораторний практикум» [1, с. 12].

Список використаних джерел

1. Гнатюк В.В., Упатова І.П., Дехтярьова О.О., Куруц Н.В. Віртуальні лабораторії в біологічній освіті: моделювання експериментальних досліджень. *Академічні візії*. Львів, 2023. вип. 21. С. 14. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8199004>
2. Солоня Ю.В. Застосування інформаційної підтримки під час дослідницької діяльності майбутніх вчителів біології в умовах адаптивного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2019. № 69. С. 228–237.
3. PhET. Interactive simulation. University of Colorado. URL: <https://phet.colorado.edu/>

Федорчук В.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вчителів до проєктної діяльності в освітньому процесі. Запропоновано приклади застосування проєктної діяльності під час вивчення педагогічних дисциплін в закладі вищої освіти.

Ключові слова: проєкт, педагогіка, освіта, підготовка, проєктна діяльність.

Annotation. The article is devoted to the problem of training future teachers for project activities in the educational process. Examples of the application of project activities during the study of pedagogical disciplines in a higher education institution are proposed.

Key words: project, pedagogy, education, training, project activities.

Необхідність під час професійної підготовки майбутніх педагогів готувати їх до використання різних освітніх технологій, зокрема й проєктних, визначається у низці нормативних документів. Приміром у таких: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.), де передбачено «здатність використовувати інновації у професійній діяльності» [2]; Концепція Нової української школи передбачає «створення сприятливого освітнього середовища для формування ключових компетентностей, що стає можливим за умови реалізації у межах

технологічного підходу конкретизованих алгоритмів забезпечення досягнень кінцевих результатів» [1]. та ін.

Сучасний випускник Нової української школи повинен бути не лише особистістю, патріотом, але й інноватором. А інноватора, на нашу думку, може підготувати лише вчитель-інноватор, який володіє сучасними технологіями, методами навчання та виховання. Зважаючи на це, вважаємо за необхідне знайомити майбутніх педагогів з педагогічними технологіями, зокрема й з проектними та вчити їх застосовувати у професійній діяльності. Найкраще це робити, на нашу думку, насамперед використовуючи ці технології у роботі зі здобувачами освіти, під час їхнього навчання в закладі вищої освіти.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів вивчали автори: О. Є. Антонова, С. А. Дніпров, О. А. Дубасенюк, Д. А. Опрощенко, В. А. Попков, Т. В. Семенюк, О. П. Цюняк. Дослідженням проектної діяльності займалися Дж. Дьюї, В. Х. Кілпатрик, З. Таран, С. Т. Шацький та інші.

Використання проектної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів є важливою, на нашу думку, принаймні з двох причин. По-перше, для того, щоб бути ефективною сьогодні, сучасна освіта має бути спрямована в майбутнє, і використовувати передові технології й знання. Крім цього, використання інновацій у роботі з майбутніми вчителями допоможе сформувати у підростаючого покоління уявлення, потреби щодо необхідності оновлення освітнього процесу, щодо важливості й ефективності інноваційної діяльності в роботі сучасного педагога, а сам вчитель-інноватор стане прикладом для своїх учнів. Адже відомо, що найчастіше педагог навчає так, як вчили його.

Сучасна технологія, яка є невід'ємною складовою освітнього процесу в Новій українській школі, - це технологія проектування або проектна діяльність. Зважаючи на її актуальність в сучасній освіті, вважаємо за необхідне знайомити з нею майбутніх вчителів та застосовувати проекти на заняттях з педагогічних дисциплін. З огляду на це, вважаємо, що освітній процес у закладі вищої освіти варто організовувати як взаємодію, творчу співпрацю викладача зі студентами. Навчання має сприяти вільному самовираженню здобувачів освіти, а робота над проектами, в групах, співпраця під час виконання проектної діяльності створює умови для міжособистісних контактів та ефективного порозуміння учасників освітнього процесу. Тому проектна діяльність, на наш погляд, є невід'ємною складовою підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності.

Приміром, виконання колективного проекту може стати ефективним завершенням курсу історії педагогіки: кожен студент готує та оформляє (на аркуші певного розміру) основну інформацію про одного з видатних педагогів, після чого, підготовлені аркуші розміщуються здобувачами на спеціально виготовленій «стрічці часу» чи «ланцюжку епох» у хронологічному порядку. Особливістю такої створеної «стрічки часу» буде те, що на ній паралельно розміщується інформація як про педагогів зарубіжжя, так і про вітчизняних, що дозволяє краще усвідомити зумовленість поглядів відомих педагогів соціально-історичними умовами. Така робота спонукає здобувачів освіти до повторного осмислення, узагальнення вивченого матеріалу, до вияву своїх творчих здібностей, а також слугує засобом зацікавлення не лише для студентів-виконавців, але й для всіх, хто надалі матиме змогу ознайомитися з оприлюдненими результатами творчості майбутніх педагогів.

Ефективним вважаємо використання проектної діяльності й під час вивчення курсу «Освітні технології». Ознайомлюючи студентів з

різноманітними педагогічними технологіями, важливо забезпечувати як розуміння теоретичного підґрунтя інновацій, так і усвідомлення можливостей практичного застосування програмного матеріалу. З цією метою, на наш погляд, доцільним буде застосування проєктної діяльності. Завданням майбутніх педагогів – це розробка та відповідне письмове оформлення фрагментів уроків з використанням вивчених педагогічних технологій. Оскільки фрагменти готуються поступово, впродовж вивчення курсу, а окремі з них моделюються на практичних заняттях, то на момент завершення курсу кожен здобувач освіти матиме папку з відповідними фрагментами уроків та підготовленими роздатковими матеріалами, наочними посібниками, що і становитиме підготовлений проєкт.

Така робота демонструє дієвість отриманих знань, допомагає усвідомити можливості їх використання у майбутній педагогічній діяльності, а матеріальний результат проєктної роботи (папка з фрагментами уроків) буде хорошою опорою для майбутніх педагогів як під час проходження виробничої педагогічної практики, так і в подальшій професійній діяльності. В окремих випадках ефективним результатом проєктної діяльності може бути лепбук. Так, лепбук розглядаємо як саморобну інтерактивну папку чи зошит, де збирають і яскраво оформлюють різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми вивчення. Лепбук обов'язково має різні за розміром кишеньки, вставки, рухливі деталі, віконця, мінікнижечки тощо з цікавою інформацією щодо предмета вивчення. Але в кожному разі така діяльність дозволяє учасникам освітнього процесу більш цілісно опрацьовувати теоретичний матеріал, усвідомлювати зв'язки між основними категоріями теми, виявляти творчість, вміння співпрацювати і т.п. [3].

Звісно, формат даної публікації дозволяє навести лише окремі можливості підготовки майбутніх педагогів до проєктної діяльності під час викладання педагогічних дисциплін. Та очевидно, що завдяки застосуванню проєктів, досягається вища активність учасників освітнього процесу, підвищується ефективність учбової діяльності здобувачів освіти, рівень їхньої професійної підготовки та завдяки цьому забезпечується успішна підготовка до застосування інноваційних технологій навчання в майбутньому.

Навчання в закладі вищої освіти є важливою, та лише початковою сходинкою на шляху професійного зростання кожного вчителя. Але саме цей етап закладатиме необхідні передумови для подальшого досягнення вершин професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. А. Гриневич та ін. ; Міністерство освіти і науки. Київ, 2016. URL : <https://surl.li/umwzvm>
2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf
3. Федорчук В.В. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до використання інноваційних педагогічних технологій в умовах Нової української школи. *Науково-методичний супровід професійної підготовки педагогічних та керівних кадрів для Нової української школи: монографія [Електронне видання]* / А.В.Задорожна-Княгницька та ін.; за заг. ред. О.А.Голюк. Київ: Маріупольський державний університет, 2024. С.100-121. <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6051>

Чабан-Чайка С.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ІННОВАЦІЙНІ ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті запропоновано інноваційні прийоми активізації національної свідомості здобувачів закладів загальної середньої освіти засобами музичного мистецтва.

Ключові слова: національна свідомість, прийоми, учитель музичного мистецтва, здобувачі закладів загальної середньої освіти.

Annotation. The article proposes innovative methods for activating the national consciousness of secondary school students through the means of musical art.

Key words: national consciousness, methods, teacher of musical art, secondary school students.

У процесі розбудови української держави перед закладами загальної середньої освіти стоїть важливе й невідкладне завдання – не тільки підготувати грамотну, освічену людину, майбутнього фахівця, але й виховати справжнього громадянина-патріота рідної землі.

Провідним мотивом Державної національної програми «Освіта. Україна ХХІ століття» є ідея формування патріота України, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації; збереження і продовження української культурно-історичної традиції, виховання шанобливого ставлення до державних святинь, національних цінностей [3].

Національна свідомість є складною модернізованою системою духовних феноменів, які формуються у процесі історичного розвитку нації і відповідно відображують основні засади її буття. Так, в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка дається тлумачення терміну «свідомість» як властивий людині спосіб ставлення до світу через суспільно вироблену систему знань, закріплених у мові. Свідомість виникає тільки в суспільстві. Завдяки свідомості людина накреслює більш чи менш віддалену мету своєї діяльності, регулює свою поведінку, впливає на поведінку інших людей» [1, с. 296].

За змістом національна свідомість виступає діалектичною єдністю загальнолюдського і національного, в якій загальнолюдське виявляється у неповторному бутті нації.

Основними принципами організації активізації національної свідомості учнів в роботі закладу загальної середньої освіти вважаємо наступні:

- пріоритетність загальнолюдських цінностей як головної методологічної передумови, освоєння світових та національних цінностей української історії, культури і мистецтва;
- самовиховання школярів, розвиток їхнього інтелектуального і творчого потенціалу;
- професійно орієнтована діяльність школяра;
- системність в організації патріотичного виховання, яка передбачає: визначення відповідно до мети і змісту виховної роботи таких форм, якими повинні оволодіти учні (програма-мінімум) у процесі навчання та діяльності;

- призначення виконавців, які здійснюють виховну діяльність у ЗЗСО (кафедри, секції, учнівські організації, творчі групи тощо) та визначення їхніх функцій;

- вивчення результативності виховної роботи, урахування рівня знань і вмінь школярів [2].

У сьогоднішніх соціокультурних умовах, коли відроджуються національні традиції України – її символіка, патріотичні та духовні гімни, заклади загальної середньої освіти зобов'язані залучати учнів до знання кращих зразків українського музичного мистецтва, одним із яких є Славень нашої незалежної держави. Учні старшої школи мають пам'ятати, що тисячі вірних синів народу з українським Славнем виборюють волю України. З піснею-славнем пов'язані вікові поривання нашого народу до незалежності, яка в наш час стала реальністю.

Учитель музичного мистецтва зобов'язаний ознайомити здобувачів зі Славнем, навчити розуміти і відчувати закладені в ньому ідеї, осмислено і виразно його виконувати.

Виховуючи національні цінності учнів старших класів, слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів-підлітків, початковий рівень розвитку їх національної свідомості, сформованості патріотичних почуттів, наявності ціннісних національних орієнтацій. Активізації національної свідомості учнів старших класів має сприяти використання на уроках навчального матеріалу з питань національно-патріотичного виховання, наповнення уроків українознавчим змістом, організація фольклорних учнівських колективів, пошукових експедицій з дослідження історії рідного краю, вивчення народних звичаїв і традицій, виховні заходи на національну тематику, проведення шкільних фольклорних фестивалів, козацьких ігор, благодійних акцій для збору коштів на потреби ЗСУ тощо.

З активізації національної свідомості учнів доцільно використовувати такі сучасні ефективні методи та прийоми: ситуаційно-рольові ігри; ситуація успіху; відкрита трибуна; наративний, кластерний прийом; самостійний пошук істини та ін.

Заклади загальної середньої освіти мають стати для сучасних здобувачів школою саморозвитку, самоуправління, самодисципліни, свідомої відповідальності учителів і учнів перед українською нацією у своїй творчій співпраці на благо України.

Вважаємо доцільним констатувати, що активізація національної свідомості здобувачів закладів загальної середньої освіти – складний процес, зумовлений впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників, що можуть бути умовами патріотичного особистісного розвитку учнів, зокрема формування самосвідомості та національних цінностей.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Либідь. Київ, 1997. 330 с.
2. Васильченко С.М. Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання дітей та молоді у сучасних умовах [Електронний ресурс]. URL : www.nbuv.gov.ua/old_rn/Natural/Vznu/.../129-135.pdf. (дата зверення 05.03.2024)
3. Державна національна програма «Освіта». Україна XXI століття. Київ, 1994. С. 6.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Наказ МОН від 29.07.2019 № 1038 [Електронний ресурс] URL: <http://surl.li/kzem> (дата зверення 05.03.2024).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РАНЬОГО НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У цій статті розглядається актуальність підходів та методів, що сприяють ефективному навчанню читання в ранньому віці. Описано роль окремих технологій раннього навчання читання, що можуть використовуватися у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: технології, навчання, читання, дошкільна освіта.

Anotation. This article examines the relevance of approaches and methods that contribute to effective reading instruction at an early age. The role of individual technologies for early reading instruction that can be used in working with preschool children is described.

Key words: technology, learning, reading, preschool education.

Освітні інновації виконують ключову роль у сучасній педагогіці, сприяючи підвищенню якості освітнього процесу та підготовці дошкільників до навчання у школі.

Освітні інновації – це нові підходи, методи, технології та організаційні форми, що забезпечують покращення результатів навчання та виховання. Основні напрями освітніх інновацій:

Диджиталізація освіти – це використання сучасних технологій в процесі навчання. Проектне та проблемне навчання – орієнтуються на діяльність та розв’язання реальних завдань, розвиток критичного мислення та самостійності. Такі інновації створюють умови для якісного освітнього процесу та розвитку сучасних компетенцій.

На нашу думку, дитячий вік – період найінтенсивнішого становлення внутрішнього світу, формування особистості, зародження фундаментальних здібностей людини. Наздогнати згаяне в цьому віці майже неможливо. Усе, що оточує дитину, впливає на результат в майбутньому.

Канадський педагог Майкл Фуллан [за 1], відомий експерт у сфері освіти, підкреслює важливість переходу від традиційного до цифрового навчання, яке створює інтерактивні та більш ефективні освітні процеси.

Зокрема у своїй книзі «Нове значення змін в освіті» зазначає про причини та необхідність змін в освіті. Автор аналізує та пояснює, чому традиційні системи потребують оновлення. Згідно з його поглядами, цифрові технології допомагають створити інтерактивне навчальне середовище, яке забезпечує активну участь дітей у навчальному процесі. Впровадження цифрових технологій в освітній процес вимагає зміни підходу до викладання та організації навчального процесу, підкреслюючи, що викладачі повинні набути знань і навичок, необхідних для використання цифрових технологій, щоб ефективно впроваджувати їх у свою роботу. Сучасні реалії вимагають від освітньої системи швидкої адаптації до стрімких змін, спричинених технологічним прогресом. Застосування цифрових технологій, таких як комп’ютери, гаджети, інтерактивні дошки та інструменти візуалізації, є необхідною умовою для вдосконалення освіти.

У сучасному світі проблема розвитку мовлення, навичок читання набуває особливого значення. Основною характеристикою нашої епохи є заміна

живого спілкування залежністю від комп'ютерних технологій. Брак спілкування між батьками та дітьми, а також ігнорування мовленнєвих труднощів, лише сприяє зростанню кількості дошкільників з мовленнєвими вадами. Для підвищення рівня мовленнєвої активності важливо організувати співпрацю між дитячими закладами освіти та сім'єю у розвитку мовлення дітей. Батькам слід усвідомити, що розвиток зв'язного мовлення не повинен відбуватися випадково. Вони повинні проводити паралельний освітній процес вдома, відповідно до вікових завдань мовленнєвого розвитку дитини. Адже сім'я залишається важливим середовищем для збереження та передачі соціальних цінностей дитині.

Сучасна освіта вимагає впровадження новітніх технологій та методів навчання, які сприяють розвитку дітей з раннього віку. Одним із важливих аспектів дошкільної освіти є формування навичок читання, що закладає основу для подальшого навчання. Інноваційні технології раннього навчання читанню роблять цей процес захоплюючим, ефективним і доступним для всіх дітей.

Раннє навчання читанню є об'єктом багатьох наукових досліджень, які вивчають його вплив на розвиток дітей. Технології раннього навчання читанню передбачають, приміром, залучення дітей до читання без попередніх словесних інструкцій, відразу переходячи до практичних занять.

Так, технологія раннього розвитку Гленна Домана [за 1], яка акцентує увагу на використанні візуальних матеріалів, таких як картки, для навчання дітей читанню та математиці з раннього віку. Дослідження підкреслюють значущість і ефективність різних підходів до раннього навчання читання, що сприяє розвитку мовленнєвих і когнітивних навичок у дітей.

Уша Госвами [за 1] — британська дослідниця у сфері когнітивної нейронауки та психології, яка здобула визнання завдяки своїм дослідженням розвитку мовлення та читання у дітей. Вона обіймає посаду професора когнітивної нейронауки в Кембриджському університеті та є директором Центру нейронауки розвитку в цьому ж університеті.

Основна увага її наукових робіт зосереджена на вивченні того, як діти засвоюють мову та читання, а також на значенні фонологічної обізнаності в цьому процесі. Госвами аналізує, як діти сприймають ритм, інтонацію мови, а також як ці елементи впливають на формування їхніх навичок читання. Вона також досліджує нейронні механізми, що підтримують ці процеси, засовуючи методи нейровізуалізації. Її дослідження є важливими для розуміння навчання дітей читанню і можуть допомогти у створенні ефективних методик навчання, а також у підтримці дітей, які стикаються з труднощами в навчанні.

Зазначені та інші технології можуть бути корисними для педагогів та спеціалістів у галузі психології дитини.

Список використаних джерел

1. Коршак Н. Як застосовувати мнемотехніку в роботі з дошкільниками URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2203-yak-zastosovuvati-mnemotehnku-v-robot-z-doshklnikami> (дата звернення: 13.10.2019).
2. Ушинський К Д. Дитячий світ: Вибрані твори. Київ, 1980. 320 с.

6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бойко І.В.,

здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Франчук Т.Й.,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
керівник відділу наукової роботи

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті порушуються проблеми сутності та значення дослідницької компетентності у процесі професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури. Акцентовано увагу на формах, методах та особливостях розвитку дослідницької компетентності у процесі організації освітнього процесу інноваційного типу.

Ключові слова: інноваційна освіта, фізична культура, дослідницька компетентність.

Annotation. The article raises the problems of the essence and significance of research competence in the process of professional development of a future physical education teacher. The focus is on the forms, methods and features of the development of research competence in the process of organizing an innovative educational process.

Key words: innovative education, physical education, research competence.

Формування системи інноваційної освіти, яка ґрунтується на принципах компетентнісної, особистісно зорієнтованої освіти, є складним та довготривалим. Фактично передбачається перехід від форми організації освітньої діяльності, в основі якої лежить передача навчальної інформації та її відтворення, до форм, що визначають здатність майбутнього фахівця до її використання в різних ситуаціях.

Мета статті визначається потребою з'ясувати сутність дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури та особливості її формування в системі інноваційної освіти.

Особливість проблеми полягає в тому, що в системі інноваційної освіти дієздатність інформації, спроможність її використати в умовах, які постійно змінюються, є альтернативою інформаційній насиченості. Саме мобільність знань є критерієм, що визначає професійну компетентність педагога, його готовність до професійної діяльності за новими освітніми стандартами.

Тому пошуково-дослідницькі методи організації освітнього процесу, які ґрунтуються на алгоритмах самостійного пошуку відповіді на проблемні питання, актуальні для майбутньої професії, є затребуваними у сучасній системі вищої педагогічної освіти.

Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до активного використання дослідницьких форм та методів роботи підвищує ефективність не лише навчальних занять, а й написання різних видів науково-дослідницьких робіт (реферати, курсові, кваліфікаційні роботи). Важливо відмітити, що самостійний науковий пошук дає можливість отримати глибокі, системні знання, які будуть усвідомленими, готовими до практичного використання у професійній діяльності, забезпечують вищий рівень ефективності навчального процесу, підвищують пізнавальний інтерес студентів.

Поліпшення рівня дослідницької діяльності майбутнього фахівця, в тому числі і вчителя фізичної культури, необхідне і для того, аби підготувати його до роботи в сучасній школі, яка розвивається на принципах компетентнісного підходу, що реалізується на основі інтеграції навчальної та дослідницької діяльності. Проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів фізичної культури досліджували такі науковці як В. Сотник; О. Біда, О. Єгорова, А. Кузьмінського, Г. Лохової, О. Смірної, С. Хлібкевич, П. Хоменка та ін.

Зокрема. Хлібкевич С. Б. зазначає, що «Дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід дослідницької діяльності в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні характеристики дослідника, виявляється в готовності і здатності до формування здоров'язберігального освітнього середовища» [1. с. 23].

Фактично всі науковці визначають компетентність через інтегративну характеристику, що включає знання та уміння як її базовий компонент, а також особистісні риси (цінності, ставлення, особистісні спроможності, які визначають готовність до якісної професійної діяльності). При тому наголошується важливість створення здоров'язбережувального освітнього середовища як умови використання технологій інноваційної освіти.

Дослідник Б. Грудинін визначає «дослідницьку компетентність» у контексті сучасної освіти, шкільної в тому числі, як сукупність знань, здібностей, умінь і навичок виконання дослідницької діяльності в освітньому процесі, у результаті якої учень отримує нові знання, винаходить новий спосіб розв'язання проблеми [1]. Новий спосіб розв'язання проблем передбачає дослідницьку складову, яка реалізується у процесі аналізу проблеми, визначення протиріч, що лежать в її основі, виявлення позитивних та негативних чинників, які впливають на її перебіг, моделювання оптимального варіанту вирішення проблеми у конкретній освітній ситуації.

Тому розвивати дослідницьку компетентність майбутнього вчителя фізичної культури означає сприяти формуванню здатності аналізувати, обґрунтовувати, систематизувати, узагальнювати, моделювати, прогнозувати, апробувати і т. д.

Закономірно, що означені вище дослідницькі вміння складають основу інтегральної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Вони визначають готовність «розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів наук з фізичного виховання і

спорту, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов» (освітні стандарти).

Аналіз сутності інтегральної компетентності вказує на те, що компетентність майбутнього фахівця у цій сфері знань визначається не наявністю запрограмованого об'єму знань та практичних умінь їх коректно застосовувати у типових професійних ситуаціях, а інтегральною готовністю вирішувати реальні професійні проблеми у ситуаціях, які постійно змінюються.

До прикладу, удосконалення методики професійної підготовки педагога ґрунтується на постійному удосконаленні освітнього процесу, зокрема проведення навчальних занять, що потребує системної аналітичної роботи як складової дослідницької. Аналіз уроку спрямований як на удосконалення освітнього процесу, системи навчальної діяльності школярів, так і на підвищення професійної компетентності самого вчителя. Аналіз є важливим інструментом управлінського процесу, забезпечує можливість планувати розвиток на основі осмислення актуального рівня діяльності, реального стану справ.

За версією науковців Чиженок Т.М., Коваленко Ю.О. «Сутність педагогічного аналізу уроку фізичної культури полягає у виявленні результативності конкретного заняття, внеску у формування знань з фізичної культури, рухових умінь і навичок, розвитку фізичних здібностей, удосконалення особистих якостей учнів та формування свідомої потреби в заняттях фізичними вправами. Відповідно, аналіз уроку має забезпечувати детальний розгляд та оцінку навчально-виховної діяльності, висвітлювати шляхи отримання реальних результатів заняття і включати пропозиції щодо покращення роботи [4, с. 46–47].

Дослідницька компетентність є дієздатною, а розвиток таких функцій як мислення, творення в рамках традиційної системи реалізується ситуативно, безсистемно, а відтак і рівень їх сформованості є досить низьким. Окрім того, розвиток здібностей, що визначають готовність студента до дослідницької роботи, не є предметом діагностики, а відтак і цілеспрямованого формування.

Задекларований та запрограмований перехід на технології компетентнісної освіти (силабуси, робочі програми) фактично передбачає зменшення питомої ваги інформаційно-репродуктивної (знаннєвої) системи освіти, нарощування компетентнісної/особистісно зорієнтованої, насамперед, через посилення дослідницько-проектувальної компоненти. Це стосується всіх навчальних дисциплін, з-поміж яких найвищий потенціал закономірно містять дисципліни «Основи наукових досліджень», «Проектна діяльність педагога».

Отже, перехід на систему інноваційної освіти є об'єктивною необхідністю у зв'язку з запровадженням нових освітніх стандартів, зокрема для майбутнього вчителя фізичної культури. У цьому контексті важливими є усвідомлення того, що дослідницька діяльність є необхідною складовою інноваційної освіти і для підвищення її ефективності необхідно розуміти сутність дослідницької компетентності майбутнього вчителя та особливості її формування в системі професійного становлення фахівця.

Список використаних джерел

1. Грудинін Б. О. Дослідницька компетентність учнів старших класів у процесі навчання фізики: теорія і практика: монографія. Харків, 2017. 421 с.

2. Стандарт вищої освіти. URL: <https://salo.li/f967C9E>.
3. Хлібкевич С.Б. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури як педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16: Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 30 (40). С. 22–25.
4. Чиженок Т.М., Коваленко Ю.О. Професійна майстерність учителя фізичної культури : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 105 с.

Воек М.П.,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

ІННОВАЦІЇ У ЗМІСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ

Анотація. У тезах доповіді схарактеризовано сутність терміносполуки «інновації у змісті психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя». Акцентовано увагу на тому, що нині інноваціями у змісті психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів є: упровадження змістових модулів тем з проблем викладання у Новій українській школі, інноваційні методи і технології викладання у профільній старшій школі, імплементація державних стандартів базової і профільної старшої школи в освітній практиці, підтримка ментального здоров'я, психологічної резильєнтності в умовах війни тощо.

Ключові слова: майбутній учитель, професійна підготовка, психолого-педагогічна підготовка, інновації, зміст підготовки, заклади вищої педагогічної освіти.

Annotation. The conference paper outlines the essence of the term combination «innovations in the content of psychological-pedagogical training of future teachers». Emphasis is placed on the fact that current innovations in the content of psychological-pedagogical training of future educators include: the introduction of content modules on teaching challenges in the New Ukrainian School, innovative methods and technologies for teaching in specialized senior high schools, the implementation of state standards for basic and specialized senior high schools in educational practice, support for mental health, and psychological resilience amidst wartime conditions, among others.

Key words: future teacher, professional training, psychological-pedagogical training, innovations, training content, higher pedagogical education institutions.

Психолого-педагогічна підготовка вчителя – складова професійної підготовки вчителя, спрямована на формування спектру компетентностей

(інноваційної, методичної, педагогічного партнерства, емоційно-етичної тощо), що уможливають успішність педагогічної діяльності шляхом вивчення психологічних і педагогічних дисциплін. Законодавчо-нормативні регулятиви психолого-педагогічної вчителя викладені у Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), у дескрипторах Національної рамки кваліфікацій, стандартах вищої освіти, у положеннях Концепції Нової української школи (2018), Державного стандарту базової середньої освіти, (2020), Державного стандарту профільної школи (2024) та ін. Основні реформаційні зміни у сфері вищої, фахової передвищої освіти, загальної середньої освіти мають відображатися у змісті, організації психолого-педагогічної підготовки педагога на всіх освітніх рівнях, в освітніх програмах. У Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018) зацентовано увагу на тому, що програми підготовки педагогів мають містити складники психолого-педагогічної та практичної підготовки, а в багатьох випадках предметної спеціальності, включно з методикою викладання, використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій [3]. Основними чинниками оновлення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема змісту психолого-педагогічної складової є реалізація положень концепції Нової української школи, державних стандартів базової середньої і профільної школи, імплементація компетентнісної парадигми в освітніх програмах на рівні фахової передвищої освіти, на бакалаврському і магістерському освітніх рівнях, урахування компетентностей відповідно до професійних стандартів вчителя, викладача, цифровізація освіти, дистанційний і змішаний формат навчання, проблеми ментального здоров'я, пов'язані з війною тощо. Психолого-педагогічна підготовка вчителя передбачає вивчення обов'язкових дисципліни, визначених у певній освітній програмі закладу фахової передвищої чи вищої педагогічної освіти, та варіативних дисциплін, що обираються здобувачем педагогічного фаху з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії.

Інновації у змісті психолого-педагогічної підготовки педагога – спектр необхідних фахових знань з проблем теорії і практики десимінації і генерування інноваційного педагогічного і психологічного досвіду у викладацьку діяльність, що спрямовано на формування і розвиток професійних компетентностей педагога (мовно-комунікативної, предметної, методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства тощо), які уможливають професійне зростання, досягнення успіху у педагогічній професії, вплив на інтелектуальний, емоційний, світоглядний розвиток учнів. Інновації у змісті психолого-педагогічної підготовки педагога врегульовується інституціями на державному і регіональному рівні, що продукують нормативні положення з урахуванням викликів педагогічної освіти на рівні держави та необхідності якісних зрушень у європейському контексті вищої освіти. Серед відповідних інституцій – власне заклади фахової передвищої і вищої педагогічної освіти, які на правах автономії розробляють локальні нормативні документи з метою організації освітнього процесу, освітні програми, що вирізняються специфікою певного педагогічного фаху і регіональною специфікою, враховують потреби ринку праці в регіоні; Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, що здійснює акредитацію освітніх програм на основі розроблених критеріїв якості, спрямованих на утвердження якісних освітніх практики у галузі освітніх наук; Міністерство освіти і науки, що затверджує насамперед стандарти вищої освіти для різних галузей, спеціальностей і рівнів освіти [2].

Нині інноваціями у змісті психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів є: упровадження змістових модулів тем з проблем викладання у Новій українській школі, інноваційні методи і технології викладання у профільній старшій школі, імплементація державних стандартів базової і профільної старшої школи в освітній практиці, підтримка ментального здоров'я, психологічної резильєнтності в умовах війни тощо.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О.І., Брюховецька О.В., Карамушка Л.М., & Пінчук Н.І. (2024). Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану: XIII Міжнародна науково-практична конференція, 22 травня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. Вип. 6 (1). С. 1-6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6134>
2. Вовк М., Грищенко Ю., Соломаха С. (2024). Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України / *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2024. Т. 1. Вип. 9: [Гол. ред. Г. Сотська]. Київ: ТААКОМ. С. 43-54. URL: <https://www.unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/101/94>
3. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Титова Н.М. Теоретико-методичні основи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: монографія / за ред. М.С. Корця. Київ. 2018. НПУ імені М. П. Драгоманова. 352 с.

Грочова Н.С.,

*здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти*

*Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

*Науковий керівник: **Вовк М.П.,***

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України,

завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих

імені Івана Зязюна НАПН України

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН: ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Тезисно представлено положення сучасних дослідників щодо сутності поняття «інноваційна компетентність вчителя». Сформульовано авторську дефініцію інноваційної компетентності вчителя гуманітарних дисциплін як інтегративної професійної якості, яка виявляється у вмотивованості і ціннісному ставленні до використання освітніх інновацій у професійній діяльності, у володінні знаннями теорії і практики педагогічної інноватики, у сформованості здатності до використання інноваційних форм,

методів, технологій у процесі викладання гуманітарних дисциплін, у спрямованості на навчання постійне оновлення знань і удосконалення інноваційних умінь у сфері гуманітарних наук упродовж життя.

Ключові слова: вчитель гуманітарних дисциплін, інноваційна компетентність, дефінітивний аналіз, структура інноваційної компетентності.

Annotation. The thesis presents the views of modern researchers on the essence of the concept of "teacher's innovative competence." The author's definition of the innovative competence of a humanities teacher is formulated as an integrative professional quality. It is manifested in motivation and a value-based attitude towards the use of educational innovations in professional activities, knowledge of the theory and practice of pedagogical innovation, the ability to apply innovative forms, methods, and technologies in teaching humanities, and a focus on continuous learning, knowledge renewal, and improvement of innovative skills in the field of humanities throughout life.

Key words: humanities teacher, innovative competence, definitional analysis, structure of innovative competence.

Сучасний учитель має розвивати інноваційну компетентність для того, що бути успішним у педагогічній діяльності, реагувати на виклики в освітній сфері, бути цікавим учням, володіти випереджувальним мисленням у фаховій сфері. Саме вчитель гуманітарних дисциплін повинен володіти інноваційною компетентністю, що уможливає упровадження інноваційного змісту навчання, використання традиційних та інтерактивних форм, методів, технологій навчання у процесі викладання відповідних дисциплін. З цією метою учителі мають використовувати можливості формальної, неформальної та інформальної освіти для розвитку інноваційної компетентності.

В сучасному науковому дискурсі українські дослідники активно вивчають проблему формування і розвитку інноваційної компетентності педагога. Так, Н. Венцева розглядає це поняття крізь систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечують ефективність застосування у його діяльності нових педагогічних технологій [2]. Дослідниця слушно доводить, що «більшість сучасних освітніх систем потребує педагога нового типу: не просто вчителя, а викладача-фасилітатора (від англ. facilitate – сприяти), що володіє не тільки фундаментальними знаннями і досвідом, а й навичками вести діалог, дискусію, що проявляє індивідуальний підхід і зацікавленість в досягненні результатів освітньої діяльності. Педагог-фасилітатор має бути в курсі останніх теоретичних і практичних розробок: аналізувати реальні ситуації, володіти сучасними інформаційними технологіями та підходами, знати основні інформаційні бази даних тощо, що вимагає від педагога творчої ініціативи та інноваційності при проведенні занять» [1].

О. Ігнатович характеризує інноваційну компетентність педагога як сукупність спеціальних теоретичних знань і практичних навичок з педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, а також умінь ефективно їх застосовувати на практиці [3, с. 273].

Системно обґрунтовує дефініцію поняття «інноваційна компетентність викладача» В. Радкевич, яка вважає, що це «інтегративна властивість особистості педагога, що охоплює широкий спектр інноваційних знань, умінь, навичок, професійно важливих якостей і морально-етичних цінностей; необхідних йому для ефективного генерування та впровадження технологічних

і педагогічних інновацій в освітній процес, адаптації до трансформаційних змін у різних сферах національної економіки й суспільного життя, системного впливу на підвищення якості освіти, відповідно до сучасних потреб ринку праці» [6].

Акцентуючи увагу на необхідності опанування потенціалу педагогічної інноватики учителем, О. Мартиновська визначає інноваційну компетентність як «інтегровану особистісно професійну якість, динамічну за суттю; поєднання знань, умінь, навичок, цінностей, поглядів, способів мислення, особистих якостей, сформованих на основі власного суб'єктного досвіду, що визначає його здатність успішно здійснювати діяльність засобами освітніх інновацій» [5].

У структурі інноваційної компетентності вчителя С. Кириленко виокремлює такі компоненти, як:

- когнітивний, який охоплює розуміння основ їхньої інноваційної діяльності, здатність до аналітичного мислення та орієнтації в інформаційному просторі; містить у собі знання предметної сфери, спеціалізованої термінології, широкий спектр навичок, необхідних для ефективного впровадження нововведень в освітній процес;

- технологічний, що актуалізує володіння викладачами сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та інтерактивними методами навчання, електронними освітніми платформами для онлайн-навчання, вміннями проєктувати інноваційні продукти; діяльнісний, що охоплює готовність викладачів до впровадження інновацій, прийняття ризикованих рішень, творчий підхід до організації освітнього процесу;

- особистісний, що відображає відповідальність за результати інноваційної діяльності, здатність викладачів закладів професійної освіти до емпатії та відкритості, уміння аналізувати свою діяльність, вчитися на помилках, розуміти здобувачів освіти, прагнути до постійного вдосконалення й саморозвитку; ціннісний, що відображає ставлення викладачів до інновацій, їхню гнучкість та відкритість до нового досвіду і змін [4].

Констатуємо, що незважаючи на значну дослідницьку увагу науковців до проблеми формування і розвитку інноваційної компетентності вчителя, питання дефінітивного аналізу означеної якості з проєкцією на вчителів гуманітарних дисциплін висвітлена в сучасному науковому дискурсі дискретно.

Нами сформульовано авторську дефініцію інноваційної компетентності вчителя гуманітарних дисциплін як інтегративної професійної якості, яка виявляється у вмотивованості і ціннісному ставленні до використання освітніх інновацій у професійній діяльності, у володінні знаннями теорії і практики педагогічної інноватики, у сформованості здатності до використання інноваційних форм, методів, технологій у процесі викладання гуманітарних дисциплін, у спрямованості на навчання постійне оновлення знань і удосконалення інноваційних умінь у сфері гуманітарних наук упродовж життя.

Список використаних джерел

1. Венцева, Н.О. Карапетрова О.В., Інноваційна компетентність як складова професійної діяльності сучасного педагога вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». педагогічні науки. 2022. Вип. №1(23). С. 109-115. URL: <https://surl.li/pajrjc>
2. Венцева Н.О. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі: монографія / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф.

- К. Баханова. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. С. 77–82.
3. Ігнатович О.М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 287 с.
  4. Кириленко С.В. інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. Молодий вчений. 2023. Вип. 6(118). С. 42-46. URL: <https://surl.li/rphbeh>
  5. Мариновська О. Поняття «інноваційна компетентність педагога». Освітні обрії. 2023. Вип. 1(56). С. 11-15.
<https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/download/7073>
  6. Радкевич В.О. Інноваційна компетентність викладачів як інструмент модернізації професійної освіти. Професійна педагогіка. 2024. Вип. 29. Т. 2. С. 117-136. <https://jrnls.ivet.edu.ua/1/article/view/950>

Дуткевич Т.В.,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри психології освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ЛІДЕРСТВО ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Анотація. У повідомленні розкрито якості особистості лідера-педагога, які дозволяють йому не лише впроваджувати освітні інновації, але й згуртовувати на їх втілення стейкхолдерів – зацікавлених осіб (колег, учнів, їх батьків). До найбільш важливих якостей особистості педагога лідера віднесено комунікативність, здатність бачити позитивну перспективу та надихати на її досягнення.

Ключові слова: особистість, лідерство, освітні інновації, педагог.

Annotation. The report reveals the leader-teacher's personality qualities which allow her/him not only to implement educational innovations, but also to rally stakeholders – interested persons (colleagues, students, their parents) for its implementation. The most important qualities of a leader-teacher's personality include communication, the ability to see a positive perspective and inspire its achievement.

Key words: personality, leadership, educational innovations, teacher.

У Концепції нової української школи громадянські й соціальні компетентності названо ключовими, такими, що пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.

Метою повідомлення є обґрунтування лідерства педагогів як необхідного чинника освітніх інновацій.

Дослідники відзначають важливість для педагогічної професії такої соціальної компетентності, як лідерство, оскільки саме ця комплексна навичка дає можливість вчителю поєднувати партнерство з організацією та відповідальністю, працювати в якості керівників учнівських груп-команд, бути впливовим і зрозумілим, уважним і чуйним, експертом і помічником, переконувати в правильності прийняття рішень, що відповідають соціально

цінним ідеям. Цікаво, що в англійській мові лідер – це не лише ватажок, але й напутник, який по суті є партнером.

Рушійною силою освітніх змін мають стати педагоги-лідери. Сучасний педагог має володіти не лише професійними знаннями, вміннями і навичками, але й лідерською компетентністю, яка дає йому змогу успішно реалізувати свій творчий потенціал і розкрити потенціал своїх учнів [3, с. 5]. Лідерство ХХІ століття пов'язано зі здатністю вести своїх послідовників через постійні трансформації завдяки посиленню їх адаптабельності та резильєнтності. Як зауважив відомий фахівець у царині організаційного розвитку Р. Дафт, проведення ефективних і водночас безболісних інноваційних змін є чи не найважливішим завданням лідера, який водночас відповідає за те, щоб зміни втілювались і допомагали організації вижити і досягти розквіту [5]. Для лідерів робота – це проблемна ситуація, постійні зміни, які потребують винайдення нових нестандартних підходів, змін та вдосконалення планів, завдань, технологій їх виконання. Вони оптимістично ставляться до перспектив розвитку групи, вірять в успіх, «запалюють» своєю вірою інших, готові йти новими шляхами, ризикувати, діяти у складних невизначених і нестандартних умовах, у ситуаціях небезпек.

Лідерство педагога становить собою багатокомпонентний конструкт психічних якостей особистості. Так, виявлено, що лідер має вміти впливати на людей, покращувати настрій у групі, впроваджувати інновації (T.Deligiannidou et al. [6]); бути автентичним, скромним, володіти організаторськими здібностями (A.M.M.Rashid, S.Ikhanizadeh [8]); бути комунікабельним та здатним співпереживати, враховувати у своїй поведінці особливості емоційного контексту соціальної взаємодії (P.Ganske, C.-C.Carbon [7]).

У низці досліджень наголошується, що професія учителя потребує застосування лідерства і креативності на всіх етапах педагогічної діяльності, зокрема, з метою організації спілкування з учнями, батьками та колегами тощо. Тому м'які навички лідера передбачають уміння спілкуватися й переконувати, приймати нестандартні рішення, пропонувати конструктивну критику, гнучкість, спроможність делегувати певні обов'язки (О.М.Лободинська, О.Є.Гриджук [2, с.118]). З погляду педагогіки, лідер є мотиватором і носієм організаторських здібностей, завдяки яким група набуває цілісності і згуртованості у своїй активності на досягнення поставленої мети (Н.Гавриш та ін. [1]). Важливо, що лідерство не є вродженою здатністю лише окремих педагогів, у кожного необхідно формувати лідерські якості, створюючи для цього відповідні умови та використовуючи спеціально підібрані засоби (О.Романовський, О.Пономарьов) [4].

Підкреслюється здатність лідера надихати, стимулювати, бути прикладом свого ставлення до групи та до її справи, оптимістично дивитись у майбутнє групи, підтримувати цінну для групи поведінку її членів. Педагоги-лідери спираються на особистісне, емоційно насичене спілкування з колегами, учнями, їх батьками, виявляють турботу про них, цікавляться їхньою особистістю, беруть до уваги перспективи розвитку кожного, генерують ідеї, ставлять нові цілі, розробляють плани. Лідери залучають до розроблення і втілення педагогічних проєктів стейкхолдерів – усіх зацікавлених – за рахунок своєї емоційної, діяльної позиції, здатності пробуджувати в людях привабливі образи й очікування.

Отже, у вимірі професії педагога йдеться про спроможність вчителя бути комунікативним лідером, конструктивно впливати на інноваційні процеси не лише в освітньому просторі, але й у територіальних громадах, забезпечувати

громадянську злагоду в умовах посилення конкурентних стосунків та невизначеності.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н., Безсонова О., Безрукова О., Воронов В. Парціальна програма «Лідер живе в кожному» для дітей дошкільного віку / За ред.. Н.Гавриш. Київ : «МР. ЛІДЕР ГЛОБАЛ», 2020. 118 с.
2. Лободинська О.М., Гриджук О.Є. Формування соціальних навичок студентів: проблеми й перспективи. Науковий вісник НЛТУ України, 30(3), 2020. С. 116-121. [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL: <https://doi.org/10.36930/40300320>
3. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В.Р. Міляєвої; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с.
4. Романовський О., Пономарьов О. Лідером може бути кожен. Лідер. Еліта. Суспільство. №2, 2019. С. 5-15. [Електронний ресурс]. Режим доступу : doi: 10.20998/2616-3241.2019.2.01 (дата звернення: 25.07.2024).
5. Daft R.L., & Lane P.G. (assistance) The Leadership Experience. Fourth Edition. Thomson South-Western, 2005. 681 p.
6. Deligiannidou T., Athanailidis I., Laios A., & Stafyla A. Determining effective leadership qualities of a school principal from the perception of PE teachers in Greece. Journal of Physical Education and Sport. 2020. Vol 20 (Supplement issue 3). Art 286, P. 2126-2135.
7. Ganske P., & Carbon C.-C. Successful clusters through successful communication: why clusters should be managed by Place Leaders. Frontiers in Communication. 2023. Article 1194103. www.frontiersin.org (дата звернення: 25.05.2024).
8. Rashid A.M.M., & Iikhanizadeh S. The Effect of Servant Leadership on Job Outcomes: The Mediating Role of Trust in Coworkers. Frontiers in Communication. 2022. Volume 7. Article 928066. www.frontiersin.org (дата звернення: 25.05.2024).

Кучинський С.А.,

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

Бамбуляк М.П.,

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ МОЛОДІ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті акцентується увага на ключових аспектах формування військово-патріотичних цінностей у сучасній молоді.

Висвітлюються пріоритетні напрями виховання зрілої особистості в умовах сьогодення.

Ключові слова: військово-патріотичні цінності, молодь, вища школа, формування, виховання.

Annotation. The article focuses on key aspects of the formation of military-patriotic values in modern youth. The priority areas of education of a mature personality in today's conditions are highlighted.

Key words: military-patriotic values, youth, higher education, formation, education.

Сьогодні, як ніколи гостро постає питання військово-патріотичного виховання сучасної молоді. Військово-патріотичне виховання розглядаємо як виховний процес, спрямований на формування у громадян України оборонної свідомості підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації громадян до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони.

Організація військово-патріотичного виховання повинна бути спрямована на усвідомлення студентською молоддю значущості й важливості у їх житті прагнення захисту своєї країни; формування психо-фізичної та морально-духовної готовності до служби в армії; розумінні цінностей цього важливого аспекту їх життєдіяльності для себе, їх родин та країни в цілому. Сучасна молодь повинна відчувати потребу у захисті своєї країни на всіх фронтах, починаючи безпосередньо з лінії бойових дій й закінчуючи професійно-грамотною, кваліфікаційно-компетентною допомогою у відбудові України. Прагнення студентської молоді долучатися до цих безперечно історико-знакових моментів життя України буде свідчити про їх свідомість громадянському обов'язку, мужності, розумінні цінностей життя, свободи та розвитку; бажанні конструктивно-позитивних змін; подоланні тих перешкод, які заважають країні у її розквіті.

Мета статті. Висвітлити ключові аспекти формування військово-патріотичних ціннісних орієнтирів молоді у сучасній вищій школі.

Сучасні педагоги (І. Бех, В. Кремень, О. Сухомлинська, С. Сисоєва, Г. Єльнікова, К. Журба та ін.) акцентують, що педагогічній громаді надзвичайно важливо звертати увагу на формування громадянина – патріота, який розуміє свою роль у сьогоденних життєвих моментах. При цьому військово-патріотичне виховання студентської молоді визначається як пріоритетне у форматі вибору та усвідомленню ключових цінностей суспільства [18].

Цілком очевидно, що військово-патріотичне виховання – це актуальний аспект діяльності у вищій школі сьогодні, але необхідно констатувати, що розвиток саме цього виховного процесу повинен відбуватися у тісному взаємозв'язку з громадянськими, національно-патріотичними, морально-етичними, духовними, екологічними та демократично-правовими ціннісними орієнтирами. Саме ця взаємопов'язаність та взаємозалежність дасть відчутти себе патріотом; вільною, культурною, духовною особистістю; громадянином квітучої країни; людини яка змінює свою країну на краще, знає як це зробити, прагне цього, відчуваючи та розуміючи необхідність її захисту у складні для неї періоди. Тому вважаємо, необхідно підкреслити, що після перемоги у війні з РФ напрям військово-патріотичного виховання так само повинен залишатися значущим й важливим у становленні гідної й сильної особистості прагнучої розвитку й захисту країни. Цінності демократії, як показує досвід не можуть

розглядатися та усвідомлюватися без розуміння студентами власного обов'язкового вкладу у захист та збереження своєї держави. Саме це дає молоді відчути себе не тільки громадянином але й людиною від дій якої залежить її майбутнє, її родини та країни в цілому. Ці ціннісні постулати безперечно вплинуть й на вибір тих форм та методів проведення військово-патріотичного виховання у сучасній вищій школі які будуть найбільш продуктивними та відповідатимуть вимогам часу. Здійснювати їх можна у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових подій, зустрічей із ветеранами війни з РФ, пошукової роботи та ін. Актуальними будуть як масові, так й групові та індивідуальні форми виховної роботи зі студентською молоддю. Так доречними будуть вечори запитань та відповідей про війну та її наслідки, героїзм українців, довгий шлях до перемоги; обов'язкові зустрічі з Героями України у війні з російськими окупантами. Важливо, щоб такі заходи проходили в атмосфері особистої причетності до обговорюваних проблем, щоб студенти були організаторами й учасниками: запрошували гостей й були активними співрозмовниками. Зауважимо, особливе місце у виховній роботі належить саме безпосереднім контактам студентів з цікавими, героїчними людьми. Вони надають виховній роботі емоційного характеру, мають істотний вплив на патріотичні почуття молоді.

Важливою формою виховної роботи є безперечно групові, такі як круглі столи. Вони зазвичай збирають молодих людей, які не обмежуються власною думкою у пошуках істини. «Круглі столи» сприяють розширенню кругозору, формуванню світогляду, загальнолюдських, національних цінностей, а у сучасних реаліях й безумовно військово-патріотичних. Також потенціал студентів реалізується в гуртках, основними завданнями яких повинно бути: формування національно свідомого патріота – громадянина, захисника України; виховання фізично й морально здорової людини; усвідомлення моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм; прагнення захистити свою країну у разі потреби.

Доцільно практикувати обговорення публікацій з найпопулярніших видань, які приваблюють студентів своїми аналітичними матеріалами щодо військової, політичної, економічної, етичної, культурної ситуації в Україні.

Не залишається поза увагою й індивідуальна виховна робота: корекція відхилень у свідомості та поведінці окремих студентів шляхом створення спеціальних педагогічних ситуацій, які сприяють усуненню наявних в особистості студента негативних якостей (подолання негативізму в наслідок бойових дій; активізація прихованих почуттів; зміцнення віри у власні дії та ін.); спонукання студентів до раціонального використання вільного часу з метою всебічного розвитку своєї особистості, вдосконалення необхідних фахівцю якостей (консультування студентів по цікавим для них питаннях).

Завдання викладача в цьому плані – влаштувати зустрічі студентів з відповідними фахівцями для надання їм кваліфікованої допомоги, особливо це важливо, коли ми спостерігаємо наслідки війни які проявляються у молоді у вигляді психологічного виснаження, депресивних станів, невпевненості в собі.

Надзвичайно важливо, щоб молода людина була небайдужою до тих подій, що відбуваються у країні, прагнула у разі потреби стати на її захист. Так звана «розмова зі своєю совістю» повинна висвітлити питання світоглядного характеру: – хто я для своєї країни, і що країна є для мене?

Прагнення молоді не замовчувати це питання, а навпаки визначити для себе своє місце серед тих хто справді прагне зробити Україну вільною, сильною

та процвітаючою призведе до прагнення змін у власному житті, шукання свого місця в ньому.

Військово-патріотичний аспект виховної діяльності акцентує увагу на: потребі молоді до захисту тих цінностей, що їм найдорожчі; подоланні як що є проявів невпевненості в собі; позитивних змін в своєму оточенні; мотивації до прийняття відповідальних рішень; розуміння та відчуття себе особою яка хоче та може захистити себе, свою родину й країну.

Підсумовуючи вище наведений матеріал, зазначимо про важливість та пріоритетність у сучасній вищій школі України: громадянського, національного та військово-патріотичного напрямку виховання студентської молоді; розумінні молодими людьми цінностей країни, її захисту та незалежності; розумінні та розв'язанні студентами соціально-моральних задач у контексті викликів суспільства; формуванні морального мислення, моральної зрілості й морального самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Культура. Ідеологія. Особистість. К., 2002. С. 75–103.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. Наук. видання. К. Либідь. 2003. 280 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади. Наук. видання. К. Либідь. 2003. 344 с.
4. Бех І.Д., Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-метод. посібник. К. ІЗМН. 1998. 204 с.
5. Журба К.О. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. Нова педагогічна думка. Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Т. 2. Вип. 110. 2022. С. 105–109.
6. Кучинська І. О. Громадянське виховання та його значення у сучасному виховному процесі. Українська література в загальноосвітній школі. 2006. № 3. С. 26–27.
7. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу : пріоритетні орієнтири й перспективи. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / [редкол. : І.І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Випуск 11. С. 204–210.
8. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. 1 (16). С. 156–160.
9. Кучинська І. О. Керівник у сфері освіти : інтелігент, інтелектуал, менеджер-новатор. Педагогічна освіта : теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2–2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 59–63
10. Філософський енциклопедичний словник. Національна Академія наук України. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. Гол. редколегії В.І. Шинкарук. Київ. Абрис. 2002. 742 с.
11. Юридична енциклопедія. Т. 5 (П-С). Київ : Вид-во “Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана”, 2003. 739 с.

Мельник О.С.,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Франчук Т.Й.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті розглядаються змістово-технологічні аспекти формування проєктно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів. Акцентовується увага на міждисциплінарному підході, особистісно орієнтованому навчанні та розвитку ключових навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності.

Ключові слова: проєктно-дослідницька діяльність, професійна компетентність, педагогічна освіта, міждисциплінарний підхід.

Annotation. The article examines the content-technological aspects of developing project-research competence in future educators. Emphasis is placed on an interdisciplinary approach, learner-centered education, and the development of key skills necessary for effective professional activity.

Key words: project-research activity, professional competence, teacher education, interdisciplinary approach.

Змістово-технологічні аспекти та методика навчання майбутніх педагогів проєктним технологіям, а також розвиток їхньої здатності до проєктної та дослідницької діяльності (зокрема, інтегрованої проєктно-дослідницької) в освітньому, професійному, соціальному та життєвому середовищі визначаються її функціональним призначенням.

У дослідженнях Т. Кучай, Н. Муқан, М. Опачко, О. Кучай, А. Чичук зазначено, що це передбачає готовність до: створення індивідуальної освітньої траєкторії як комплексного проєкту для розвитку професійної компетентності; застосування проєктних і дослідницьких технологій у освітньому процесі, сприяючи розробленню як групових, так і індивідуальних соціально значущих ініціатив; розробка та впровадження проєктних технологій на основі досліджень у освітньому процесі та інших видах професійної діяльності; участі в розробці інноваційних соціально значущих проєктів і залучення до конкурсних ініціатив [3].

Формування готовності майбутніх педагогів до проєктно-дослідницької діяльності передбачає розвиток відповідної компетентності, що забезпечує ефективний процес проєктування, спільний для усіх зазначених сфер діяльності. Важливим аспектом є здатність адаптуватися до особливостей кожного проєкту, враховуючи їхні специфічні та типові характеристики.

Ключове значення має усвідомлення педагогами того, що основна цінність проєктно-дослідницької діяльності полягає не лише в кінцевому результаті, а й

у самому процесі його досягнення. Цей процес стимулює мислення, розвиває особистісні якості та актуалізує набутий досвід у контексті вирішення поставлених завдань.

Погоджуємося з думкою Ю. Козловського, що реалізація проекту сприяє розвитку таких життєво важливих загальнонавчальних умінь і навичок: рефлексивних; пошуково-дослідницьких; командної взаємодії; менеджерських; комунікативних; презентаційних [1].

Розвиток проектно-дослідницьких навичок у майбутніх педагогів слід розглядати як універсальний і багатофункціональний процес, що базується на самостійності здобувачів вищої освіти. Саме вони поєднують навчальний і життєвий досвід, застосовуючи набуті знання для створення нових проектів – навчальних, соціальних або особистісних [2].

Відповідно, методичне забезпечення та технологічний супровід підготовки педагогів у цій сфері мають реалізовувати такі ключові завдання: орієнтація на особистість; оптимізація освітнього процесу; підвищення якості знань; міждисциплінарний підхід у формуванні професійних компетенцій; розвиток дослідницьких здібностей; формування інформаційної грамотності; посилення комунікаційної культури; розвиток гнучкої освітньої системи.

Таким чином, підготовка педагогів у сфері проектно-дослідницької діяльності повинна не лише формувати фахові знання, а й розвивати самостійність, аналітичне мислення та вміння адаптуватися до сучасних освітніх викликів.

Отже, формування проектно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів є невід'ємною складовою їх професійної підготовки. Це сприяє розвитку ключових навичок – дослідницьких, комунікативних, управлінських та командної взаємодії, що забезпечують ефективну педагогічну діяльність. Проектно-дослідницька діяльність не лише спрямована на отримання кінцевого результату, а й розвиває критичне мислення, творчий підхід та здатність до адаптації в умовах сучасної освіти. Важливим аспектом є усвідомлення здобувачами вищої освіти своєї ролі в освітньому процесі, що дозволяє їм активно формувати власну траєкторію професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Козловський, Ю. Особливості формування проектної компетентності майбутніх фахівців в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. *Молодь і ринок*, 2022, № 2, С. 6-11.
2. Купенко О.В. Система формування проектної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... докт. пед. наук. 13.00.04. Хмельницький, 2021. 40 с. С. 16.
3. Кучай Т., Мукан Н., Опачко М., Кучай О., Чичук А. Проектна компетентність - один із найважливіших орієнтирів у системі підготовки фахівців. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка /редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. А. Біда та ін. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022, № 2 (116). С. 140-147.

Онищук Н.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Лабунець В.М.,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ВОКАЛЬНО-СЛУХОВИЙ САМОКОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розкрито сутність навичок вокально-слухового самоконтролю майбутнього вчителя музичного мистецтва. Окреслено шляхи розвитку вокально-слухового самоконтролю здобувачів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: майбутній вчитель музичного мистецтва, вокально-слуховий самоконтроль, сольний спів, вокальна підготовка, мистецька освіта.

Annotation. The article reveals the essence of the skills of vocal-auditory self-control of a future teacher of musical art. The ways of developing vocal-auditory self-control of applicants in the process of professional training are outlined.

Key words: future teacher of musical art, vocal-auditory self-control, solo singing, vocal training, art education.

XXI століття ставить нові вимоги перед суспільством, зокрема стосовно освітньої діяльності. Насьогодні розвиток мистецької освіти в Україні відбувається у складних умовах соціокультурних змін, які посилюються геополітичною нестабільністю й спрямовуються на пошуки нових освітніх рішень з опорою на західноєвропейські тенденції та збереження кращих традицій вітчизняної педагогіки, пропагування українських національних культурних надбань.

Важливим завданням фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є формування навичок вокально-слухового самоконтролю, який відіграє важливу роль у вокально-виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва (інтерпретації та відтворенні інтерпретаційної версії музичного твору) та виконує місію забезпечення розвитку й оволодіння професійними навичками. Ця діяльність передбачає гарно розвинений музичний слух, сформовані музично-виконавські вміння та навички, володіння слуховим самоконтролем тощо.

Мета публікації – визначити сутність навичок вокально-слухового самоконтролю майбутнього вчителя музичного мистецтва й розкрити шляхи їх розвитку в процесі фахової підготовки.

Науковці вважають, що самоконтроль у вокальній підготовці – це вміння, за допомогою якого вокаліст контролює своє виконання музичного твору на рівні відчуттів (чує та корегує вокальні помилки, керує звучанням голосу). Основа самоконтролю: здатність оцінювати якість співу, звучання; правильність формування звуку; музикальність і художнє виконання [5]. Варто

зазначити, що вокально-хорова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва – це складний, системний, цілеспрямований та послідовний процес формування вокально-виконавських вмінь та навичок здобувачів, збагачення вокально-методичних знань, набуття сценічно-виконавського досвіду.

На важливість формування вокально-слухового самоконтролю як необхідної умови виконавського процесу вказували відомі виконавці й педагоги. Педагоги з постановки голосу стверджують, що спів не може і не повинен здійснюватися без участі самоконтролю. Тому вивчення здібностей до співацького самоконтролю й формування його навичок розглядається фахівцями як умова для ефективного вокального навчання.

А. Грінченко музично-виконавський самоконтроль в музичній діяльності визначає як усвідомлений динамічний процес, який розвивається на основі природніх задатків і психологічних особливостей музиканта-виконавця і синтезує концепцію музичного слуху, уваги, волі [2].

О. Прядко зазначає, що вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва «передбачає засвоєння вокально-технічних умінь та навичок студентів, розвиток художньо-виконавських умінь відтворення вокальних творів, оцінювально-аналізувальних навичок діагностики процесу фонації, озброєння їх теоретико-методичними знаннями у галузі вокальної педагогіки, методики викладання вокалу, дотичних галузей наук» [4].

Для досягнення чистоти строю необхідний розвинений музичний слух. Хороший слух допомагає реалізувати сукупність здібностей, потрібних для написання, виконання і активного сприйняття музики. Слух є значущим для розвитку музично-виконавських умінь людини, сприяє прояву творчих здібностей, прагненню до музичного самовираження, розвиває творчий потенціал, позитивно впливає на загальну готовність до освоєння матеріалу й полегшує подальше навчання [3].

Слуховий самоконтроль спрямовує увагу, допомагає більш чітко, ясно уявити та виконати як саме завдання, так і шляхи досягнення мети. Досвід, закарбований у пам'яті, дає змогу чітко оцінити ефективність методів і прийомів. Оволодівши всім арсеналом звучності, технічних і динамічних засобів, виконавець розв'язує найважливіше завдання – розкриття художнього змісту твору. Значення вокально-слухового самоконтролю як необхідної умови виконавського процесу підкреслювали відомі виконавці і педагоги. Педагоги з постановки голосу стверджують, що спів не може і не повинен здійснюватися без участі самоконтролю. Тому вивчення здібностей до співацького самоконтролю і формування його навичок розглядається фахівцями як умова для ефективного вокального навчання [3].

Вважаємо, що у роботі студента-вокаліста над слуховим самоконтролем важливу роль відіграє відстеження співвідношення грудного й головного резонування – це головна основа професійного співочого голосу, що забезпечує силу, красу тембру, легкість звукоутворення та сценічне довголіття, а також відчуття активної вібрації як складової резонування досягається не відразу, а в результаті тривалих тренувань. Вібраційний самоконтроль є важливим доповненням до слухового й м'язового, оскільки не залежить від навколишніх умов співака.

Отже, вокально-слуховий самоконтроль – це професійне вміння, що ґрунтується на уявленні про зразок вокального звуку, що інтегрує слухові, м'язові і вібраційні відчуття. Вокальний і слуховий самоконтроль ми розглядаємо як єдиний комплекс слухових, м'язових та вібраційних відчуттів, який забезпечує професійне виконання музичних творів. Головна дія

самоконтролю проявляється в умовах об'єднання відчуттів, які відповідають професійним вокально-виконавським навичкам. Відсутність будь-якого з них неминуче призводить до недостатньої якості виконання музичного твору.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Л., Ляцова Г., 2021. Розвиток навичок слухового самоконтролю майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях з додаткового музичного інструменту як психолого-педагогічна проблема. Актуальні питання гуманітарних наук. Т. 2, № 37. С. 224-230. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-2-33>
2. Грінченко А. М., 2018. Методика формування музично-виконавського самоконтролю майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано: [монографія]. Суми, 280.
3. Мустафаєв Ф. Вокально-слуховий самоконтроль як засіб вдосконалення фахової підготовки майбутніх співаків. *Мистецтвознавчі записки*. 2020. № 38. С. 132-136.
4. Прядко О. Вокально-методична підготовка студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2015. № 41. С. 441-446.
5. Самоконтроль співака: що це та як сформувати необхідні навички / Миколаївський обласний центр народної творчості. URL: <https://ocnt.com.ua/samokontrol-spivaka/> (дата звернення: 08.09.2024 р.).

Росенко Д.О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового рівня вищої освіти)
кафедри фізичної культури та спорту
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Науковий керівник: Рибалко А.М.,

*кандидат педагогічних наук, професор кафедри
фізичної культури та спорту
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ

Анотація. У статті розглядається танцювально-рухова терапія як інноваційний підхід у підготовці педагогів-хореографів. Аналізуються психолого-педагогічні аспекти впровадження цього методу у професійну освіту, його вплив на розвиток творчих та комунікативних компетентностей майбутніх фахівців. Досліджено можливості танцювально-рухової терапії у формуванні емоційної стійкості, тілесної усвідомленості та психофізичного благополуччя педагогів-хореографів. Танець виступає як засіб передачі та формування актуальних культурних смислів, водночас будучи тілесною практикою, що відкриває доступ до мудрості тіла. Через рухи він сприяє гармонійному поєднанню фізичної та свідомої сфер

людини. Визначено основні методи та принципи використання терапевтичного руху у педагогічній діяльності. Обґрунтовано важливість інтеграції елементів танцювально-рухової терапії у підготовку майбутніх хореографів, що сприятиме їхньому самовираженню, глибшому пізнанню себе, розвитку усвідомленості та рефлексії.

Ключові слова: танцювально-рухова терапія, психолого-педагогічна підготовка, інноваційні методи, індивідуальність, хореографія, емоційна стійкість, творчі компетентності.

Annotation. This article explores dance movement therapy as an innovative approach to the training of choreographer-educators. The psychological and pedagogical aspects of implementing this method in professional education are analyzed, along with its impact on the development of creative and communicative competencies of future specialists. The study examines the potential of dance movement therapy in fostering emotional resilience, bodily awareness, and psychophysical well-being among choreographer-educators. Dance is presented as a medium for transmitting and shaping contemporary cultural meanings while simultaneously serving as a bodily practice that grants access to the wisdom of the body. Through movement, it facilitates the harmonious integration of physical and conscious aspects of an individual. The key methods and principles of therapeutic movement application in pedagogical practice are identified. The importance of integrating elements of dance movement therapy into the training of future choreographers is substantiated, as it promotes self-expression, deeper self-awareness, and the development of mindfulness and reflection.

Key words: dance-movement therapy, psychological and pedagogical training, innovative methods, individuality, choreography, emotional resilience, creative competencies.

У сучасній освіті відбувається перехід від інформаційної парадигми, що акцентує увагу на накопиченні знань, до рефлексивно-креативного підходу. Це вимагає організації навчального процесу таким чином, щоб учні не лише засвоювали інформацію, а й розвивали критичне мислення, здатність застосовувати знання на практиці, творчо підходити до вирішення завдань та обирати найбільш ефективні рішення з безлічі можливих. У зв'язку з цим науковці все більше досліджують закономірності самоорганізації складних систем, у яких нові явища виникають завдяки взаємодії численних факторів, жоден з яких окремо не може спричинити подібні зміни.

Аналізуючи хореографічне мистецтво, можна дійти висновку, що рухи, жести та дії мають важливе значення у комунікації та є відображенням емоційного стану людини. Використання мистецтва як засобу самопізнання, розвитку творчого потенціалу або у психотерапевтичних практиках не передбачає зосередженості на технічності чи естетиці. Наприклад, у танці та імпровізації головний акцент робиться на процесі, який є своєрідною грою, що сприяє самовираженню, самоприйняттю, розвитку усвідомленості, рефлексії та творчого бачення світу. Головна цінність такої діяльності полягає у самому процесі руху та танцю, хоча кінцевий результат також має значення.

У процесі підготовки майбутніх хореографів танцювально-рухова терапія відкриває можливості для глибшого пізнання себе, усвідомлення внутрішніх процесів та активізації механізмів саморегуляції. Вона сприяє виявленню унікального творчого потенціалу особистості та водночас надає важливі методичні знання, необхідні для професійної діяльності.

Попри значний потенціал цього підходу, його застосування у вищих навчальних закладах нашої країни залишається обмеженим. Танцювально-рухова терапія може бути ефективним інструментом не лише в підготовці хореографів, а й у навчанні майбутніх фахівців у таких сферах, як психологія, соціологія, культурологія, менеджмент, педагогіка, реабілітологія.

Починаючи з формування тілесної усвідомленості, цей метод допомагає студентам освоїти навички соціальної взаємодії та покращити комунікативну компетентність у комфортному та безпечному середовищі. Робота в цьому напрямі дозволяє їм усвідомити власний стиль спілкування, що є важливим як для майбутньої професійної діяльності, так і для повсякденного життя. Крім того, танцювально-рухова терапія сприяє глибшому розумінню студентами своєї професійної ролі, допомагаючи їм усвідомити вимоги, які висуває професія хореографа до особистості спеціаліста.

Значущою складовою творчого потенціалу хореографа є здатність до рефлексії. Цей процес у різних виконавців відбувається індивідуально, набуваючи різного рівня глибини залежно від особистісної зрілості, емоційного досвіду, загальної музикальності та індивідуальних особливостей [8]. Як зазначає І. М. Поклад, важливо вміти аналізувати та усвідомлювати власні хореографічні навички, оскільки створення рухових образів формує специфічний досвід і дозволяє вибудовувати систему контролю складних рухових структур [6]. Хореографічна діяльність нерозривно пов'язана з емоційним проживанням музичного змісту, ритміки та змін м'язового тону, що вимагає поєднання мислення з рефлексивним компонентом. Відтак, хореографічна мобільність є проявом рефлексивності. [1]. У цьому контексті рефлексія постає як занурення студента у власні відчуття, усвідомлення взаємозв'язків між тілом та рухом, вихід за межі зони комфорту та опанування імпровізаційних технік.

Рефлексія є необхідним компонентом усвідомлення власного професійного зростання, допомагає фіксувати результати навчання та творчої роботи. Очевидно, що хореографічна практика безпосередньо впливає на внутрішній світ людини, стимулюючи розвиток її рефлексивного мислення та глибшого усвідомлення себе. Без рефлексії техніка та форми руху можуть перетворитися на механічне повторення, втрачаючи свою емоційну та художню цінність [5].

На думку О. Кульчицької та О. Таранцевої, когнітивний процес у хореографії розгортається у двох вимірах: створення музичного образу та виконання аналітико-синтетичних операцій у процесі хореографічної інтерпретації. Саме на цьому етапі відбувається подолання шаблонів і формування культурного розуміння хореографічного задуму. Формування змістових уявлень вимагає від виконавця усвідомлення жанрових особливостей, а рефлексія в цьому процесі забезпечує створення цілісного образу танцю через послідовність творчих операцій [2-4]. Глибоке осмислення хореографічного мистецтва передбачає активацію внутрішніх механізмів сприйняття, що пробуджують почуття, асоціації та образи. Пізнаючи власний внутрішній світ і осмислюючи переживання, хореограф відкриває глибинний зміст руху, музики та самого танцю, формуючи унікальне бачення художнього образу [6-7].

Знання про особливості людського тіла та його рухів є важливим для розуміння емоційних станів і вираження почуттів. Це також сприяє усвідомленню просторових взаємозв'язків як на особистісному, так і на зовнішньому рівні. Тіло виступає не лише засобом вираження, а й каналом сприйняття інформації. Як зазначав Рудольф Лабан, рух є процесом змін, що

відбуваються у просторі, а сам простір слід розглядати як середовище для цих змін [9].

Сучасний танець відіграє ключову роль у передачі та створенні культурних значень. Він не лише відображає актуальні смисли, а й стає засобом повернення до внутрішньої тілесної мудрості. Через рух людина здатна знайти баланс між тілесним і свідомим, розвиваючи гармонійне поєднання фізичного та ментального. Творчий розвиток особистості передбачає не лише реалізацію потенціалу, а й відкриття її унікальності. Хореографічне мистецтво створює сприятливі умови для виявлення індивідуальності через фантазію, імпровізацію та пошук нових виразних засобів. Кожен виступ, створення нових хореографічних форм і пошук оригінальних композиційних рішень вимагають нестандартного мислення та творчого підходу.

Важливо інтегрувати танцювально-рухову терапію у підготовку майбутніх хореографів. Використання цього методу сприятиме самовираженню, усвідомленню власного потенціалу, розвитку рефлексії та відкриттю нових можливостей для творчого зростання. Інтеграція танцювально-рухової терапії у навчальний процес може реалізовуватись через:

- Спеціальні тренінгові програми та майстер-класи, які забезпечуватимуть практичне опанування методів танцювально-рухової терапії.

- Рефлексивні рухові практики – слугуватимуть для усвідомлення зв'язку між тілом, емоціями та мисленням.

- Використання імпровізаційних вправ у викладанні танцю. Завдяки цьому методу розвиватиметься креативність і свобода самовираження у студентів під час освітнього процесу.

- Впровадження методик тілесно-орієнтованої педагогіки, що сприятиме формуванню цілісного підходу до навчання.

Попри очевидні переваги, існують певні труднощі у впровадженні ТРТ, зокрема:

- Відсутність достатньої кількості фахівців у цій сфері, адже для цього необхідна спеціальна підготовка викладачів;

- Недостатня обізнаність викладачів про можливості танцювально-рухової терапії. На нашу думку існує потреба у підвищенні кваліфікації педагогів;

- Необхідність розробки методичних рекомендацій для впровадження у навчальні програми. Важливо створити структуровані освітні матеріали та програми для ефективного використання танцювально-рухової терапії в освітньому процесі.

Танцювально-рухова терапія є потужним інструментом розвитку майбутніх педагогів-хореографів, сприяючи їхньому особистісному та професійному становленню. Інтеграція ТРТ у навчальний процес дозволить підвищити рівень усвідомленості, покращити комунікативні навички та сприятиме гармонійному розвитку особистості педагога. Подальші дослідження у цій сфері можуть сприяти глибшому розумінню ефективності цього підходу та розробці практичних рекомендацій для його широкого впровадження.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Н. Рефлексивне мислення в контексті теоретичного та емпіричного пізнання психічної реальності. *Психологія і суспільство*. 2005. № 4. С. 93-97.
2. Кульчицька О. І. Простір для здійснення творчих задумів. *Обдарована дитина*. 2005. № 7. С. 2-5.

3. Кульчицька О. І. Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. А. Музика. Житомир, 2006. С. 269-288.
4. Кульчицька О. Хореографічна обдарованість. *Мистецтво та освіта*. 2001. № 4. С. 42-46.
5. Олексюк В. Творчий потенціал особистості, як змістовий аспект її життєвого шляху. *Психологія і суспільство*. 2006. № 3. С. 85-89.
6. Поклад І. М. Оптимізація процесу розвитку хореографічних здібностей молодших школярів [Електронний ресурс]. URL : info@newacropolis.org.ua
7. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості. Київ, 1996. 236 с.
8. Чепелсва Н. В. Діалог як механізм творчості. *Обдарована дитина*. 2007. № 7. С. 4-10.
9. Gean Newlove and Gohn Dolby. *Laban for All*. New York, 2007. 255 p.

Савіцька О.В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології освіти
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Автором виокремлено основні чинники інноваційної педагогічної діяльності, проаналізовано сутність особистісних детермінант інноваційної діяльності педагога.

Ключові слова: інновація, педагогічна діяльність, особистість педагога, чинники інноваційної діяльності.

Annotation. The author identified the main factors of innovative pedagogical activity and analyzed the essence of the personal determinants of a teacher's innovative activity.

Key words: innovation, pedagogical activity, teacher's personality, determinants of innovative activity.

Цивілізаційні та культурні виклики сьогодення загострюють потребу в інноваційному розвитку різних сфер життя сучасного українського суспільства, найперше його потребує освіта як потужний ресурс та незаперечна умова сталого розвитку суспільства.

Інноваційні процеси є багаторівневими та комплексними і стосуються різних аспектів та напрямків діяльності сучасного закладу освіти (науково-технічна, освітня, економічна, інформаційна тощо), структурних елементів освітньої системи (зміст освіти, технології навчання, засоби навчання, системи діагностики якості та оцінки результатів освіти тощо).

Одним з засобів активізації інноваційної діяльності у закладі освіти є створення системи її психологічного забезпечення та врахування необхідності подолання опору педагогічних працівників інноваційним процесам і змінам в освіті. Зважаючи, що педагог є суб'єктом інноваційної педагогічної діяльності, її передумовами та основними детермінантами, з-поміж іншого, є, власне, комплексні особистісні утворення.

Метою нашого дослідження є визначення та аналіз її особистісних детермінантів інноваційної педагогічної діяльності.

Як засвідчує аналіз психолого-педагогічних розвідок з проблем інноваційної педагогічної діяльності більшість дослідників зосереджують увагу на сутності, структурі та моделі такої діяльності (Л.В. Козак, Л.І. Даниленко, К.Б. Авраменко, І.М. Дичківська, О.А. Дубасенюк та ін.); аспектах фахової підготовки майбутніх педагогічних працівників до реалізації інноваційної діяльності (І.В. Гавриш, І.А. Онищук, В.М. Чайка, О.А. Гончарова, І.М. Богданова, О.М. Ігнатович та ін.); окремих особистісних утвореннях (психологічна готовність до інноваційної педагогічної діяльності, мотивація до інноваційної діяльності тощо), які розглядаються як показники або передумови інноваційної педагогічної діяльності (І. Ковальчук, Н.П. Плахотнюк, О.І. Огієнко, Т.Г. Калюжна, І. Щербакова та ін.) тощо.

Сутність інноваційної педагогічної діяльності, як зазначає К.Б. Авраменко, полягає в спрямуванні її на «...прогресивні зміни, розвиток і оновлення освітнього процесу...», привнесення змін у традиційну систему та реалізацію якісно нової педагогічної практики [1, с. 35]. І.А. Онищук підкреслює, що інноваційна педагогічна діяльність «є особливим видом творчої діяльності, спрямованої на... реалізацію творчого потенціалу педагога» [2, с. 45]. Особливого значення у проектуванні, конструюванні та реалізації педагогічної діяльності відіграє її суб'єкт.

Можливість реалізації інноваційної педагогічної діяльності зумовлена поєднанням зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх чинників ми відносимо: суспільно-економічний (ставлення до інновацій на конкретному етапі суспільного розвитку) та галузевий (чутливість до інновацій у відповідній сфері соціальної практики, в нашому випадку, у сфері освіти); управлінсько-організаційний (ставлення керівництва закладу освіти до інновацій, підтримка їх впровадження, при їх внесенні «знизу»; подолання опору інноваціям у педагогічному колективі за умови привнесення їх «зверху»).

До внутрішніх чинників інноваційної педагогічної діяльності нами віднесено: мотиваційно-ціннісний (аксіологічний); процесуально-функціональний; когнітивно-інформаційний; креативний та особистісний.

Запровадження нових елементів діяльності, зміна її внутрішньої структури пов'язана зі зрілою особистістю суб'єкта. Особистісні детермінанти інноваційної діяльності охоплюють систему психологічних властивостей та особливостей суб'єкта діяльності, які сприяють або перешкоджають привнесенню інновацій в освітній процес. Перш за все, це компетентність у взаємодії з новітніми технологіями та ідеями, здатність до їх продукування (креативність), а по-друге, це здатність та мотивованість продукувати, приймати, розповсюджувати новітні ідеї, технології, методи (інноваційність). Знання та розуміння сутності, прийомів та методів педагогічної діяльності, вивчення та відтворення педагогічного досвіду колег не призводить до інноваційної діяльності. Необхідною умовою інноваційності є чутливість педагога до нового та генерація ним нового, рефлексія власної педагогічної позиції, прагнення вдосконалення окремих елементів або всієї педагогічної діяльності.

Зауважимо, що інноваційна педагогічна діяльність зумовлена потребою суб'єкта в самореалізації, самоствердженні. Успішність здійснення інноваційної педагогічної діяльності визначається не лише зрілістю особистості, але, як зазначає І. Щербакова, й відсутністю у неї внутрішніх (психологічних) бар'єрів до змін, нового тощо [3, с. 137].

Отже, аналізуючи інноваційну педагогічну діяльність та здатність до її реалізації, перш за все, виникає потреба у вимірюванні системи особистісних характеристик, які є її передумовою та засобами збагачення професійної діяльності. До особистісних детермінант інноваційної педагогічної діяльності відносимо рефлексивність, креативність, сензитивність до нового, спрямованість на інноваційність та прагнення до самореалізації.

Подальші дослідження будуть спрямовані на створення системи діагностичного інструментарію для прогностичного дослідження здатності майбутніх педагогів до інноваційності.

Список використаних джерел

1. Авраменко К.Б. Теоретичні аспекти підготовки педагогів до інноваційної діяльності у закладах вищої освіти. *Науковий журнал «Л'ОГОС. Мистецтво наукової думки»*. № 2. Лютий 2019. С. 34-36.
2. Онищук І.А. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності як запорука формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти культури самовираження. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (70), Issue: 170, 2018. С.44-47.
3. Щербакова І. Психологічні особливості готовності до інноваційної діяльності як важливої професійної якості педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 6 (Ч.1), 2012. С.134-139.

Сохряков С.В.,

здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Лабунець В.М.,**

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Автор стверджує, що в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідно застосовувати інтегративний підхід до структурування змісту інструментально-виконавських знань та вмінь у процесі вивчення дисциплін інструментального циклу.

Ключові слова: інтеграція, структура професійної підготовки, інструментально-виконавська діяльність, мотивація, неперервність.

Annotation. The author argues that in the preparation of a future teacher of musical art it is necessary to apply an integrative approach to structuring the content of instrumental and performing knowledge and skills in the process of studying the disciplines of the instrumental cycle.

Key words: *integration, structure of professional training, instrumental and performing activity, motivation, continuity.*

На необхідності забезпечення інтеграційних зв'язків у мистецькому навчанні наголошує низка вчених, які визначають інтеграцію як універсальний підхід до вивчення музичного мистецтва. Найповніше проблема інтеграції навчальних дисциплін в галузі музично-педагогічної освіти розглядається в працях Ж. Карташової, де аналізуються інтеграційні зв'язки між інструментально-виконавськими дисциплінами в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва [3].

Аналіз наукових праць засвідчив, що сучасними дослідженнями недостатньо висвітлені розробки, конструкції яких спрямовані на продукування дієвих методик підвищення рівня підготовки учителів музичного мистецтва в процесі інтеграції дисциплін інструментально-виконавського циклу. У зв'язку з цим виникає необхідність структурування змісту інструментально-виконавських дисциплін з позицій інтегративного підходу з метою усунення другорядного матеріалу та систематизації знань, вмінь та навичок.

Мета публікації полягає у обґрунтуванні особливостей реалізації інтегрованого підходу до структурування змісту інструментально-виконавських вмінь та знань в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Протягом усіх років навчання у ЗВО здобувачі освіти мають можливість активно залучатися до різних видів інструментально-виконавської діяльності, індивідуального, групового та колективного музикування, розкрити свої творчі здібності, що забезпечується в процесі опанування таких інструментально-виконавських дисциплін, як «Основний музичний інструмент», «Ансамблева гра», «Концертмейстерський клас», «Оркестровий клас», «Додатковий музичний інструмент».

Важливого значення у становленні майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває ефективна система вдосконалення інструментально-виконавської майстерності. Системність знань формується на основі асоціацій, причому їх основою є локальні (елементарно обмежені) елементи знань, які утворюють першу сходинку організованих знань і складають основу розумової діяльності. Вищою сходинкою є міжсистемні зв'язки, які включають різні системи знань, умінь та навичок [2, с. 19].

Методика та зміст викладання інструментально-виконавських дисциплін, а також способи, що забезпечують єдність виховання й творчого розвитку фахівця в класах індивідуальної, групової та колективної виконавської підготовки визначають загальнодидактичні принципи класичної педагогіки: доступність, поступовість та послідовність в навчанні, зв'язок з практикою, науковість, історизм, а також предметну специфіку художньо-дидактичних принципів музично-педагогічного процесу. Основними з них є принципи індивідуального та колективного навчання в єдності технічного та художнього у виконанні музики.

Інтеграція розглядається нами як:

- важливий важіль оптимізації кінцевого результату професійного навчання, умова, засіб підвищення ефективності й скорочення термінів оволодіння основами виконавської майстерності майбутніми учителями музичного мистецтва;

- процес чи стан відбудови, відновлення, поповнення, об'єднання в ціле раніше ізольованих частин музичного матеріалу;
- рух системи до великої органічної цілісності.

Структурування змісту навчального матеріалу в процесі інструментально-виконавської підготовки вчителя має базуватися на таких фундаментальних положеннях:

- формування та систематизація структури змісту полягає у такому його впорядкуванні, яке пов'язане з виділенням відповідних для даного змісту систем, а в них – складових і зв'язків між ними;
- відбір змісту не є завданням базової науки, а визначається метою інструментально-виконавського навчання, а також рівнем розвитку творчих здібностей студентів-музикантів;
- елементи змісту освіти включають систему знань, систему умінь та навичок, досвід творчої діяльності, досвід і норми емоційно-вольового відношення до світу [4].

Реалізація принципу інтеграції в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, на нашу думку, буде сприяти:

- самовизначенню й самореалізації фахівця в обраних сферах професійної та суміжної з нею діяльності;
- удосконаленню системного мислення, що дозволить оперативно усвідомлювати явища в усіх їх взаємозв'язках;
- забезпеченню цілісного розвитку особистості;
- встановленню більш тісних зв'язків навчання з практичною інструментально-виконавською діяльністю.

Ретроспективний аналіз проблеми дослідження показав, що інтеграція є необхідною умовою модернізації змісту мистецької освіти, сприяє формуванню цілісної системи знань, виконавських умінь та навичок здобувачів освіти, розвитку музичного мислення, музичного світогляду та творчих можливостей майбутнього вчителя музичного мистецтва. Оскільки зміст сучасної освіти певною мірою відображає загальнонаукові та суспільні інтегративні процеси, то успішність фахової підготовки здобувачів вищої освіти (зокрема інструментально-виконавської) безпосередньо залежить від впровадження науково обґрунтованої інтеграції теоретичних знань та практичних умінь і навичок, методів їх здобуття, технологій їх професійного застосування.

Список використаних джерел

1. Виговська О.І. Експериментально-теоретичне обґрунтування концепції творчого потенціалу вчителя. *Наукові записки : зб. наук. пр. Вип. 4.* 70–74. 1998.
2. Гуральник Н.П. Теоретичні аспекти формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя музики. *Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 4.* 17–20. 2023.
3. Карташова Ж.Ю. Обґрунтування методики фахової підготовки майбутнього вчителя музики у процесі інтеграції музично-виконавських дисциплін. *Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 14.* С. 79 –86. 2015.
4. Лабунець В. М. *Інтегроване навчання майбутніх учителів музики: теорія та практика* : [монографія]. Кам'янець-Подільський, 2015. 200 с.

Столяренко О.Б.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблем, що постають перед закладами вищої освіти під час здійснення освітнього процесу в інклюзивному середовищі. Досліджено ключові аспекти організації інклюзивного освітнього середовища, психологічні особливості професійної підготовки викладачів до роботи у нових умовах та педагогічні засади інклюзивного навчання і соціокультурної адаптації студентів.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне середовище, особи з особливими освітніми потребами.

Annotation. This work is devoted to highlighting the problems faced by institutions of higher education during the implementation of the educational process in an inclusive environment. The key aspects of an organization of an inclusive educational environment, psychological peculiarities of the professional training of lecturers to work in new conditions, and pedagogical principles of inclusive education and sociocultural adaptation of students were investigated.

Key words: inclusion, inclusive environment, persons with special educational needs.

В Україні, як і в усьому цивілізованому світі, стрімко розвивається процес подолання усталених стереотипів, які заважають формуватись новій філософії суспільства у ставленні до осіб з обмеженнями здоров'я як до суб'єктів життєтворчості, спроможних створювати свої життєві проекти, відповідально ставитись до громадянських обов'язків та впевнено сприймати виклики сьогодення. Інклюзивна освіта є педагогічною інновацією і водночас вимогою не лише часу, але й одним із міжнародних зобов'язань держави внаслідок ратифікації Конвенції ООН про права людей із інвалідністю.

В українській системі вищої освіти активно створюються інклюзивні освітні середовища і ми вже маємо значні прогресивні зміни щодо формування та розвитку інклюзивності вищої освіти, хоча й існують певні труднощі, що ускладнюють ефективність її впровадження. Більшість з цих проблем проявляється в недостатності механізмів для організації освітнього процесу, недоліках у нормативному регулюванні та нестачі належного фінансування в умовах війни [2, с. 112].

Для того, щоб інклюзивна модель освіти могла стати повною реальністю, не досить лише впровадити нормативні або законодавчі реформи. Важливою умовою успішного навчання у сучасних закладах вищої освіти осіб з особливими освітніми потребами є професійна підготовленість науково-педагогічних працівників до роботи з такою категорією студентів. Першочерговим завданням освітньої концепції підготовки науково-педагогічних працівників до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища повинно стати розроблення теоретичних і практичних

підходів до підготовки педагога інклюзивного закладу освіти – нової професійної кваліфікації у вітчизняній освітній системі. Такий підхід до процесу професійної підготовки науково-педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі ЗВО забезпечить високий рівень сформованості соціально-педагогічної компетентності, сприятиме створенню якісно нового освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу, інтенсифікацію та оптимізацію педагогічного процесу [1; 2].

На сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти в Україні науково-педагогічна спільнота активно здійснює пошук нових засобів професійної підготовки викладачів до роботи в інклюзивному середовищі. У вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці запропоновано різні теоретичні та методичні аспекти організації навчального процесу в закладі вищої освіти. Інклюзія у закладах вищої освіти є предметом наукових пошуків низки українських науковців, таких як А. Аріщенко, А. Колупаєва, О. Таранченко, О. Литвинова, І. Стадницька, І. Малишевська, Н. Ашиток та багатьох інших. Вивченню закордонного досвіду здійснення інклюзивного навчання присвячені праці О. Продіус, А. Вербенця, С. Амірідзе, Л. Журавльової. Слід зазначити, що забезпечення науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють зі студентами з особливими освітніми потребами професійними знаннями, необхідними для роботи в умовах інклюзивного середовища, – це актуальна проблема, визначена науковцями як необхідна умова забезпечення компетентнісного підходу до професійної підготовки педагогічних кадрів на сучасному етапі розвитку освіти в Україні [2; 4].

Мета статті: висвітлення результатів теоретичного дослідження головних проблем здійснення інклюзивного навчання у закладах вищої освіти України та визначення напрямів удосконалення процесу забезпечення науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють зі студентами з особливими освітніми потребами професійними знаннями, необхідними для роботи в умовах інклюзивного середовища.

Визначення мети професійної підготовки науково-педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі ЗВО слід розглядати як процес формування мети (цілепокладання) та процес перетворення поставленої мети (цілереалізація) на кінцевий результат, який реалізуватиметься в певний період і в спеціально створеному соціокультурному освітньому середовищі на основі врахування індивідуальних особливостей суб'єктів діяльності, що відбувається за умови дотримання відповідних практичних дій і методичних операцій та здійснюється за встановленим алгоритмом [2].

Для ефективної діяльності науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу, спрямованої на роботу в інклюзивному середовищі, необхідно створити такий інноваційний педагогічний процес у соціокультурному освітньому середовищі ЗВО, який буде синергією матеріальних, комунікаційних, соціальних і пізнавальних складників, які забезпечать сумарний ефект розвитку достатнього рівня розвитку відповідних професійних компетентностей; забезпечити гуманістичну спрямованість змісту навчальних дисциплін, які сприяють формуванню висококваліфікованої та соціально активної особистості [3, с. 382].

Виходячи з цього, структурні підрозділи закладів вищої освіти, завданням яких є організація післядипломної освіти викладачів мають внести відповідні зміни до навчальних планів і програм. Такі навчальні дисципліни, як «Основи інклюзивної педагогіки», «Психологія особи з інвалідністю» на курсах

підвищення кваліфікації повинні носити системний характер. Ми переконані, що такий підхід до процесу професійної підготовки науково-педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі закладу вищої освіти забезпечить високий рівень сформованості соціально-педагогічної компетентності та сприятиме створенню якісно нового освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу.

Безумовно, у такому контексті особливого значення набуває система професійної підготовки професорсько-викладацького колективу вищого навчального закладу до роботи в інклюзивному середовищі. Створення педагогічної системи такої підготовки має бути пріоритетним напрямом сучасної вищої освіти, в основі якої лежить добір таких методологічних підходів, технологій, форм і методів навчання здобувачів вищої освіти, зміст яких спрямований на формування їх повноцінної соціально-професійної компетентності для здійснення майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Визначено, що однією з головних умов ефективного розвитку інклюзивного середовища у закладах вищої освіти є забезпечення системи психолого-педагогічного супроводу студентів із особливими освітніми потребами на всіх етапах здобуття ними освіти, що передбачає втілення таких напрямів, як робота із соціальним оточенням студента; модернізація освітнього простору, до якого він залучається; адаптація до вишу і майбутньої професії.

Констатовано, що важливою умовою успішного навчання у сучасних закладах вищої освіти осіб із особливими освітніми потребами є готовність науково-педагогічних працівників до роботи з такою категорією студентів. Висвітлено генеральну ідею освітньої концепції підготовки науково-педагогічних працівників до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища, що полягає у розробленні методологічних, теоретичних і практичних підходів до підготовки спеціального педагога інклюзивного закладу освіти – нової професійної кваліфікації у вітчизняній освітній системі.

Список використаних джерел:

1. Шевчук Г.Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії. Педагогіка*, 2(3), 2021. С. 151–157. URL: <http://www.academystudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/107/99> (дата звернення: 13.12.23).
2. Козуля В.М., Скиба Ю.А. SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища вітчизняних університетів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2020. Вип. 78, С. 110–116. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.78.24> (дата звернення: 04.12.23).
3. Аріщенко А. Інклюзивний освітній простір ЗВО України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 5. С. 381–389. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/37.pdf>
4. Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 86–93 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_4%282%29__14

Тягай С.В.,
кандидат військових наук,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

Євтушок В.А.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті висвітлюються ключові аспекти формування громадянських ціннісних орієнтирів у сучасній вищій школі. Підкреслюється значущість та важливість громадянських ціннісних орієнтирів в умовах сьогодення.

Ключові слова: громадянське виховання, орієнтири, цінності, молодь, вища школа.

Annotation. The article highlights key aspects of the formation of civic value orientations in modern higher education. The significance and importance of civic value orientations in today's conditions are emphasized.

Key words: civic education, orientations, values, youth, higher education.

Громадянський розвиток особистості був і залишається однією із найактуальніших та доцільніших проблематик сьогодення, а особливо в період коли наша країна захищає від ворога (рф) наш суверенітет, цілісність й незалежність.

Проблематика громадянського виховання особистості знаходиться в полі зору багатьох науковців й педагогів (Т. Завгородня, К. Журба, П. Ігнатенко, Л. Крицька, Н. Косарева, І. Кучинська, В. Поплужний, М. Рагозін, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, П. Вербицька, К. Чорна, М. Боришевський та ін.).

Мета статті: висвітлити ключові аспекти формування громадянських ціннісних орієнтирів у сучасній вищій школі.

В умовах сьогодення, в основу патріотичного, громадянського виховання молоді мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції та звичаї нашого народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України [1,2]. Зауважимо, організація процесу формування громадянськості у контексті патріотичного виховання молоді, безперечно, в умовах сьогодення доцільне й своєчасне. Наголосимо, що духовні цінності молоді, які мають бути покладені в основу їх патріотичного виховання, можна класифікувати за підходом, запропонованим М. Й. Боришевським. А саме:

- моральні (доброта, справедливість, толерантність, щирість, взаємоповага, власна гідність, відповідальність, принциповість та непримиренне ставлення до протилежних явищ, взаємодопомога та взаємовиручка);

- громадянські (патріотизм, уболівання за долю Батьківщини та готовність практичними справами її зміцнювати, усвідомлена потреба віддавати свої сили служінню співвітчизникам, вірність громадянському обов'язку, громадянська дисциплінованість, повага до державної мови);

- професійні або діяльнісні (усвідомлення студентом своїх обов'язків щодо активного і творчого навчання у ВШ як одна з найвищих моральних і патріотичних цінностей, що є своєрідною квінтесенцією таких цінностей, як шанобливе ставлення до національно-історичних традицій і звичаїв українського народу, традицій свого навчального закладу, факультету тощо; повага до ритуалів і символів ВШ; творче ставлення до обов'язків студента; прагнення постійно вдосконалювати свої професійні знання, навички та вміння; готовність до усвідомленого виконання конституційного обов'язку щодо захисту України у лавах Збройних сил; виявлення поваги до керівників і товаришів; намагання зміцнювати духовну єдність студентських колективів тощо);

- світоглядні (національна ідея, ідеали і цінності українців тощо);

- інтелектуальні (здатність мислити критично й самокритично, спроможність плекати власні об'єктивні оцінки, погляди на різні явища, на саму людину, сенс її життя – як запорука здатності до самостійного вибору);

- естетичні (розвиненість естетичних смаків, відчуття прекрасного, вміння відрізняти справжню благородну красу від імітацій, вульгарності);

- екологічні (глибоке усвідомлення неоціненого значення навколишнього природного середовища у життєдіяльності будь-якої людини й суспільства в цілому, бережливе ставлення до природи, розвинена потреба захищати її від нерозумних і небезпечних впливів);

- валеологічні (серйозне, відповідальне ставлення до свого фізичного та психічного здоров'я, здатність до фізичного й духовного самовдосконалення) [4].

Як підкреслює у своїй праці «Виховання особистості» академік І.Д. Бех – образ досконалої особистості над формуванням якої має працювати педагог, – це передовсім міцно та органічно засвоєні національні й загальнолюдські цінності, це влада над собою, стратегія побудови життя, що передбачає постійний рух до здійснення чим – раз новіших, важчих, ніж раніше, задумів, результати яких потрібні не тільки самій людині, а й усім людям; це створення самою людиною середовища для свого розвитку, активне творче відображення дійсності; це межова самовіддача, вміння мобілізувати себе на подолання труднощів, прогнозувати наслідки своїх вчинків; це щирість, прагнення до об'єктивності та здатність приймати рішення – добре розраховані чи інтуїтивні – незалежно від думки оточення. Така особистість не тільки вміє відстоювати власні інтереси, а й піклується про загальне благо [1,2,3].

Власна модель такої особистості, на погляд І.Д. Бека складається у людини під впливом таких чинників: здоров'я, рівня розвитку моральної свідомості й самосвідомості (моральної чутливості до себе та відповідальності перед собою), багатства морально-громадянських і професійних зразків і прикладів у найближчому та більш віддаленому оточенні, ступеня підтримки її прагнень, домагань і діяльності оточення.

Безперечно, формування громадянського світогляду молоді України, незважаючи в якому б регіоні країни вони не проживають, повинна відображати спільність думок й консолідацію дій у аспекті громадянського формування молоді [7,8]. Адже всі ми громадяни однієї країни, які повинні дбати не тільки про власні регіональні уподобання, але думати про інтереси держави в цілому, бажати їй процвітання й успіхів, а це в свою чергу стане запорукою успіху й громадянам які в ній проживають. Вважаємо, що саме недоліки у виховній “регіональній” політиці стосовно формування громадянського світогляду, нехтування національно-патріотичними ціннісними орієнтирами призвели у окремих районах України (Крим, райони

Донбасу) до знецінення національно-громадянського сприймання країни громадянином якої знаходишся.

Надзвичайно важливо, щоб керівники сучасних вищих шкіл акцентували увагу викладачів на першочерговості формування національно-громадянських та військово-патріотичних цінностей молоді, що в умовах військового стану є актуальною та доцільною [9, 10].

Отже, сьогодні, перед науково-педагогічною громадою постає нагальне питання, щодо формування таких ключових цінностей, як громадянська активність, свідомість, національні інтереси, патріотизм, свідоме бачення свого місця у суспільстві, захист Вітчизни. Саме від формування цих цінностей, переконані, залежить усвідомлення молоддю своєї ролі у розбудові, захисту незалежної держави.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. Наук. видання. Київ : Либідь. 2003. 280 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади. Наук. видання. К. Либідь. 2003. 344 с.
3. Бех І.Д., Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-метод. посібник. Київ : ІЗМН. 1998. 204 с.
4. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості – громадянина. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 144–150.
5. Дерев'янко Н. Формування громадянської культури особистості школяра : Навчально-метод. Посібник / Н. Дерев'янко, В. Костів; за ред. В. Костіва. Київ : ТОВ “Інформаційні системи”, 2011. 352 с.
6. Журба К.О. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. *Нова педагогічна думка*. Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Т. 2. Вип. 110. 2022. С. 105–109.
7. Кучинська І. О. Громадянське виховання та його значення у сучасному виховному процесі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 3. С. 26–27.
8. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. 1 (16). С. 156–160.
9. Кучинська І. О. Керівник у сфері освіти : інтелігент, інтелектуал, менеджер-новатор. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2–2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 59–63.
10. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вишу : пріоритетні орієнтири й перспективи. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / [редкол. : І.І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Випуск 11. С. 204–210.
11. Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу : монографія / З. В. Рябова, І. І. Драч, Н. О. Приходькіна [та ін.]. Київ : ТОВ “Альфа – Реклама”, 2014. 338с.
12. Юридична енциклопедія. Т. 5 (П-С). Київ : Вид-во “Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана”, 2003. 739 с.

Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ТРЕНДИ, ПОТРЕБИ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
26 БЕРЕЗНЯ 2025 РОКУ**

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Виготовлено в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.

Об'єм даних 1,81 МБ. Обл.-вид. арк. 10,5.